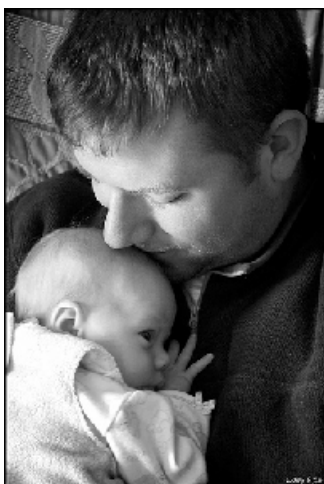

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ΑΝΑΓΚΗ ΙΣΟΤΙΜΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΥΣΤΕΡΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ»

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ : ΛΥΣΣΑΡΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ
ΚΟΛΛΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΚΡΑΒΒΑΡΙΤΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2008

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής :

1.....

2.....

3.....

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε όλους όσους συνεργάστηκαν μαζί μας κατά το διάστημα της εκπόνησης της εργασίας μας και για την υποστήριξή τους. Ευχαριστούμε επίσης την υπεύθυνη καθηγήτριά μας Ευαγγελία Λύσσαρη για το χρόνο που μας αφιέρωσε και για την ολόθερμη συμπαράστασή της. Ακόμα, ευχαριστούμε τα μέλη του Συ.Γ.Α.Π.Α., ειδικά τους κυρίους Σπιτάλα Νίκο και Παπαρηγόπουλο Γιάννη που δέχτηκαν να μας προσφέρουν πολλά βοηθητικά στοιχεία.

Περίληψη μελέτης

Η παρούσα μελέτη προσπαθεί να προσεγγίσει το θέμα της ανάθεσης της επιμέλειας των παιδιών ύστερα από το χωρισμό των γονέων, στον πατέρα.

Αυτό επιδιώκεται μέσω μιας ιστορικής αναδρομής του θεσμού της οικογένειας, όπως και του φαινομένου του διαζυγίου. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου παρατίθενται στατιστικά στοιχεία που αφορούν τις επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά.

Εν συνεχεία, μελετάται το φαινόμενο της γονικής αποξένωσης, καθώς και τα αίτια που το προκαλούν. Κατόπιν, παρουσιάζονται, οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες στα παιδιά από την απουσία του πατέρα, αλλά και οι επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά, άσχετα από το ποιος γονέας ασκεί την επιμέλεια.

Επίσης, καταγράφεται η άποψη των συγγραφέων σχετικά με το ρόλο των κοινωνικών λειτουργών σε περιπτώσεις χωρισμού των γονέων, ο οποίος πρέπει να λειτουργεί και αυτός με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού.

Η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής οικογένειας δείχνει ότι η μητέρα παραδοσιακά αναλάμβανε την ανατροφή των παιδιών.

Σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο, το υπάρχον οικογενειακό δίκαιο διέπεται από συντηρητικές αντιλήψεις, οι οποίες θέτουν τη μητέρα σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι του πατέρα. Η Ελλάδα προσπαθεί να εναρμονίσει το νομοθετικό της πλαίσιο με τους νόμους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτή την κατεύθυνση, προσπαθεί να οδηγήσει και ο Σύλλογος Για Την Ανδρική Και Πατρική Αξιοπρέπεια (Συ.Γ.Α.Π.Α.).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περιπτώσεις για την ανάθεση της επιμέλειας του παιδιού στον πατέρα, όσες φορές έχουν φτάσει να αποφασίζονται δικαστικά, ελάχιστες φορές έχουν δικαιώσει τον πατέρα.

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που επικρατούν επί του συγκεκριμένου φαινομένου, εξακολουθούν να λειτουργούν ανασταλτικά

στην ισότιμη μεταχείριση μητέρας και πατέρα. Μέσα από την ανάλυση των εμπειριών των πατεράδων, γίνεται κατανοητό πόσο αυτοί οι συντηρητικοί μηχανισμοί εδρεύουν στον Ελληνικό κοινωνικό ιστό. Στο δεύτερο μέρος της μελέτης μας, παρουσιάζουμε το είδος της έρευνας που πραγματοποιήσαμε και μια βιβλιογραφική ανασκόπηση σε ό,τι αφορά τις παραμέτρους της ποιοτικής έρευνας. Επίσης, παρουσιάζουμε τα συμπεράσματα της έρευνάς μας και στο παράρτημα παραθέτουμε το υλικό της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.....	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	iv
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xii
Σκοπός της μελέτης.....	xiii
Στόχοι.....	xiii
Ορισμοί εννοιών.....	xiv

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. ΓΑΜΟΣ.....	2
1.2. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....	5
1.2.1. Ιστορική αναδρομή του θεσμού της οικογένειας.....	5
1.2.2. Η ελληνική οικογένεια.....	9
1.2.3. Μονογονεϊκές οικογένειες.....	11
1.3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ.....	13
1.3.1 Ιστορική αναδρομή διαζυγίου.....	14
1.3.1.1 Στάδια διαζυγίου.....	18
1.3.2 Διαζύγιο και χωρισμός στη Δύση.....	24
1.3.3 Λόγοι διαζυγίου.....	26

1.3.4 Λόγοι διαζυγίου διεθνώς.....	31
1.3.5 Συνέπειες διαζυγίου στους συζύγους.....	34
1.3.6 Διατροφή – Υποχρεώσεις που πρέπει να ρυθμιστούν κατά το διαζύγιο.....	35
1.3.6.1 Διατροφή τέκνων.....	35
1.3.6.2 Διατροφή συζύγου.....	37
1.3.6.3 Περιορισμός ή αποκλεισμός της διατροφής.....	40
1.3.7 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ....	42
1.3.8 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	47
1.3.8.1 Στοιχεία που αφορούν την ελληνική επικράτεια....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ – ΓΟΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ...51	
2.1.1 Φορείς γονικής μέριμνας.....	53
2.1.1.1 Παιδιά καταγόμενα από γάμο.....	53
2.1.1.2 Παιδιά αναγνωρισμένα εκτός γάμου με επιγενόμενο γάμο των γονέων.....	54
2.1.1.3 Παιδιά καταγόμενα εκτός γάμου και μη αναγνωρισμένα.....	55
2.1.1.4 Παιδιά καταγόμενα εκτός γάμου και αναγνωρισμένα εκουσίως.....	55
2.1.1.5 Δικαστική αναγνώριση χωρίς πατρική αντιδικία.....	55
2.1.1.6 Δικαστική αναγνώριση με πατρική αντιδικία.....	56
2.1.1.7 Υιοθετημένα παιδιά.....	56
2.2. Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ.....	57

2.2.1 Η άσκηση της γονικής μέριμνας από κοινού.....	57
2.2.2 Η περίπτωση της διαφωνίας των γονέων.....	58
2.2.3 Η άσκηση της γονικής μέριμνας από τον ένα γονέα.....	59
2.3. Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ.....	63
2.3.1 Περιεχόμενο της επιμέλειας.....	63
2.3.2 Έννοια, περιεχόμενο και φύση της γονικής μέριμνας.....	64
2.3.3 Φορείς της γονικής μέριμνας.....	65
2.4 Η ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΑ ΑΝΗΛΙΚΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 ΓΟΝΙΚΗ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ.....	69
3.1.1 Κοινά Χαρακτηριστικά Περιπτώσεων.....	69
3.1.2 Πότε «διαπιστώνεται».....	71
3.1.3 Γιατί η μητέρα θέλει να «ξεφορτωθεί» τον πατέρα.....	72
3.1.4 Η ψυχιατρική οπτική.....	75
3.1.5 Η σημασία του να διαγνώσει ο πατέρας τα κίνητρα της μητέρας.....	76
3.1.6 Οι παράγοντες που πρέπει να εκτιμηθούν από τον πατέρα.....	77
3.1.7 Οι δικαστικές αποφάσεις.....	77
3.1.8 Τα πλεονεκτήματα του πατέρα.....	79
3.1.9 Τα μειονεκτήματα του πατέρα.....	79
3.1.10 Τα πλεονεκτήματα της μητέρας.....	80
3.1.11 Τα μειονεκτήματα της μητέρας.....	80
3.1.12 Τα «πλεονεκτήματα» των παιδιών.....	80
3.2 Ο «ΑΠΟΥΣΙΑΖΩΝ» ΠΑΤΕΡΑΣ.....	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1. ΟΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	84
4.1.1 Οι επιπτώσεις στην υγεία και την συμπεριφορά των παιδιών μετά το διαζύγιο.....	90
4.1.2 Οι επιπτώσεις στα συναισθήματα και την συμπεριφορά του παιδιού μετά το διαζύγιο.....	94
4.1.3 Η αντιμετώπιση των γονέων στα παιδιά σε περίπτωση διαζυγίου.....	100
4.1.4 Οι σταθερές δυνάμεις που βοηθούν το παιδί μετά το διαζύγιο.....	106
4.1.5 Τα ψυχολογικά στάδια αποκατάστασης του παιδιού μετά το διαζύγιο.....	108
4.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ.....	112
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΑΖΥΓΙΩΝ.....	117
---	-----

6.1.1 Τεχνικές που χρησιμοποιεί ο κοινωνικός λειτουργός στην αντιμετώπιση του διαζυγίου και των επιπτώσεων του.....	122
---	-----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	126
1.1.1 Επιμέρους στόχοι.....	126
1.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ – ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	127
1.3 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	134
1.4. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	136
1.4.1. Επιλογή Δείγματος.....	137
1.5 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ – ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ...	138
1.5.1 Η μη κατευθυνόμενη συνέντευξη.....	142
1.5.2 Αντιλήψεις για τη συνέντευξη.....	143
1.6 ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ.....	145

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	151
2.1.1. Κριτήρια επιλογής ερωτώμενων.....	153

2.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	154
2.2.1 Ομοιότητες και διαφορές που προκύπτουν από τα αποτελέσματα της συνέντευξης.....	155
2.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ.....	156
2.4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	157

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μελετά το φαινόμενο της εξέλιξης του ρόλου του πατέρα ως τροφού ισάξιου της μητέρας . Το θέμα διερευνήθηκε βιβλιογραφικά και έπειτα πραγματοποιήθηκε μια έρευνα μικρής κλίμακας .

Αφορμή για τη διερεύνηση του συγκεκριμένου φαινομένου, στάθηκε μια συζήτηση, σχετικά με την αναβάθμιση του ρόλου του πατέρα στην οικογένεια, και στην πρακτική ανάδειξή του ως ισότιμου τροφού με τη μητέρα. Φυσικά, στην πρόθεση των ερευνητών, δεν είναι σε καμία περίπτωση η υποβάθμιση του ρόλου της μητέρας.

Ο κύριος παράγοντας που μας οδήγησε στη διερεύνηση του φαινομένου, η πεποίθησή μας ότι αυτό αποτελεί ένα νέο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο χρήζει μελέτης.

Για τη συγκέντρωση του απαραίτητου βιβλιογραφικού υλικού, επισκεφθήκαμε την βιβλιοθήκη του Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών και την δημοτική βιβλιοθήκη Πατρών καθώς και το παράρτημά της ,την Εθνική βιβλιοθήκη και τη βιβλιοθήκη του δικηγορικού συλλόγου Αθήνας .Επίσης , επισκεφθήκαμε τα γραφεία του συλλόγου για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣυΓΑΠΑ) .

Βασικοί άξονες της βιβλιογραφικής διερεύνησης αποτέλεσαν α) η γενική θεώρηση της εξέλιξης του θεσμού της οικογένειας β) το φαινόμενο των διαζυγίων γ) το φαινόμενο της γονικής αποξένωσης δ) οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες στα παιδιά ύστερα από το χωρισμό των γονέων ε) η ανάδειξη του πατρικού προτύπου ως ισάξιο του μητρικού στην ανατροφή των παιδιών .

Σκοπός Μελέτης

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί:

α) Στη βιβλιογραφική διερεύνηση του φαινομένου της γονικής αποξένωσης όσον αφορά τον πατέρα από τα παιδιά του, είτε ύστερα από διαζύγιο με την σύζυγο, είτε ύστερα από διαφωνίες στην περίπτωση που τα παιδιά γεννήθηκαν εκτός γάμου

β) Στη διερεύνηση των εμπειριών των πατεράδων σχετικά με το εν λόγω φαινόμενο

Στόχοι μελέτης

Οι ερευνητές, ως απώτερους στόχους μελέτης όρισαν

α) τη διερεύνηση της κατάστασης που επικρατεί στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία σχετικά με το φαινόμενο της γονικής αποξένωσης

β) την αποδοχή των υπάρχόντων στερεοτύπων σχετικά με το συγκεκριμένο φαινόμενο, τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις στα παιδιά από την πατρική απουσία, καθώς επίσης και τη σημαντικότητα του πατέρα στην ανατροφή και γονική μέριμνα/επιμέλεια των παιδιών.

Ορισμοί εννοιών

Γάμος: θεσμός ο οποίος συνίσταται από την κοινωνικά αναγνωρισμένη ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων (Λ.Μ. Μουσούρου, σελ. 37, 2003).

Γονική αποξένωση: Η συστηματική δυσφήμιση του άλλου γονέα, από τον γονέα που ζει με το παιδί μετά την διακοπή της έγγαμης συμβιώσεως, με την πρόθεση της αποξένωσης του παιδιού από τον γονέα που δεν ζει μαζί του. (Βαθρακοκόιλης Β.Α. Το νέο οικογενειακό δίκαιο, 1990.)

Γονική μέριμνα: η επιμέλεια του προσώπου, η διοίκηση της περιουσίας και η εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του. (Βαθρακοκόιλης Β.Α. Το νέο οικογενειακό δίκαιο, 1990.)

Διαζύγιο: Η διάλυση του γάμου με δικαστική απόφαση (Τεγόπουλος – Φυτράκης, 1993, σελ 194).

Επιμέλεια: η ανατροφή, η επίβλεψη, η μόρφωση, η εκπαίδευση του τέκνου καθώς και ο προσδιορισμός του τόπου διαμονής του. (Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο Τόμος 2, 2003, σελ 287)

Κηδεμονία: επιμέλεια και επίβλεψη προσώπου μη αυτεξούσιου ή φροντίδα για τα υλικά συμφέροντά του (Τεγόπουλος – Φυτράκης, 1993, σελ 376).

Κοινωνία : οργανωμένο σύνολο ανθρώπων που συνδέονται με πολιτικούς , θρησκευτικούς , πολιτιστικούς δεσμούς και συμβιώνουν σε ορισμένο τόπο και χρόνο . (Μπαμπινιώτης , 2002 , σελ. : 912) .

Κοινωνικό πρόβλημα: μια κατάσταση που προκαλεί δυσφορία σε ένα σημαντικό τμήμα του κοινωνικού συνόλου (Δ. Γ . Τσαούση, σελ. 2001).

Κοινωνικός αποκλεισμός: η έλλειψη υλικών πόρων σε συνδυασμό με τη σχετική αποστέρηση κοινωνικών δικαιωμάτων (Θεοδώρα Τσιτσιπά, Μονογονεϊκές οικογένειες και κοινωνικός αποκλεισμός http://www.poreiagynaikon.gr/idrytiko/idr_19.htm)

Μονογαμική οικογένεια: η οικογένεια η οποία έχει σαν πυρήνα της ένα ζεύγος συζύγων (Δ. Γ . Τσαούση, σελ. 441, 2001).

Μονογονεϊκή οικογένεια: η οικογένεια όπου υπάρχει μόνο ένας γονέας (χήρα/ος, ανύπαντρος/ανύπαντρη πατέρας/μητέρα, διαζευγμένος/η πατέρας/μητέρα, πατέρας/μητέρα σε διάσταση). (Θεοδώρα Τσιτσιπά, Μονογονεϊκές οικογένειες και κοινωνικός αποκλεισμός)

Οικογένεια: ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων μεταξύ κοινωνικά προσδιορισμένων ρόλων, ένα σύνολο τυποποιημένων τρόπων ατομικής ή ομαδικής δράσης. Τα μέλη της καθορίζονται μέσω της γέννησης, της υιοθεσίας ή του γάμου (Λ.Μ. Μουσούρου, σελ. 14, 2003).

Οικογενειακό δίκαιο: σύνολο νομικών διατάξεων, που καθορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των συζύγων, κατά πρώτο λόγο, και των μελών της οικογένειας, που προέρχονται από το γάμο, καθώς επίσης και των

εξώγαμων παιδιών και των συγγενών τους. Το οικογενειακό δίκαιο αποτελεί μία από τις διακρίσεις του Αστικού Δικαίου. (Υδρόγειος, τόμος 11, σελ. 198, Εκδόσεις Δομική, Αθήνα).

Προκατάληψη : Είναι η στάση που προδιαθέτει ένα άτομο να σκεφτεί ή να δράσει με τρόπους ευνοϊκούς ή δυσμενής έναντι μιας ομάδας ή έναντι των μεμονωμένων μελών της (Secord & Backman , 1964 στο Μιτίλης , 1998 , σελ. : 59).

Στερεότυπο : Ένα σύνολο , αρνητικών κατά κανόνα , γνωρισμάτων που αποδίδονται με τρόπο γενικό και μεροληπτικό στα μέλη μιας κατηγορίας προσώπων . Τα στερεότυπα είναι αποτελέσματα γενικεύσεων . (Τσαούσης , 1989 , σελ.: 244) .

Συγγένεια: σχέση μεταξύ ατόμων που δημιουργούνται είτε μέσω του γάμου ή μέσω των γραμμών καταγωγής που συνδέουν τους συγγενείς εξ αίματος (μητέρες, πατέρες, τέκνα, παππούδες, γιαγιάδες κ.λ.π.). (Giddens, 2002).

Συζυγική οικογένεια: η οικογένεια που αποτελείται από το ζευγάρι των συζύγων και τα ανήλικα παιδιά τους (Δ. Γ . Τσαούση, 2001).

Μέρος Πρώτο

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Γάμος

Ο γάμος είναι εδώ και αιώνες ο πλέον διαδεδομένος θεσμός για τη δημιουργία οικογένειας. Σύμφωνα με τον Τσαούση, ο όρος γάμος έχει δύο σημασίες.

Σημαίνει, πρώτον, την ειδική εκείνη τελετή με την οποία συνίσταται και αναγνωρίζεται μια νόμιμη γενετήσια ένωση που θα οδηγήσει στη δημιουργία μιας οικογένειας. Αυτή η έννοια του όρου λοιπόν, αντιστοιχεί σε μια «διαβατήρια λειτουργία» η οποία σφραγίζει το πέρασμα του ατόμου από μια κατάσταση σε μian άλλη. Ότι ο γάμος αποτελεί ένα τέτοιο πέρασμα φαίνεται και από το γεγονός ότι ο έγγαμος θεωρείται κοινωνικά ώριμος. Επομένως, η τελετουργική έννοια του γάμου ανταποκρίνεται στην επίσημη θεμελίωση του θεσμού της οικογένειας (Δ. Γ . Τσαούση, 2001).

Η δεύτερη έννοια του γάμου αναφέρεται όχι σύναψη πια αλλά στην ήδη συνεστημένη νόμιμη γενετήσια ένωση. Με αυτή την έννοια ο γάμος είναι ένας κοινωνικός θεσμός ο οποίος συνίσταται από την κοινωνικά αναγνωρισμένη ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων που χαρακτηρίζεται από:

1. την αμοιβαία πρόθεση μακρόχρονης διατήρησης της,
2. την κατά κανόνα συνοίκηση των δύο συζύγων,
3. τη ρύθμιση των γενετήσιων σχέσεων των δύο συζύγων και των άλλων προσώπων μέσα και έξω από την οικογένεια,
4. την αμοιβαία πρόθεση αναπαραγωγής,
5. την οικονομική συνεργασία των συζύγων και

6. την από κοινού ανάληψη υποχρεώσεων διατροφής, ανατροφής και αποκατάστασης των κοινών τέκνων, σύμφωνα με τους κοινωνικούς κανόνες που ισχύουν (Μουσούρου, 1989).

Ο γάμος, ως διαρκής νόμιμη γενετήσια ένωση, λύνεται με δύο τρόπους: είτε με τον θάνατο ενός εκ των δύο συζύγων (χηρεία του επιβιούντος) είτε με την οριστική αποχώρηση (ή απομάκρυνση) από τη γενετήσια ένωση του ενός από τους δύο συζύγους (διαζύγιο). Όλες οι κοινωνίες ρυθμίζουν με το γάμο τις γενετήσιες σχέσεις των μελών τους κατά τέσσερις τουλάχιστον τρόπους:

- α) αναγνωρίζοντας την αποκλειστικότητα ή την προνομιακότητα των σχέσεων αυτών μεταξύ των συζύγων
- β) θέτοντας κανόνες απαγορευτικούς της αιμομιξίας, αποκλείοντας, δηλαδή τις γενετήσιες σχέσεις μεταξύ ορισμένων κατηγοριών συγγενών
- γ) ρυθμίζοντας τις μεταξύ των δύο συζύγων σχέσεις με θρησκευτικούς ή άλλους κανόνες και
- δ) ρυθμίζοντας τη δυνατότητα προγαμιαίων και εξωγαμικών σχέσεων με αντίστοιχη ρύθμιση των συνεπειών τους (αναγνώριση ή μη εξώγαμων τέκνων, τιμωρία μοιχείας κλπ.).

Βασικό στοιχείο της έννοιας του γάμου αποτελεί και η οικονομική συνεργασία των συζύγων, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η οικογένεια αποτελεί σε όλες τις προβιομηχανικές, αλλά και σε σημαντικό βαθμό στον αγροτικό πληθυσμό των βιομηχανικών κοινωνιών, βασική μονάδα παραγωγής των μέσων συντήρησης ή και του οικογενειακού εισοδήματος (Δ. Γ . Τσαούση, 2001).

Αξίζει να αναφέρουμε τα «γαμήλια ανταλλάγματα», που τα συναντούμε σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες με διάφορες μορφές και είναι παροχές σε είδος, χρήμα ή σε υπηρεσίες που προσφέρονται από τον ένα σύζυγο ή την οικογένειά του στον άλλο σύζυγο ή την οικογένεια του.

Τα «γαμήλια ανταλλάγματα» κατατάσσονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: την προίκα και το έδνο. Η προίκα είναι οι οικονομικές παροχές που προσφέρει η οικογένεια της νύφης στο γαμπρό. Το έδνο είναι οι οικονομικές παροχές που προσφέρει ο γαμπρός ή η οικογένειά του στη νύφη ή στην οικογένειά της (Δ. Γ . Τσαούση, 2001).

1.2 Η οικογένεια

Ο γάμος, είναι η διαδικασία που οδηγεί είτε στη δημιουργία μιας νέας οικογένειας, είτε στη νομιμοποίηση μιας άτυπης οικογένειας. Για να γίνουν πιο κατανοητά τα σημερινά της χαρακτηριστικά, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια ιστορική αναδρομή του θεσμού αυτού. Κρίνεται, επίσης απαραίτητο να παρουσιαστούν τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας, καθώς επίσης και τα χαρακτηριστικά των μονογονεϊκών οικογενειών, για να γίνει πιο κατανοητός ο ρόλος του πατέρα σε αυτές.

1.2.1 Ιστορική αναδρομή του θεσμού της οικογένειας

Η Μουσούρου ορίζει την οικογένεια ως ένα θεσμό ο οποίος αποτελείται από ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων μεταξύ κοινωνικά προσδιορισμένων ρόλων, ένα σύνολο τυποποιημένων τρόπων ατομικής ή ομαδικής δράσης. Τα μέλη της καθορίζονται μέσω της γέννησης, της υιοθεσίας ή του γάμου.

Τον τελευταίο αιώνα συνέβησαν κοσμογονικές αλλαγές οι οποίες είχαν αναπόφευκτες επιπτώσεις και στο θεσμό αυτό. Ειδικότερα στις δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες, οι επιπτώσεις αυτές ήταν κάτι παραπάνω από φανερές. Το μόνο σίγουρο είναι η μεταβολή του θεσμού της οικογένειας σε σχέση με αυτή που υπήρχε στις αρχές του 20ου αιώνα.

Στις δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες λοιπόν, έχει επικρατήσει η πυρηνική οικογένεια αντικαθιστώντας την παραδοσιακή – εκτεταμένη οικογένεια.

Οι αλλαγές και οι εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο συνέβαλαν στη μεταβολή του ιστού της οικογένειας καθώς και στις αξίες και τους ρόλους τους οποίους εμπεριέχει.

Οι ρόλοι των παιδιών, του άντρα και της γυναίκας αλλάζουν. Θεωρείται πλέον δεδομένη η συμβολή του άνδρα στην ανάπτυξη και τη φροντίδα των παιδιών καθώς και στις υποχρεώσεις του νοικοκυριού. Όσον αφορά τη γυναίκα – σύζυγο, συμμετέχει και αυτή πλέον στο εργατικό δυναμικό σχεδόν ισότιμα. Πρέπει να σημειώσουμε ότι στις μέρες μας η εξουσία της οικογένειας ως κοινωνικής μονάδας έχει περιοριστεί και οι κοινωνικές της λειτουργίες έχουν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό.

Η δομή και η λειτουργικότητα της οικογένειας έχουν διαμορφωθεί εκ νέου λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει, κάποια από τα οποία είναι:

1. η συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία της εκβιομηχάνισης και των νέων τεχνολογιών
2. τα υψηλά ποσοστά της ανεργίας
3. η υπερκατανάλωση
4. οι απαιτήσεις για νέα είδη εκπαίδευσης, εξειδίκευσης και ψυχαγωγίας.

Η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός, έχει σημαντικούς σκοπούς που συνοψίζονται στην εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας και που αναλύονται στη μεταβίβαση από τη μια γενιά στην άλλη του πολιτισμού ως τρόπου ζωής και τρόπου ύπαρξης, των (υλικών) πραγμάτων και των κοινωνικών θέσεων.

Η κοινωνική συνοχή στο επίπεδο της κοινωνίας και κοινωνικής ταυτότητας στο επίπεδο του ατόμου προϋποθέτουν τη συνειδητοποίηση του νοήματος της συνέχειας και της εξασφάλισης της οικογένειας, με λειτουργίες που αποσκοπούν στον έλεγχο των τρόπων ζωής και ύπαρξης (με τη μεταβίβαση του συστήματος αξιών), των πραγμάτων (με το κληρονομικό σύστημα) και των κοινωνικών θέσεων (με το σύστημα της διαδοχής). Με τις

συγκεκριμένες μορφές που παίρνει ο έλεγχος αυτός, συνθέεται η οικογενειακή στρατηγική (Λ.Μ Μουσούρου, 2003).

Έτσι λοιπόν η οικογένεια, ως θεσμός, έχει ένα δημόσιο και έναν ιδιωτικό χαρακτήρα. Ο δημόσιος χαρακτήρας αφορά την οργάνωση του συλλογικού βίου και συνδέεται με την εν γένει θέσπιση του βίου αυτού (νομοθεσία) και με την υλική του διάσταση (τρόπο παραγωγής).

Ο ιδιωτικός χαρακτήρας αφορά την οργάνωση του ιδιωτικού βίου, διαπροσωπικές σχέσεις των μελών της οικογένειας, εσωτερικούς κανόνες κτλ. Η οικογένεια λοιπόν, έχει λειτουργίες με τις οποίες ικανοποιούνται σημαντικοί στόχοι τόσο για τα μέλη της όσο και για το σύνολο ώστε ο θεσμός να κάνει την εμφάνισή του σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες. Τέσσερις είναι οι βασικές λειτουργίες της οικογένειας:

- α) αναπαραγωγική
- β) οικονομική
- γ) εκπαιδευτική
- δ) ψυχολογική

Βέβαια η καθολικότητα του συγκεκριμένου θεσμού, οφείλεται στο γεγονός ότι σε όλες τις κοινωνίες υπάρχει ένα σταθερό πλέγμα σχέσεων μεταξύ κοινωνικά προσδιορισμένων ρόλων: του συζύγου και πατέρα και της συζύγου και μητέρας καθώς και του παιδιού τους (Λ.Μ Μουσούρου, 2003).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινίσουμε ότι ο γονεϊκός ρόλος είναι και κοινωνικός και βιολογικός. Ο θεσμός της οικογένειας αφορά τους κοινωνικούς ρόλους οι οποίοι δεν ταυτίζονται αναγκαστικά με τους βιολογικούς. Επιπλέον πρέπει να πούμε ότι η τριάδα ατόμων – ρόλων που αναφέραμε παραπάνω, αποτελεί τον πυρήνα του οικογενειακού σχήματος. Αυτή η τριάδα αποτελεί την «οικογένεια –πυρήνα». Η οικογένεια πυρήνας

είναι ταυτόσημος όρος με εκείνον της συζυγικής οικογένειας (Λ.Μ Μουσούρου, 2003).

Όλες οι παραπάνω αλλαγές σε παγκόσμια κλίμακα και κατ' επέκταση τα καινούρια δεδομένα που αναφέραμε, δε θα μπορούσαν σαφώς να αφήσουν ανεπηρέαστη την ελληνική οικογένεια (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτη, 1999).

1.2.2 Η ελληνική οικογένεια

Η δομή της ελληνικής οικογένειας βασίζεται σε παραδοσιακές αξίες και αρχές. Σύμφωνα λοιπόν με αυτές τις αξίες, ο πατέρας έχει την εξουσία και η γυναίκα και τα παιδιά υπακούν στις εντολές του. Αυτός που συντηρεί και προμηθεύει την οικογένεια είναι ο πατέρας. Ο παππούς και η γιαγιά αναλαμβάνουν την άμεση φροντίδα των παιδιών και τα διαπαιδαγωγούν κοινωνικά. Πρέπει βέβαια να πούμε ότι αυτή η άποψη για την παραδοσιακή ελληνική οικογένεια ισχύει εν μέρει για τις οικογένειες που κατοικούν σε αγροτικές περιοχές όχι όμως και για τις οικογένειες οι οποίες κατοικούν σε ημιαστικές ή αστικές περιοχές.

Στις μέρες μας όμως, ο αγροτικός πληθυσμός της χώρας μας έχει μειωθεί αρκετά και έτσι οι περισσότεροι Έλληνες θεωρούνται κάτοικοι αστικών περιοχών. Βέβαια τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική οικογένεια διαφέρουν ελάχιστα από αυτά οικογενειών, δυτικών κυρίως χωρών της Ευρώπης.

Εδώ πρέπει να αναφέρουμε το μειονέκτημα της ελληνικής οικογένειας. Το γεγονός δηλαδή ότι από αγροτική μετατράπηκε σε αστική σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να έχει τα απαιτούμενα περιθώρια για να προσαρμοστεί στο καινούριο περιβάλλον, με αποτέλεσμα να μην έχει αφομοιωθεί σε ικανοποιητικό βαθμό από τα μέλη της, η αναπροσαρμογή των ρόλων τους. Έτσι, λειτουργίες που παλαιότερα λάμβαναν μέρος αποκλειστικά από την οικογένεια τώρα έχουν μεταφερθεί σε φορείς έξω από αυτήν. Ένα παράδειγμα είναι ότι η εκπαίδευση και η κοινωνικοποίηση των μελών της οικογένειας έχει ανατεθεί σε μεγάλο βαθμό στο σχολείο και σε διάφορους κοινωνικούς φορείς του σύγχρονου κράτους.

Όσον αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών, είναι πιο έντονες και άμεσες στην πυρηνική οικογένεια, αν και ακριβώς εξαιτίας της μορφής της οικογένειας έχουν γίνει πιο εύθραυστες.

Αυτή λοιπόν η κατάσταση δίνει, μέχρι ενός σημείου, εξηγήσεις για το φαινόμενο της αύξησης των διαζυγίων καθώς και των προβλημάτων σε διαπροσωπικό επίπεδο στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια.

Παρ' όλα αυτά, η ελληνική αστική οικογένεια επιβιώνει σε πείσμα όλων των προαναφερθέντων προβλημάτων. Η διάλυση της οικογένειας μπορούμε να πούμε ότι είναι αναπόφευκτη και έχει αρνητικές συνέπειες τόσο για τους συζύγους όσο και για τα παιδιά (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτη, 1999).

1.2.3 Μονογονεϊκές οικογένειες

Με τον όρο «μονογονεϊκή οικογένεια» προσδιορίζεται η οικογένεια όπου υπάρχει μόνο ένας γονέας (χήρα/ος, ανύπαντρη μητέρα, διαζευγμένη μητέρα/πατέρας, σε διάσταση). (Θεοδώρα Τσιτσιπά, Μονογονεϊκές οικογένειες και κοινωνικός αποκλεισμός.

http://www.poreiagynaikon.gr/idrytiko/idr_19.htm).

Σύμφωνα με τον Giddens, οι μονογονεϊκές οικογένειες γίνονται όλο και πιο συνηθισμένες. Το διαζύγιο καθώς και άλλοι λόγοι, όπως η άγαμη μητέρα, ο θάνατος του ενός γονέα, αποτελούν τις κύριες αιτίες για την εμφάνιση μονογονεϊκών οικογενειών. Πρόκειται για οικογένειες όπου την αποκλειστική ευθύνη για την ανατροφή και τη γενικότερη φροντίδα του παιδιού έχει ένας μόνο γονέας. Στην περίπτωση της άγαμης μητέρας ο υπεύθυνος γονέας είναι η μητέρα, ενώ στις περιπτώσεις διαζυγίου ή θανάτου μπορεί να είναι είτε ο πατέρας είτε η μητέρα. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία αρχηγός τους είναι μια γυναίκα, αφού η γυναίκα είναι εκείνη στην οποία κατά κανόνα επαφίεται η επιμέλεια των παιδιών ύστερα από ένα διαζύγιο (μητροκεντρικές οικογένειες).

Στην έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με θέμα τις μονογονεϊκές οικογένειες σημειώνεται ότι στη Γαλλία οι μόνοι άνδρες με προστατευόμενα παιδιά αυξήθηκαν κατά 20% μεταξύ 1968 και 1982, ενώ οι μόνες γυναίκες με προστατευόμενα παιδιά κατά 45% (Μουσούρου, 1989).

Η κατηγορία των μονογονεϊκών οικογενειών εμφανίζει ποικιλία μορφών. Για παράδειγμα, πάνω από τις μισές διαζευγμένες μοναχικές μητέρες έχουν ιδιόκτητη κατοικία, η μεγάλη πλειοψηφία όμως των άγαμων μοναχικών γυναικών ζουν σε νοικιασμένες κατοικίες.

Η κατάσταση του μοναχικού γονιού τείνει να είναι μεταβαλλόμενη και τα όριά της ασαφή. Στην περίπτωση ενός προσώπου που έχει χηρέψει η διάλυση είναι βέβαια σαφής – αν και σε αυτήν την ακόμη την περίπτωση ένα πρόσωπο μπορεί να έζησε για κάποιο διάστημα μόνο του, αν ο σύντροφός του ήταν πριν από τον θάνατο του στο νοσοκομείο.

Το 60% όμως των οικογενειών έγιναν μονογονεϊκές ύστερα από χωρισμό ή διαζύγιο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα άτομα μπορεί να ζουν σποραδικά μαζί για αρκετά μεγάλη περίοδο (Giddens, 1998).

1.3 Τι είναι το διαζύγιο

Το διαζύγιο είναι η δια νόμου διάλυση ενός γάμου, και κατά συνέπεια μιας οικογένειας. Το διαζύγιο δεν είναι μια κατάσταση που αρχίζει από την μία στιγμή στην άλλη. Είναι κάτι που προετοιμάζεται από νωρίς και που για να πάρει μορφή και να γίνει πράξη χρειάζεται έντονη δοκιμασία, δοκιμασία ψυχολογική, τόσο για τον ένα σύζυγο όσο, και για τον άλλο, τέτοια που λένε πως πρόκειται για μια μάχη στην οποία κανείς δεν είναι τελικά ο νικητής. Ο ορισμός του διαζυγίου, όπως τον δίνει ο Παπαρρηγόπουλος είναι: «η ζώντων των συζύγων λύσις εγκύρου γάμου»

(Ευαγγέλια Δ. Στεργίου, «Το διαζύγιο», Αστυνομική επιθεώριση, τεύχος 32, Αύγουστος 1986, σελ 645-647)

Κατά τον Μαριδάκη: «Διαζύγιο είναι η λύσις του γάμου ζώντων των συζύγων, συνεπεία βαθιάς διαταραχής της σχέσεως εξ ορισμένων εις τον νόμον αναγραφόμενων και δικαστικώς βεβοκουμένων γεγονότων»

(Ευαγγέλια Δ. Στεργίου, «Το διαζύγιο», Αστυνομική επιθεώριση, τεύχος 32, Αύγουστος 1986, σελ 645-647).

Όπως ο θεσμός της οικογένειας, έτσι και το διαζύγιο μέσα στα χρόνια, πέρασε και αυτό διαφορετικές φάσεις σαν θεσμός.

1.3.1 Ιστορική Αναδρομή Διαζυγίου

Σύμφωνα με τον Γεώργιο Κουμαντό (1984) στον αρχαιότερο ελληνικό δίκαιο, η παντοδυναμία του αντρός δεν άφησε χώρο για την ανάπτυξη του θεσμού του διαζυγίου και υπήρχε μόνο η δυνατότητα "αποπομπής" της γυναίκας από τον άντρα. Αντίθετα, κατά το αττικό δίκαιο των κλασικών χρόνων, διαμορφώνεται και η δυνατότητα της γυναίκας να ζητήσει την λύση του γάμου ενόσω ακόμα ζει ο άντρας της, με μια αίτηση "απαλείψεως". Ο όρος "διαζύγιο" ή άλλος αντιστοίχως δεν ήταν γνωστός: αν η λύση του γάμου γινόταν με πρωτοβουλία του αντρός λεγόταν "απάλειψις".

Εκτός από την ορολογική διαφορά, ο άντρας ήταν ελεύθερος να διώξει τη γυναίκα του όποτε ήθελε, χωρίς καμιά διαδικασία και κανένα τύπο.

Αντίθετα η γυναίκα έπρεπε να υποβάλει αίτηση στον Επώνυμο Άρχοντα και να επικαλείται συγκεκριμένους λόγους που έκαναν αδύνατη τη συμβίωση με τον άντρα της. Εξ άλλου, αν οι σύζυγοι συμφωνούσαν να λύσουν το γάμο, ήσαν ελεύθεροι να το κάνουν, ενώ και τα τρία πρόσωπα μπορούσαν να προκαλέσουν την λύση του γάμου π.χ. ο πατέρας της γυναίκας. Με το διαζύγιο, η γυναίκα έφευγε από το σπίτι του αντρός και γύριζε στο σπίτι του πατέρα της. Έπαιρνε πίσω την προίκα της αλλά άφηνε τα παιδιά στον πατέρα τους.

Στο ρωμαϊκό δίκαιο, ο γάμος διακρινόταν σε γάμο cum manu ή sine manu, ανάλογα με το αν ο άντρας αποκτούσε ή όχι εξουσία πάνω στη γυναίκα. Ο γάμος cum manu λυνόταν με περίπλοκες διαδικασίες, αρχικά μάλιστα μόνο με πρωτοβουλία του αντρός. Αντίθετα, ήταν πολύ εύκολη, στο παλαιότερο δίκαιο η λύση του γάμου sine manu: τη λύση αυτή μπορούσαν ελεύθερα να

συμφωνήσουν οι σύζυγοι αλλά και ο κάθε σύζυγος, με αυθαίρετη μονομερή ενέργεια του, μπορούσε να φέρει το αποτέλεσμα αυτό.

Περιορισμοί στην ελευθερία του συζύγου, κάτω από χριστιανικές επιδράσεις, από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου, μετά με την μεταφορά της πρωτεύουσας του κράτους στο Βυζάντιο.

Ο ίδιος ο Μεγάλος Κωνσταντίνος με μονομερή ενέργεια δεν απαγορεύει ούτε το συναινετικό διαζύγιο αλλά προβλέπει κυρώσεις, κυρίως περιουσιακές, για τον σύζυγο που χωρίζει χωρίς να υπάρχει σπουδαίος λόγος (σαν σπουδαίοι λόγοι καθορίστηκαν: εις βάρος των αντρών, ο φόνος, η τυμβωρυχία εις βάρος της γυναίκας, η μοιχεία, μαστροπεία και η φαρμακεία).

Κατοπινοί αυτοκράτορες, θέσπισαν και άλλους λόγους κύρωσης για τα διαζύγια ή ελαφρύνοντας τις κυρώσεις για τα διαζύγια χωρίς σπουδαίο λόγο, διευκολύνοντας έτσι το διαζύγιο.

Το σύστημα, βασικά, δεν άλλαξε με την Νεαρά (Διάταξη) 117 του Ιουστινιανού αλλά ούτε και με τις κατοπινές τροποποιήσεις της από τον ίδιον ή από άλλους αυτοκράτορες. Απαγορεύτηκε μόνο το διαζύγιο με κοινή συμφωνία των συζύγων και καθορίστηκαν οι λόγοι που επιτρέπουν το διαζύγιο χωρίς κυρώσεις για το σύζυγο που χωρίζει. Κατά το δίκαιο του Ιουστινιανού, τέτοιοι λόγοι, εις βάρος της γυναίκας, ήσαν: αποσιώπηση συνομωσίας κατά του βασιλιά, μοιχεία, επιβουλή της ζωής του ανδρός, γεύματα και μπάνια με άλλους άντρες, διανυκτέρευση έξω από το σπίτι, μετάβαση σε θέατρα σε ιπποδρόμια ή συμμετοχή σε κινήγια χωρίς την έγκριση του ανδρός. Λόγοι εις βάρος του ανδρός ήσαν συνομωσία κατά του βασιλιά ή παράλειψη καταγγελίας τέτοιας συνομωσίας, επιβουλή της σωφροσύνης της γυναίκας ή την απόπειρα να την παραδώσει στους άλλους άντρες, ψεύτικη καταγγελία της γυναίκας στο συζυγικό σπίτι ή και σε άλλο

σπίτι παρά τις προτροπές συγγενών, καταδίκη του αντρός για μοιχεία. Λόγοι άσχετοι από υπαιτιότητα ήταν: σεξουαλική ανικανότητα του αντρός, περιβολή του μοναχικού σχήματος, αιχμαλωσία.

Κατοπινές εξελίξεις άλλοτε επέτρεπαν και άλλοτε απαγόρευαν το συναινετικό διαζύγιο, άλλοτε περιόριζαν τους λόγους του διαζυγίου και άλλοτε τους δημιουργούσαν. Τελικά, από την κωδικοποίηση του Αρμενόπουλου και έπειτα, ίσχυσαν οι λόγοι του διαζυγίου που είχε καθιερώσει ο Ιουστινιανός με μερικές προσθήκες από τον Λέοντα το Σοφό, όπως ότι ο λόγος διαζυγίου εις βάρος της γυναίκας ήταν η εκούσια έκτρωση και ότι λόγος διαζυγίου χωρίς υπαιτιότητα ήταν φρενοβλάβεια του ενός ή του άλλου συζύγου.

Ως τον δωδέκατο αιώνα διατηρήθηκε το σύστημα αυτό: κάθε σύζυγος ήταν ελεύθερος να χωρίσει είτε υπήρχε είτε δεν υπήρχε λόγος διαζυγίου και χωρίς να απαιτείται προηγούμενη δικαστική απόφαση, απλώς αν χώριζε χωρίς να υπάρχει λόγος, θα μπορούσε να υποστεί τις κυρώσεις που προβλέπουν γι' αυτήν την περίπτωση. Από τον δωδέκατο αιώνα κι έπειτα, άρχισε να επικρατεί το έθιμο ότι χρειαζόταν δικαστική απόφαση για να λυθεί ο γάμος με διαζύγιο. Και οι λόγοι που ως εκείνη την εποχή είχαν μόνο την έννοια ότι απαλλάσσουν από τις κυρώσεις για το διαζύγιο, άρχισαν να θεωρούνται αποκλειστικοί λόγοι διαζυγίου: χωρίς να συντρέχει κάποια από τις περιπτώσεις του νόμου, το διαζύγιο ήταν αδύνατο. Έτσι εφαρμόστηκαν οι διατάξεις των βυζαντινών αυτοκρατόρων, κατά την Τουρκοκρατία, από τα εκκλησιαστικά δικαστήρια που είχαν τότε την δικαιοδοσία σε θέματα γάμου και διαζύγιο. Αλλά τα εκκλησιαστικά δικαστήρια της Τουρκοκρατίας δεν έμειναν προσκολλημένα στις αυστηρές αντιλήψεις του βυζαντινού δικαίου. Καθώς βρίσκονταν κοντά στο φιλελεύθερο λαϊκό αίσθημα, δεν δίσταζαν να χορηγήσουν το διαζύγιο και σε περιπτώσεις κλονισμού του γάμου, άσχετα

από το ποιος φταίει για τον κλονισμό, αν διαπιστωνόταν "ακατάλλακτον αμοιβαίον μίσος" κατά την έκφραση της εποχής εκείνης.

Στις στενότερες αντιλήψεις του βυζαντινού δικαίου ξαναγύρισαν τα δικαστήρια μετά την ίδρυση του νεώτερου ελληνικού κράτους, όταν η δικαιοσύνη ξανάγινε λειτουργία της πολιτείας και τα δικαστήρια εφάρμοσαν την Νεαρά 117 του Ιουστινιανού με την παλιά περιπτωσιολογία για να κρίνουν πότε να χορηγείται το διαζύγιο και πότε όχι. Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε ως το 1920, οπότε άρχισε να ισχύει ο νόμος 2228 που απαγόρευσε γενικά το συναινετικό διαζύγιο, απαίτησε δικαστική απόφαση για την χορήγηση του, καθόρισε με ακρίβεια τους ειδικούς λόγους διαζυγίου και θέσπισε ένα γενικό λόγο, τον ισχυρό κλονισμό του γάμου από απαιτιότητα του άλλου συζύγου. Ο Αστικός Κώδικας ρύθμισε το διαζύγιο στα αρθ. 1438-1461 ακολουθώντας κατά βάση τις ρυθμίσεις του νόμου 2228/1920. Το δίκαιο του διαζυγίου άλλαξε ριζικά με τον Ν.1329/1983 που καθιέρωσε, ως λόγους διαζυγίου, τον ισχυρό κλονισμό και την συναίνεση των συζύγων.

(Γεωργίου Κουμαντού, Παραδόσεις Οικογενειακού Δικαίου, εκδόσεις ΑΦΟΙ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα 1984)

1.3.1.1 Στάδια Διαζυγίου

Το διαζύγιο για να φτάσει ως το τέρμα του περνάει από ορισμένα στάδια, ακολουθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία.

Τα πιο χαρακτηριστικά στάδια, σύμφωνα με τον Χουρδάκη, (1982) είναι τρία:

α. Το στάδιο των πρώτων απογοητεύσεων.

Είναι η εποχή που το ζευγάρι αρχίζει να αισθάνεται πώς κάτι δεν πάει καλά, είναι η ίδια εποχή που απωθεί μια οποιαδήποτε σκέψη σχετικά με το διαζύγιο. Αρχίζουν να δημιουργούνται οι πρώτες υπόνοιες, οι πρώτες σκέψεις στο μυαλό του καθενός, αυτό όμως είναι κάτι που θέλουν να το αποδιώξουν, δεν θέλουν να σταθούν πολύ, στο τέλος είναι κάτι που δεν συζητούν μεταξύ τους.

Η εξήγηση οφείλεται στο ότι οι άνθρωποι αυτοί είχαν κτίσει την οικογενειακή τους κατάσταση σε θεμέλια όχι γέρα και γι' αυτό το λόγο, τώρα, έρχονται οι απογοητεύσεις.

Επίσης, το γεγονός πως οι σύζυγοι δεν έχουν βοηθηθεί μεταξύ τους να ωριμάσουν με αποτέλεσμα να καταθέσουν τις προσπάθειες στην πρώτη δύσκολη περίπτωση. Οι πρώτες, λοιπόν, απογοητεύσεις είναι αυτές που προέρχονται από ανωριμότητα και από το γεγονός πως οι σύζυγοι δεν είναι ακόμη σε θέση να συνειδητοποιήσουν τα προβλήματα που ζουν και πολύ περισσότερο να τα αντιμετωπίσουν.

β. Το στάδιο του συναισθηματικού διαζυγίου.

Σ' αυτό το στάδιο, οι δύο σύζυγοι αρχίζουν να κατηγορούν ο ένας τον άλλον πως δεν είναι αντάξιοι του ιδανικού που οραματίστηκαν, απογοητεύει ο ένας τον άλλο. Κατηγορούνται αμοιβαία, προχωρούν στα συγκεκριμένα προβλήματα και μυστικά καθώς θα είναι ανώριμοι, πολλές φορές στέκονται ο καθένας στο δικό του πρίσμα, στο δικό του κριτήριο και δεν προχωρούν ο ένας προς την θέση του άλλου, γιατί εξακολουθεί να υπάρχει ακόμη ανωριμότητα ψυχολογική που τροφοδοτεί αυτού του είδους τις διαφωνίες, τους διαπληκτισμούς, και δεν βοηθάει σε μια κάποια αντικειμενική αντιμετώπιση των καταστάσεων.

Το συναισθηματικό διαζύγιο δεν καταλήγει πάντα στο νομικό διαζύγιο.

Υπάρχουν άνθρωποι που θα ζούσαν σ' όλη τους την ζωή αυτήν την κατάσταση, κάνοντας ορισμένες υποχωρήσεις είτε για λόγους οικονομικούς, είτε λόγω ύπαρξης παιδιών.

γ. Το στάδιο του νομικού διαζυγίου.

Το νομικό διαζύγιο είναι η απόφαση του ζευγαριού να διαχωρίζει το δρόμο του και η θέληση να εμφανίσει αυτήν την απόφαση στην κοινωνία, να μάθει η κοινωνία πως τώρα πια δεν θέλουν κοινή συμβίωση, δεν έχουν κοινό τρόπο ζωής, πρέπει να χωρίσουν. Σ' αυτό το στάδιο επωμίζεται ο καθένας της ευθύνες του - σ' αυτό το στάδιο οι άνθρωποι βρίσκονται σε δύσκολη θέση από ψυχολογική άποψη και γι' αυτό το λόγο ακριβώς καταφεύγουν τότε σ' ένα τρίτο άνθρωπο, τον δικηγόρο.

Ο δικηγόρος είναι αυτός που εφαρμόζει το γράμμα του νόμου, βλέπει απρόσωπα τον άνθρωπό και τον καταδικάζει σ' αυτή την διαδικασία την

ψυχολογική που τραυματίζει τους ανθρώπους, πολλές φορές για όλη τους την ζωή.

(Χουρδάκη Μαρία, Οικογενειακή Ψυχολογία, εκδόσεις LEADER BOOKS Αθήνα 2000)

Η Στέλλα Τσίτουρα (1990) αναφέρει ότι η οικογενειακή διάσπαση και το διαζύγιο δεν είναι απλά ένα γεγονός, είναι μια μακρά διαδικασία που περνά ορισμένα στάδια. Η διαδικασία αυτή προκαλεί αλλαγές στον χαρακτηριστικά του οικογενειακού συστήματος. Η συζυγική σχέση καταστρέφεται, αλλά δεν καταστρέφονται αυτόματα και οι υπόλοιπες σχέσεις. Το μέλλον των σχέσεων (γονιού - γονιού, γονιού – παιδιού, παιδιού - παιδιού), θα εξαρτηθεί από το πώς θα λύσουν τα προβλήματα που προκαλούνται στο κάθε στάδιο.

α) Στάδιο αναγνώρισης του προβλήματος (cognition).

Αρχίζει από την στιγμή που ο ένας σύντροφος αναγνωρίζει ότι η προσωπική του δυστυχία συνδέεται άμεσα με την συζυγική σχέση.

β) Στάδιο μετά την αναγνώριση του προβλήματος (metacognition).

Εμφανίζεται, όταν η αποτυχία του γάμου ορίζεται ανοιχτά στην οικογένεια. Οι παλιοί φίλοι εξαφανίζονται χωρίς να αντικαθίστανται από καινούργιους. Το μέλλον είναι αβέβαιο και η οικογένεια δοκιμάζει καινούργια μοντέλα ρόλων.

γ)Στάδιο φυσικού αποχωρισμού (physical separation)

Χαρακτηρίζεται από αποδιοργάνωση. Ξέρουν πως θα επιβιώσουν.

Απρόσμενα οικονομικά και συναισθηματικά προβλήματα μπορεί ξαφνικά να εμφανιστούν και να προκαλέσουν μεγάλη δυσκολία σε όλους.

Τα τρία αυτά στάδια αποτελούν την οξεία φάση του αποχωρισμού, που κρατά από τότε που η οικογένεια αναγνωρίσει το πρόβλημά μέχρι και δύο χρόνια μετά το διαζύγιο. Στο 1/3 οι προβληματικές σχέσεις ανάμεσα στους γονείς συνεχίζονται για αόριστο χρόνο και εξακολουθούν τουλάχιστον πέντε χρόνια μετά το διαζύγιο. Οι μελέτες δείχνουν ότι σ' αυτήν την περίπτωση έχουν την χειρότερη προσαρμογή (Luerpnit 1979). Τα δύο σημαντικότερα γεγονότα για τα παιδιά σ' αυτά τα στάδια είναι

1. Η ανακοίνωση του διαζυγίου και
2. Η αποχώρηση ενός γονιού. Το πόσο έντονα θα αντιδράσουν τα παιδιά σε αυτήν την φάση δεν είναι προγνωστικό για την μακρόχρονη προσαρμογή τους. Παράγοντες που επιδρούν είναι:
 - η καλή ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού
 - το υποστηρικτικό περιβάλλον του παιδιού
 - η διάρκεια του άγχους.

δ)Στάδιο επαναδιοργάνωσης ή μεταβατικό (reorganization)

Από την πυρηνική οικογένεια κινείται προς την διπυρηνική, με την οργάνωση δυο σπιτιών. Εξακολουθούν να συμβαίνουν αλλαγές στην ζωή των παιδιών αλλά με έναν περισσότερο ελεγχόμενο τρόπο. Τώρα μπορούν να συμμετέχουν και τα παιδιά σε μικρές αποφάσεις. Η κατάσταση είναι ακόμα ασταθής. Πρέπει να συνηθίσουν τις καινούργιες σχέσεις των γονιών τους και συχνά τους καινούργιους σεξουαλικούς συντρόφους τους. Σ' αυτό

το στάδιο τα παιδιά συχνά ανησυχούν για την υγεία του γονιού έξω από το σπίτι τους και για την σχέση μαζί τους ειδικά, όταν έχει ξαναπαντρευτεί.

ε)Στάδιο επαναπροσδιορισμού (redefinition).

Αυτό το στάδιο είναι το τελευταίο στάδιο. Σύμφωνα με την Στέλλα Τσίτουρα (1990), τα μέλη της οικογένειας αρχίζουν να σκέπτονται διαφορετικά και να επαναπροσδιορίζουν τους ρόλους τους. Το κρίσιμο σημείο για να συμβιβάσει τα δύο νοικοκυριά. Όπου υπάρχει κοινωνική άρνηση να γίνουν αποδεκτές αυτές οι νέες οικογενειακές δομές, είναι πολύ δύσκολο για τις οικογένειες να καταφέρουν μια αλλαγή που περιλαμβάνει όλα τα οικογενειακά μέλη. Κάθε στάδιο σ' αυτήν την μετάβαση χρειάζεται χρόνο και μια σειρά από δύσκολες αποφάσεις, όπου δοκιμάζεται η ικανότητα των μελών της οικογένειας να τα βγάλουν πέρα με μεγάλο κίνδυνο έκρηξης ανεξέλεγκτων καταστάσεων.

Σε αυτό το στάδιο, για την καλύτερη και όσο το δυνατόν πιο ήπια προσαρμογή των παιδιών στα νέα δεδομένα, πολλές φορές συνίσταται η συνεργασία με οικογενειακούς ή συμβουλευτικούς ψυχολόγους.

Το τελικό αποτέλεσμα ενός διαζυγίου μπορεί να ταξινομηθεί ως:

- Τραυματικό όταν παρουσιάζονται συμπτώματα που δεν προϋπήρχαν και όταν τα άτομα δεν καταφέρνουν να τα ξεπεράσουν μέσα σε κάποιο λογικό χρονικό διάστημα.

- Θετικό όταν υπάρχει πιο αρμονική και σταθερή ζωή μετά από αυτό π.χ. όταν υπάρχει απομάκρυνση από ένα νοητικά άρρωστο κακοποιό σύζυγο, γονιό.
- Αδιάφορο όταν η αρμονική ή όχι ζωή συνεχίζεται και μετά απ' αυτό.

Τα αποτελέσματα του διαζυγίου δεν είναι μια τυχαία διαδικασία, αλλά συνδέονται στενά με παράγοντες μέσα και έξω από την οικογένεια. Η ηλικία των παιδιών, η φύση και η διαδικασία της διάστασης, η ωριμότητα των γονιών, η ικανότητα των γονιών να αντεπεξέλθουν σε δύσκολες καταστάσεις, η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της οικογένειας, το κοινωνικό υποστηρικτικό δίκτυο και η επικοινωνία των γονιών μετά το διαζύγιο είναι παράγοντες που επηρεάζουν την οικογένεια κατά την διάρκεια του χωρισμού.

(Στέλλα Τσίτουρα, Φροντίδα για την οικογένεια, εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1990).

1.3.2 Διαζύγιο και χωρισμός στη Δύση

Για πολλούς αιώνες στην Δύση ο γάμος θεωρείτο ουσιαστικά αδιάλυτος. Τα διαζύγια χορηγούνταν σε πολύ περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων, όπως σε περίπτωση μη ολοκλήρωσης του γάμου. Οι περισσότερες χώρες κινήθηκαν γρήγορα προς την κατεύθυνση της χαλάρωσης των κανόνων του διαζυγίου. Το λεγόμενο σύστημα της «αντιδικίας» ήταν χαρακτηριστικό για ουσιαστικά όλες τις βιομηχανικές χώρες. Για την έκδοση ενός διαζυγίου, έπρεπε ο ένας από τους συζύγους να κατηγορήσει τον άλλο (π.χ για μοιχεία, εγκατάλειψη, σκληρότητα). Οι πρώτοι νόμοι «ανυπαίτιων» διαζυγίων εισήχθησαν σε μερικές χώρες στα μέσα της δεκαετίας του 1960 (Ηνωμένο Βασίλειο). Η αρχή της μη υπαιτιότητας εδραιώθηκε με το νόμο που ψηφίστηκε το 1996.

Μεταξύ του 1960 και του 1970 ο δείκτης των διαζυγίων αυξήθηκε σταθερά κατά 9% τον χρόνο, με αποτέλεσμα να διπλασιαστεί μέσα σε μια δεκαετία. Από το 1980 ο δείκτης των διαζυγίων σταθεροποιήθηκε ως ένα βαθμό, παραμένει όμως σε πολύ υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με όλες τις προηγούμενες περιόδους.

Οι δείκτες διαζυγίου δεν αποτελούν μια άμεση ένδειξη έλλειψης συζυγικής ευτυχίας. Πρέπει να σημειώσουμε το γεγονός ότι οι δείκτες διαζυγίου δεν περιλαμβάνουν τους ανθρώπους που έχουν χωρίσει, χωρίς και να έχουν πάρει διαζύγιο. Στις μέρες μας το διαζύγιο δεν συνοδεύεται παρά ελάχιστα από κάποιο στίγμα και σε αυτό έχουν συμβάλει οι παρακάτω εξελίξεις:

- 1) Οι γυναίκες έχουν γίνει περισσότερο ανεξάρτητες οικονομικά κι έτσι ο γάμος αποτελεί λιγότερο έναν οικονομικό συνεταιρισμό από ό,τι ήταν στο παρελθόν.
- 2) Η μεγαλύτερη γενική ευμάρεια σημαίνει πως είναι ευκολότερο να δημιουργήσει ένα ξεχωριστό σπιτικό, σε περίπτωση συζυγικής αποξένωσης, από ό,τι ήταν παλαιότερα.

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι τα αυξανόμενα ποσοστά διαζυγίου δεν είναι ενδεικτικά βαθιάς απογοήτευσης από τον γάμο αυτόν καθαυτών αλλά μάλλον μιας ενισχυόμενης αποφασιστικότητας να καταστεί μια σχέση που ανταμείβει και ικανοποιεί. (Giddens, 1998)

1.3.3. Λόγοι διαζυγίου

Είναι κοινώς παραδεκτό και αποδεδειγμένο από όλες τις τελευταίες κοινωνικές έρευνες, ότι ο αριθμός των διαζυγίων στην εποχή μας έχει αυξηθεί δραματικά σε σχέση με το παρελθόν. Οι λόγοι για αυτό το φαινόμενο είναι οι ακόλουθοι:

1. Κοινωνικοί

α) Η κοινωνική και οικονομική ανεξαρτησία έδωσαν στη γυναίκα τις δυνάμεις να τολμήσει κάτι, που η γυναίκα της προηγούμενης γενιάς δεν είχε το σθένος και τα μέσα ν' αντιμετωπίσει. Οι φόβοι, οι ενοχές, οι οικονομικές δυσκολίες, η κοινωνική μορφή και οι πιέσεις από το άμεσο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον την κρατούν δέσμια στον παραδοσιακό ρόλο της «μάννας – νοικοκυράς». Η σημερινή όμως κοινωνικοοικονομική εξέλιξη, το φεμινιστικό κίνημα και η εργασία της γυναίκας της επιτρέπουν ν' αντιμετωπίζει χωρίς παθητικότητα και καρτερία μια κακή συμβίωση. Η σύγχρονη γυναίκα έχει την δυνατότητα ν' αντιμετωπίσει ένα πιθανό διαζύγιο μ' ένα τρόπο δυναμικότερο και ψυχικά υγιέστερο. Άλλωστε η πρόσφατη αναπροσαρμογή του οικογενειακού δικαίου στην χώρα μας δίνει ίσες δυνατότητες τόσο στις γυναίκες όσο και στους άνδρες για μια δυναμικότερη λύση των αλύτρωτων γάμων.

Παρ' όλη όμως την εξέλιξη και τις κατακτήσεις του γυναικείου κινήματος οι στατιστικές δείχνουν ότι στα περισσότερα μέρη του κόσμου περισσότερο οι άντρες, παρά οι γυναίκες παίρνουν την πρωτοβουλία και ζητούν συχνότερα διαζύγιο.

β) Η αστικοποίηση, η περιορισμένη ποιότητα ζωής, οι δυσκολίες εργασίας, η ανεργία, το άγχος του πολίτη συζύγου, γονιού και η σύγχρονη μορφή, της

πυρηνικής οικογένειας σε συνδυασμό με τη στενότητα στέγης προωθούν τις εσωοικογενειακές συγκρούσεις, με αποτέλεσμα να διαταράζονται οι διαπροσωπικές σχέσεις του ζευγαριού που συχνά έτσι οδηγείται σε κρίση.

2. Ψυχολογικοί

Πίσω από κάθε διαλυμένο γάμο υπάρχουν σίγουρα και ψυχολογικοί λόγοι, που οδηγούν δύο ανθρώπους στο χωρισμό. Οι κυριότεροι είναι οι εξής:

α) Η ψυχολογική ανωριμότητα και η έλλειψη προετοιμασίας του νέου ζευγαριού. Δυστυχώς, τις περισσότερες φορές, οι άνθρωποι παίρνουν μια τόσο σοβαρή απόφαση όπως είναι ο γάμος, έχοντας άγνοια για τις δεσμεύσεις, τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις που δημιουργεί η συμβίωση. Χωρίς να έχουν ολοκληρώσει τη δική τους αυτογνωσία, δυσκολεύονται να δείξουν κατανόηση για το σύντροφο και να δημιουργήσουν μια συζυγική σχέση παραγωγική και λειτουργική. Η άγνοια και η έλλειψη προετοιμασίας αποτελούν σήμερα τους πιο δυσμενείς παράγοντες για το ξεκίνημα ενός γάμου.

β) Η έλλειψη επικοινωνίας, διαλόγου, κοινών ιδανικών, η αίσθηση αποξένωσης και μοναξιάς αποτελούν συνηθισμένα φαινόμενα στα ζευγάρια, που έπαψαν ν' ανανεώνονται, ν' ανταλλάσσουν απόψεις, να συζητούν μεταξύ τους και να ενδιαφέρονται ο ένας για τα προβλήματα του άλλου. Η μη παρακολούθηση των ενδιαφερόντων του συντρόφου η αδιαφορία και η έλλειψη προσωπικών ενδιαφερόντων του ενός από τους δύο, η παθητικότητα και η σιωπή αποξενώνουν πολλούς συζύγους, που βρίσκουν διέξοδο στο διαζύγιο.

γ) Ο υπέρμετρος εγωισμός που εκδηλώνεται με πεισματική, άκαμπτη και πολλές φορές αυταρχική, με τάσεις επιβολής συμπεριφοράς του ενός ή και

των δύο συζύγων, έχει δυστυχώς αποδειχθεί καταστροφική για την ομαλή λειτουργία του.

Τέτοιες στάσεις πηγάζουν από κοινωνικοψυχολογικά κατάλοιπα των παραδοσιακών ρόλων του άντρα και της γυναίκας και παιδικών βιωμάτων. Αν δεν ξεπεραστούν τα πρώτα χρόνια της συμβίωσης, πιθανότατα θα οδηγήσουν το ζευγάρι σε οριστική ρήξη

δ) Τα αρνητικά συναισθήματα, όπως έλλειψη αγάπης και κατανόησης, ανασφάλειας, ζήλιας, φόβου εγκατάλειψης και απόρριψης, δυσπιστίας, επιβαρύνουν πολύ τις διαπροσωπικές σχέσεις των συζύγων με αποτέλεσμα να τις κάνουν δυσλειτουργικές και ανίκανες να προσφέρουν μια καλύτερη ζωή και ψυχική πληρότητα στους δύο συντρόφους.

Αν τα συναισθήματα αυτά δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα, το ζευγάρι διαλύεται, αφού πρώτα περάσει από έντονη και εξαντλητική δοκιμασία.

3. Η ερωτική ζωή των συζύγων.

Η ερωτική ισορροπία αποτελεί προϋπόθεση στην διατήρηση μιας ευτυχισμένης συζυγικής σχέσης. Η μη ικανοποίηση του ενός ή και των δύο συντρόφων δημιουργεί ένταση στο ζευγάρι και προετοιμάζει το έδαφος για εξωσυζυγικές σχέσεις. Σύζυγοι που ζουν σε ένα γάμο χωρίς κατανόησή, παραδοχή και αμοιβαίο σεβασμό, μπορεί να προσπαθήσουν να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για στενή επικοινωνία και επιβεβαίωση, αναζητώντας μια πληρέστερη σεξουαλική σχέση και επικοινωνία. Τότε καταφεύγουν στην απιστία και αν βρουν στη νέα σχέση τα στοιχεία που έλειψαν από το γάμο τους, καταλήγουν στο χωρισμό.

4.Οι επεμβάσεις τρίτων

Είναι γνωστό φαινόμενο της ελληνικής κοινωνίας, που απορρέει, συνήθως από την ανικανότητα του νέου ζευγαριού να βάλει τα όριά του, να αποκολληθεί από την πατρικές οικογένειες και να δημιουργήσει μια δική του ψυχολογία και μια αυτόνομη ζωή. Οι φίλοι και οι συγγενείς βρίσκουν κατάλληλο έδαφος για συνεχείς επεμβάσεις, συμβουλές και καθοδήγηση και δεν αφήνουν στους νέους περιθώρια να αναπτύξουν συνειδητά μια συζυγική σχέση και να λειτουργήσουν το σπιτικό τους. Οι σύζυγοι παραμένουν παράλληλες μονάδες με υπερβολική συναισθηματική ή και οικονομική εξάρτηση από τους μεγάλους γονείς.

(Θέματα προετοιμασίας από το γάμο - Συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια, 1989, σελ. 106-108).

Σύμφωνα με την Μαρία Μαντζάφου – Κανελλοπούλου (1981). Τα παιδιά είναι πολλές φορές αιτία για την δημιουργία συζυγικών καυγάδων και για το διαζύγιο των γονιών τους. Πολύ πριν από την γέννηση τους μπορούν να επηρεάσουν την αρμονία του ζευγαριού. Ένας βασικός λόγος είναι τυχόν η ασυμφωνία των γονέων στο αν επιθυμούν πραγματικά να έχουν ή να μην έχουν παιδιά. Έτσι η ασυμφωνία αυτή μπορεί να φανεί πριν ακόμα γίνει η σύλληψη του παιδιού.

Στις σύγχρονες Δυτικές κοινωνίες, όπου έχουν τόσο πολύ διαδοθεί τα αντισυλληπτικά, η γυναίκα είναι αυτή η οποία μπορεί να ρυθμίσει την παραγωγικότητα του ζευγαριού. Όμως, πολλές φορές το πρόβλημα δημιουργείται όταν η γυναίκα επιθυμεί να αποκτήσει ένα παιδί, ενώ ο άντρας δεν το θέλει. Έτσι, η εκ των προτέρων συμφωνία των γονιών, αν θα αποκτήσουν ή δεν θα αποκτήσουν παιδιά, φαίνεται πως είναι ένα στοιχείο

πάρα πολύ σοβαρό, που θα πρέπει να ξεκαθαρίσουν οι σύζυγοι πριν από τον γάμο.

Μία άλλη πηγή δυσαρμονίας είναι το παιδί που λέγεται «παιδί-φάρμακό». Είναι το παιδί που περιμένουν οι γονείς γιατί πιστεύουν ότι με αυτό θα διορθωθεί η κατάσταση και θα αλλάξει η συμπεριφορά του συζύγου ή της συζύγου και επομένως θα σωθεί ο γάμος. Πιστεύουν, κυρίως η γυναίκα, ότι το να φέρει ένα παιδί στον κόσμο θα έχει μια διαφορετική στάση μέσα στην οικογένεια, σαν μητέρα του παιδιού και ότι θα σταματήσει το ζευγάρι να αντιδικεί. Έτσι το παιδί δεν έρχεται στον κόσμο γιατί το επιθυμούν αυτό-καθ' αυτό, αλλά έρχεται σαν φάρμακο για να διορθώσει την αρρωστημένη κατάσταση των συζύγων. Και όμως, με την παρέλευση του χρόνου, καταλαβαίνουν πόσο άδικο είχαν οι γονείς, νομίζοντας πως με το παιδί που έφεραν στον κόσμο θα έλυναν το πρόβλημα της οικογενειακής τους δυσαρμονίας.

«Αν το παιδί είχε πράγματι αυτή την «μαγική» ικανότητα όσο ήταν ακόμη μικρό, την χάνει πολύ γρήγορά όταν μεγαλώσει. Κι η δυσαρμονία των γονέων γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, όσο το παιδί μεγαλώνει και όσο δημιουργεί τα πρόσθετα προβλήματα κάθε παιδιού που έχει ανάγκη από διαπαιδαγώγηση και σωστή ανατροφή».

Έτσι, το παιδί αντί να μειώσει τους καυγάδες και την δυσαρμονία των συζύγων, γίνεται αφορμή ώστε οι καυγάδες αυτοί να γίνουν εντονότεροι. Γιατί το παιδί δεν πρέπει να έρχεται στον κόσμο, παρά μόνο γι' αυτό το ίδιο. Γιατί οι γονείς επιθυμούν αυτό το ίδιο, και όχι γιατί το βλέπουν σαν μια λύση για τα προβλήματα ή τα απωθημένα τους.

(Μαρία Μαντζαφού - Κανελλοπούλου, 1981)

1.3.4. Λόγοι διαζυγίου διεθνώς

Στην Αμερική οι σοβαρότεροι λόγοι διαζυγίου είναι:

- η συναισθηματική ανωριμότητα,
- η ρομαντική αντίληψη του γάμου,
- ο αλκοολισμός,
- η κοινωνική κινητικότητα
- οι οικονομικές δυσκολίες.

Στην Γαλλία, πριν την αλλαγή της νομοθεσίας οι συχνότεροι αναφερόμενοι λόγοι ήταν:

- η σοβαρή προσβολή της έγγαμης σχέσης
- η μοιχεία.

Στις άλλες 6 χώρες της Δυτικής Ευρώπης όπου προσδιορίστηκαν οι λόγοι του διαζυγίου (Γερμανία, Αυστρία, Αγγλία, Βέλγιο, Δανία, Ελβετία), πρώτος σε συχνότητα λόγος ήταν η μοιχεία.

Στην Σοβιετική Ένωση, όπου δεν υπάρχουν νόμιμοι λόγοι διαζυγίου, οι προσβαλλόμενες αιτίες διαζυγίου είναι, κατά σειρά συχνότητας οι εξής:

- απιστία και κατάχρηση εμπιστοσύνης,
- αλκοολισμός,
- αδιαφορία για την οικογενειακή ζωή και μη συμμετοχή στον οικογενειακό προϋπολογισμό,
- σκαιότητα και έλλειψη σοβαρότητας.

Τέλος στην Σοβιετική Ένωση όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γαλλία, το διαζύγιο είναι συχνότερο στα νοικοκυριά χωρίς παιδιά. Τούτο δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι τα παιδιά εμποδίζουν το διαζύγιο αλλά, όπως πιστεύουν στις Ηνωμένες Πολιτείες, πως χωρίζουν περισσότερο εκείνοι που δεν έχουν παιδιά γιατί το διαζύγιο τους δημιουργεί λιγότερες δυσκολίες. (Μισέλ, Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου, 1981, σελ. 192-193).

Στην Ιαπωνία, όπου ο γάμος μπορούσε να διαλυθεί εύκολα από τους γονείς, το διαζύγιο ήταν κατά το παρελθόν πολύ διαδεδομένο. Πολλοί λόγοι συνέβαλαν στο να παρουσιασθεί μια τάση πτώσεως των ποσοστών των διαζυγίων μετά την εκβιομηχάνιση της χώρας αυτής.

Ο Will Goode υποστηρίζει ότι η διάδοση των Σαμουράι που ήταν αντίθετοι στο διαζύγιο ή μεγαλύτερη ανεξαρτησία του γιου σε σχέση με την πίεση από τους γονείς να διώξει τη γυναικά, αν αυτοί δεν την ήθελαν, η ανεξαρτησία και η οικονομική αυτονομία η οποία απέρχεται στα άτομα λόγω της εργασίας τους συνέτειναν σ' αυτήν ακριβώς την πτώση, των ποσοστών του διαζυγίου. Για το μέλλον, ο Goode προβλέπει ότι στην Ιαπωνία τα ποσοστά των διαζυγίων, που είχαν σαν λόγους παραδοσιακές αιτίες (όπως την εκδίωξη της νύφης από τα πεθερικά) προβλέπεται ότι θα μειωθούν και ότι τα διαζύγια όπως αυτά των δυτικών κοινωνιών, στηριγμένα δηλαδή, σε ασυμφωνία των συζύγων, φαίνεται ότι θα παρουσιάσουν μια αύξηση. (Ματζιάρου –Κανελλοπούλου, Οικογένεια με ένα γονέα, 1981, σελ. 175)

Στην Ελλάδα το ποσοστό διαζυγίου είναι χαμηλότερο σε σχέση με άλλες χώρες. Η τεχνολογική ανάπτυξη της σύγχρονης κοινωνίας αφαίρεσε από τα

μέλη της οικογένειας αρκετές δουλείες, που τις εκτελούν σήμερα, εξωοικογενειακές υπηρεσίες. Οι δουλείες αυτές όταν γίνονταν μέσα στο σπίτι, ένωναν τα μέλη της οικογένειας, γιατί μόνο ενωμένα μπορούσαν να αντεπεξέλθουν την πίεση των περισσοτέρων. Κάτι τέτοιο συμβαίνει ακόμη στις αγροτικές οικογένειες, όπου δεν είναι δυνατό ο διαζευγμένος άντρας ή η διαζευγμένη γυναίκα να αντεπεξέλθουν στο βάρος και την έκταση των αγροτικών και οικιακών εργασιών, όπως και της ανατροφής και παρακολουθήσεως των παιδιών.

Από το άλλο μέρος το περιβάλλον της μικρής κοινωνίας του χωριού ασκεί μεγαλύτερο έλεγχο στις οικογενειακές σχέσεις και την οικογενειακή συμπεριφορά, σε σχέση με το περιβάλλον της πόλεως ή της μεγαλουπόλεως. Κάτι τέτοιο συνέβαινε και στο παρελθόν και στις πόλεις. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο και ο αριθμός των διαζυγίων στο παρελθόν, αλλά και σήμερα στα χωριά είναι πολύ μικρός και σε ορισμένες περιοχές ανύπαρκτος. Βέβαια δεν μπορούμε να πούμε πως εκεί που δεν υπάρχει διαζύγιο οι γάμοι είναι πετυχημένοι και τα πάντα πηγαίνουν καλά.

Πολλά διαζύγια γίνονται επειδή ο ένας από τους δύο συζύγους ή και οι δύο δεν βρίσκουν ικανοποίηση των συγκινησιακών τους αναγκών. Στη χώρα μας τα περισσότερα διαζύγια εκδίδονται για υπαιτιότητα και των δύο συζύγων με βασική αιτία τον έντονο κλονισμό των σχέσεων.

1.3.5. Συνέπειες διαζυγίου στους συζύγους

Το τελικό αποτέλεσμα ενός διαζυγίου μπορεί να ταξινομηθεί ως:

- Τραυματικό.

Έτσι χαρακτηρίζεται το αποτέλεσμα όταν παρουσιάζονται συμπτώματα τα οποία δεν προϋπήρχαν και όταν τα άτομα δεν καταφέρνουν να τα ξεπεράσουν μέσα σε κάποιο λογικό χρονικό διάστημα.

- Θετικό

Έτσι χαρακτηρίζεται το αποτέλεσμα όταν υπάρχει πιο αρμονική και σταθερή ζωή μετά από αυτό, για παράδειγμα όταν υπάρχει απομάκρυνση από ένα νοητικά άρρωστο κακοποιό σύζυγο, γονιό.

- Αδιάφορο

Έτσι προσδιορίζεται το αποτέλεσμα όταν η αρμονική ή όχι ζωή συνεχίζεται και μετά απ' το διαζύγιο.

Τα αποτελέσματα του διαζυγίου δεν είναι μια τυχαία διαδικασία, αλλά συνδέονται στενά με παράγοντες μέσα και έξω από την οικογένεια. Η ηλικία των παιδιών, η φύση και η διαδικασία της διάστασης, η ωριμότητα των γονιών, η ικανότητα των γονιών να αντεπεξέλθουν σε δύσκολες καταστάσεις, η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της οικογένειας, το κοινωνικό υποστηρικτικό δίκτυο και η επικοινωνία των γονιών μετά τα διαζύγιο είναι παράγοντες που επηρεάζουν την οικογένεια κατά την διάρκεια του χωρισμού, καθώς επίσης και στον πρώτο καιρό μετά τη λήξη της διαδικασίας του διαζυγίου.

(Στέλλα Τσίτουρα, Φροντίδα για την οικογένεια, εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1990)

1.3.6 Διατροφή - Υποχρεώσεις που πρέπει να ρυθμιστούν κατά το διαζύγιο

Κατά τη διαδικασία του διαζυγίου, δημιουργούνται νέες υποχρεώσεις μεταξύ των πρώην πλέον συζύγων. Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν τόσο τα παιδιά, όσο και τους ίδιους τους συζύγους. Πρόκειται, φυσικά για το θέμα της διατροφής. Τα θέματα επιμέλειας των παιδιών περιγράφονται στο επόμενο κεφάλαιο.

1.3.6.1 Διατροφή τέκνων

Κατά το άρθρο 1486 εδ. β του Α.Κ. το ανήλικο τέκνο, κι αν ακόμα έχει περιουσία, έχει δικαίωμα διατροφής από τους γονείς του, εφόσον τα εισοδήματα της περιουσίας του ή το προϊόν της εργασίας του δεν αρκούν για την διατροφή του. Αρκεί λοιπόν τα εισοδήματα του ανηλίκου παιδιού από την περιουσία του ή το προϊόν εργασίας του να μην επαρκεί για να δικαιούται διατροφής χωρίς να χρειάζεται προηγουμένως να εκποιήσει την περιουσία του. Ο υπόχρεος προς διατροφή γονέας δεν μπορεί να προβάλει τον ισχυρισμό ότι δεν μπορεί να δώσει διατροφή, επειδή, ενόψει των δικών του υποχρεώσεων θα κινδύνευε η δική του διατροφή, παρά μόνο στις εξής περιπτώσεις: Όταν το ανήλικο παιδί μπορεί να στραφεί εναντίον άλλου υπόχρεου ή όταν μπορεί το ανήλικο να διατραφεί από τα εισοδήματά του και την περιουσία του. Τότε μόνο ο υπόχρεος προς διατροφή γονέας μπορεί να προβάλει αυτό τον ισχυρισμό (ότι δεν μπορεί να δώσει διατροφή) ενώ θα πρέπει και να αποδείξει α) το ενεργητικό της περιουσίας του (το εισόδημα

του από την εργασία του, την κάθε είδους περιουσία του απ' οπουδήποτε αυτή προέρχεται, την ικανότητα του προς εργασία) β) τις λοιπές υποχρεώσεις του. Σ' αυτές περιλαμβάνονται τυχόν υποχρεώσεις διατροφής τρίτων προσώπων οι οποίες προηγούνται ή συμπορεύονται με την υποχρέωση διατροφής προς το παιδί του καθώς και κάθε άλλου είδους υποχρεώσεις του γ) την διακινδύνευση της διατροφής του. Θα πρέπει δηλαδή να αποδείξει ότι η οικονομική του κατάσταση είναι τέτοια που αν αυτός υποχρεωνόταν να καταβάλει διατροφή θα υπήρχε άμεσος κίνδυνος να μην μπορεί να διαθρέψει τον εαυτό του.

Το μέτρο της διατροφής προσδιορίζεται με βάση τις ανάγκες του παιδιού όπως αυτές προκύπτουν από τις συνθήκες της ζωής του (την ηλικία του την υγεία του, τις ικανότητές του κ.λ.π.) και περιλαμβάνει όσα είναι αναγκαία για την συντήρηση, την ανατροφή, την επαγγελματική αποκατάσταση και εν γένει εκπαίδευση του.

Το ύψος της διατροφής μπορεί να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες του, το κόστος ζωής και παύει, αυξάνεται ή μειώνεται από το δικαστήριο σε κάθε περίπτωση που μεταβληθούν οι όροι της διατροφής.

Η υποχρέωση διατροφής παύει με τον θάνατο του δικαιούχου ή του υπόχρεου, ενώ παραίτηση από διατροφή για το μέλλον δεν ισχύει.

Τις αξιώσεις διατροφής που έχει το παιδί κατά του γονέα ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του, τις ασκεί ο γονέας που έχει την επιμέλεια του παιδιού.

Στο συναινετικό διαζύγιο, οι γονείς καθορίζουν με το ιδιωτικό συμφωνητικό που προσκομίζουν στο δικαστήριο ποιος από τους δύο θα έχει την επιμέλεια του παιδιού, το ύψος της διατροφής του (η οποία αναπροσαρμόζεται), και την επικοινωνία του παιδιού με τον άλλο γονέα

Εφόσον υπάρχει επείγουσα περίπτωση ή επικείμενος κίνδυνος, μπορεί να επιδικασθεί προσωρινή διατροφή με την διαδικασία των ασφαλιστικών

μέτρων.

Επίσης κατά το άρθρο 358 του Π.Κ. η παραβίαση της υποχρέωσης της διατροφής αποτελεί ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους. Συγκεκριμένα σε περίπτωση που κάποιος έχει υποχρέωση διατροφής (στην προκειμένη περίπτωση ο γονέας) που του την έχει επιβάλει ο νόμος και την έχει αναγνωρίσει, έστω και προσωρινά το δικαστήριο, με τέτοιο τρόπο ώστε ο δικαιούχος (στην προκειμένη περίπτωση το παιδί) να υποστεί στερήσεις ή να αναγκαστεί να δεχτεί βοήθεια, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ένα έτος.

1.3.6.2. Διατροφή συζύγου

1) Πριν το διαζύγιο

Σύμφωνα με το άρθρο 1391 του ΑΚ σε περίπτωση που ο σύζυγος διέκοψε για εύλογη αιτία την έγγαμη συμβίωση οφείλει να καταβάλει στον άλλο σύζυγο διατροφή, η οποία προκαταβάλλεται κάθε μήνα.

Για να δικαιούται κάποιος λοιπόν από τους συζύγους προσωρινή διατροφή θα πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

A) Ύπαρξη υποχρέωσης διατροφής κατά την διάρκεια του γάμου και
B) Διακοπή της συμβίωσης για εύλογη αιτία από τον άλλο σύζυγο. Ως εύλογη αιτία θεωρείται κάθε γεγονός που οδήγησε στον κλονισμό της έγγαμου σχέσης. Για τον καθορισμό του ύψους της οφειλόμενης διατροφής λαμβάνονται υπόψη α) η οικονομική κατάσταση κάθε συζύγου όπως τα περιουσιακά του στοιχεία, ο μισθός του κ.λ.π. β) Οι οικογενειακές ανάγκες (ενοίκιο, ρουχισμός, διατροφή, λογαριασμοί ΟΤΕ, ΔΕΗ, κοινόχρηστα

κ.λ.π.) Οι οικογενειακές ανάγκες συσχετίζονται άμεσα με τις συνθήκες της οικογενειακής ζωής, δηλαδή ο κάθε σύζυγος θα πρέπει να ζει στο ίδιο βιοτικό επίπεδο που ζούσε πριν την διακοπή της έγγαμου συμβίωσης (αφού ληφθούν υπόψη και η ηλικία, η υγεία κ.λ.π.)

Η διατροφή παύει, ελαττώνεται ή αυξάνεται ανάλογα με τις περιστάσεις (π.χ. αν αλλάξει η οικονομική κατάσταση ενός εκ των συζύγων ή αν υποπέσει σε κάποιο παράπτωμα)

2) Διατροφή μετά το διαζύγιο

Το ισχύον δίκαιο δεν εξαρτά την υποχρέωση διατροφής από την υπαιτιότητα του πρώην συζύγου ως προς τον κλονισμό του γάμου αλλά από την δυνατότητα του ή όχι να εξασφαλίσει ο ίδιος την διατροφή του από την περιουσία του και τα εισοδήματά του.

Έτσι ο πρώην σύζυγος που δεν μπορεί να εξασφαλίσει την διατροφή του από την δική του περιουσία και το εισόδημά του δικαιούται διατροφής εφόσον:

α) κατά την έκδοση του διαζυγίου ή κατά το τέλος των χρονικών περιόδων οι οποίες προβλέπονται στις επόμενες περιπτώσεις (β και γ), ο σύζυγος βρίσκεται σε ηλικία ή σε κατάσταση υγείας που δεν επιτρέπει να αναγκαστεί ή να αρχίσει ή να συνεχίσει στην άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος ώστε να εξασφαλίζει από αυτό την διατροφή του. Όταν πάψει η ανικανότητα προς εργασία παύει και το δικαίωμα διατροφής

β) έχει την επιμέλεια ανηλίκου παιδιού και γι' αυτό τον λόγο εμποδίζεται στην άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος. Σ' αυτή την περίπτωση το διάστημα χορήγησης διατροφής δεν μπορεί να υπερβεί τα τρία χρόνια από την έκδοση του διαζυγίου

γ) δεν βρίσκει σταθερή κατάλληλη εργασία ή χρειάζεται κάποια επαγγελματική εκπαίδευση. Ομοίως και εδώ το διάστημα χορήγησης διατροφής δεν μπορεί να υπερβεί τα τρία χρόνια από την έκδοση του διαζυγίου και

δ) σε κάθε άλλη περίπτωση όπου η επιδίκαση διατροφής κατά την έκδοση του διαζυγίου επιβάλλεται από λόγους επιείκειας. Εδώ πρόκειται για περιπτώσεις που δεν μπορούν να υπαχθούν σε μια από τις ως ανωτέρω αναφερόμενες και ο νόμος δίνει την δυνατότητα στον δικαστή να επιδικάσει διατροφή στον σύζυγο εφ' όσον κατά την κρίση του, αυτό είναι δίκαιο. Ο υπόχρεος προς διατροφή θα πρέπει να είναι εύπορος, δηλαδή να μπορεί να καταβάλει διατροφή ενόψει των υποχρεώσεών του χωρίς να κινδυνεύει η δική του διατροφή .

Ο υπολογισμός της διατροφής γίνεται με βάση τις ανάγκες του δικαιούχου που προκύπτουν μετά το διαζύγιο και περιλαμβάνει τα αναγκαία για την συντήρησή του, την διατροφή του και την εκπαίδευσή του.

1.3.6.3 Περιορισμός ή αποκλεισμός της διατροφής

Η διατροφή μπορεί να αποκλεισθεί ή περιορισθεί εφόσον συντρέχουν σπουδαίοι λόγοι. Ενδεικτικά από τον νόμο αναφέρονται οι εξής:

α) αν ο γάμος είχε μικρή χρονική διάρκεια. Για τον όρο «μικρή διάρκεια» έχουν διατυπωθεί πολλές διαφορετικές νομικές απόψεις.

β) αν ο δικαιούχος είναι ο υπαίτιος του διαζυγίου. Εδώ διαπιστώνουμε ότι ναι μεν, η υπαιτιότητα του συζύγου όπως προαναφέρθηκε δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη επιδίκαση διατροφής, όμως μπορεί να αποτελέσει δυνητικά, λόγο αποκλεισμού ή περιορισμού της διατροφής και

γ) εάν ο δικαιούχος διατροφής προκάλεσε εκούσια (εσκεμμένα) την απορία του.

Το δικαίωμα διατροφής παύει στις εξής περιπτώσεις:

A) Αν ο δικαιούχος ξαναπαντρευτεί. (Αν λυθεί και ο νέος γάμος (με θάνατο ή διαζύγιο) δεν αναβιώνει το δικαίωμα διατροφής)

B) Αν ο δικαιούχος συζεί μόνιμα με κάποιον άλλο (συμβίωση χωρίς γάμο)

Γ) Αν ο δικαιούχος πεθάνει (εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά τον χρόνο θανάτου, οπότε η αξίωση διατροφής περιέρχεται στους κληρονόμους)

Δ) Αν παραιτηθεί ο δικαιούχος του δικαιώματος διατροφής

Απαιτούμενα δικαιολογητικά:

- Ληξιαρχική πράξη γάμου
- Πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης

- Έγγραφα που μπορούν ανάλογα, να αποδείξουν ή να αποκρούσουν τους ισχυρισμούς που προβάλλονται στην αγωγή διαζυγίου και τα οποία καθορίζει κατά περίπτωση ο δικηγόρος του κάθε διαδίκου.

(<http://www.διαζύγιο.gr/diatrofi.htm>)

1.3.7 Ο ρόλος των γονέων μετά το διαζύγιο

Σ' ένα γάμο που λειτουργεί, οι σύζυγοι αλληλοβοηθούνται. Η άρση της συναισθηματικής, κοινωνικής και συχνά οικονομικής συμπαράστασης μετά από ένα διαζύγιο μπορεί να έχει επιπτώσεις στους πατέρες και στις μητέρες, ως άτομα τουλάχιστον, για ένα μικρό διάστημα. Το να διευθύνεται ένα σπιτικό χωρίς τη βοήθεια του άλλου είναι πολύ πιο δύσκολο απ' ό τι είναι το να μοιράζονται οι ευθύνες μ' ένα σύζυγο καθ' όλα εξυπηρετικό.

Όπως γράφει ο Parke Ross (1987) τα ψυχολογικά και οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι διαζευγμένοι γονείς αντανακλούν στις σχέσεις γονιού και παιδιού.

Σύμφωνα με μια έρευνα που έχει κάνει η Hethe Rington για να διαπιστώσει τις συνέπειες του διαζυγίου σε μια οικογένεια όπου η μητέρα έχει αναλάβει την επιμέλεια των παιδιών, σύγκρινε διαζευγμένες με ολομελείς οικογένειες και παρατήρησε ότι οι γονείς μετά το διαζύγιο, ιδίως τον πρώτο χρόνο, ήταν λιγότερο προσεκτικοί στη συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά. Είχαν επίσης λιγότερες απαιτήσεις από τα παιδιά τους, πράγμα που μπορεί να συνετέλεσε επίσης στην αποδιοργάνωση της ζωής μέσα στην οικογένεια. Ανάμεσα στους διαζευγμένους πατέρες και στις διαζευγμένες μητέρες υπήρχαν διαφορές σχετικά με την συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά. Οι διαζευγμένες μητέρες έχοντας την επιμέλεια των παιδιών, έδειχναν γενικά στα παιδιά τους, αγόρια και κορίτσια, λιγότερη στοργή και ήταν πιο αυστηρές με του γιους τους, τους οποίους ενθάρρυναν λιγότερο. Από την άλλη μεριά, οι πατέρες που δεν είχαν την επιμέλεια, προσπαθούσαν να κάνουν την κάθε μέρα «εορταστική» και να είναι με τα παιδιά τους ανεκτικοί και επιεικείς και αυτό δυσκόλευε την ανατροφή των παιδιών από τη μεριά της μητέρας.

Ο πρώτος χρόνος μετά το διαζύγιο φαίνεται να είναι μια δύσκολη περίοδος για τους διαζευγμένους γονείς και τα παιδιά τους. Οι γονείς περνούν πιο δύσκολες ώρες ένα χρόνο μετά το διαζύγιο παρά τους δύο πρώτους μήνες μετά από αυτό. Η κατάσταση βελτιώνεται αρκετά δυο χρόνια μετά. Γονείς και παιδιά είναι πιο περισσότερο προσαρμοσμένοι. Οι πατέρες σταματούν να παριστάνουν τον Αι-Βασίλη, γίνονται πιο δύσκολοι και περιοριστικοί με τα παιδιά τους, ενώ οι μητέρες, αντίθετα, γίνονται λιγότερο αυστηρές. Παρ' όλα αυτά, και μετά τα δύο χρόνια, τα αγόρια παραμένουν επιθετικά, παρορμητικά, ανυπάκουα απέναντι στην μητέρα τους. Είναι φανερό, ότι τα αγόρια υποφέρουν περισσότερο από την υπόθεση διαζυγίου και την απώλεια του πατέρα από την ζωή τους.

(Parke Ross. D., Ο πατέρας - Η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού, 1987, εκδόσεις ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΙΟΣ Α.Ε. FONTANA, Αθήνα, 1987)

Σύμφωνα με την Virginia Satir (2004) τα αγόρια σε μια μονογονεϊκή οικογένεια αντιμετωπίζουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο: να γίνουν μαλθακά ή και να σχηματίσουν την εντύπωση πως οι γυναίκες δεσπόζουν στην κοινωνία και να καταλήξουν στο συναίσθημα πως ο γιος δεν είναι τίποτα. Πολύ συχνά ο γιος, από τη συναίσθηση ότι πρέπει να φροντίζει με την τρυφερότητα την ανίσχυρη μητέρα του, έρχεται σε τέτοια θέση, ώστε να μην μπορεί να πάρει στα χέρια την ανεξάρτητη ζωή του. Πολλά αγόρια αντιδρούν σ' αυτό μένοντας με την μητέρα τους χωρίς να κάνουν τίποτα για τα δικά τους ενδιαφέροντα για το άλλο φύλο ή επαναστατούν και φεύγουν από το σπίτι τους με το συναίσθημα πως οι γυναίκες είναι εχθροί. Αυτοί, άλλοτε κακομεταχειρίζονται τις γυναίκες κι άλλοτε τις λατρεύουν σαν θεές

και στις περισσότερες περιπτώσεις δημιουργείται σύγχυση και στην υπόλοιπη ζωή τους.

Η μονογαμική οικογένεια πάσχει κυρίως από την έλλειψη ζωντανών προτύπων εντός του σπιτιού.

Η κόρη στη μονογαμική οικογένεια μπορεί επίσης να σχηματίσει στρεβλωμένες αντιλήψεις για την σχέση αρσενικού-θηλυκού. Οι απόψεις της για το τι σημαίνει να είσαι γυναίκα μπορεί να ποικίλουν από το να είσαι υπηρέτρια, δίνεις τα πάντα και δεν παίρνεις τίποτα-ως το συναίσθημα ότι θα πρέπει να κάνει τα πάντα μόνη της και να είναι εντελώς ανεξάρτητη.

(Virginia Satir, Πλάθοντας Ανθρώπους, εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα 2004)

Σύμφωνα με τον Parke Ross D (1987) ότι συμβαίνει στο σπίτι επηρεάζει τη συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο, όπως ακριβώς μια σύγκρουση μέσα στην οικογένεια διαταράσσει τον γονιό στην δουλεία του.

Ο Parke Poss γράφει ότι η Hethenington σε έρευνά της διατύπωσε ότι η διάσπαση που φέρνει το διαζύγιο στην οικογένεια επηρεάζει σημαντικά τους τρόπους των παιδιών και την σχέση τους με τα άλλα παιδιά. Αυτό μπορεί να έχει μεγάλη σημασία για την κατοπινή ζωή του παιδιού. Μη ικανοποιητικές σχέσεις με τους συνομηλικούς του ή τα άλλα παιδιά, γενικά μπορεί μακροπρόθεσμα να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική και συναισθηματική ζωή του εφήβου και του ενηλίκου.

Επίσης παρατήρησε ότι τα παιδιά, μετά το διαζύγιο, παρουσιάζουν έλλειψη φαντασίας στο παιχνίδι, η οποία είναι πολύ επιζήμια για την γνωστική και κοινωνική ανάπτυξή τους. Τα παιδιά των διαζευγμένων όχι μόνο δείχνουν λειψή φαντασία στο παιχνίδι, αλλά παίζουν λιγότερο ή, μάλλον, αντί να παίζουν, παρακολουθούν το παιχνίδι των άλλων παιδιών. Με τον καιρό

παρατηρήθηκαν σύμφωνα με την έρευνα της Hethernington αλλαγές στον τρόπο συναναστροφής των παιδιών των χωρισμένων γονιών. Τα κορίτσια δυο χρόνια μετά το διαζύγιο είχαν καλύτερες σχέσεις και γενικά γίνονταν αποδεκτά από τα άλλα παιδιά. Αντίθετα, τα αγόρια παρέμεναν παραγκωνισμένα ή απομονωμένα καθώς και λιγότερο επιθετικά.

Συνήθως την επιμέλεια των παιδιών την έχει η μητέρα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο ρόλος του πατέρα δεν παραμένει σημαντικός.

Όπως περιγράφει ο Parke Poss σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει, η επαφή πατέρα-παιδιού μετά το διαζύγιο μειώνεται σιγά-σιγά. Σ' αυτό δεν οφείλεται μόνο η ψυχρότητα και έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους του πατέρα. Οι μητέρες που έχουν αναλάβει την επιμέλεια των παιδιών, δεν επιτρέπουν την επικοινωνία μεταξύ των πρώην συζύγων τους και των παιδιών.

Όπως παρατηρεί η Fulton «ο γονιός που έχει την επιμέλεια προσπαθεί να δημιουργήσει γι' αυτόν και για τα παιδιά του μια καινούργια ζωή και συχνά αποφασίζει και ενεργεί έτσι, που να κρατά τον άλλο γονιό σε απόσταση».

Στην έρευνα της Hethernington φάνηκε ότι όταν οι πατέρες είχαν διατηρήσει στενή επικοινωνία με τα παιδιά τους και μετά τα δυο χρόνια από το διαζύγιο, τα παιδιά εμφάνισαν πιο έντονα τα στερεότυπα του φύλου τους. Αυτό σημαίνει ότι η κανονική και συνεχής σχέση με τα παιδιά επιτρέπει στους διαζευγμένους πατέρες να συνεχίσουν να επιδρούν στην κοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη.

Ο βαθμός επικοινωνίας μεταξύ πατεράδων και παιδιών ποικίλλει σημαντικά στις διαζευγμένες οικογένειες και εξαρτάται και από το φύλο του παιδιού. Οι Robert Hess και Kathleen Camara διατύπωσαν ότι τα αγόρια βλέπονται με τους πατεράδες τους πιο συχνά και για περισσότερο καιρό απ' ότι τα κορίτσια και επικοινωνούσαν μεταξύ τους ανάμεσα στις συναντήσεις. (Parke Ross. D., Ο πατέρας - Η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού, 1987, εκδόσεις ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΟΣ Α.Ε. FONTANA, Αθήνα, 1987)

Παρ' όλα αυτά, η σχέση του παιδιού με τον πατέρα μετά το διαζύγιο δεν βοηθάει πάντα την κατάσταση. Σε ορισμένες περιπτώσεις τέτοιες επαφές είναιί οδυνηρές.

Ο Parke Ross όπως έχει συμπεράνει από διαφορές έρευνες, γράφει ότι η ποιότητα των επαφών μεταξύ πατεράδων-παιδιών είναι πιο σημαντική από την συχνότητα.

Πρέπει πάντα να θυμόμαστε ότι το καλύτερο για τα παιδιά των διαζευγμένων γονιών είναι να διατηρούν στενές σχέσεις και με τους δύο γονείς. Μια καλή σχέση με τον γονιό βοηθάει, αλλά περισσότερα προσφέρει ένας σωστός δεσμός και με την μητέρα και με τον πατέρα.

1.3.8 Στατιστικά στοιχεία

Σύμφωνα με διάφορες διεθνείς έρευνες που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια σε Αμερική και Ευρώπη, τα παιδιά που μεγάλωσαν χωρίς την παρουσία του βιολογικού τους πατέρα (για οποιονδήποτε λόγο πλην θανάτου) παρουσιάζουν έντονες ψυχοσωματικές δυσλειτουργίες. Αυτό αποδεικνύει, αν μη τι άλλο, το πόσο σημαντική είναι για ένα παιδί η παρουσία τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα.

Κάποια παραδείγματα είναι τα εξής:

- Σύμφωνα με το Υπουργείο Υγείας και Ανθρωπίνων Υπηρεσιών των ΗΠΑ, τα παιδιά που μεγάλωσαν χωρίς το βιολογικό τους πατέρα αποτελούν το 63% των αυτοκτονιών εφήβων, καθώς και το 71% των εγκύων εφήβων.
- Το Σεπτέμβριο του 1988, το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ ανακοίνωσε ότι τα παιδιά αυτά αποτελούν το 90% των άστεγων παιδιών και των παιδιών που εγκατέλειψαν τα σπίτια τους. Επίσης ότι αποτελούν το 70% των παιδιών στα κρατικά αναμορφωτήρια.
- Κατά το περιοδικό «Ποινική Δικαιοσύνη και Συμπεριφορά (τεύχος 14, 1978, ΗΠΑ), τα παιδιά αυτά αποτελούν το 85% των περιπτώσεων συμπεριφορικών διαταραχών.

Ακόμα, υπάρχουν και στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία, τα παιδιά που μεγάλωσαν χωρίς την παρουσία του βιολογικού τους πατέρα αποτελούν:

- Το 71% των μαθητών που εγκαταλείπουν το Γυμνάσιο. (Εθνική Έκθεση Ένωσης Γυμνασιαρχών).
- Το 75% όλων των εφήβων στα Κέντρα Απεξάρτησης (Ουράνια τόξα για όλα τα παιδιά του Θεού).

- Το 85% όλων των έγκλειστων εφήβων στις φυλακές (Fulton Co. Πολιτείες Γεωργίας, Τέξας, ΗΠΑ, 1992).

Επιπλέον, άλλα στοιχεία έχουν δείξει πως:

- Η επίδοση στο σχολείο των αγοριών επηρεάζεται αρνητικά από την απουσία του πατέρα (Hetherington και άλλοι, 1983).
- Στα κορίτσια, η μακρόχρονη απουσία του πατέρα αυξάνει τις πιθανότητες να καταλήξει και ο δικός τους γάμος σε διαζύγιο και είναι πιο εύκολο να αποδεχτούν έναν βίαιο άντρα κατά την διάρκεια του γάμου τους (McLanahan, Bampuss, 1988), είναι πιθανότερο να γίνουν ανήλικες μητέρες, να έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, καθώς και έλλειψη κινήτρων για ακαδημαϊκή μόρφωση (Griffin, 1998).
- Οι μοναχομητέρες βασίζονται περισσότερο στην σωματική τιμωρία για να συνετίσουν τα παιδιά τους -και των δύο φύλων- σε σχέση με όσες μητέρες μοιράζονται τις ευθύνες με τον πατέρα και μετά το διαζύγιο (McLoyd και λοιποί, 1994).

1.3.8.1 Στοιχεία που αφορούν την ελληνική επικράτεια

- Από τις 20.000 περιπτώσεις αιτημάτων που απευθύνθηκαν στο Σύλλογο Για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (Συ.Γ.Α.Π.Α.), σε σχεδόν όλα (100%) υπήρξε ψυχολογική βία προς τους ίδιους (άνδρες-γυναίκες) και 99% προς τα παιδιά.
- Μόνο 814 δέχθηκαν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο.
- Από αυτούς, 60% δήλωσαν σωματική βία κατά των ίδιων και 40% κατά των παιδιών τους. 100% δήλωσαν ψυχολογική βία συνολικά.

- 92% αφορούσε τους πατεράδες και το συγγενικό τους περιβάλλον και το υπόλοιπο 8% αφορούσε μητέρες χωρισμένες.
- Στο 78% των περιπτώσεων, τα παιδιά έχουν υποστεί αποξένωση με κατηγορίες κατά του πατέρα για κακοποίηση και περίπου τα μισά από αυτά για σεξουαλική κακοποίηση.
- Σε 82% των περιπτώσεων υπάρχει ψυχολογική-ψυχιατρική παρακολούθηση των γονέων και σε 55% παρακολούθηση των παιδιών.
- Οι περιπτώσεις αφορούν διαζύγια της προηγούμενης πενταετίας.
- Στις περιπτώσεις όπου πέρασε η πενταετία, αυξάνεται ο αριθμός των γυναικών που επιδιώκουν συναίνεση με τον τέως σύντροφό τους και επιδιώκουν επαφή με τον Συ.Γ.Α.Π.Α.. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όλοι (100%) ρίχνουν το σφάλμα στο τρίτο άτομο και στους δικηγόρους.
- Σε 92% των περιπτώσεων, το διαζύγιο ζητά η γυναίκα και σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει θέμα διατροφής με αντάλλαγμα τον χρόνο επικοινωνίας με τον πατέρα.
- Σε 0,4% η επιμέλεια δόθηκε στον πατέρα.
- Παιδιά εκτός γάμου είναι σε ποσοστό 12%.
- Παιδιά από αλλοδαπή μητέρα που έφυγαν στο εξωτερικό μαζί της, είναι 18%.
- Δηλώθηκαν 2% εξαφανίσεων παιδιών με πατέρα και καταγγέλθηκαν ως απαγωγές γενικά για υπέρβαση του χρόνου επικοινωνίας με τον πατέρα σε ποσοστό 11%.

Η διασπορά των περιστατικών αυτών έχει ως εξής (ποσοστά επί τοις εκατό):

- Περιοχή Λεκανοπεδίου: 31%
- Πελοπόννησος: 6%

- Ανατολική Μακεδονία-Θράκη: 13%
- Υπόλοιπη Μακεδονία: 18%
- Κεντρική Ελλάδα: 9%
- Δυτική Ελλάδα: 6%
- Νησιά Ιονίου: 5%
- Κρήτη: 3%
- Νησιά Αιγαίου: 4%
- Δωδεκάνησα: 5%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ – ΓΟΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σύμφωνα με τους Σπυριδάκη και Βαθρακοκοίλη, Γονική Μέριμνα είναι το καθήκον και ταυτόχρονα το δικαίωμα των γονέων να μεριμνούν για το τέκνο.

Ο Αστικός Κώδικας αναγνωρίζει επίσης αυτόν ως ορισμό της γονικής μέριμνας στο άρθρο 1510. Επιπλέον, η γονική μέριμνα αποτελεί τη βασική από τις επονομαζόμενες προσωπικές σχέσεις γονέων και παιδιών. Αν και η γονική μέριμνα επεκτείνεται και σε περιουσιακά θέματα, δεν μπορεί, παρ' όλα αυτά, να χαρακτηριστεί «μικτή» σχέση.

Μέσω της γονικής μέριμνας, καταστρώνονται είτε ως αυτοτελή δικαιώματα είτε ως υποχρεώσεις των γονέων τα εξής:

- το δικαίωμα της επικοινωνίας
- το δικαίωμα της πληροφόρησης
- η υποχρέωση της διατροφής
- το δικαίωμα της συναίνεσης σε υιοθεσία

Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει επιπλέον:

- την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου
- τη διοίκηση της περιουσίας του («γονική διοίκηση»)
- την εκπροσώπηση του τέκνου στις προσωπικές και περιουσιακές του σχέσεις
- την επικοινωνία με το τέκνο

Η γονική μέριμνα είναι λειτουργικό δικαίωμα. Μπορεί να χαρακτηριστεί και ως έννομη σχέση, απ' όπου απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, ακόμα και ως «θεσμός».

Η γονική μέριμνα χαρακτηρίζεται ως «λειτουργικό δικαίωμα» διότι αφ' ενός παρέχει στον γονέα «εξουσίες», και αφ' ετέρου του επιβάλλει και υποχρεώσεις σχετικές ή και ανεξάρτητες από τις εν λόγω εξουσίες και την άσκησή τους. Από αυτά προκύπτουν ακόμα τα εξής:

- Παραίτηση από τη γονική μέριμνα, μεταβίβασή της σε άλλα πρόσωπα, καθώς και αλλοίωση αυτής δεν επιτρέπονται.
- Η γονική μέριμνα διαρκεί μέχρι την ενηλικίωση του τέκνου. Ενδέχεται, ωστόσο να αλλάξει το πρόσωπο του φορέα (όπως σε περιπτώσεις υιοθεσιών) ή και να υπάρξει κάποια μορφή υποκατάστασης της γονικής μέριμνας με επιτροπεία.
- Η κατάχρηση της γονικής μέριμνας είναι κι αυτή απαγορευμένη. Επιπλέον, λόγω του λειτουργικού χαρακτήρα της, στην απαγόρευση υπόκειται και η παράλειψη ασκήσεώς της.
- Για γονική μέριμνα μπορούμε να μιλήσουμε και στις περιπτώσεις μονογονεϊκών οικογενειών (ανύπαντρες μητέρες, θάνατος του ενός γονέα κλπ)
- Η γονική μέριμνα είναι απόλυτο δικαίωμα.

Ο Παπαχρήστου κάνει ένα παραπέρα βήμα στον ορισμό της γονικής μέριμνας, σημειώνοντας ότι ο γονέας ο οποίος έχει τη γονική μέριμνα δίχως να την ασκεί, δεν αποξενώνεται από το παιδί. Απεναντίας, διατηρεί το δικαίωμα να επικοινωνεί μαζί του. Όπως επίσης και να ενημερώνεται σχετικά με κάθε ζήτημα που αφορά το πρόσωπό του και την περιουσία του, καθώς επίσης και να αναλάβει ο ίδιος, είτε μόνος είτε μαζί με τον άλλο γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας. Αυτό μπορεί να γίνει είτε αυτοδικαίως, είτε με νέα δικαστική απόφαση.

2.1.1 Φορείς γονικής μέριμνας

2.1.1.1 Παιδιά καταγόμενα από γάμο

Η ισχύουσα νομοθεσία προβλέπει ότι φορείς της γονικής μέριμνας είναι οι δυο γονείς. Αυτό ισχύει στην περίπτωση παιδιών που κατάγονται από γάμο και οι γονείς βρίσκονται σε έγγαμη συμβίωση. Ωστόσο υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες:

- Η γονική μέριμνα ασκείται από τον ένα μόνο γονέα, αν ο άλλος γονέας είναι ανίκανος άσκησής της για πραγματικούς ή νομικούς λόγους. Εν προκειμένω ο γονέας αυτός παραμένει απλός φορέας του δικαιώματος και η μέριμνα ασκείται από τον ένα μόνο γονέα.
- Η γονική μέριμνα παύει και για τους δυο γονείς λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσής τους. Σε αυτή την περίπτωση, ο ανήλικος τίθεται υπό επιτροπεία. Αν η γονική μέριμνα παύσει για τον ένα μόνο γονέα, τότε αυτή συνεχίζεται να ασκείται από τον άλλο.
- Η γονική μέριμνα αφαιρείται δικαστικά και από τους δυο γονείς. Εν προκειμένω, αυτοί παραμένουν φορείς του δικαιώματος, η άσκησή της όμως αναλαμβάνεται είτε πλήρως είτε εν μέρει σε κάποιον τρίτο, εν είδη επιτρόπου. Αν, πάλι, η γονική μέριμνα αφαιρεθεί από τον ένα μόνο γονέα παραμένουν και οι δυο γονείς φορείς, αυτή όμως ασκείται μονάχα από τον άλλο γονέα.
- Τα δεδομένα της γονικής μέριμνας μεταβάλλονται λόγω διάστασης, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου. Σε αυτή την περίπτωση, αν και οι γονείς παραμένουν φορείς του δικαιώματος, η άσκησή της ρυθμίζεται δικαστικά

- Ανατίθεται ως έσχατη λύση η γονική μέριμνα σε κάποιο τρίτο πρόσωπο (επίτροπο) στην περίπτωση που και οι δυο γονείς κριθούν από το δικαστήριο ακατάλληλοι για την άσκησή της.

Σε κάθε περίπτωση δικαστικής ρύθμισης, τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι το συμφέρον του παιδιού, και οι δεσμοί του τόσο με τους γονείς του, όσο και με τα αδέρφια που πιθανώς υπάρχουν εντός της οικογένειας. Ακόμα, θα πρέπει, πιθανότατα, να ληφθεί υπόψη και η άποψη του ίδιου του τέκνου.

Πρέπει, ακόμα, να σημειωθεί ότι οι δικαστικές αποφάσεις είναι πιθανό να ανακληθούν στην περίπτωση που είτε οι συνθήκες οι οποίες οδήγησαν στη λήψη της απόφασης μεταβληθούν, είτε αλλάξουν τα αρχικά δεδομένα, είτε εμφανιστούν νέα πραγματικά περιστατικά που επιβάλλουν διαφορετικές ρυθμίσεις.

Επιπλέον, η άσκηση της γονικής μέριμνας επανέρχεται αυτοδικαίως στο γονέα-απλό φορέα, αν ο μοναδικός δικαιούχος της ύστερα από διάσταση, διαζύγιο ή ακύρωση γάμου πέθανε, κηρύχθηκε άφαντος ή έκπτωτος από τη γονική μέριμνα, ή αν αφαιρεθεί από αυτόν η άσκηση της γονικής μέριμνας ύστερα από δικαστική απόφαση.

2.1.1.2 Παιδιά αναγνωρισμένα εκτός γάμου με επιγενόμενο γάμο των γονέων

Στην περίπτωση αυτή ισχύουν ακριβώς οι ίδιες διατάξεις που προβλέπονται και για τα παιδιά που προέρχονται από γάμο

2.1.1.3 Παιδιά καταγόμενα εκτός γάμου και μη αναγνωρισμένα

Σε αυτή την περίπτωση η μητέρα είναι ο μοναδικός φορέας και αποκλειστικός δικαιούχος της γονικής μέριμνας, αφού δεν υφίσταται πατέρας του παιδιού από νομική άποψη

2.1.1.4 Παιδιά καταγόμενα εκτός γάμου και αναγνωρισμένα εκουσίως

Σε αυτή την περίπτωση, ο πατέρας αποκτά και αυτός το δικαίωμα στη γονική μέριμνα, η άσκησή του, όμως, παραμένει μονάχα στη μητέρα. Αν πάλι η γονική μέριμνα της μητέρας πάψει είτε για πραγματικούς, είτε για νομικούς λόγους, τότε ο πατέρας αναλαμβάνει την άσκησή της αυτοδικαίως. Αυτό ισχύει ακόμα και αν η αναγνώριση του παιδιού συνέβη μετά από θάνατο της μητέρας.

Πολλοί αμφισβητούν το αν θα πρέπει το δικαστήριο να αναθέτει την άσκηση της γονικής μέριμνας μονάχα στον πατέρα αν κριθεί ότι αυτό είναι απαραίτητο για το συμφέρον του ανηλίκου, ακόμα και αν δεν έχει παύσει η γονική μέριμνα της μητέρας, η αν η μητέρα αδυνατεί να την ασκήσει. Ορθότερη φαίνεται η καταφατική άποψη.

2.1.1.5 Δικαστική αναγνώριση χωρίς πατρική αντιδικία

Όταν η μητέρα έχει αρνηθεί να συναινέσει στην εκούσια αναγνώριση (όπως αυτή ορίζεται για τα αναγνωρισμένα παιδιά χωρίς γάμο), τότε το δικαίωμα της γονικής μέριμνας μπορεί να αποκτηθεί και από πατέρα, όχι όμως και η άσκησή της, η οποία παραμένει μονάχα στη μητέρα. Αν αυτή η δικαστική αναγνώριση έγινε χωρίς να αντιδικήσει ο πατέρας (ο οποίος δέχτηκε να παραμείνει η άσκηση της γονικής μέριμνας μόνο στη μητέρα) τότε η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται ακριβώς όπως στην εκούσια αναγνώριση, δηλαδή το δικαίωμα της γονικής μέριμνας αποκτάται και από τον πατέρα, όμως η άσκησή του παραμένει αποκλειστικά στη μητέρα.

2.1.1.6 Δικαστική αναγνώριση με πατρική αντιδικία

Με τη δικαστική αναγνώριση παιδιού, ο πατέρας που αντιδίκησε, αποκτά μεν το δικαίωμα της γονικής μέριμνας, όχι όμως και το δικαίωμα της άσκησής της. Η άσκηση μπορεί να αποκτηθεί είτε με αίτηση του ίδιου του πατέρα, είτε με νέα απόφαση του δικαστηρίου.

2.1.1.7 Υιοθετημένα παιδιά

Σε αυτές τις περιπτώσεις φορείς τόσο του δικαιώματος όσο και της άσκησης της γονικής μέριμνας είναι ο θετός ή οι θετοί γονείς του παιδιού και όχι οι φυσικοί γονείς. Ακόμα και αν για οποιοδήποτε λόγο παύσει η γονική μέριμνα των θετών γονέων κατά τη διάρκεια της ανηλικότητας του παιδιού, και πάλι αυτή δεν επιστρέφει στους φυσικούς γονείς. Η νομοθεσία σε αυτή την περίπτωση προβλέπει τον ορισμό επιτρόπου.

Η επιτροπεία, ωστόσο, μπορεί να ανατεθεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις και στους φυσικούς γονείς του παιδιού (αν οι θετοί γονείς είχαν κάποια συγγένεια με το θετό παιδί)

Στην περίπτωση που κατά τη διάρκεια της ανηλικότητας λυθεί η υιοθεσία, τότε η γονική μέριμνα επανέρχεται στους φυσικούς γονείς.

2.2 Η άσκηση της γονικής μέριμνας

Σύμφωνα με την Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, στη νομοθεσία υπάρχει διάκριση ανάμεσα στη γονική μέριμνα ως λειτούργημα και στην άσκηση αυτής. Αυτό γίνεται για το λόγο ότι η γονική μέριμνα πολλές φορές ανήκει στο γονέα ως απλή ιδιότητα (δηλαδή ο γονέας είναι απλός φορέας αυτής), πράγμα που σημαίνει ότι ο γονέας αυτός είτε μπορεί μελλοντικά να ασκήσει τη γονική μέριμνα, είτε την ασκούσε και την απώλεσε για πραγματικούς ή νομικούς λόγους.

2.2.1 Η άσκηση της γονικής μέριμνας από κοινού

Η διάταξη του άρθρου 1510 στην παράγραφο 1 προβλέπει ότι οι δυο γονείς ασκούν τη γονική μέριμνα από κοινού. Με τη ρύθμιση αυτή εκφράζεται η ισότητα των δυο φύλων ως προς το παιδί, και ταυτόχρονα υλοποιείται η παιδοκεντρική αντίληψη του σύγχρονου νομοθέτη από την προφανή άποψη πως είναι περισσότερο συμφέρουσα για τον ανήλικο η φροντίδα και από τους δυο γονείς του.

Η διάταξη αυτή αφορά πρώτα και κύρια τις αποφάσεις που σχετίζονται με τη γονική μέριμνα, καθώς επίσης και τους τρόπους (τις πράξεις) με τους οποίους εφαρμόζονται οι αποφάσεις αυτές.

Ο κανόνας της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας είναι κανόνας αναγκαστικού δικαίου, πράγμα που σημαίνει συνδυαστικά με το λειτουργικό χαρακτήρα της γονικής μέριμνας (από την οποία δεν επιτρέπεται η παραίτηση), ότι οι γονείς, σε περίοδο που συμβιώνουν ομαλά, δεν μπορούν να παραιτηθούν έγκυρα από την άσκηση της γονικής μέριμνας. Το ίδιο ισχύει και για το διάστημα πριν από δικαστική ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας. Δεν μπορούν, δηλαδή, να αποφασίσουν οι γονείς ότι η γονική μέριμνα θα ασκείται μονομερώς ή να προβούν σε οποιαδήποτε χρονική ή λειτουργική κατανομή αυτής. Ωστόσο, στην πράξη, τέτοιου είδους συμφωνίες μπορούν να εφαρμοστούν για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, δεν θα είναι όμως έγκυρες και οι γονείς δεν θα δεσμεύονται ώστε ο καθένας από αυτούς να μπορεί να αποστασιοποιηθεί οποτεδήποτε από τις συμφωνίες αυτές χωρίς να υποστεί συνέπειες.

Από την άλλη, μπορεί να είναι έγκυρη η επιχείρηση συγκεκριμένων πράξεων από τον ένα γονέα ύστερα από κοινή συμφωνία, καθώς επίσης και η ανάθεση συγκεκριμένων πράξεων άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτους (π.χ. η εκπαίδευση στο σχολείο).

Τέλος, οι κοινές αποφάσεις των γονέων και η εφαρμογή τους, πρέπει να λαμβάνονται και να επιχειρούνται με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού.

2.2.2 Η περίπτωση της διαφωνίας των γονέων

Πολλές φορές, οι απόψεις των γονέων σχετικά με το συμφέρον του παιδιού βρίσκονται σε αντίθεση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το ρόλο του κριτή του συμφέροντος του παιδιού αναλαμβάνει το δικαστήριο.

Συνήθως, η πράξη για την οποία οι γονείς δεν συμφωνούν, δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα και όταν οι γονείς ή ο ένας από αυτούς προσφεύγει στο δικαστήριο. Αυτό σημαίνει ότι από τη δικαστική απόφαση θα εξαρτηθεί και η μελλοντική επιχείρηση της πράξης.

Στη περίπτωση της διαφωνίας των δυο γονέων, το συμφέρον του παιδιού θεωρείται σημαντικό κριτήριο για δυο λόγους:

- Για το αν θα εκδοθεί η δικαστική απόφαση, την οποία επιβάλλει το συμφέρον του παιδιού αυτό καθ' αυτό
- Για το περιεχόμενο της απόφασης αυτής.

2.2.3 Η άσκηση της γονικής μέριμνας από τον ένα γονέα

Το άρθρο 1513 του Αστικού Κώδικα προβλέπει ότι σε περίπτωση διαζυγίου, ή ακύρωσης γάμου, εφόσον βρίσκονται και οι δυο γονείς εν ζωή, η γονική μέριμνα μπορεί να ασκηθεί και από τους δυο, έχοντας ορίσει και τον τόπο διαμονής του παιδιού. Διαφορετικά, η γονική μέριμνα ανατίθεται στον ένα μόνο γονέα.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, το δικαστήριο πρέπει να υπολογίσει τους μέχρι τότε δεσμούς του παιδιού με τους γονείς του και τα αδέρφια, αν υπάρχουν, όπως και τη διοίκηση της περιουσίας του παιδιού. Ο γονέας που χάνει τη γονική μέριμνα δικαιούται να ζητά πληροφορίες σχετικά με το παιδί.

Άλλα άρθρα προβλέπουν ότι η άσκηση της γονικής μέριμνας θα πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του παιδιού, καθώς και κυρώσεις στην περίπτωση κακής άσκησης της μέριμνας.

Το άρθρο 1516 του Α.Κ προβλέπει ότι ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας:

1. όταν πρόκειται για συνήθεις πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα.
2. όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησης που είναι απευθυντέα προς το τέκνο.

Στις περιπτώσεις διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του προσώπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο".

Η γονική μέριμνα ασκείται από τον ένα μόνο γονέα σε τέσσερις διαφορετικές περιπτώσεις:

α) Η πρώτη περίπτωση είναι όταν υπάρχει ένας μονάχα φορέας γονικής μέριμνας, επειδή ο άλλος έχει πεθάνει, έχει κηρυχτεί αφανής ή έκπτωτος. Σε αυτή την περίπτωση ο γονέας αυτός αποσυνδέεται από το λειτούργημα της γονικής μέριμνας. Σταματά, δηλαδή, ως προς αυτόν και η άσκησή της. Συνεπώς ο άλλος γονέας ασκεί από τούδε και στο εξής τη γονική μέριμνα μόνος και αυτοδικαίως. Βέβαια, μπορεί να υπάρξει πρόβλημα αν ο εναπομείνας γονέας έχει στερηθεί και αυτός την άσκηση της γονικής μέριμνας στο παρελθόν, είτε λόγω κακής άσκησης, είτε λόγω διαζυγίου,

ακύρωσης του γάμου, ή διάστασης. Εν προκειμένω, ο νόμος δεν προβλέπει ρητώς κάτι σχετικό, θα πρέπει, όμως, να γίνει ερμηνευτικά δεκτό ότι αν έχει εφαρμοστεί το άρθρο 1513, ο εναπομείνας γονέας ανακτά αυτοδικαίως την άσκηση της γονικής μέριμνας. Διαφορετικά, αν εφαρμόζεται το άρθρο 1532, ο εναπομείνας γονέας δικαιούται να ζητήσει από το δικαστήριο την αλλαγή της παλαιάς απόφασης λόγω μεταβολής των συνθηκών και την ανάθεση πλέον της γονικής μέριμνας σε αυτόν. Το δικαστήριο, βέβαια, μπορεί και να αρνηθεί κάτι τέτοιο αν έτσι επιβάλλει το συμφέρον του παιδιού.

Αν πάλι πρόκειται για παιδί το οποίο γεννήθηκε εκτός γάμου και αναγνωρίστηκε δικαστικά με αντιδικία του πατέρα, τότε το δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει αν το συμφέρον του παιδιού επιτρέπει ή όχι την ανάθεση της γονικής μέριμνας σε αυτόν.

β) Η δεύτερη περίπτωση είναι όταν ο ένας γονέας αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς ή νομικούς λόγους. Εν προκειμένω, ο γονέας αυτός εξακολουθεί να είναι απλός φορέας της γονικής μέριμνας. Συνεπώς, η γονική μέριμνα ασκείται αυτοδικαίως από τον άλλο μόνο γονέα.

γ) Η τρίτη περίπτωση είναι όταν πρόκειται:

- για συγκεκριμένες πράξεις επιμέλειας του προσώπου του παιδιού
- για τις πράξεις που αφορούν την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του παιδιού
- για πράξεις επείγοντος χαρακτήρα
- για τη λήψη δηλώσεων βούλησης που απευθύνονται στο παιδί.

Για αυτές τις περιπτώσεις, η νομοθεσία προβλέπει ότι οι πράξεις αυτές δεν χρειάζεται να επιχειρηθούν και από τους δυο γονείς («ο καθένας από τους

γονείς επιχειρεί και μόνος του», άρθρο 1516, παράγραφος 1), αλλά ότι ο ένας γονέας μπορεί να ενεργεί μονομερώς χωρίς την έγκριση του άλλου πριν ή και μετά από την πράξη.

δ) Η τέταρτη και τελευταία περίπτωση είναι όταν αυτό αποφασίζεται από το δικαστήριο. Όταν, δηλαδή, έχουμε διαζύγιο, ακύρωση του γάμου, διάσταση των γονέων, κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, καθώς και όταν πρόκειται για παιδί γεννημένο εκτός γάμου.

Σύμφωνα λοιπόν με την Μανωλεδάκη η υποχρεωτικότητα της αναζήτησης της γνώμης του ανηλίκου εξαρτάται από δύο όρους (άρθρο 1511, παράγραφος 3) :

- Το παιδί θα πρέπει να είναι ώριμο
- Η απόφαση που θα ληφθεί να αφορά τα συμφέροντά του

Πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι η ωριμότητα του παιδιού δεν εξαρτάται ρητά από την ηλικία του (άρθρο 1511, παράγραφος 3).

Επισημαίνουμε πάντως ότι σε μικρή ηλικία υπάρχει ο κίνδυνος να επηρεαστεί η γνώμη του παιδιού από τη γνώμη ενός γονέα, οπότε και δεν θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη.

Ενόψει όμως του ότι είναι λογικό τα παιδιά να επηρεάζονται γενικά από τους γονείς τους, η γνώμη του παιδιού δεν θα πρέπει να συνεκτιμάται τελικά μόνο όταν ο γονέας το έχει επηρεάσει μονομερώς, κατ' απόλυτη παρέκκλιση από την εσωτερική διάθεση του ίδιου.

2.3. Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου

Σύμφωνα με τον Σπυριδάκη, η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του. Κατά την ανατροφή του τέκνου οι γονείς το υποστηρίζουν (χωρίς διάκριση φύλου) να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του. Το αν θα ληφθούν σωφρονιστικά μέτρα, επιτρέπεται στην περίπτωση που είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου. Οι γονείς θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητες και τις προσωπικές του κλίσεις κατά τη μόρφωση και την επαγγελματική εκπαίδευση του τέκνου.

2.3.1 Περιεχόμενο της επιμέλειας

Ο Σπυριδάκης ορίζει το περιεχόμενο της επιμέλειας ως αυτή η οποία περιλαμβάνει κυρίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευση του καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι η ανατροφή περιέχει όλα όσα κατά τις περιστάσεις (οικονομικές συνθήκες οικογένειας, κατάσταση του τέκνου κ.λ.π) είναι απαραίτητα για την σωματική, ηθική και πνευματική ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου.

Έτσι στην ανατροφή περιέχεται για παράδειγμα η κοινωνική, θρησκευτική κ.λ.π διαπαιδαγώγηση του τέκνου.

2.3.2 Έννοια, περιεχόμενο και φύση της γονικής μέριμνας

Σύμφωνα με τον Σπυριδάκη γονική μέριμνα είναι το καθήκον και δικαίωμα των γονέων να μεριμνούν για το τέκνο (ΑΚ 1510 § 1 εδ. α)

Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει:

1. την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου.
2. τη διοίκηση της περιουσίας του («γονική διοίκηση»).
3. την εκπροσώπηση του τέκνου στις προσωπικές και περιουσιακές του σχέσεις («νόμιμη αντιπροσώπευση» ΑΚ 1510 § 1 εδ. β) .
4. την επικοινωνία με το τέκνο (ΑΚ 1520, 1513 § 1 εδ. β) .

Η γονική μέριμνα είναι «λειτουργικό δικαίωμα», διότι δεν παρέχει μόνο «εξουσίες» στο γονέα αλλά ταυτόχρονα του επιβάλλει και υποχρεώσεις, είτε σχετικές με τις εξουσίες που ασκεί, είτε ανεξάρτητες από αυτές.

Περαιτέρω:

1. Παραίτηση από τη γονική μέριμνα, μεταβίβασή της σε άλλον, περιορισμός ή αλλοίωση του περιεχομένου της δεν επιτρέπονται.
2. Η γονική μέριμνα είναι σχέση διαρκής ως την ενηλικίωση του τέκνου. Είναι αδύνατο όμως να αλλάξει το πρόσωπο του φορέα (π.χ. σε περίπτωση υιοθεσίας ανηλίκου) ή να χωρέσει υποκατάσταση της γονικής μέριμνας με επιτροπεία.
3. Απαγορεύεται η καταχρηστική άσκηση της γονικής μέριμνας (ΑΚ 281). Λόγω του λειτουργικού χαρακτήρα της, υπόκειται στην απαγόρευση και η παράλειψη άσκησης της γονικής μέριμνας.
4. Στην περίπτωση των μονογονεϊκών οικογενειών υπάρχει γονική μέριμνα (π.χ. σε περίπτωση άγαμης μητέρας, θάνατος ενός γονέα).

5. Η γονική μέριμνα αποτελεί απόλυτο δικαίωμα.

2.3.3 Φορείς της γονικής μέριμνας

Ο Σπυριδάκης ορίζει ως φορείς της γονικής μέριμνας τα πρόσωπα τα οποία κατά το νόμο είναι τα (ενεργητικά) υποκείμενα του λειτουργικού δικαιώματος της γονικής μέριμνας και αυτό ανεξάρτητα από το αν (για κάποιο νόμιμο λόγο) δεν ασκούν τις απορρέουσες από το λειτούργημα τους αρμοδιότητες.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι στις περιπτώσεις όπου ο φορέας της γονικής μέριμνας δεν επιτρέπεται να ασκήσει τις οικείες αρμοδιότητες, εμφανίζεται η γονική του μέριμνα κενή περιεχομένου.

Είναι αναγκαίο να επισημάνουμε πως ο μη έχων ή ο απωλέσας την άσκησή της γονικής μέριμνας είναι δυνατό μεταγενέστερα να αποκτήσει και την άσκηση, ενώ ο απωλέσας τη γονική μέριμνα δεν έχει τη δυνατότητα ούτε τη γονική μέριμνα ούτε την άσκησή της να αποκτήσει.

Ειδικότερα:

α) Στα γεννημένα σε γάμο (ανήλικα) τέκνα η γονική μέριμνα ανήκει και στους δύο γονείς (ΑΚ 1510 § 1 εδ. ά). Σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου, εξακολουθούν και οι δύο γονείς να είναι φορείς της γονικής μέριμνας.

β) Στα γεννημένα χωρίς γάμο (ανήλικα) τέκνα η γονική μέριμνα ανήκει στη μητέρα (ΑΚ 1515 § 1 εδ. ά). Σε περίπτωση όμως που η μητέρα δε ζει, το ανήλικο τέκνο τίθεται υπό επιτροπεία.

Αν το τέκνο αναγνωρισθεί εκούσια ή δικαστικά, αποκτά και ο πατέρας γονική μέριμνα (ΑΚ 1515 § 1 εδ. β) ή μόνο ο πατέρας σε περίπτωση που (π.χ. λόγω θανάτου) δεν υπάρχει γονική μέριμνα της μητέρας.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 1541 του αστικού κώδικα: «αν η γονική μέριμνα έπαψε με το θάνατο ή την αφάνεια του τέκνου, οι γονείς έχουν υποχρέωση να φροντίζουν τις υποθέσεις που δεν επιδέχονται αναβολή, ώσπου να μπορέσουν να τις φροντίσουν οι κληρονόμοι».

2.4 Η από κοινού συμφωνία για την επιμέλεια και την επικοινωνία με τα ανήλικα παιδιά

Σύμφωνα με την Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, η συμφωνία αυτή προβλέπεται από τη νομοθεσία περί συναινετικού διαζυγίου. Με αυτό τον τρόπο αφ' ενός προστατεύεται το συμφέρον του παιδιού και αφ' ετέρου κατοχυρώνεται μια πρώτη ρύθμιση ως προς την άσκηση της επιμέλειας των παιδιών. Το τελευταίο είτε ισχύει οριστικά και αμετάκλητα, είτε ενδέχεται να αλλάξει με τη μελλοντική προσφυγή των γονέων σχετικά με αυτή τη διάταξη, η οποία προβλέπεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 1441.

Η συμφωνία αυτή χρειάζεται κυρίως όσον αφορά την επιμέλεια του παιδιού, όταν κατά το διαζύγιο, η γονική μέριμνα δεν υπόκειται ήδη σε κάποια διαφορετική ρύθμιση, ασκείται όμως και από τους δυο γονείς.

Από την άλλη, η συμφωνία αυτή δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση στη διαδικασία του συναινετικού διαζυγίου, στην περίπτωση που για τον ένα σύζυγο έχει παύσει το λειτούργημα της γονικής μέριμνας για πραγματικούς ή νομικούς λόγους. Επίσης, η συμφωνία αυτή δεν είναι απαραίτητη στην περίπτωση που είχε ήδη ρυθμιστεί δικαστικά πριν από τη διαδικασία του διαζυγίου. Οι γονείς, ωστόσο, σε κάθε περίπτωση διατηρούν το δικαίωμα να υποβάλλουν μελλοντικά μια τέτοια συμφωνία, αν ενδεχομένως, επιθυμήσουν διαφορετική ρύθμιση της επιμέλειας.

Πρέπει να σημειωθεί πως ανεξάρτητα από την αφαίρεση ή όχι της επιμέλειας από τον ένα γονέα, οι δυο γονείς υποχρεώνονται νομικά να προσκομίσουν ειδική συμφωνία σχετικά με το ζήτημα της επικοινωνίας, αν αυτό δεν έχει ακόμα ρυθμιστεί με κάποια άλλη δικαστική απόφαση. Εξάλλου, ανεξάρτητα από την αφαίρεση ή όχι της επιμέλειας από τον ένα γονέα, αυτός δεν χάνει αυτοδικαίως το δικαίωμα στην επικοινωνία με το

παιδί. Αυτή μπορεί να ρυθμιστεί και ύστερα από τη έκπτωση του γονέα από τη γονική μέριμνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1. Γονική αποξένωση

Η συστηματική δυσφήμιση του άλλου γονέα, από τον γονέα που ζει με το παιδί μετά την διακοπή της έγγαμης συμβιώσεως, με την πρόθεση της αποξένωσης του παιδιού από τον γονέα που δεν ζει μαζί του.

Ο σκοπός της αποξένωσης είναι να ανατεθεί ή να διατηρηθεί η επιμέλεια του παιδιού, χωρίς καμία επικοινωνία του άλλου γονέα με το παιδί. Η αποξένωση επεκτείνεται συνήθως στην οικογένεια και στους φίλους του γονέα «θύματος».

Όλα όσα ακολουθούν αναφέρονται σε γυναίκες - μητέρες (από τη στιγμή που κατά κανόνα σε αυτές ανατίθεται η επιμέλεια μετά την διακοπή της έγγαμης συμβιώσεως) και φυσικά σε αυτές που προσπαθούν να αποξενώσουν τα παιδιά από τον πατέρα τους, αποκλείοντας κάθε επικοινωνία μαζί του.

Δεν ισχυριζόμαστε ότι κανένας άνδρας-πατέρας, στον οποίο - κατ' εξαίρεση, που απλά επιβεβαιώνει τον κανόνα- έχει ανατεθεί η επιμέλεια δεν θα επιδείξει ίδιες συμπεριφορές με πρόθεση να αποξενώσει τα παιδιά από την μητέρα.

3.1.1 Κοινά Χαρακτηριστικά Περιπτώσεων

Τα κοινά χαρακτηριστικά μιας τέτοιας τακτικής είναι τα ακόλουθα:

α) Η μητέρα εμποδίζει όλες τις προσπάθειες του πατέρα να επικοινωνήσει με την ίδια ή με τα παιδιά, παρά τα λεγόμενα της ότι δεν εμποδίζει την επικοινωνία με τα παιδιά.

β) Τα παιδιά αρχίζουν ξαφνικά να βρίσκουν δικαιολογίες για να μην βλέπουν τον πατέρα. Μπορούν να πουν ακόμα ότι δεν θέλουν και τα δώρα του. Τα δώρα που θα στείλει ο πατέρας μπορεί να αγνοηθούν ή μπορούν ακόμη και να επιστραφούν – με την απόδειξη επιστροφής υπογεγραμμένη από το παιδί.

γ) Αν και τα παιδιά υποθετικά δεν θέλουν να βλέπουν **τον πατέρα**, ξαφνικά θα σταματήσουν να θέλουν να βλέπουν και καθένα που συνδέεται με αυτόν, όπως τους στενούς του συγγενείς και φίλους. Θα σταματήσουν ακόμη και να μιλάνε στους γείτονες και σε πρόσωπα του άμεσου περιβάλλοντος του πατέρα. Η μητέρα θα σταματήσει επίσης κάθε επαφή με οποιονδήποτε συνδέεται με τον πατέρα, ενώ θα υποστηρίζει ότι δεν συμμερίζεται την συμπεριφορά των παιδιών. Όλες αυτές οι συμπεριφορές πρέπει να ερμηνευθούν ως ενδείξεις ότι το παιδί εκφοβίζεται και όχι ότι «μισεί» τον πατέρα και τον «αποστρέφεται».

δ) Η μητέρα πάει στο σχολείο, στο φροντιστήριο, στο γυμναστήριο και σε οποιαδήποτε άλλο μέρος τα παιδιά επισκέπτονται τακτικά και ενημερώνει τους αρμόδιους (αναληθώς) ότι δεν πρέπει ο πατέρας να έρθει σε επικοινωνία με τα παιδιά στους χώρους αυτούς.

ε) Ο πατέρας διαπιστώνει ότι και πρόσωπα του περιβάλλοντος της μητέρας παύουν κάθε επαφή μαζί του.

Εν γένει, η στρατηγική των μητέρων είναι να απομονώσουν τον πατέρα από τα παιδιά και βαθμιαία να σπάσουν κάθε γραμμή επικοινωνίας που έχει με την ίδια ή/και με τα παιδιά.

3.1.2 Πότε «διαπιστώνεται»

Δεν είναι τυχαίο ότι συνήθως αυτό συμβαίνει τις παραμονές κάποιας δίκης, που ο πατέρας ζητά να ρυθμιστεί το δικαίωμα επικοινωνίας του με τα παιδιά ή ζητά να αυξηθεί ο χρόνος επικοινωνίας.

Υπάρχουν περιπτώσεις παιδιών ηλικίας δύο ετών που «αξιώνουν» να μην έχουν επαφή με τον πατέρα τους και περιπτώσεις όπου **όλα τα παιδιά** μιας οικογένειας αποφασίζουν **την ίδια στιγμή** ότι δεν επιθυμούν να δουν ξανά τον πατέρα τους.

Μια μητέρα που αποκλείει ή κωλύει την επικοινωνία που έχει καθοριστεί με μια δικαστική απόφαση, διατρέχει τον κίνδυνο να ασκηθεί σε βάρος της ποινική δίωξη (232 Α ΠΚ) ή / και να υποχρεωθεί στην καταβολή χρηματικής ποινής ή / και να απαγγελθεί προσωπική κράτηση σε βάρος της (950 ΚΠολΔ), που συνήθως απειλούν οι αποφάσεις των δικαστηρίων που ρυθμίζουν την επικοινωνία.

Η λύση για να αποφύγει μια ποινική καταδίκη και να απορριφθεί μια αγωγή για την καταβολή χρηματικής ποινής ή / και απαγγελίας προσωπικής κράτησης, είναι να ισχυριστεί ότι «τα παιδιά δεν επιθυμούν να βλέπουν τον πατέρα τους».

Οι «επιθυμίες των παιδιών» στην συνέχεια θα ληφθούν υπόψη από το Οικογενειακό Δικαστήριο, το οποίο θα απαγορεύσει στην ουσία κάθε επικοινωνία τους με τον πατέρα.

Ο πατέρας θα χάσει κάθε επικοινωνία - πιθανώς για αρκετά έτη – μέχρι που τα παιδιά θα μεγαλώσουν αρκετά για να γίνουν ανεξάρτητα από τη μητέρα. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, μόλις συμβεί αυτό, τα παιδιά θα αποκαταστήσουν την επαφή τους με τον πατέρα τους.

Ενήλικοι που έζησαν αυτή την εμπειρία ως παιδιά, δηλώνουν ότι: «δεν ήξεραν πώς να αντιμετωπίσουν την κατάσταση και προτίμησαν να διακόψουν κάθε επαφή με τον πατέρα τους, παρά να τον μισήσουν».

3.1.3 Γιατί η μητέρα θέλει να «ξεφορτωθεί» τον πατέρα

Δεν υπάρχει μια και μοναδική απάντηση στο ερώτημα αυτό.

Σε μερικές περιπτώσεις γίνεται από πρόθεση, ενώ σε άλλες περιπτώσεις απλά η κατάσταση ξεφεύγει από τον έλεγχο και παρασύρει την μητέρα σε αυτήν την συμπεριφορά.

Σε πολλές περιπτώσεις θα υπάρξουν ταυτόχρονα διαφορετικοί λόγοι που συνδυάζονται μεταξύ τους.

Μερικοί από αυτούς εκτίθενται στην συνέχεια.

1. Η μητέρα θέλει να αρχίσει μια νέα ζωή και θέλει να «βγάλει τον πατέρα από τη μέση». Μπορεί να είναι πιο πετυχημένη από τον πατέρα και να τον βλέπει ως βάρος στη νέα της ζωή.
2. Η μητέρα απαιτεί χρήματα ή άλλα περιουσιακά οφέλη από τον πατέρα και χρησιμοποιεί τα παιδιά ως μέσο στις διαπραγματεύσεις της για την απόκτηση τους. Ήτοι, απαιτεί «λύτρα» για να επικοινωνεί ακώλυτα ο πατέρας με τα παιδιά.
3. Η μητέρα μισεί τον πατέρα – ειδικά αν αυτός διέκοψε την έγγαμη συμβίωση - και χρησιμοποιεί τα παιδιά ως όπλα για να εκφράσει το μίσος της.
4. Η μητέρα είναι κτητική και δεν θέλει να μοιράζεται με τον πατέρα την αγάπη των παιδιών της.
5. Η μητέρα ζηλεύει για την αγάπη και τα δώρα που ο πατέρας προσφέρει στα παιδιά αλλά όχι στην ίδια.

6. Η μητέρα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τη ζωή της. Η επικοινωνία με τον πατέρα με οποιοδήποτε τρόπο είναι δύσκολη για αυτήν. Είναι η μητέρα που πάσχει από κατάθλιψη.
7. Η μητέρα αισθάνεται απογοητευμένη από τον πατέρα και πιστεύει ότι είναι ανάξιος να είναι πατέρας των παιδιών και δεν αξίζει να έχει οποιαδήποτε επαφή με τα παιδιά.
8. Η μητέρα επηρεάζεται από άλλες γυναίκες που διάκινται εχθρικά προς στους άνδρες. Τυπική συμπεριφορά μιας ομάδας ανύπαντρων μητέρων.
9. Η μητέρα χρησιμοποιεί την επικοινωνία με τον πατέρα για να πειθαρχεί τα παιδιά («εάν δεν συμπεριφέρεστε σωστά, δεν μπορείτε να δείτε τον μπαμπά»).
10. Η μητέρα δεν μπορεί να ανταγωνιστεί τον πατέρα που μπορεί να είναι σε θέση να δώσει στα παιδιά περισσότερα πράγματα, έστω και στο σύντομο χρονικό διάστημα που τα βλέπει.
11. Τα παιδιά μπορούν να είναι το μοναδικό πράγμα που η μητέρα έχει τον έλεγχο και χρησιμοποιεί αυτό τον έλεγχο για να τονώσει την αυτοεκτίμησή της και όχι για τα συμφέροντα των παιδιών.
12. Η μητέρα μπορεί ακόμα να επιθυμεί τον πατέρα και χρησιμοποιεί τα παιδιά ως μέσο για να τον ελέγχει.
13. Η μητέρα μπορεί να τιμωρεί έμμεσα μια γυναίκα που ζει με τον πατέρα, δηλώνοντας ότι ο πατέρας θα μπορεί να βλέπει τα παιδιά, εάν δεν υπάρχει η άλλη γυναίκα δίπλα του.
14. Η μητέρα μπορεί να είναι «ανεξάρτητη» και να μη θέλησε ποτέ έναν άνδρα δίπλα της, εκτός από ένα πατέρα για τα παιδιά της. Ή μπορεί να είχε κερδίσει την «ανεξαρτησία» της κατά τη διάρκεια του γάμου και θέλει τώρα να την εκμεταλλευτεί.

16. Μερικές γυναίκες πραγματικά θεωρούν ότι οι πατέρες δεν ενδιαφέρονται αληθινά για τα παιδιά τους (και υπάρχουν περιπτώσεις που δυστυχώς αυτό αποτελεί πραγματικό γεγονός) και για τον λόγο αυτό δεν βλέπουν κανένα όφελος να έχουν τα παιδιά οποιαδήποτε επαφή μαζί του.
17. Η μητέρα υποθέτει ότι η εχθρότητα του πατέρα προς αυτήν αποτελεί και εχθρότητα προς τα παιδιά και έτσι τα «προστατεύει» με το να τα κρατήσει μακριά του.
18. Η μητέρα έχει έναν διαφορετικό τρόπο ζωής από τον πατέρα και δεν θέλει τα παιδιά να αντιγράψουν τον τρόπο ζωής του πατέρα.
19. Η μητέρα μπορεί να μην έχει δική της οικογένεια (κλασική περίπτωση των αλλοδαπών συζύγων), ενώ ο πατέρας μπορεί να έχει μια οικογένεια. Η μητέρα θεωρεί το παιδί ως μοναδική «οικογένειά της».
20. Η μητέρα μπορεί να είναι συναισθηματικά απόλυτα εξαρτώμενη από τα παιδιά και θεωρεί ότι οποιοδήποτε αίσθημα αγάπης και τρυφερότητας που δείχνουν τα παιδιά για τον πατέρα, μειώνει τα συναισθήματα τους για αυτήν.
21. Η μητέρα θεωρεί απλά τα παιδιά ως «ιδιοκτησία» της και βλέπει τον πατέρα, ως έναν «τρίτο» που αμφισβητεί την ιδιοκτησία της.
22. Η μητέρα αντιπαθεί τη σύντροφο του πατέρα, την οποία και βλέπει ως μια αντίπαλη «μητέρα», και αποτρέπει τα παιδιά από το να βλέπουν τον πατέρα.
23. Ο νέος σύντροφος της μητέρας είναι αυτός που αποτρέπει την επικοινωνία, επειδή επιθυμεί τα παιδιά να τον βλέπουν ως «μπαμπά».
24. Η μητέρα φοβάται ότι τα παιδιά, που ζουν με τον πατέρα τους, έστω και περιορισμένα χρονικά διαστήματα, θα την εγκαταλείψουν και θα προτιμήσουν τον πατέρα τους.

25. Η μητέρα θέλει να αποδείξει στο νέο σύντροφό της ότι είναι ο «μόνος» άνδρας στη ζωή της.
26. Η μητέρα μπορεί να προέρχεται από μια διαλυμένη οικογένεια και να μην είναι σε θέση να στηρίζει οποιαδήποτε σχέση.
27. Ο πατέρας είναι μια σταθερή υπενθύμιση της αποτυχημένης σχέσης της που προτιμά να ξεχάσει το δυνατόν συντομότερα.
28. Η μητέρα μπορεί να είναι στην αρχή μιας νέας σχέσης η να αντιμετωπίζει δυσκολίες σε μια υφιστάμενη σχέση της με έναν άλλο άνδρα και δεν θέλει τα παιδιά να μιλάνε στον πατέρα για τα θέματα αυτά.

3.1.4 Η ψυχιατρική οπτική

Ψυχιατρικά, η συμπεριφορά αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια μορφή συναισθηματικής κακοποίησης των παιδιών.

Οι αντιδικίες στην διάρκεια του χωρισμού προκαλούν στους γονείς αισθήματα κατάθλιψης, θυμού και επιθετικότητας και «καίνε» κάθε γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ τους. Τα συναισθήματα αυτά περνούν και στα παιδιά από τον γονέα με τον οποίο ζουν μαζί.

Μια τέτοια συμπεριφορά σε ορισμένες περιπτώσεις σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό και με ισχυρισμούς σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών από τον πατέρα, που ψευδώς επικαλείται η μητέρα για να απαγορευτεί η επικοινωνία των παιδιών με αυτόν.

Στις περιπτώσεις αυτές τα δικαστήρια θα πρέπει άμεσα να αποφαινούνται, και στην περίπτωση που αποδεικνύονται αληθείς, να επιβάλουν αυστηρές ποινές στον πατέρα και στην περίπτωση που αποδεικνύονται αναληθείς, σκόπιμες και συκοφαντικές να επιβάλουν αυστηρές «ποινές» στην μητέρα.

Μια τέτοια συμπεριφορά σχετίζεται ακόμη σε μεγάλο βαθμό και με το «Σύνδρομο της Στοκχόλμης», όπου τα παιδιά καθίστανται «όμηροι» της

μητέρας και η υπακοή στις επιθυμίες της αποτελεί το μοναδικό μέσο επιβίωσης τους.

3.1.5 Η σημασία του να διαγνώσει ο πατέρας τα κίνητρα της μητέρας

Εάν ο πατέρας γνωρίζει γιατί η μητέρα συμπεριφέρεται με τον τρόπο αυτό, τότε είναι σε πολύ καλύτερη θέση να αντιμετωπίσει την κατάσταση αυτή.

Μια μητέρα που έχει έναν νέο σύντροφο στη ζωή της, θέλει να «βγάλει» τον πατέρα από τη ζωή της για τον απλό λόγο ότι καθιστά τη ζωή της λιγότερη περίπλοκη όταν δεν τον έχει «στα πόδια της».

Δεν υπάρχει καμία λύση στην περίπτωση αυτή.

Μια μητέρα που κατοικεί με τα παιδιά σε ένα σπίτι το οποίο είναι ιδιοκτησία του πατέρα και στηρίζεται στην καλή θέλησή του για την οικονομική του συνεισφορά στα έξοδα συντήρησής του, χρησιμοποιεί τα παιδιά ως μέσο για να αποκτήσει την ιδιοκτησία του σπιτιού ή να απαιτήσει περισσότερα χρήματα.

Σε αυτή την περίπτωση η επίλυση του θέματος είναι -δυστυχώς- θέμα διαπραγματεύσεων και καταβολής «λύτρων» από τον πατέρα για να έχει ακώλυτη επικοινωνία με τα παιδιά του.

Και στις δύο περιπτώσεις οι ανάγκες των παιδιών αποτελούν δευτερεύουσα προτεραιότητα της μητέρας.

3.1.6 Οι παράγοντες που πρέπει να εκτιμηθούν από τον πατέρα

Δεδομένου ότι κύρια επιδίωξη της μητέρας είναι να διακόψει οποιαδήποτε επαφή των παιδιών με τον πατέρα, ενώ κύρια επιδίωξη του πατέρα είναι να διατηρήσει οπωσδήποτε την επαφή με τα παιδιά του, υπάρχουν παράγοντες που μπορούν να αξιολογηθούν για να μπορεί ο πατέρας να εκτιμήσει το

εύρος των δυνατοτήτων του, όπως:

1. Η ηλικία των παιδιών. Όσο μεγαλύτερη, τόσο καλύτερα.
2. Η κατοικία των παιδιών. Όσο πιο κοντά, τόσο καλύτερα.
3. Ο αριθμός των παιδιών. Όσα περισσότερα, τόσο καλύτερα.
4. Η «ανεξαρτησία» της μητέρας. Όσο λιγότερη, τόσο καλύτερα.
5. Οι φίλοι και οι συγγενείς της μητέρας και του πατέρα. Όσοι περισσότεροι, τόσο καλύτερα.
6. Τα εισοδήματα του πατέρα. Όσα περισσότερα, τόσο καλύτερα.
7. Η «κινητικότητα» και η «διαθεσιμότητα» του πατέρα. Όσο μεγαλύτερη, τόσο καλύτερα.

3.1.7 Οι δικαστικές αποφάσεις

Είναι λάθος πολλών πατέρων να πιστεύουν ότι το πρόβλημα μπορεί να λυθεί με μια δικαστική απόφαση.

Άλλωστε πολλοί δικαστές κυριολεκτικά υποφέρουν όταν αντιμετωπίζουν υποθέσεις ρύθμισης της επιμέλειας και της επικοινωνίας των παιδιών και δεν είναι λίγοι αυτοί που «επιτιμούν» τους γονείς που δεν είναι σε θέση να συμφωνήσουν για τα θέματα αυτά.

Δεν αποτελούν μειονότητα και οι δικαστές -ελλείπει μάλιστα μιας κατάλληλα στελεχωμένης κοινωνικής υπηρεσίας- που αντιμετωπίζουν τέτοια θέματα με βάση προσωπικές τους κοινωνικές αντιλήψεις και βιώματα.

Η πραγματικότητα είναι ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων είναι μόνο μια πτυχή της όλης κατάστασης και εκδίδονται με την λογική της «πυρόσβεσης».

Από την άλλη, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι η μητέρα έχει να ζήσει τη ζωή της και πιθανόν έχει τα ίδια προβλήματα με τους περισσότερους άλλους ανθρώπους.

Δεν θα θελήσει να προσθέσει στη ζωή της περισσότερα προβλήματα ασχολούμενη αποκλειστικά με την παρεμπόδιση της επικοινωνίας των παιδιών με τον πατέρα. Θα το κάνει μόνο εφόσον δεν θα απαιτηθεί σημαντική προσπάθεια για αυτό τον σκοπό και εφόσον παραμένει «ατιμώρητη» για αυτή της την συμπεριφορά.

Τα παιδιά έχουν επίσης τις ζωές τους να ζήσουν και θα δηλώσουν ότι δεν επιθυμούν την επικοινωνία με τον πατέρα τους, μόνο επειδή αυτό τους επιβάλει η μητέρα τους. Μπορούν να υπακούσουν ή να αποδεχθούν τις επιθυμίες της, αλλά μόνο εφ' όσον δεν έχουν καμία άλλη επιλογή.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις που ο πατέρας διατηρεί μία επαφή με τα παιδιά του, θα είναι σε θέση να αποκαταστήσει την επικοινωνία μαζί τους.

Αυτό που εμφανίζεται ως ένα αξεπέραστο πρόβλημα του σήμερα, είναι βέβαιο ότι θα λυθεί τα επόμενα χρόνια και η «χαμένη» της υπόθεσης μακροπρόθεσμα θα είναι αυτή η μητέρα που προσπαθεί να αποξενώσει τα παιδιά από τον πατέρα τους.

3.1.8 Τα πλεονεκτήματα του πατέρα

α) Το κίνητρο του πατέρα να μην χάσει τη επαφή με τα παιδιά του είναι κεφαλαιώδους σημασίας για αυτόν και όπου υπάρχει θέληση, υπάρχει και λύση.

β) Ο πατέρας θα έχει την συμπαράσταση -στα πλαίσια οργανώσεων και ομάδων πατέρων- άλλων πατέρων που έχουν βιώσει το «πρόβλημα» και μπορούν να του προσφέρουν συμβουλές από την εμπειρία τους καθώς

επίσης και ηθική υποστήριξη.

γ) Υπάρχει σήμερα μια περιορισμένη ακόμα τάση αναγνώρισης από τα δικαστήρια και την κοινωνία μας της σπουδαιότητας του ρόλου των πατέρων στην ανατροφή των παιδιών.

δ) Η κατάσταση αλλάζει όταν τα παιδιά μεγαλώνουν και σχεδόν σε κάθε περίπτωση τα παιδιά, όταν παύσουν να τελούν υπό την «ομηρία» της μητέρας, θα επιδιώξουν να αποκαταστήσουν την επαφή με τον πατέρα τους.

3.1.9 Τα μειονεκτήματα του πατέρα

α) Δεν θα «ζήσει» την παιδική ηλικία των παιδιών του.

β) Η ζωή του είναι «μίξερη» λόγω της απουσίας των παιδιών του.

γ) Δεν έχει την δυνατότητα να προγραμματίσει το μέλλον του σε σχέση με τα παιδιά του.

δ) Ένα μεγάλο μέρος του χρόνου του και σημαντικό ποσό των χρημάτων του θα «σπαταληθούν» για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα.

3.1.10 Τα πλεονεκτήματα της μητέρας

α) Τα παιδιά, ο Νόμος και τα δικαστήρια την στηρίζουν.

β) Εάν είναι σε επαφή με άλλες χωρισμένες μητέρες, έχει την συμπαράστασή τους.

3.1.11 Τα μειονεκτήματα της μητέρας

α) Η συμπεριφορά της αποτελεί συμπεριφορά ανθρώπου που βιώνει την δυστυχία και δεν είναι ευτυχισμένος.

β) Ξέρει ότι τα παιδιά συναναστρέφονται με άλλα παιδιά που ζουν με τους πατέρες τους και ότι τα παιδιά της το γνωρίζουν αυτό.

- γ) Δεν θα είναι σε θέση να προσφέρει στα παιδιά την εμπειρία και την υποστήριξη ενός πατέρα.
- δ) Τα παιδιά θα έχουν μια υψηλότερη από τον μέσο όρο πιθανότητα να έχουν προβλήματα εκπαιδευτικά, συμπεριφοράς, συναισθηματικά και κοινωνικά. Θα πρέπει να προσπαθήσει να αντισταθμίσει όλα αυτά -εάν είναι πραγματική μητέρα- σε βάρος της προσωπικής της ζωής.
- ε) Ξέρει ότι όταν φθάσουν τα παιδιά σε μια ηλικία που θα πάνε να τελούν υπό την «ομηρία» της είναι σχεδόν βέβαιο ότι τα παιδιά θα έρθουν σε επαφή με τον πατέρα τους και μπορεί ακόμη και να τα χάσει για πάντα.

3.1.12 Τα «πλεονεκτήματα» των παιδιών

- α) Δεν υπάρχει κανένα πλεονέκτημα για τα παιδιά από τον χωρισμό των γονέων τους ή από την έλλειψη της δυνατότητάς τους να έχουν ελεύθερη πρόσβαση και με τους δύο γονείς τους , αλλά τα παιδιά μεγαλώνουν και θέτουν σε αμφισβήτηση τη συμπεριφορά των μητέρων τους.
- β) Τα παιδιά χάνουν το ένα δεύτερο της οικογένειάς τους και όλη την υποστήριξη και την εμπειρία που αυτό αντιπροσωπεύει. Διατρέχουν μια υψηλότερη από το μέσο όρο πιθανότητα να βρεθούν αντιμέτωπα με πολλά κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία μπορούν να επαναλάβουν και τα ίδια στον κύκλο της ενήλικης ζωής τους

3.2 Ο «απουσιάζων» πατέρας

Η περίοδος από τα τέλη της δεκαετίας του 1930 μέχρι την δεκαετία του 1970 ονομάστηκε μερικές φορές η εποχή του **απουσιάζοντος πατέρα**. Στην διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί πατέρες έβλεπαν σπάνια τα παιδιά τους εξαιτίας της πολεμικής τους υπηρεσίας. Στην περίοδο που ακολούθησε τον πόλεμο σε ένα υψηλό ποσοστό οικογενειών, πολλές γυναίκες δεν συμμετείχαν στο αμειβόμενο εργατικό δυναμικό και έμεναν σπίτι για να φροντίσουν τα παιδιά. Ο πατέρας ήταν ο κύριος συντηρητής της οικογένειας και ως εκ τούτου έλειπε στην δουλειά όλη την ημέρα. Έβλεπε τα παιδιά του μόνο τα βράδια και τα Σαββατοκύριακα.

Με την άνοδο των ποσοστών διαζυγίων τα τελευταία χρόνια και με τον αυξανόμενο αριθμό των μονογονικών νοικοκυριών η έκφραση «ο απουσιάζων πατέρας» άρχισε να παίρνει διαφορετική σημασία.

Άρχισε να δηλώνει τον πατέρα που εξαιτίας του χωρισμού ή του διαζυγίου είτε δεν έχει συχνές επαφές με τα παιδιά του είτε έχει χάσει κάθε επαφή μαζί τους. Το αυξανόμενο ποσοστό των οικογενειών χωρίς πατέρα λέγεται ότι αποτελεί την κύρια πηγή μιας μεγάλης ποικιλίας κοινωνικών προβλημάτων, από την αύξουσα εγκληματικότητα στην ταχύτατη αύξηση των προνοιακών δαπανών παιδικής προστασίας. (Giddens, 1998)

Ο Μπλάνκενχρον παρατηρεί ότι οι κοινωνίες με πολύ υψηλό ποσοστό διαζυγίων δεν αντιμετωπίζουν απλώς την απώλεια των γονέων αλλά και την διάβρωση της ιδέας της πατρότητας – με καταστροφικές κοινωνικές συνέπειες, γιατί πολλά παιδιά μεγαλώνουν τώρα χωρίς να έχουν κοντά τους έναν φορέα εξουσίας προς τον οποίο μπορούν να στραφούν σε ώρα ανάγκης.

Ο γάμος και η πατρική εξουσία προσέφερε σε όλες τις μέχρι σήμερα κοινωνίες ένα μέσο τιθάσευσης των σεξουαλικών και επιθετικών ενεργειών των ανθρώπων. Χωρίς αυτούς τους θεσμούς οι ενέργειες αυτές μπορεί να εκφραστούν με την μορφή της εγκληματικότητας και της βίας (Blankenhorn 1995).

Η έλλειψη της αντρικής παρουσίας λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οδηγεί αρκετές φορές το παιδί σε παρεκκλίνουσες συμπεριφορές αφού βιώνει μια σύγχυση σε ρόλους, πρότυπα και καταστάσεις που διαμορφώνονται από αυτά. Η απουσία του πατέρα έχει ποικίλες αρνητικές επιπτώσεις στη συνολική εξέλιξη του παιδιού. Οι επιπτώσεις αυτές περιλαμβάνουν τη μόρφωση του, την κοινωνική του συμπεριφορά, την επιλογή της σεξουαλικής του ταυτότητας κ.α.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η απουσία του αντρικού προτύπου από την οικογένεια, αντιμετωπίζεται με άλλο τρόπο από το γιό και με άλλο τρόπο από την κόρη. Μια κόρη ταυτίζεται συνήθως με τη μητέρα περισσότερο και είναι αυτή (η μητέρα δηλαδή) που συμβάλλει στην ευρύτερη ψυχοκοινωνική ανάπτυξή της. Αυτό είναι κατανοητό και από το γεγονός ότι η κόρη συνήθως αναλαμβάνει τον κοινωνικό και οικονομικό ρόλο που είχε και η μητέρα της. Έτσι μπορούμε να πούμε, χωρίς να είναι απόλυτο, ότι η κόρη αισθάνεται λιγότερες απώλειες από τον γιό σε περίπτωση που ο πατέρας είναι «απουσιάζων».

Από την άλλη ο τρόπος, που βιώνει ο γιος την έλλειψη του πατέρα, είναι σαφώς διαφορετικός. Γι' αυτόν παίζει σημαντικό ρόλο η απουσία του πατέρα αφού ταυτίζεται με αυτόν στις περισσότερες περιπτώσεις.

Αισθάνεται μειονεκτικά απέναντι στα υπόλοιπα αγόρια (κάτι που φαίνεται, σε αντίθεση με τα κορίτσια) αφού δεν του έχουν εμφυσήσει σιγουριά, δύναμη, αυτοεκτίμηση κτλ.

Χωρίς βέβαια να θέλουμε να υποβαθμίσουμε το ρόλο της μητέρας, θεωρούμε ότι τα παραπάνω μπορεί ένας πατέρας να τα «διδάξει» στο γιο του με πιο μεστό τρόπο λαμβάνοντας υπόψη την υπάρχουσα (καλώς ή κακώς) κατανομή των ρόλων στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια. Όπως και να έχει πάντως, η διαρκής παρουσία του πατέρα στην οικογένεια, μόνο ως απαραίτητη μπορεί να χαρακτηριστεί αφού επιδρά θετικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού (είτε αυτό είναι αγόρι είτε αυτό είναι κορίτσι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις από το χωρισμό των γονέων στα παιδιά

Στο ανδρόγυνο που χωρίζει, το διαζύγιο δίνει ελευθερία. Αλλά για τα παιδιά του διαζυγίου είναι καταδίκη με πολλαπλές συνέπειες.

Το παιδί του διαζυγίου χάνει την γονική εστία και είτε ζει με τον ένα από τους δύο είτε μόνο και εσώκλειστο σ' ένα σχολείο και μέσα στον εαυτό του, πράγμα που προκαλεί ψυχικές ανωμαλίες και υλοποιεί το μίσος του για την κοινωνία. Μια τέτοια αντίδραση οδηγεί τα παιδιά του διαζυγίου σε βιαιοπραγίες.

Όπως γράφει η Μαρία Μαντζαφού - Κανελλοπούλου (2000) , τα παιδιά των χωρισμένων γονιών παρουσιάζουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό 70 - 80% αυξημένο κίνδυνο για αντικοινωνικές ή εγκληματικές πράξεις, επί των ανήλικων εγκληματιών. Τα ίδια αποτελέσματα προκύπτουν, όπως και αυτά τα ποσοστά, από έρευνες που έχουν γίνει μεταξύ των τοξικομανών.

Το μεγάλο ψυχικό τραύμα δεν είναι μόνο η απουσία του χωρισμένου γονιού από το παιδί, αλλά και η ψυχική διάθεση του παιδιού που νοσταλγεί τον απόντα, ιδιαίτερα όταν είναι του αντίθετου φύλου, και συνήθως προσκολλάται στον παρόντα. Κι αν είναι αγόρι με μητέρα, η προσκόλληση αυτή ανανεώνει την «Οιδιποδική» σχέση και μπορεί να ακρωτηριάσει ή να οδηγήσει στην ομοφυλοφιλία .

(Μαρία Μαντζαφού - Κανελλοπούλου, Οικογένεια με ένα γονέα, εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1981)

Οι επιπτώσεις του διαζυγίου των γονέων στον ψυχικό κόσμο των παιδιών είναι μεγάλες με πολύ δυσμενή επακόλουθα πάνω στην διαμόρφωση της προσωπικότητας και της μετέπειτα συμπεριφοράς του παιδιού.

Σύμφωνα με την Ματζιάρου – Κανελλοπούλου(1981) , τα παιδιά των διαζευγμένων παιδιών:

α)Στερούνται της παρουσίας του ενός από τους δυο γονείς τους, και πολλές φορές σε μια περίοδο που είναι κρίσιμη για αυτά (προσχολική ηλικία), δημιουργείται έτσι το συναίσθημα της ανασφάλειας. Η ανασφάλεια αυτού του είδους είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη στην εφηβική ηλικία και είναι δυνατόν να οδηγήσει στην αναζήτηση άλλων στηριγμάτων στη ζωή ή την ανάπτυξη αισθηματικών δεσμών με άτομα ύποπτου ηθικής, τα οποία εκμεταλλεύονται ποικιλοτρόπως την ανασφάλεια και την δίψα για ζωή του παιδιού των χωρισμένων γονιών.

β)Η εικόνα των γονέων, σαν πρότυπα μάσα στην ζωή, εξασθενεί σημαντικά. Κατά κανόνα, ο ένας εκ των γονέων κατηγορεί τον άλλο σαν υπαίτιο του χωρισμού, αναφέροντας όλα τα δυσμενή στοιχεία ώστε με τον τρόπο αυτό να μειώσει την θέση του άλλου γονέα και να τον ρίξει χαμηλά στα μάτια των παιδιών του. Αποτέλεσμα αυτού του φαινομένου, είναι τα παιδιά να βρίσκονται σε δίλημμα ποιόν από τους δύο γονείς να δικαιώσουν ή να καταρρίπτουν την εικόνα που είχαν για τον φερόμενο σαν υπαίτιο, είτε είναι ο πατέρας, είτε είναι η μητέρα, και να δημιουργούνται αισθήματα προώρου αποξενώσεως, ντροπής ή μίσους προς τους γονείς ή προς τον ένα μόνο γονέα.

γ)Τα παιδιά των χωρισμένων γονιών τραυματίζονται ψυχικά τόσο κατά την περίοδο που προηγήθηκε του χωρισμού, εφόσον υπήρξαν μάρτυρες στους

καυγάδες και στις διαμάχες των γονέων, αλλά και κατά την διάρκεια του χωρισμού, όπου οι διαφορές των συζύγων οδηγούν σε δικαστικούς αγώνες ή σε πράξεις εκδικήσεως που περιλαμβάνουν και τα παιδιά και τα οποία γίνονται αντικείμενο εκβιασμού και εκδικήσεως.

δ) Τα παιδιά των χωρισμένων γονιών, που ζουν μόνιμα σε δυο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, αποκτούν μια διαρκή νευρική κατάσταση, άγχος και αβεβαιότητα που είναι δυνατόν να καταλήξουν σε νυχτερινούς φόβους, σε εμετούς, σε νευρικά τικ, σε νευροψυχική ανορεξία, σε υπέρμετρη επιθετικότητα κ.τ.λ., τα οποία έχουν σκοπό να κινήσουν το ενδιαφέρον και την προσοχή του γονέως με τον οποίο ζουν, και να τον κάνουν να δεθεί συναισθηματικά μαζί του.

ε) Γίνονται το αντικείμενο ανταγωνισμού εύνοιας, για τον κάθε γονιό ξεχωριστά που μεταχειρίζεται πολλά μέσα για να επιτύχει τον σκοπό του, με αποτέλεσμα να χαλάει το χαρακτήρα του παιδιού, ενώ πολλές φορές τα παιδιά αντιλαμβάνονται την μεγάλη αδυναμία που έχουν οι γονείς απέναντι τους και την εκμεταλλεύονται, χρησιμοποιώντας συναισθηματικούς εκβιασμούς για να αποκτήσουν περισσότερα ωφέληματα, υλικά και μη, υποκρινόμενα ότι συμμερίζονται τις απόψεις τους.

στ) Παρουσιάζουν μια αδυναμία συγκεντρώσεως της προσοχής τους, μια πτώση της πνευματικής ενεργητικότητας, μια πτώση του ενδιαφέροντός τους για εργασία, μια αυτοεγκατάλειψη και μια μείωση της επιδόσεως τους στο σχολείο.

ζ) Παρατηρούνται δυσκολίες στην κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, που αποφεύγει την παρέα με τους συνομηλίκους του, που κλείνεται στον εαυτό του, που φοβάται μήπως υποχρεωθεί να δώσει εξηγήσεις για τον χωρισμό των γονιών του και τη μη εμφάνιση του ενός γονέως στο σχολείο του, κι

έτσι εξελίσσεται, σιγά-σιγά, σε ένα μισάνθρωπο και σ' έναν εχθρό της κοινωνίας.

η) Η παραμονή του παιδιού με τον ένα γονέα κάνει την επίβλεψη του ελλειπή, ειδικά στο χώρο τον εξωοικογενειακό, με όλα τα δυσμενή επακόλουθα στην αγωγή του. Ιδιαίτερα δυσμενή είναι τα επακόλουθα του χωρισμού στα παιδιά που παραμένουν με τον πατέρα, ο οποίος δεν έχει τον επαρκή χρόνο να ασχοληθεί με την διαπαιδαγώγηση και παρακολούθηση των παιδιών λόγω εργασίας, αλλά ούτε την έμφυτη επιδεξιότητα της μητέρας. Η μητέρα πάλι, κρατώντας τα παιδιά, αντιμετωπίζει τα προβλήματα, όποτε αναγκάζεται να εργασθεί, πράγμα που της μειώνει την δυνατότητα να επιβλέπει σωστά τα παιδιά της.

θ) Τα ψυχικά τραύματα των παιδιών γίνονται ακόμη πιο σοβαρά στις περιπτώσεις του νέου γάμου των γονέων ή της συνάψεως παρανόμου συμβιώσεως, οπότε έχουμε τα παιδιά των «τεσσάρων γονέων» και η θέση δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο αν από το νέο γάμο γεννηθούν και άλλα παιδιά, τα οποία είναι φυσικό ο πατριός ή μητριά να ενδιαφέρονται περισσότερο γι' αυτά.

(Μαρία Μαντζαφού - Κανελλοπούλου, Οικογένεια με ένα γονέα, εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1981)

Ο Ν. Δρακουλίδης στο βιβλίο του «Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά», αναφέρει ορισμένα περιστατικά που δείχνουν τις σοβαρές επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά.

Οι αντιδράσεις είναι πολλών ειδών. Σε μια είδηση στις εφημερίδες διαβάζουμε πώς σπείρα από επτά ανήλικους 10-12 ετών, που ήταν παιδιά διαζυγίου, λήστεψε στην Θεσσαλονίκη δύο ηλικιωμένους άντρες και δύο ηλικιωμένες γυναίκες αφού πρώτα τους κακοποίησαν. Φαίνεται πως η

πράξη τους δεν είχε λωποδυτικό σκοπό αλλά εκδικητικό. Τόσο επειδή τα θύματα είχαν διαλεχτεί στην ηλικία των γονιών τους όσο και γιατί τα κλοπιμαία ήταν στο σύνολο τους 130δρχ. και μερικά μικροπράγματα. (εφημ. «Τα Νέα» 11-10-1978).

Παιδί διαζυγίου και ο νεαρός διαρρηκτής που σκότωσε στην Κηφισιά τον υπενωμοτάρχη και τον έπιασε. (Νοέμβρ. 1982).

Παιδί διαζυγίου και μοναχοπαίδι και ο «τζέντλεμαν Αυτιάς» ο αυτοαποκαλούμενος «μετρ» των διαρρηκτών (Γενάρης 1983), καθώς και ο φονιάς της 18χρονης κοπέλας στον Υμηττό (Φεβρ. 1983) και τόσοι άλλοι. Ένα άλλο παιδί διαζυγίου, δεκαπεντάχρονο, τυραννισμένο από τον πατέρα του, κατέφυγε στην μητέρα του που τη λάτρευε. Η μητέρα είχε ερωτικές σχέσεις μ' έναν που τον έλεγε μνηστήρα της, κι ο γιος δεν τον ανεχότανε. Ζήλευε και τον πυροβόλησε χωρίς να γίνει αντιληπτός. Πήγε μόνος του στην αστυνομία και ομολόγησε ότι «ήθελε να τον σκοτώσει για λόγους τιμής, ότι δεν μετανοεί και με την πρώτη ευκαιρία θα τον αποτελειώσει» (Αθηναϊκές εφημ της 15 Ιουν, 1979).

Ένας άλλος 15χρονός, ο Φρανσουά Μαλλιάρ στις Βερσσαλλίες, πραγματοποίησε την πιο περίπλοκη αντίδραση για ν' αντισταθμίσει την πίκρα και την εγκατάλειψη που ένιωσε από το διαζύγιο των γονιών του. Απήγαγε ένα εφτάχρονο παιδί από μια πλούσια οικογένεια και ζήτησε δύο εκατομμύρια λύτρα. Έτσι εκδικιόταν το άγνωστο του παιδί επειδή αυτό ήταν ευτυχισμένο και γινόταν και ο ίδιος πλούσιος. Το φρικαλέο είναι ότι αφού πήρα τα λύτρα, σκότωσε το παιδάκι «για να ακουστεί το όνομα του», καθώς είπε. Ήταν μια δραματική ματαιοδοξία, ή ήταν μια πράξη για να βρωμίσει το όνομα του πάτερα του που του στάθηκε, καθώς είπε ότι αυτός ήταν τυραννικός απέναντί του; Κι όμως, ο δεκαπεντάχρονος φονιάς ήταν ήσυχος,

μοναχικός και μελαγχολικός και ποτέ του δεν τσακώθηκε με κανέναν, ούτε και κακομίλησε. (Το έγκλημα έγινε το Δεκέμβριο του 1967.)

Και τι να πει κανείς για την μοίρα του παιδιού που γεννήθηκε στις φυλακές Κορυδαλλού το 1980 από μητέρα ισοβίτισσα 28 χρονών; Ήταν 20 ημερών έμβρυο στην κοιλία της, την ημέρα που με μπαλτά κομμάτιασε τον άνδρα της, αφήνοντάς το ορφανό μαζί με τα άλλα του τρία αδελφάκια, βυθισμένα στην πικρία της εγκατάλειψης και μ' ένα από αυτά καταδικασμένο σε διαβίωση ψυχιατρείου. Ποια πορεία ζωής θα διαλέξει η μοίρα τους ανάμεσα στην ψυχοπάθεια και το έγκλημα, στο φρενοκομείο ή στη φυλακή;

(Δρ Ν.Ν. Δρακουλίδης, Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά, εκδόσεις ΔΙΠΤΥΧΟ, Αθήνα)

4.1.1 Οι επιπτώσεις στην υγεία και την συμπεριφορά των παιδιών μετά το διαζύγιο

Σύμφωνά με την Μαρία Χουρδάκη (2000) ένας Αμερικάνος ψυχολόγος, ο Alexander, πιστεύει πως το διαζύγιο δημιουργεί θύματα. Και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως όποιος περάσει αυτή την δοκιμασία έχει ένα κάποιο ψυχολογικό τραύμα, οποιαδήποτε κι αν είναι η επανόρθωση που γίνεται αργότερα. Γράφει, λοιπόν, ο Alexander ότι «Σε οποιαδήποτε περίπτωση το διαζύγιο δημιουργεί θύματα. Κανείς δεν γίνεται ευτυχισμένος όταν χωρίσει, γιατί τα προβλήματα που προκύπτουν είναι πολυάριθμα και δύσκολα και συνδέονται και συνδέονται σε μια κατάσταση ενοχλητική που αποκαλύπτει το βάρος της ανθρώπινης μικροπρέπειας και μια διάθεση βασανισμού και μαρτυρίου του άλλου». Είναι χαρακτηριστικό πως οι άνθρωποι που χωρίζουν ζουν συχνά έντονες καταστάσεις.

(Χουρδάκη Μαρία, Οικογενειακή Ψυχολογία, εκδόσεις LEADER BOOKS Αθήνα 2000)

Τι γίνεται όμως με την ψυχολογία των συζύγων που χωρίζουν απέναντι στα παιδιά;

Σύμφωνα με την Μαρία Χουρδάκη (2000), οι γονείς συνήθως αισθάνονται ένα αίσθημα ενοχής απέναντι στα παιδιά. Νομίζουν, και φυσικά είναι σωστό, πως τα παιδιά είναι θύματα των γονέων και αισθάνονται να ταλαιπωρούνται ειδικά από τους γονείς, που ίσως δεν είχαν το δικαίωμα να τα ταλαιπωρούν με αυτό τον τρόπο. Μια άλλη κατηγορία γονέων δεν αισθάνονται συναισθήματα ενοχής απέναντι στα παιδιά. Αντίθετα, αισθάνονται θυμό γιατί νομίζουν πως τα παιδιά είναι εμπόδιο στην επίλυση

της υπόθεσης τους. Πολλές φορές οι γονείς είναι θυμωμένοι, επιθετικοί και το δείχνουν φανερά σε μια κρίσιμη φάση της ζωής τους.

Υπάρχει και μια ακόμη κατηγορία γονέων που αδιαφορεί για την ψυχολογία των παιδιών. Την βλέπουν, την παρακολουθούν, την ζουν, αλλά είναι τόσο συγκεντρωμένοι στο δικό τους προσωπικό πρόβλημα, ώστε όλα τα άλλα τα βάζουν σε δεύτερη μοίρα. Βλέπουν να καταστρέφεται η ζωή τους και σκέφτονται πως το παιδί έχει όλη την ευχέρεια να ζήσει καλά, ενώ αυτοί είναι που χάνονται και έτσι αδιαφορούν κατά κάποιο τρόπο για το παιδί. (Χουρδάκη Μαρία, Οικογενειακή Ψυχολογία, εκδόσεις LEADER BOOKS Αθήνα 2000)

Ο Γιώργος Πιντέρης (2000) γράφει ότι οι περισσότεροι χωρισμένοι γονείς νοιώθουν ένοχοι απέναντι στο παιδί τους για το γεγονός ότι χώρισαν. Βέβαια, οι ενοχές του γονιού που είναι ακόμη μεγαλύτερες, ιδίως αν έχει την αρχή του ότι «θα έπρεπε να είναι με το παιδί του με κάθε θυσία». Ενοχές, όμως, νιώθει και ο γονιός που ζει με το παιδί. Κάθε γονιός θα προτιμούσε να έχει δύο γονείς το παιδί του και να ζει σ' ένα αρμονικό περιβάλλον. Όμως, από την στιγμή που κάτι τέτοιο είναι αδύνατον, το να υπάρχουν ενοχές και να εκδηλώνονται είναι επικίνδυνο για το παιδί, το οποίο διαισθάνεται τα συναισθήματα τους.

Ένα ερώτημα που απασχολεί τους γονείς που βρίσκονται σε αυτήν την κατηγορία είναι αν πρέπει να μιλήσουν στο παιδί τους. Η απάντηση είναι πως πρέπει να μιλήσουν, γιατί το παιδί βλέπει και παρακολουθεί την ψυχολογία των γονέων.

(Γιώργος Πιντέρης, Αντιμετωπίζοντας τον χωρισμό, εκδόσεις ΘΥΜΑΡΙ, Αθήνα, 2000)

Ο κ. Κ. Παπαδάτος (1988) γράφει ότι η προετοιμασία αυτή για τα μικρότερα των 6 χρονών πρέπει να γίνεται 1-2 εβδομάδες πριν το χωρισμό. Για τα παιδιά 6-9 χρονών 1-2 μήνες πριν τον χωρισμό, ενώ για τα μεγαλύτερα παιδιά χρειάζεται προετοιμασία πολλών μηνών.

(Κ. Παπαδάτος, Αστυνομική Επιθεώρηση Αύγουστος 1988, τεύχος 52, σελ. 554)

Η Μαρία Χουρδάκη (2000) γράφει, ότι ο χειρισμός του θέματος πρέπει να είναι καλός, γιατί απ' αυτή την ανακοίνωση που θα κάνουν οι γονείς στο παιδί εξαρτώνται πολλά πράγματα. Πρώτα απ' όλα πρέπει να λογαριάσουν τη σχέση του παιδιού με τον γονιό που έφυγε καθώς και τι έχει ζήσει το παιδί απ' όλη την συζυγική περιπέτεια.

Η μητέρα είναι αυτή που συχνά μιλά στο παιδί γι' αυτό πρέπει να προσέξει να μην μεταφέρει την δική της ψυχολογία σε αυτό. Πρέπει να παρουσιάζει τα πράγματά όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά. Πρέπει να μιλάει πάντα για ενότητα και όχι για διαχωρισμό, για διάσπαση, δεν πρέπει να δημιουργούνται δυο αντιμαχόμενα στρατόπεδα. Ακόμη πρέπει να προσθέσει πως όλα αυτά που συμβαίνουν δεν έχουν σχέση με τα παιδιά και πως θα τα αγαπούν και θα τα φροντίζουν. Με τον τρόπο αυτό θα απαλύνουμε την στεναχώρια και την ανασφάλεια σχετικά με το τι θα γίνουν τώρα που χώρισαν οι γονείς. Ακόμη, τα παιδιά πρέπει να συνηθίσουν στην ιδέα ότι μπορούν να δέχονται την αγάπη δυο ανθρώπων, έστω και αν είναι χωρισμένοι.

Είναι αυτονόητο ότι αυτά που θα πει η μητέρα στο παιδί, θα τα πει όχι μια φορά με λόγια, αλλά θα συνεχίζει να τα δείχνει και τις επόμενες με τις

πράξεις της. Όσο και αν αισθάνονται πως έχασαν το περιεχόμενο της ζωής, όσο και αν αισθάνονται πως ο προσανατολισμός τους τώρα είναι διαφορετικός απ'ότι τον ήθελαν, οι γονείς θα πρέπει να μη δραματοποιούν την κατάσταση στο παιδί, να μην εμφανίζονται θύματα μιας υπόθεσης με μεγάλες συνέπειες για το μέλλον τους.

(Χουρδάκη Μαρία, Οικογενειακή Ψυχολογία, εκδόσεις LEADER BOOKS Αθήνα 2000).

4.1.2 Οι επιπτώσεις στα συναισθήματα και την συμπεριφορά του παιδιού μετά το διαζύγιο

Σύμφωνα με την Μαρία Μαντζαφού – Κανελλοπούλου (1981) η ανασφάλεια και η ρευστότητα της οικογενειακής ζωής στην εποχή μας συνδέεται με την αύξηση τόσο των διαζυγίων όσο και των παιδιών που έχουν την εμπειρία του χωρισμού των γονιών τους.

Το παιδί δεν γεννιέται από το διαζύγιο των γονιών του. Πριν από το διαζύγιο, για μια μικρότερη ή μεγαλύτερη διάρκεια, έχει μια ολόκληρη προηγούμενη ύπαρξη και αυτή η ύπαρξη δεν πρέπει να διαταράσσεται και δεν πρέπει να τίθεται σε κίνδυνο από χωρισμό των γονιών του.

Το παιδί όμως, από την άλλη μεριά, δεν μπορεί να μείνει αδιάφορο απ' αυτήν την κατάσταση του χωρισμού των γονιών του, και, πλην ορισμένων εξαιρέσεων, κατά κανόνα υποφέρει.

Το παιδί είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο και έχει ανάγκη από ασφάλεια, σταθερότητα και αγάπη. Θέλει να αγαπά και να το αγαπούν. Το να το κάνουν οι γονείς του, να παίζει ένα ρόλο ενεργητικό, μέσα από τις διαμάχες και στους καυγάδες τους, είναι φοβερό, είναι εγκληματικό.

Στο μεγαλύτερο αριθμό διαζυγίων οι καυγάδες των γονέων συγκεντρώνονται γρήγορα γύρω από το παιδί και οι επιπτώσεις είναι ανάλογες με την ηλικία του παιδιού. Κατά το γιατρό Marcelli, το παιδί αντιδρά κατά ένα τρόπο βαθύ και διαρκή στον χωρισμό των γονιών του, και αυτό αποτελεί ένα ρίσκο να "υποφέρει βαθιά" σ' όλη του τη ζωή με την πλατειά σημασία της λέξεως. Κι αυτό το ψυχικό "γονάτισμα" του παιδιού μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους, ανάλογα από το "εύθραυστος"

και από την ευαισθησία που είχε το παιδί και ανάλογα με την ηλικία ποτ έζησε την κατάσταση του διαζυγίου των γονιών του.

(Μαρία Ματζιάρου - Κανελοπούλου, Οικογένειες με ένα γονέα, 1981, σελ 181).

Η Μαρία Χουρδάκη το 2000 στο βιβλίο της οικογενειακή ψυχολογία γράφει ότι το παιδί μπορεί να διαμορφώσει δύο τακτικές,

Έχουμε τα παιδιά που υιοθετούν μια στάση μοιρολατρίας, παθητικότητας, μελαγχολίας, κλείνονται στον εαυτό τους, δεν μιλάνε, δίνουν την εντύπωση πως δεν παίρνουν μέρος, ενώ είναι φανερό πως είναι αρκετά δυστυχισμένα. Δίπλα σε αυτά υπάρχουν άλλα παιδιά, που υιοθετούν στάση επιθετική, στάση νευρικότητας και φυσικά στάση αντικοινωνική απέναντι στους γονείς τους και στο υπόλοιπο περιβάλλον τους. Είναι τα παιδιά που δεν θέλουν να κάνουν παρέα με τους φίλους τους, αισθάνονται ταπεινωμένα, μειωμένα, δεν θέλουν να πάνε σχολείο, δεν φοιτούν, παρουσιάζουν πτώση στα μαθήματα και στους βαθμούς. Είναι παιδιά με ανασφαλή προσωπικότητα και προσοχή, που δεν μπορούν να συγκεντρωθούν για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου.

(Χουρδάκη Μαρία, Οικογενειακή Ψυχολογία, εκδόσεις LEADER BOOKS Αθήνα 2000)

Όπως αναφέρει η Ίνα Φρίτς στο βιβλίο «Οι γονείς χωρίζουν» το σοκ του χωρισμού έχει αρνητικές επιπτώσεις και στην βρεφική ηλικία όπου η τρίμηνη απουσία της μητέρας σύμφωνα με τις έρευνες του Rene Spitz, προκάλεσε κατάθλιψη στα βρέφη, τα οποία εμφάνισαν καθυστέρηση ανάπτυξης και αυξήθηκε η παθητικότητα και η φιλασθένεια τους.

Σε μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να παρατηρηθεί

Πως υποφέρουν συχνότερα από εφιάλτες, πως είναι επιθετικότερα, πιο ιδιότροπα, πιο ανήσυχα. Ακόμη διαπιστώθηκε ότι αυξάνεται η ζήλια απέναντι στα αδέρφια. Υπάρχει εντονότερη ανάγκη απομόνωσης, γίνονται πιο φιλάσθενα και οι επιδόσεις στο σχολείο χειροτερεύουν. Είναι πιο εμφανή τα συμπτώματα αυτά, όταν το παιδί παράλληλα με το χωρισμό των γονιών χάσει και το κύριο πρόσωπο αναφοράς.

Εκτός από το σοκ που υφίστανται τα παιδιά εξαιτίας του χωρισμού των γονιών τους, αυξάνεται και η ανασφάλεια τους, καθώς και αυτή των γονιών από το γεγονός, πως από τώρα και στο εξής θα πρέπει ο ένας από τους δύο γονείς να είναι υπεύθυνος για την φροντίδα του παιδιού, και πως από αυτή την απόφαση ακόμα και εκεί που οι γονείς συμφωνούν, πρέπει να επιβεβαιωθεί από μια αρχή, το δικαστήριο. Αυτό σημαίνει ότι οι γονείς χάνουν την αρμοδιότητα από τα χέρια να πάρουν αποφάσεις για το καλό των παιδιών μέχρις ότου αυτή η αρμοδιότητα αποδοθεί επίσημα και ρητά σε ένα από τους δύο γονείς.

Αυτό σημαίνει, πως τα παιδιά δεν αισθάνονται ψυχικά πια σαν στο σπίτι τους, ούτε σ' αυτό της μητέρας τους, ούτε σε εκείνο του πατέρα τους, ακόμη και τότε που οι γονείς έχουν ή φαίνεται να έχουν καλή διάθεση. Στην περίπτωση που οι γονείς δεν συμφωνήσουν, πράγμα το οποίο δεν εξαρτάται καθόλου από το παιδί, πρέπει αυτό να περιμένει, τί θα αποφασιστεί από τρίτους, χωρίς να του επιτρέπεται όταν είναι κάτω των δέκα ετών, να μιλήσει το ίδιο και χωρίς να έχει το δικαίωμα να αρνηθεί, αν και αυτή ακριβώς η απόφαση είναι τεράστιας σημασίας για το παιδί.

Από την άλλη μεριά, ωστόσο, υπάρχει και η άποψη, ότι ακόμα και ένα παιδί κάτω των τεσσάρων ετών, είναι αρκετά ώριμο για να καταλάβει ποιο είναι ακριβώς το συμφέρον του. Εξ' άλλου, ακόμα και η νομοθεσία προβλέπει ότι η πρέπει να συνεκτιμάται και η άποψη του παιδιού.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 1511, § 3 του Αστικού Κώδικα, προβλέπει ότι «Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του.» (Ινα Φρίτς, Οι γονείς χωρίζουν. Παιδιά και γονείς αντιμετωπίζοντας μαζί την κρίση, εκδόσεις ΝΟΤΟΣ, Αθήνα)

Επιπλέον, κατά τον Παπαχρήστου (1988), η συστηματική παράλειψη των γονέων, κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας να ζητούν και να συνεκτιμούν την άποψη του παιδιού, καθώς επίσης και η άνευ λόγου παράβλεψή της, είναι δυνατό να αποτελέσει, κατά τις περιστάσεις, κακή άσκηση της γονικής μέριμνας.

(Α.Παπαχρήστου, Εγχειρίδιο Οικογενειακού Δικαίου, εκδόσεις ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ, Αθήνα, 1998)

Ο Βαθρακοκοίλης(1990) προχωράει ακόμα πιο πολύ σε αυτό το ζήτημα. Και σημειώνει ότι η συνεκτίμηση της γνώμης του τέκνου, όσον αφορά την μελλοντική του επιμέλεια από τον ένα μόνο γονέα, πρέπει να εξαρτηθεί από αν αυτή αποδίδει πλήρως την εσωτερική του διάθεση, ή αν αυτή η γνώμη έχει διαμορφωθεί από μονομερή επίδραση του ενός μονάχα γονέα. Κατά παρέκκλιση, δηλαδή από την εσωτερική διάθεση του παιδιού. (Βασίλης Βαθρακοκοίλης, Οικογενειακό Δίκαιο, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ ΑΘ., Αθήνα, 1990)

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να επισημανθεί η σημασία που έχει για το κάθε παιδί, ανάλογα με το φύλο του, το πρόσωπο αναφοράς εντός της οικογένειάς του. Αυτό, σημαίνει ότι για τους γιους, πρόσωπο αναφοράς, αποτελεί, τουλάχιστον στις περισσότερες των περιπτώσεων ο πατέρας. Αντίστοιχα, για τις κόρες, πρόσωπο αναφοράς στις περισσότερες περιπτώσεις αποτελεί η μητέρα. Το σκεπτικό αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τόσο από το δικαστήριο, όσο και από οποιονδήποτε άλλο αναμειχθεί σε υποθέσεις διαζυγίων. Τις περισσότερες φορές, όμως, η επιμέλεια του παιδιού, ανατίθεται αυθαίρετα και εκ των προτέρων στη μητέρα, χωρίς να διερευνάται αν αυτή πληροί τις προϋποθέσεις για να μεγαλώσει μονάχη της ένα ανήλικο παιδί.

Το περιοδικό "Αστυνομική Επιθεώρηση" αναφέρει σε κάποιο άρθρο του τα στοιχεία που παρουσίασε ο καθηγητής της παιδιατρικής κ. Κ. Παπαδάτος στο πρώτο Διεθνές Ελληνοαυστραλιακό Νομικό και Ιατρικό Συνέδριο στην Αθήνα το 1987.

«Σίγουρα αν ζούσαμε σε ένα κόσμο που θα τον κυβερνούσαν τα παιδιά είπε ο καθηγητής, το διαζύγιο θα απαγορευόταν με νόμο, ανεξάρτητα από τους λόγους ή τις επιθυμίες των γονιών».

Τα παιδιά ανάλογα με την ηλικία τους αντιδρούν διαφορετικά στο διαζύγιο των γονιών τους. Λιγότερα από τα 25 στα 100 παιδιά ανακουφίζονται όταν βγαίνει το διαζύγιο, ακόμη και αν ο γάμος είναι γεμάτος με βίαιες συγκρούσεις, ακόμη και υπήρξε φυσική βία που στράφηκε ενάντια στη μητέρα ή και εναντίον τους.

Ειδικότερα στα παιδιά ηλικίας από 3-6 χρονών παρατηρείται:

- Άρνηση του γεγονότος και φαντασιώσεις για επιστροφή του γονιού που αποχώρισε.
- Επιστροφή σε πολλές συνήθειες όπως π.χ. θηλασμός δακτύλου, νυκτερινή ενούρηση και επιθετικότητα σε άλλα παιδιά.
- Φόβος για να μην αφεθούν και αυτά μόνα τους και απροστάτευτα.
- Αρκετά παιδιά θεωρούν τον εαυτό τους υπεύθυνο για το διαζύγιο.

Πιο σοβαρά είναι τα πράγματα όταν τα παιδιά είναι 7-9 χρονών. Η ηλικία αυτή θεωρείται κρίσιμη, γιατί αντιλαμβάνονται τη σημασία του χωρισμού.

Στα παιδιά αυτής της ηλικίας παρατηρείται:

- Κατάθλιψη αλλά και θυμός εναντίον του γονιού που θεωρούν υπεύθυνο για το διαζύγιο
- Φόβοι για να μην στερηθούν από παιχνίδια, ρούχα και φαγητό
- Επίμονη επιθυμία για ανασυγκόλληση του γάμου

Τα παιδιά 9-12 χρονών αντιδρούν διαφορετικά και αισθάνονται έντονο θύμο εναντίον συνήθως του ενός από τους δύο γονείς. Συμμετέχουν σε «συμμαχίες» με τον ένα από τους δύο γονείς, ενώ «χρησιμοποιούν» συχνά την μάνα ή τον πατέρα σαν συνεργάτες αντιπαράθεσης ή εκδίκησης. Ακόμη, τα παιδιά αυτής της ηλικίας αισθάνονται την ανάγκη να μιλήσουν σε κάποιον έξω από το οικογενειακό περιβάλλον. Οι έφηβοι θεωρούν ότι οι γονείς επιβαρύνουν τη ζωή τους που είναι ήδη βαριά. Έχουν ανησυχίες που πλησιάζουν τα όρια του πανικού για τον δικό τους μελλοντικό γάμο και την σεξουαλικότητα τους. Θεωρούν ότι παραδόθηκαν σε μια στιγμή που είχαν μεγάλη ανάγκη την οικογενειακή στήριξη. Ανησυχούν τέλος για την οικονομική τους θέση.

(Κ.Παπαδάτος, Αστυνομική Επιθεώρηση Αύγουστος 1988, τεύχος 52, σελ. 554)

4.1.3 Η αντιμετώπιση των γονέων στα παιδιά σε περίπτωση διαζυγίου

Συνεχώς και περισσότερο συνίσταται στους γονείς να είναι πιο προσεκτικοί και να μην εμπλέκουν τα παιδιά στις διενέξεις τους. Όμως ο κάθε σύζυγος, καλυπτόμενος πίσω από την αγάπη του παιδιού του επιζητεί, με κάθε μέσο να εκδικηθεί τον άλλο υπαίτιο σύζυγο, για την διάλυση του γάμου.

Όπως περιγράφει η Ίνα Φρίτς στο βιβλίο της «Οι γονείς χωρίζουν», μια σχέση «αγάπης – μίσους» που αναπτύσσεται συχνά μετά από ένα διαλυμένο γάμο μεταξύ των πρώην συντρόφων, καθιστά τα παιδιά μπαλάκι της αντιπάθειας των γονιών, καθώς, τυφλωμένοι κάνουν πόλεμο για την προάσπιση των θέσεων τους και χάνουν κάθε αίσθηση για το καλό του παιδιού (Biermann)

(Ίνα Φρίτς, Οι γονείς χωρίζουν. Παιδιά και γονείς αντιμετωπίζοντας μαζί την κρίση, εκδόσεις ΝΟΤΟΣ, Αθήνα)

Οι χωρισμένοι γονείς πέφτουν συχνά θύματα σε παγίδες κατά την φάση του χωρισμού και χρησιμοποιούν τα παιδιά τους για να ικανοποιήσουν δικές τους ανάγκες .

Σύμφωνα με τον Γιώργος Πιντέρης (2000) στις πρώτες φάσεις του χωρισμού, ότι ένας μεγάλος πειρασμός των γονιών είναι να ξέρουν τι κάνει ο άνθρωπος με τον οποίο έχουνε χωρίσει. Τις περισσότερες φορές το μόνο κοινό σημείο τους, είναι το παιδί και έτσι ρωτάνε το παιδί αν ο άλλος γονιός βγαίνει έξω και με ποιους, ποιοι έρχονται σπίτι, τι λέει για το διαζύγιο, τι σχέδια έχει κ.λ.π.

Από τη σκοπιά του παιδιού, όταν ο ένας γονιός ρωτάει τι κάνει ο άλλος, αν εκείνο δεν απαντήσει, τότε φοβάται πως ο γονιός που ρωτάει, θα νομίσει ότι το παιδί για να διατηρήσει την αγάπη και των δύο, γίνεται προδοτικό και προς τους δύο γονείς του. Έτσι το παιδί νιώθει ένοχα για τον ρόλο που παίζει με αποτέλεσμα να αποξενώνεται βαθμιαία από τους γονείς του. Επομένως, ο μόνος δρόμος που αντιλαμβάνεται ότι υπάρχει για να έχει εξασφαλισμένη την αγάπη και των δυο γονιών του, είναι να μεταφέρει πληροφορίες από τον ένα στον άλλο.

Ένας άλλος πειρασμός είναι να χρησιμοποιήσουν οι γονείς το παιδί για να μεταφέρει μηνύματα προς τον τέως συζυγό τους. Η παγίδα είναι να προσπαθήσουν «να βάλουν στο στόμα του παιδιού» λόγια που θα ήθελαν να πούν αυτοί στο συντροφό τους. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας τακτικής είναι ότι ο άλλος γονιός χάνει την εμπιστοσύνη του για το παιδί. Ένας γονιός, ακόμα και από διαίσθηση, ξέρει πότε το παιδί του μιλάει αυθόρμητα και πότε όχι.

Αν αυτό συνεχιστεί για καιρό δεν αποκλείεται γονιός και παιδί να αποξενωθούν. Παράλληλα βλέποντας τους γονείς του να το χρησιμοποιούν χάνει την εμπιστοσύνη του σ' αυτούς.

Ένας ακόμη πειρασμός των χωρισμένων γονιών είναι ότι συχνά ο κάθε γονιός προσπαθεί να πάρει με το μέρος του συναισθηματικά το παιδί. Αρχίζει έτσι, ένας αγώνας ανάμεσα στους γονείς για το ποιος θα κερδίσει την αγάπη του παιδιού. Συχνά όμως, ο ένας γονιός προσπαθεί να τιμωρήσει τον άλλο χρησιμοποιώντας το παιδί.

Αν οι γονείς έχουν πέσει στην παγίδα να τσακώνονται μέσω του παιδιού, υπάρχει κίνδυνος να αντιληφθεί το παιδί ότι οι γονείς τσακώνονται και να αρχίσει και αυτό με την σειρά του να εκμεταλλεύεται την κατάσταση. Έτσι,

όταν το παιδί είναι με τον ένα γονιό, μπορεί να λέει πόσο καλύτερα περνάει με τον άλλο, ώστε να τον προκαλεί να ξεπεράσει σε προσφορές και διασκεδάσεις τον άλλο. Πηγαίνοντας στον άλλο γονιό μπορεί να συνεχίσει την ίδια τακτική. Καθένας από τους δύο γονείς, αγνοώντας ότι το παιδί εκμεταλλεύεται την κατάσταση, ακούει τις περιγραφές που κάνει για το πόσο καλά πέρασε με τον άλλο γονιό, σαν σκόπιμες πράξεις επιθετικότητας εκ μέρους αυτού του γονιού.

Για να αποφύγουν οι γονείς την παγίδα να τσακώνονται μέσω του παιδιού, χρειάζεται να αποφύγουν δύο πράγματα: Πρώτον, τις συγκρίσεις στις οποίες βάζουν το παιδί με την δική τους πρωτοβουλία. Δεύτερον, τις συγκρίσεις τις οποίες βάζουν το παιδί να κάνει ανάμεσα στους δύο τους.

(Γιώργος Πιντέρης, Αντιμετωπίζοντας τον χωρισμό, εκδόσεις ΘΥΜΑΡΙ, Αθήνα, 2000)

Ο Παυλόπουλος στο βιβλίο του οι «Οι αλύτρωτοι σύζυγοι. Έρωτας, γάμος, διαζύγιο», γράφει ότι για να σταματήσουν οι αρνητικές επιπτώσεις του διαζυγίου πάνω στην ψυχή του παιδιού, οφείλει η Πολιτεία, να θεσμοθετήσει σαν αδίκημα την ενέργεια όσων γονιών, χρησιμοποιούν τα παιδιά τους, για να εκδικηθούν τον άλλο υπαίτιο σύζυγο, για την επελθούσα διάλυση του γάμου.

«Υπάρχουν σήμερα παιδιά χωρισμένων γονιών που δεν θέλουν να δουν τον πατέρα τους. Παρέστησαν μάρτυρες τα παιδιά αυτά κατά των γονιών τους. Και υπάρχουν παιδιά, που και οι πατεράδες τους τα έδωσαν όλα, τα σπούδασαν, τους άφησαν περιουσία, και δεν θέλουν να τους δουν. Δεν τους λένε ούτε καλημέρα, αν τους δουν στο δρόμο!!! Και όλα αυτά γιατί στην εποχή της σύγκρουσης και της αντιδικίας του πατέρα τους με την μάνα τους,

αυτή η αντιδικία είχε περάσει στην ψυχή τους σαν δηλητήριο, είχε δηλητηριάσει όλο το είναι τους και έβλεπαν τον πατέρα τους σαν το κακό, σαν το φταίχτη, σαν το σπέρμα του διαβόλου·

(Παυλόπουλος, Οι αλύτρωτοί σύζυγοι, Έρωτας, γάμος, διαζύγιο, εκδόσεις ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ σελ. 252).

Σύμφωνα με τον Παυλόπουλο, επειδή το παιδί σε περιπτώσεις αποτυχημένων συζυγών παίρνει το μέρος της μάνας του, καλό θα είναι η μητέρες αυτές σεβόμενες τον εαυτό τους, δείχνοντας αξιοπρέπεια και αυτοσυγκράτηση, για τη σωστή ανατροφή του παιδιού, για την σωστή ισορροπία του, να παραμερίζουν τις όποιες πικρίες, τις όποιες απογοητεύσεις, τα οποία πάθη τους, τις οποίες αδυναμίες τους και στο παιδί τους να λένε λόγια αγάπης, κατανόησης, προπαντός λόγια αλήθειας.

(Παυλόπουλος, Οι αλύτρωτοί σύζυγοι, Έρωτας, γάμος, διαζύγιο, εκδόσεις ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ σελ. 252).

Εδώ πρέπει να αναφερθεί μια περίπτωση που περιγράφει ο Δρακουλίδης στο βιβλίο του «Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά».

Επρόκειτο για μοναχοκόρη δεκατεσσάρων χρονών, που μετά το διαζύγιο των γονιών της ζούσε με την μητέρα της, ενώ νοσταλγούσε τον πατέρα της που ήταν εμπορικός αντιπρόσωπος και συχνά έλειπε από την Αθήνα, αλλά της τηλεφωνούσε όπου πήγαινε και με πολλή αγάπη τον συναντούσε όταν γυρνούσε μόνο που η μητέρα της την εμπόδισε. «Και ποια η ανάγκη να πας σήμερα σ' αυτό το κάθαρμα, τον πατέρα σου;» «Θα πάω επειδή του υποσχέθηκα και επειδή θέλω να τον δω». «Και εγώ σου λέω να μην πας, και είσαι υποχρεωμένη να κάνεις αυτό που σου λέω». Αλλά εκείνη πήγαινε στον

πατέρα της που πάντα την καλοδεχότανε και της καλομιλούσε και κατάλαβε πως όσα άσχημα της έλεγε η μητέρα της ήταν ψευτιές της κακότητάς της που μ' ένα άλλο τρόπο την έδειχνε και σ' αυτήν. Για να ξαλαφρώσει τα αφηγήθηκε στον πατέρα της και αυτός της είπε ήρεμα: «Νευρική είναι και μην την παρεξηγείς. Κοίτα να μην της αντιμιλάς και να αποφύγεις τις συγκρούσεις». Και τότε κατάλαβε ποιος από τους δύο γονείς της ήταν ο κάλος και ποιος ο κακός. Η ψυχική ανακούφιση που ένιωσε της έγινε βραχνάς όταν γύρισε σπίτι και άκουσε την μητέρα της να της λέει: «Σαν να παρατράβηξε η επίσκεψη σου σήμερα στο κάθαρμα τον πατέρα σου. Φαντάζομαι τι σου είπε. Ένα σου λέω για το κάλο σου. Απ' ό,τι σου λέει να κάνεις τα αντίθετα, και εκείνη τη στιγμή». Σαν να πήρε άδεια για κάτι που επιθυμούσε αλλά το απωθούσε, της έδωσε ένα χαστούκι. Της έπιασε το χέρι, την αγριοκοίταξε και τη είπε οργισμένη: «|Τι ήταν αυτό βρε βρομοθήλυκο, ε; αυτό σου'πε να κάνεις το κάθαρμα;» «Όχι. Εσύ μου το είπες». «Εγώ;» «Εσύ βέβαια. Δε μου 'πες πριν λίγο να κάνω τα αντίθετα από όσα μου είπε ο πατέρας μου; Ε λοιπόν ο πατέρας μου μού είπε να μην σου αντιμιλώ και να αποφεύγω τις συγκρούσεις. Κι εσύ μου είπες να κάνω το αντίθετο από την συμβουλή του πατέρα μου. Γι' αυτό και σε χαστούκισα».

Την ίδια νύχτα γέμισε μια βαλίτσα και έφυγε από το σπίτι χωρίς να το καταλάβει η μητέρα της.

(Δρ Ν.Ν. Δρακουλίδης, Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά, εκδόσεις ΔΙΠΤΥΧΟ, Αθήνα).

Ο Παυλόπουλος, γράφει ότι στην κρίσιμη ηλικία διαμόρφωσης του χαρακτήρα του παιδιού αντί για χάδι, για τρυφερότητα, για λόγια αγάπης, για λόγια συμπόνιας, του λέμε και του δείχνουμε τα πάθη μας και τις

αδυναμίες μας. Από εκείνη την στιγμή, γινόμαστε πιο ειδεχθείς εγκληματίες αυριανών ανθρώπων, για όσες κακίες, ρίξουν σε βάρος της κοινωνίας τους. Οι πραγματικοί φταίχτες βρίσκονται εκτός των τειχών, χωρίς ποτέ να τους καλέσει κανείς, για να τους τιμωρήσει, για την υπαιτιότητα και την ευθύνη τους αυτή.

Πρέπει να αναφερθεί ένα ακόμη παράδειγμα που γράφει ο Παυλόπουλος όπου αποτυχημένοι σύζυγοι, είχαν την αφέλεια, αλλά και υπέδειξαν την αδυναμία, να μπλέξουν στα προσωπικά τους πάθη τα παιδιά τους .

Ο Δ.Π. παντρεμένος με την Ε.Π., από τον γάμο τους απέκτησαν τρία παιδιά. Η Ε.Π. καταδικασθείσα για μοιχεία έχασε την επιμέλεια των παιδιών της. Ο Δ.Π. τρομερά εκδικητικός για τα ανομήματα της γυναίκας του, για τον εξευτελισμό του, και με τον εγωισμό του τραυματισμένο, χρησιμοποίησε τα παιδιά του, για να εκδικηθεί. Πέτυχε τα παιδιά του να μισήσουν την γυναίκα αυτή, και μητέρα τους. Πέτυχε δε το μίσος αυτό με τις εξής φράσεις που επαναλάμβανε στα παιδιά του. «Η μάνα σας είναι πόρνη, γι' αυτό το δικαστήριο την τιμώρησε. Δεν μπορεί, εσείς, τα δικά μου παιδιά να έχετε μια πόρνη για μάνα σας. Να την θεωρείτε πάντα πόρνη όσες φορές και να την συναντήσετε στο δρόμο. Μακριά από μια πόρνη». Τα παιδιά μεγάλωσαν, είναι ήδη ώριμοι πολίτες. Έχουν θέσεις στην κοινωνία. Όμως μέσα στην ψύχη τους υπάρχει μια πραγματικότητα, μια ψυχική συντριβή, ένα ψυχικό τραύμα, που τους ακολουθεί σ' όλη τους την ζωή. «Είναι παιδιά μιας πόρνης που το δικαστήριο την καταδίκασε».

(Παυλόπουλος, Οι αλύτρωτοί σύζυγοι, Έρωτας, γάμος, διαζύγιο, εκδόσεις ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ σελ. 252).

4.1.4 Οι σταθερές δυνάμεις που βοηθούν το παιδί μετά το διαζύγιο

Μετά το διαζύγιο είναι απαραίτητο να παρθούν ορισμένα μέτρα, που θα βοηθήσουν το παιδί να δεχθεί τη νέα κατάσταση. Χρειάζεται ανοικτή επικοινωνία με τα παιδιά, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα τους. Σύμφωνα με την Στέλλα Τσίτουρα (1990), σημαντικό ρόλο παίζει η διαβίωση του παιδιού στο ίδιο σπίτι και την ίδια γειτονιά. Μέσα σ' αυτό το οικείο περιβάλλον το παιδί διατηρεί τους παλιούς φίλους του με τους οποίους μπορεί να συζητήσει. Η απομάκρυνση του σ' ένα κοινωνικό περιβάλλον θα βοηθήσει το παιδί να διατηρήσει την ψυχική ισορροπία του. Ο καλύτερος τρόπος για να ξεπεράσει το παιδί τη δύσκολη φάση του διαζυγίου είναι η παραμονή του με τον ένα γονιό που θα του δίνει τρυφερότητα και ζεστασιά. Στο βαθμό που μπορεί να μιλήσει, να κλάψει, και να εκφράσει τα συναισθήματά του για όλη αυτήν την αναταραχή στο γονιό που του απόμεινε, η καταστροφή δεν είναι τόσο μεγάλη. Η Στέλλα Τσιτούρα, 1990, γράφει τι πρέπει να κάνουν οι χωρισμένοι γονείς για να βοηθήσουν το παιδί να αντέξει τις οδυνηρές επιπτώσεις του διαζυγίου.

- Το παιδί πρέπει να πληροφορείται για το τι συμβαίνει. Είναι προτιμότερο να αντιμετωπίσει μια δυσάρεστη πραγματικότητα παρά μια αβεβαιότητα. Οι ίδιες πληροφορίες πρέπει να επαναληφθούν πολλές φορές, γιατί συνήθως το παιδί δεν ακούει πράγματα που δεν θέλει να ακούσει.
- Οι γονείς πρέπει να ακούσουν αυτό που στεναχωρεί το παιδί. Είναι πιθανό να διαφέρει απ' αυτό που στεναχωρεί τους ίδιους.
- Το παιδί πρέπει να έχει την ίδια προσοχή και φροντίδα όπως και προηγουμένως, ακόμα κι αν οι γονείς έχουν άλλα πρακτικά προβλήματα, όπως είναι η στέγη ή/και το οικονομικό.

- Οι γονείς πρέπει να θυμούνται ότι το παιδί έχει δυο γονείς. Κανείς δεν είναι τέλειος, όλοι έχουν καλά και κακά χαρακτηριστικά. Ο γονιός που κατηγορεί τον άλλο χάνει την εκτίμηση του παιδιού του.
- Οι γονείς πρέπει να διευκολύνουν τις επισκέψεις του παιδιού με τον άλλο γονιό.
- Το παιδί πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν άτομο με τα δικά του δικαιώματα. Ενθαρρύνοντάς το να εκφράσει τη γνώμη του θα βοηθήσουν οι γονείς στον τρόπο του χειρισμού του.
- Οι ανάγκες του παιδιού πρέπει να προηγούνται απ'αυτές των γονιών. Το παιδί δεν είναι περιουσιακό στοιχείο που μπορεί να διεκδικήσει ο ένας ή άλλος γονιός.
Χρειάζεται και τους δυο γονείς, οι οποίοι μπορούν να λειτουργήσουν ακόμα και όταν δεν ζουν μαζί.
- Οι γονείς πρέπει να πληροφορήσουν το σχολείο. Ο δάσκαλος του μικρού παιδιού μπορεί να προσφέρει σταθερότητα, παρηγοριά και υποστήριξη σε κάποιο βαθμό, και σε κάποιο χρονικό διάστημα που αυτοί είναι μπλεγμένοι με τα δικά τους προβλήματα και δεν μπορούν να ασχοληθούν για πολλή ώρα μαζί του.
(Στέλλα Τσίτουρα, Φροντίδα για την οικογένεια, εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1990)

Όπως γράφει ο Κ.Παπαδάτος (1987), είναι πολύ σημαντικό για το παιδί να καταλάβει ότι οι γονείς του θα ζήσουν σε χωριστά σπίτια. Ότι το παιδί δεν είναι υπεύθυνο γι'αυτό το χωρισμό και δεν μπορεί να κάνει τίποτε για να το σταματήσει, και ότι θα εξακολουθούν και οι δυο γονείς να το φροντίζουν και να το αγαπούν.

Η σταθερότητα δίνει ένα αίσθημα ασφάλειας στο παιδί, η οποία του είναι απαραίτητη.

(Κ.Παπαδάτος. πρώτο Διεθνές Ελληνοαυστραλιακό Νομικό και Ιατρικό Συνέδριο στην Αθήνα το 1987.)

4.1.5 Τα ψυχολογικά στάδια αποκατάστασης του παιδιού μετά το διαζύγιο

Συμφωνά με την Wallerstein (1975), υπάρχουν πέντε (5) διαδοχικά στάδια για την ψυχολογική αποκατάσταση του παιδιού, μετά το διαζύγιο των γονιών του. Αυτά είναι:

1^ο Στάδιο. Συνειδητοποίηση της πραγματικότητας

2^ο Στάδιο. Συναισθηματική απομάκρυνση από τις συγκρούσεις των γονιών του

3^ο Στάδιο. Θυμός

4^ο Στάδιο. Ενοχοποίηση του εαυτού του για το χωρισμό.

5^ο Στάδιο. Ρεαλιστική διαμόρφωση των ιδεών του παιδιού γύρω από τις νέες σχέσεις στο οικογενειακό περιβάλλον.

Για τα δυο πρώτα στάδια τα παιδιά χρειάζονται περίπου ένα χρόνο για να αναγνωρίσουν και να ξεπεράσουν τα γεγονότα του διαζυγίου. Γενικά το παιδί για να αποκατασταθεί ψυχολογικά χρειάζεται περίπου δυο με τρία χρόνια.

(Kelly, J.B & Wallerstein, J. S. "The Effects of Parental Divorce, Experiences of the Pre - School Child" Journal of Child Psychiatry, 1975)

4.2 Οι επιπτώσεις του νέου γάμου στα παιδιά

Οι πιθανότητες ενός δεύτερου γάμου μετά το διαζύγιο έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, ιδίως στα νεότερα άτομα. Γενικά περίπου τα δύο τρίτα (2/3) των χωρισμένων γυναικών και τα τρία τέταρτα (3/4) των χωρισμένων αντρών ξαναπαντρεύονται, με ένα μέσο όρο 2,5 χρόνια μετά το διαζύγιο.

(Πανελλήνιος Σύνδεσμος Σχολών Γονέων, θέματα προετοιμασίας για γάμο – συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια, εκδόσεις ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ, Αθήνα, 1989, σελ. 104-115)

Όπως γράφει η παιδοψυχολόγος κ. Μαρία Αγγελική Ζερβάκη (1993) οι μορφές της οικογένειας που προκύπτουν από ένα δεύτερο γάμο είναι πάρα πολλές και αυτό έχει ως συνέπεια, τα προβλήματα που ενδεχομένως δημιουργούνται σε κάθε παιδί να είναι δύσκολό να κατηγοριοποιηθούν.

Στην περίπτωση που ξαναπαντρεύεται η μητέρα συχνά η επίδραση στο παιδί είναι θετική, με την έννοια ότι αισθάνεται τη μάνα του προστατευμένη και ικανοποιημένη κι αυτό του δημιουργεί κάποια ασφάλεια. Η σχέση με τον πατριό, όμως, είναι δύσκολη, γιατί πρέπει να χτιστεί μια σχέση από την αρχή.

Η ζήλια και από την πλευρά του παιδιού είναι συχνό φαινόμενο και εύκολα εξηγείται. Περισσότερα προβλήματα ανακύπτουν αν γεννηθεί νέο παιδί από τον καινούργιο γάμο. Ο πατριός δεν είναι υποχρεωμένος να αγαπά το ξένο παιδί, ούτε το παιδί τον πατριό του. Συχνά στο παιδί υπάρχει ο φόβος της εκ νέου διάλυσης της οικογένειας αφού η προηγούμενη εμπειρία του είναι αρνητική.

(Μαρία Αγγελική Ζερβάκη, εφημ. «ΕΘΝΟΣ», 22-2-1993 σελ 35)

Τα προβλήματα, σύμφωνα με τη δικηγόρο Μαρία Μπιτσλάζη, είναι λιγότερα αν η ίδια η μητέρα είναι ευχαριστημένη με την νέα ζωή της. Είναι καλύτερο για το παιδί να μεγαλώνει υπό αυτές τις συνθήκες, παρά με μια μητέρα πληγωμένη, θυμωμένη με την τύχη της, που ζηλεύει και που κάθε τόσο τονίζει ότι θυσιάζει την ζωή της γι' αυτό και του ζητάει με αυτό τον τρόπο ανταλλάγματα. Βέβαια, τα παιδιά κάτω από τις προϋποθέσεις μιας νέας οικογένειας που δεν την επέλεξαν, μπορεί να δυσανασχετήσουν στην αρχή, όμως αργότερα, εφόσον οι διαζευγμένοι γονείς τους είναι ευχαριστημένοι από την νέα ζωή τους εξελίσσονται μάλλον φυσιολογικά. Αυτό, βέβαια, προϋποθέτει απ' την άλλη μεριά του νέου συζύγου πολλή δουλειά, συνεχή αγάπη και φροντίδα και κυρίως προετοιμασία.

Στην περίπτωση, σύμφωνα με τη Μαρία – Αγγελική Ζερβάκη, που ξαναπαντρεύεται ο πατέρας, και το παιδί δε μένει μαζί του, αλλά τον επισκέπτεται τα ανά τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. σε γιορτές και αργίες), το παιδί δεν έχει τις προστριβές με την μητριά, αλλά υπάρχει συχνά έντονο πρόβλημα ζήλιας.

Το παιδί γιατί μοιράζεται το πατέρα του που τον βλέπει τόσο λίγο και η σύζυγος γιατί χάνει τον άντρα της τις καλύτερες μέρες της εβδομάδας.

Μια θετική επίδραση που έχει ο δεύτερος γάμος, είναι ότι το παιδί ξεπέρνα τις ελπίδες ότι οι γονείς του θα ξανασμίξουν. Ας μην ξεχνάμε ότι το διαζύγιο είναι πάντα τραυματική εμπειρία για το παιδί.

(Μαρία Αγγελική Ζερβάκη, εφημ. «ΕΘΝΟΣ», 22-2-1993 σελ 35)

Σε μερικές οικογένειες, σύμφωνα με διάφορους ερευνητές, γράφει ο Parke Ross D.(1987), η παρουσία πατριού μπορεί να έχει τη συμπεριφορά που από παράδοση θεωρείται αρσενική.

Είναι φανερό όμως ότι το διαζύγιο και η μετά απ' αυτό προσαρμογή των παιδιών είναι δύσκολη υπόθεση αφού ένας καινούργιος γάμος μπορεί να φέρει νέα προβλήματα και να επιβάλλει νέα προσαρμογή. Εν τούτοις, οι φυσικοί και οι καινούργιοι γονείς, που μπορούν να καταλάβουν τις ανάγκες των παιδιών, μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία κάλων οικογενειακών σχέσεων.

(Parke Ross. D., Ο πατέρας - Η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού, 1987, εκδόσεις ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΟΣ Α.Ε. FONTANA, Αθήνα, 1987)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις για το ρόλο του πατέρα

Ο θεσμός της οικογένειας αποτελούσε ανέκαθεν την κυψέλη αντιλήψεων, παραδόσεων, εθίμων, ρόλων (εντός και εκτός της οικογένειας), αξιών και αρχών. Μπορούμε με σιγουριά να πούμε ότι πρόκειται για έναν από τους πιο δοκιμασμένους (σε μορφή και δομή) θεσμούς καθώς αμφισβητήθηκε σε αλλαγές κοινωνικοπολιτικών καθεστώτων, καλλιτεχνικών κινημάτων, μεταπολεμικών περιόδων κ.α.

Έτσι λοιπόν η δομή της οικογένειας στο πέρασμα των αιώνων και κοιτάζοντας σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει υποστεί μεταβολές στο εσωτερικό της αλλά και στη μορφή της.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές κοινωνίες (κυρίως στις δυτικοευρωπαϊκές), το μοντέλο της παραδοσιακής – εκτεταμένης οικογένειας έχει δώσει τη θέση του σε αυτό της πυρηνικής οικογένειας, κάτι που το συναντούμε και σε σχεδόν όλες τις ανεπτυγμένες χώρες παγκοσμίως.

Παρ' όλες όμως τις «δοκιμασίες» που κατά καιρούς έχει υποστεί ο συγκεκριμένος θεσμός, έχει διατηρήσει στο ακέραιο κάποιες λειτουργίες και ρόλους τους οποίους εμπεριέχει.

Βέβαια οι παραπάνω αλλαγές σε παγκόσμια κλίμακα και κατ' επέκταση τα καινούρια δεδομένα δε θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη την ελληνική οικογένεια.

Αναφερόμενοι λοιπόν στο λειτουργικό και δομικό μέρος της ελληνικής οικογένειας, παρατηρούμε ότι οι ρόλοι που έχουν παγιωθεί στο εσωτερικό της, δεν έχουν ακολουθήσει το πέρασμα από την παραδοσιακή – εκτεταμένη

οικογένεια στην πυρηνική (γεγονός το οποίο, όπως προαναφέραμε, λαμβάνει μέρος σχεδόν σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες παγκοσμίως). Η δομή της ελληνικής οικογένειας βασίζεται σε παραδοσιακές αξίες και αρχές. Οι αξίες και οι αρχές αυτές με τη σειρά τους προσδιορίζουν το ευρύτερο καθεστώς στο εσωτερικό της οικογένειας. Μπορούμε να πούμε ότι οι ρόλοι στην ελληνική οικογένεια είναι αρκετά διακριτοί και προερχόμενοι από ένα συντηρητικό, αν μη τι άλλο, κοινωνικοπολιτικό status.

Στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια, λοιπόν, ο ρόλος της μητέρας φαίνεται να έχει εξελιχθεί. Η μητέρα σε σχέση με τα παλιότερα χρόνια, είναι πιο ελεύθερη και ανεξάρτητη οικονομικά. Συμβάλλει στην οικονομική στήριξη της οικογένειας και φροντίζει για την εξασφάλιση των υλικών αγαθών. Συμμετέχει στις αποφάσεις που λαμβάνονται και αφορούν την οικογένεια. Ο πατέρας έχει χάσει σημαντικό ποσοστό εξουσίας από αυτό που του αναλογούσε στην παραδοσιακή οικογένεια. Πλέον, όπως ελέχθη, λαμβάνονται από κοινού οι αποφάσεις αφού και η μητέρα ανεξαρτητοποιήθηκε οικονομικά.

Όσον αφορά όμως τους ρόλους των γονιών απέναντι στα παιδιά τους, διακρίνουμε με σιγουριά πρακτικές οι οποίες δεν συμπίπτουν με την κατανομή των ρόλων στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια.

Η μητέρα, λοιπόν, εξακολουθεί να θέλει να έχει τον πρώτο λόγο στη φροντίδα και στην ανατροφή των παιδιών και μια *de facto* «εξειδίκευση», θα λέγαμε, ως προς τα παραπάνω. Συνεχίζει δηλαδή να ενστερνίζεται το ρόλο που είχε και στο παραδοσιακό μοντέλο οικογένειας. Δεν έχει απαγκιστρωθεί από τις ευρύτερες συντηρητικές αντιλήψεις οι οποίες έχουν διαμορφώσει στερεότυπα και προκαταλήψεις, που με τη σειρά τους, δρουν αμείλικτα ως προς τον πατέρα. Παρόλο που ο πατέρας συμβάλλει τα μέγιστα (ακόμα και στις μέρες μας) στην οικογένεια, ο ρόλος του απέναντι

στα παιδιά του θεωρείται δευτερεύων καθώς επικρατούν τα στερεότυπα που θέλουν τη μητέρα να είναι «ειδήμων εκ φύσεως» σε ζητήματα παιδικής φροντίδας, ανατροφής, εκπαίδευσης κ.τ.λ.

Οι άγραφοι αυτοί νόμοι έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία διακρίσεων στο πρόσωπο του πατέρα. Τα παιδιά μεγαλώνοντας με αυτές τις προκαταλήψεις, θεωρούν ότι ο πατέρας μπορεί να συμβάλλει μόνο στην εξασφάλιση των υλικών αγαθών και καθόλου στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξή τους. Αλλοιώνεται δηλαδή κατά κάποιο τρόπο το αναγκαίο αντρικό πρότυπο.

Βέβαια τα πράγματα δυσκολεύουν αρκετά για τον πατέρα στις περιπτώσεις διαζυγίου ή όταν βρίσκεται σε διάσταση με τη σύζυγο, όπου κάποιος από τους δύο πρέπει να αναλάβει την επιμέλεια των παιδιών. Εδώ λοιπόν ο πατέρας βρίσκεται αντιμέτωπος με ένα κυκεώνα προκαταλήψεων, στερεοτύπων, κλισέ αντιλήψεων και πρακτικών σε επίπεδο νόμων γραπτών και άγραφων.

Σε ένα ποσοστό άνω του 90%, η μητέρα κερδίζει την επιμέλεια των παιδιών στα ελληνικά δικαστήρια. Πρέπει να αναφέρουμε το γεγονός ότι ακόμα και αν ο πατέρας έχει οικονομική ευμάρεια, είναι ψυχοσωματικά υγιής, δεν έχει παραβατική συμπεριφορά, την επιμέλεια των παιδιών την κερδίζει σχεδόν πάντα η μητέρα. Επικρατούν λοιπόν τα στερεότυπα, τα οποία θέλουν τη μητέρα να διέπεται από μια βιολογική και ψυχολογική ανωτερότητα έναντι του πατρός, μια «ιδιαιτέρη σχέση» με το παιδί το οποίο γέννησε και ένα μυστήριο «μητρικό ένστικτο» το οποίο ο κάθε πατέρας αδυνατεί να κατανοήσει. Φυσικά για το πατρικό ένστικτο και την ψυχοσυναισθηματική σχέση πατέρα – παιδιού ούτε λόγος...

Ευτυχώς όμως αρκετές παγιωμένες αντιλήψεις πάνω σε αυτό το ζήτημα έχουν αρχίσει να καταρρέουν.

Μια από αυτές είναι ότι στην παραδοσιακή μορφή οικογένειας η μητέρα είχε αρκετό χρόνο για τα παιδιά, αφού δεν εργαζόταν, κάτι το οποίο δεν μπορεί να επικαλεστεί στις μέρες μας ως επιχείρημα για να θεωρείται η καταλληλότερη για την επιμέλεια, γιατί και οι δύο γονείς λείπουν αρκετές ώρες από το σπίτι αφού εργάζονται.

Άξιο απορίας όμως, είναι και το γεγονός ότι ενώ ο πατέρας πληρεί όλες τις προϋποθέσεις (ψυχοσωματική υγεία, οικονομική άνεση, μη παραβατική συμπεριφορά κ.α.) για να πάρει την επιμέλεια των/του παιδιών/παιδιού του, το δικαστήριο ως επί το πλείστον αναθέτει την επιμέλεια στη μητέρα αφού όπως φαίνεται, κατά ένα περίεργο τρόπο, το μητρικό ένστικτο υπερισχύει του πατρικού...

Επιπλέον, πρέπει να αναφέρουμε τη διάδοση των προκαταλήψεων αυτών στα παιδιά, στοιχείο πολύ σημαντικό. Σε αρκετές περιπτώσεις όπου η μητέρα έχει αναλάβει την επιμέλεια των/του παιδιών/παιδιού, συκοφαντεί κατ' εξακολούθηση τον πατέρα σε αυτά και υποβαθμίζει το ρόλο του. Σα να μην έφτανε η έλλειψη του αντρικού προτύπου στα παιδιά, η μητέρα θα λέγαμε, ότι «νομιμοποιεί» κατά κάποιο τρόπο την απουσία του.

Διαμορφώνει δηλαδή την άποψη περί «μη καταλληλότητας» του πατέρα (κάτι το οποίο της έδωσε δικαίωμα το δικαστήριο να το κάνει) δημιουργώντας αρνητικό κλίμα εναντίον του και έχοντας ως απόρροια τα παιδιά να μην επιθυμούν να δουν τον ίδιο τους τον πατέρα.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η αντίληψη περί «μη καταλληλότητας» για ανάθεση της επιμέλειας των παιδιών στον πατέρα πρέπει να μην αποτελεί άλλοθι για οικονομικό εκβιασμό από την πλευρά της μητέρας, γεγονός που ισχύει σε αρκετές περιπτώσεις. Έχουμε να κάνουμε δηλαδή με μια άδικη και έξω από κάθε στοιχειώδη ηθική, χρήση των παιδιών από την πλευρά της μητέρας για να εκδικηθεί ψυχολογικά και κυρίως οικονομικά τον πρώην

σύζυγό της. Αρκετές είναι οι μητέρες που επιζητούν την επιμέλεια των παιδιών τους για να αξιώσουν μεγάλα χρηματικά ποσά διατροφής. Εδώ βέβαια καταρρίπτεται και το στερεότυπο περί «μητρικού ενστίκτου» αφού η παραπάνω πράξη είναι, αν μη τι άλλο, εγωκεντρική.

Όπως είναι κατανοητό λοιπόν από τα παραπάνω, οι μεταβολές των ρόλων στην σύγχρονη οικογένεια δεν άλλαξαν το ρόλο του πατέρα ως προς τα παιδιά του. Έχει περισσότερες υποχρεώσεις και λιγότερα δικαιώματα απέναντι σε αυτά.

Ο ελληνικός κοινωνικός ιστός και κατ' επέκταση η δομή της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας θα πρέπει να απαλλαγθούν από τα συντηρητικά κατάλοιπα του παρελθόντος που θέλουν το ρόλο του πατέρα να είναι αρκετά περιορισμένος σε σχέση με τα παιδιά του, σε περίπτωση διαζυγίου ή διάστασης με τη σύζυγο.

Τέλος θέλουμε να τονίσουμε ότι οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα απέναντι στα παιδιά είναι ίδια και για τους δύο γονείς και οι αποφάσεις των δικαστηρίων θα πρέπει να στηρίζονται σε αυτό και όχι σε κοινωνικά στεγανά και προκαταλήψεις οι οποίες περιορίζουν σημαντικά το ρόλο του πατέρα απέναντι στα ίδια του τα παιδιά. Τα παιδιά έχουν ανάγκη εξίσου τον πατέρα και τη μητέρα τους ώστε να μεγαλώσουν όσο πιο ορθά γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε περιπτώσεις διαζυγίων

Η κοινωνική εργασία μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες της σε μια οικογένεια που οι γονείς χωρίζουν, με τρεις τρόπους:

α) Είτε ενημερώνοντας την οικογένεια για τις επιπτώσεις του διαζυγίου, τόσο το παιδί όσο και τους συζύγους.

β) Είτε δίνοντας συμβουλές για τον τρόπο λειτουργίας και συμπεριφοράς του κάθε μέλους προς τον εαυτό του και τους άλλους.

γ) Είτε με επεμβάσεις σε ορισμένες περιπτώσεις όπου λανθασμένοι χειρισμοί απειλούν το παιδί.

Στην πρώτη περίπτωση, ο σκοπός της κοινωνικής εργασίας είναι η πρόληψη και ως συνέπεια η αποφυγή δημιουργίας επιπρόσθετων προβλημάτων για όλους και κυρίως για το παιδί.

Στην δεύτερη περίπτωση, ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας είναι συμβουλευτικός και βοηθητικός και σκοπεύει και αυτός στην ομαλότερη διεύθυνση της κατάστασης.

Στην τρίτη περίπτωση, ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας είναι καθαρά παρεμβατικός και ίσως θεραπευτικός και στοχεύει στην διασφάλιση της ψυχικής ακεραιότητας του παιδιού και στην απομάκρυνση οποιασδήποτε αρνητικής επίδρασης, όσο αυτό είναι δυνατό. Και στις τρεις περιπτώσεις, η συνεργασία πρέπει να γίνεται με όλα τα μέλη της οικογένειας, και να

υπάρχει αντιμετώπιση της οικογένειας σαν ένας οργανισμός, αλλά και σαν ξεχωριστά άτομα. Πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψιν η εκάστοτε δομή και ο μέχρι τώρα τρόπος λειτουργίας της οικογένειας. Τέλος, απαραίτητο στοιχείο είναι η εκούσια συμμετοχή και συνεργασία της οικογένειας με τον κοινωνικό λειτουργό.

Η κοινωνική εργασία συνδέεται στενά με την οικογένεια, και γι' αυτό δεν μπορεί να αδιαφορήσει προς οποιοδήποτε πρόβλημα που αυτή αντιμετωπίζει.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι πολύπλευρος και ποικίλος.

Ορισμένες προτάσεις και συμβουλές ή αλλιώς σωστοί χειρισμοί, που μπορεί να δώσει ο κοινωνικός λειτουργός στην οικογένεια είναι οι ακόλουθοι:

α. Ο κοινωνικός λειτουργός δουλεύοντας με τους γονείς πρέπει να τους βοηθήσει, να κατανοήσουν τα συναισθήματα, τις προσδοκίες και τους στόχους της όποιας συμπεριφοράς τους προς το παιδί και μεταξύ τους. Με την βοήθεια τους μπορεί να τους βοηθήσει να ωριμάσουν, να ξεπεράσουν την δική τους κρίση και να μπορέσουν να είναι πιο ωφέλιμοι και πιο αποδοτικοί στις σχέσεις τους με τα παιδιά τους. Η έκφραση συναισθημάτων και η αποδοχή της κατάστασης μπορεί να βοηθήσουν, όταν υπάρχει πρόβλημα, και μερικές φορές να φέρουν και την λύση του.

β. Θα πρέπει οι γονείς να βοηθηθούν να κατανοήσουν τα αίτια και τις συνέπειες του διαζυγίου, ώστε να αποφευχθούν λάθη στο μέλλον καθώς επίσης να ωριμάσουν και να αποκτήσουν συναίσθηση των ευθυνών τους.

γ. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να προσφέρει αρκετές συμβουλές και εναλλακτικούς τρόπους σχετικά με την συμπεριφορά των γονιών προς τα

παιδιά. Πρέπει να τους συμβουλέψει να φέρονται με τον ίδιο τρόπο όπως και πριν το διαζύγιο. Πρέπει να αποφεύγεται η υπερβολική ανεκτικότητα ή αυστηρότητα και η αντιμετώπιση να είναι η ίδια και από τους δύο γονείς για να μην υπάρξει σύγχυση των παιδιών πάνω σε διάφορα θέματα. (π.χ. ηθική κ.α.) .

δ. Πρέπει να ενισχύεται η διατήρηση της σχέσης των γονέων και μετά το διαζύγιο. Σκοπός αυτού είναι να νοιώσει το παιδί ότι ανήκει κάπου, και να διευκολυνθεί η σωστή αντιμετώπιση του.

ε. Το παιδί πρέπει να ενημερώνεται για το διαζύγιο των γονιών του. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να βοηθήσει τους γονείς να δουν το παιδί σαν υποκείμενο και σαν αντικείμενο της κρίσης. Η ενημέρωση του παιδιού πρέπει να γίνεται αντικειμενικά, και πρέπει να διευκρινίζεται ότι ο μόνος μη υπεύθυνος για το διαζύγιο είναι το παιδί. Στην αντίθετη περίπτωση, η αρνητική αυτοεικόνα που διαμορφώνει το παιδί θα επηρεάσει την εξέλιξη του τόσο στο στενό όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό του περιβάλλον. Η αντιμετώπιση του παιδιού ως υποκειμένου της κρίσης ίσως ξαφνιάσει τους γονείς με την σοβαρότητα και την ωριμότητα που μπορεί να εμφανίσει το παιδί.

στ. Οι γονείς πρέπει να μάθουν να συγκρατούν αρκετά συναισθήματά τους για την ώρα που θα βρίσκονται μόνοι. Οι λογομαχίες και οι διαφωνίες μπροστά στο παιδί, το ταράζουν ψυχολογικά. Η αρνητική κριτική του ενός γονιού για τον άλλο, μπορεί να στερήσει το παιδί από τον γονιό του ψυχολογικά ή να του προσφέρει περισσότερη σύγχυση και ανασφάλεια.

ζ. Οι γονείς θα πρέπει να ενημερώνουν το παιδί για τις επερχόμενες αλλαγές στην ζωή της οικογένειας, μετά την έκδοσή του διαζυγίου. Έτσι μειώνεται η ανασφάλεια και ο φόβος για το άγνωστο μέλλον.

η. Η αποφυγή επίρριψης βάρους στα παιδιά, με την άποψη να μην γίνονται προστάτες των γονιών τους που είναι ανώριμοι. Εάν συμβαίνει αυτό, πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός να βοηθήσει τους γονείς να ωριμάσουν και να στηριχθούν στις δικές τους δυνάμεις.

θ. Σε όλες τις καταστάσεις γνωρίζουμε ότι πιο αποδοτικό και χρήσιμο είναι η έκφραση των ιδεών και των απόψεων μας με καθημερινές πράξεις και όχι μόνο με λόγια. Έτσι οι γονείς πρέπει να βοηθήσουν το παιδί να ξεπεράσει την κρίση του διαζυγίου με την καθημερινή τους συμπεριφορά και όχι με λεκτικές ανακοινώσεις, όσο ψύχραιμα και να λέγονται.

ι. Το θέμα της επιμέλειας του παιδιού είναι πολύπλοκό και μπορεί να δημιουργήσει πολλά επιπλέον προβλήματα. Όποιος κι αν πάρει την επιμέλεια του παιδιού πρέπει να φανεί εύκαμπτος προς την επιθυμία του παιδιού να βλέπει και να επικοινωνεί με τον άλλο γονέα. Το παιδί σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να χρησιμοποιείται «ως το μήλο της έριδος». Η ανάγκη του παιδιού και για τους δύο γονείς είναι κάτι φυσιολογικό.

κ. Εάν δεν είναι δυνατή η σχέση του παιδιού και με τους δύο γονείς θα πρέπει να βοηθήσει ο ένας γονιός να αναπτύξει μια στενότερη σχέση με το παιδί, ώστε αυτό να έχει κάποιο πρόσωπο και παράλληλα ένα πρόσωπο αναφοράς στη ζωή του.

Όλα αυτά θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη της ασφάλειάς του.

λ. Ένα σημείο πολύ σημαντικό για το παιδί είναι η ευκαιρία του να μιλήσει. Ο ένας ή και οι δύο γονείς, θα πρέπει να είναι εύκαιροι και διαθέσιμοι συναισθηματικά. Σ' αυτό θα βοηθήσει ο διαχωρισμός του ρόλου τους ως σύζυγοι και γονείς.

μ. Η έκφραση των συναισθημάτων των γονιών πρέπει να γίνεται έτσι ώστε να μην επηρεάζει αρνητικά την άποψη του παιδιού για το γάμο. Η ανασφάλεια για το γάμο θα οδηγήσει ίσως σε ένα αποτυχημένο γάμο και για το παιδί με αποτέλεσμα την δημιουργία ενός φαύλου κύκλου.

ν. Τα παιδιά πρέπει να βοηθηθούν, από τους γονείς ή από ειδικό, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους.

Τέλος ο κοινωνικός λειτουργός, μέσω της συγκεκριμένης υπηρεσίας που εργάζεται, πιθανόν να χρειαστεί να προσφέρει οικονομική υποστήριξη στις διαλυμένες οικογένειες.

6.1.1 Τεχνικές που χρησιμοποιεί ο κοινωνικός λειτουργός στην αντιμετώπιση του διαζυγίου και των επιπτώσεων του

Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να χρειαστεί να επέμβει σε μια οικογένεια που πέρασε ένα διαζύγιο, είτε γιατί το θέλει η ίδια η οικογένεια είτε γιατί το επιβάλλει η καταστρατήγηση των δικαιωμάτων κάποιου μέλους της «υπό διάλυση» οικογένειας.

Ορισμένες από τις τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο κοινωνικός λειτουργός σε περιπτώσεις διαζυγίου είναι οι εξής:

α. Η τεχνική της συναισθηματικής κατανόησης. Η χρήση της τεχνικής αυτής υποδηλώνει την ικανότητα του ατόμου που την χρησιμοποιεί να μπορεί να διαβάσει, το άτομο με τρόπο γεμάτο κατανόηση.

β. Η τεχνική της θερμής συναισθηματικής έκφρασης. Χρησιμοποιώντας αυτή την τεχνική ο κοινωνικός λειτουργός εκφράζει το ενδιαφέρον του για τον πελάτη, εδώ και για όλη την οικογένεια, και ταυτόχρονα δείχνει και την ανεπιφύλακτη αποδοχή του. Αυτή η τεχνική μπορεί να βοηθήσει τα μέλη της οικογένειας να νοιώσουν πιο ασφαλή και έτσι να μειώσουν τις άμυνες που ίσως προβάλλουν.

γ. Η τεχνική της ενθάρρυνσης. Το διαζύγιο είναι μια δύσκολη κατάσταση, όπως και ο χειρισμός του. Η ενθάρρυνση δηλαδή το άκουσμα με προσοχή, η ανατροφοδότηση και η προτροπή για συνέχιση της σωστής συμπεριφοράς

από τον κοινωνικό λειτουργό, βοηθάει τόσο στην ανάπτυξη της εμπιστοσύνης, όσο και στην ανάπτυξη και της θέλησης της οικογένειας.

δ. Η τεχνική της αντιμετώπισης. Μ' αυτήν, ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά κάθε μέλος της οικογένειας να αναγνωρίσει τη συμπεριφορά του, εάν είναι λανθασμένη και έτσι να μπορέσει να επεξεργαστεί τόσο τις πράξεις του, όσο και τα συναισθήματα και τις σκέψεις του.

ε. Η τεχνική της εμπλοκής σε πράξεις. Μ' αυτή την τεχνική, η οικογένεια ενθαρρύνεται να προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει κάποιους νέους τρόπους αντιμετώπισης ή χειρισμούς της κατάστασης του διαζυγίου και των συνεπειών του. Η θετική εξέλιξη της κατάστασης με τη χρήση κάποιων νέων μεθόδων ενισχύει την αλλαγή κάποιας λανθασμένης συμπεριφοράς.

στ. Η τεχνική της μορφωτικής προσέγγισης. Είναι φυσικό να υπάρχουν γνώσεις που βοηθούν στην επίλυση κάποιων προβληματικών συνεπειών του διαζυγίου, όπως γνώσεις σχετικά με την προσωπικότητα των ατόμων, σε συνδυασμό με την υπάρχουσα θέληση για αλλαγή, με την οποία επαυξάνεται η δυνατότητα σωστού χειρισμού του διαζυγίου.

ζ. Η τεχνική της συμβουλής και της καθοδήγησης. Η παροχή κάποιων συμβουλών πρέπει να είναι απαλλαγμένη από στοιχεία κριτικής, καθώς και να υποδεικνύει τρόπους συμπεριφοράς με κάποια επιφύλαξη. Επίσης, η καθοδήγηση πρέπει να είναι αποτέλεσμα των γνώσεων του κοινωνικού λειτουργού και της συνεργασίας του με τα μέλη της οικογένειας.

η. Η τεχνική της λογικής συζήτησης. Αυτή η τεχνική, δηλαδή η προσέγγιση του προβλήματος μέσα από την συζήτηση, δεν είναι επικοινωνιακό να χρησιμοποιείται, όταν οι πελάτες δεν έχουν μάθει να την χρησιμοποιούν. Και αυτό γιατί μπορεί να τους οδηγήσει σε μεγαλύτερη απογοήτευση αντί να τους τονώσει.

θ. Η τεχνική της ξεθύμανσης. Η ξεθύμανση του ατόμου, δηλαδή η έκφραση των συναισθημάτων, του βοηθά τον κοινωνικό λειτουργό να καταλάβει τι συμβαίνει στο άτομο, να βοηθήσει το άτομο να βγάλει από μέσα του την πίεση και το βάρος που νοιώθει, και κατά κάποιο τρόπο να οδηγήσει το άτομο προς την συναισθηματική κάθαρση.

ι. Η τεχνική της τμηματοποίησης. Η αντιμετώπιση οποιουδήποτε προβλήματος είναι πιο εύκολη αν τμηματοποιηθεί το πρόβλημα. Έτσι, σε μια οικογένεια που περνά μια κρίσιμη κατάσταση διαζυγίου, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να ασχοληθεί τμηματικά με το πρόβλημα, ώστε τα άτομα να τον αισθάνονται πιο προσιτό και πιο επιλύσιμο.

κ. Η τεχνική της γενικοποίησης. Χρησιμοποιώντας αυτή την τεχνική, ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά τα άτομα να δουν ότι δεν είναι οι μόνοι που βρίσκονται σε αυτή την κατάσταση. Έτσι θα μπορέσουν να δουν το πρόβλημα τους πιο ξεκάθαρα.

Αυτές οι τεχνικές είναι, σύμφωνα με τους συγγραφείς της παρούσης εργασίας, οι κυριότερες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περιπτώσεις διαζυγίου.

Μέρος Δεύτερο

Έρευνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Σκοπός της παρούσας έρευνας

Η διερεύνηση των εμπειριών των πατεράδων οι οποίοι έχουν στερηθεί της επιμέλειας των παιδιών τους.

1.1.1 Επιμέρους στόχοι

Η αναζήτηση της γνώμης των πατεράδων σχετικά με:

- την υπάρχουσα οικογενειακή νομοθεσία
- τη βίωση της γονικής αποξένωσης
- τη συμπεριφορά των μητέρων των παιδιών ύστερα από την έκπτωση των πατεράδων από το δικαίωμα της επιμέλειας

1.2. Χαρακτηριστικά - ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνά μας, ως προς την επιστημονικότητα της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε ήταν ποιοτική. Η ποιοτική κοινωνική έρευνα προσεγγίζει τα αντικείμενά της με ποιοτικό τρόπο και στοχεύει κυρίως στη διερεύνηση μη μετρήσιμων και μη ποσοτικών διαστάσεων της κοινωνικής συμπεριφοράς, κοινωνικών φαινομένων, διαδικασιών, τάσεων και νοημάτων (Hay, 2000).

Η σημασία των διαστάσεων αυτών για την ολοκληρωμένη και σε βάθος διερεύνηση της κοινωνικής πραγματικότητας εξηγεί ως ένα βαθμό τη σημαντική ανάπτυξη των μεθόδων και των τεχνικών που σχετίζονται με τις ποιοτικές μεθόδους σήμερα, καθώς και την ευρεία εφαρμογή τους σχεδόν σε όλες τις κοινωνικές επιστήμες αλλά και σε μη επιστημονικούς κλάδους όπως είναι η έρευνα αγοράς, η πολιτική επικοινωνία κ.α. (Ιωσηφίδης, 2003).

Τα βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την ποιοτική μεθοδολογία είναι η ερευνητική και μεθοδολογική προσέγγιση, το ερευνητικό πρόβλημα, η θεωρητική αφετηρία του ερευνητή και τα συγκεκριμένα μεθοδολογικά εργαλεία άντλησης γνώσης από το ερευνητικό πεδίο (Ιωσηφίδης, 2003).

Οι ποιοτικές μέθοδοι εφαρμόζονται σε ερευνητικά εγχειρήματα και προσεγγίσεις που έχουν ως βασικό στόχο την διερεύνηση κοινωνικών ποιοτήτων. Πράγμα που σημαίνει ότι έχουν στόχο την αποκάλυψη σχέσεων ή συσχετίσεων ανάμεσα σε κοινωνικά υποκείμενα και κοινωνικές ομάδες, την περιγραφή, την ανάλυση και κατανόηση κοινωνικών διαδικασιών, τη

διατύπωση ή αναδιατύπωση υποθέσεων και θεωρητικών θέσεων για το κοινωνικό γίνεσθαι και τη διακρίβωση κοινωνικών σχέσεων, θέσεων και ρόλων. Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στη περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων, απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πως» και «γιατί» (Ιωσηφίδης, 2001).

Η εφαρμογή ποιοτικών μεθοδολογιών εξαρτάται από τη φύση του ερευνητικού προβλήματος και από τις συγκεκριμένες επιλογές του ερευνητή. Πολλά ερευνητικά ερωτήματα και προσεγγίσεις αναφέρονται σε κοινωνικά φαινόμενα, ομάδες και καταστάσεις, για τα οποία ο βασικός στόχος είναι η διερεύνηση και η ανάλυση της δομής και λειτουργίας καθώς και των κοινωνικών σχέσεων (αίτια, συσχετίσεις, συνέπειες) που τα χαρακτηρίζουν, και όχι η απλή αναγωγή τους σε μετρήσιμες ποσότητες. Επίσης, ανάλογα με την οπτική του εκάστοτε ερευνητή, έμφαση μπορεί να δίνεται στα ποιοτικά μη μετρήσιμα χαρακτηριστικά κάποιου κοινωνικού φαινομένου με στόχο την εξήγηση, την ερμηνεία, την κατανόηση, την ανάπτυξη ή την επιβεβαίωση μιας θεωρίας ή την αποκάλυψη αιτιατών σχέσεων (Ιωσηφίδης, 2003).

Τα είδη της ποιοτικής μελέτης είναι:

- i) Η εθνογραφική μελέτη**
- ii) Η φαινομενολογία**
- iii) Η περιπτωσιολογία**

Η συγκεκριμένη μελέτη χαρακτηρίζεται ποιοτική - φαινομενολογική. Η φαινομενολογία αναφέρεται στην περιγραφή της συνειδητής εμπειρίας ενός φαινομένου από ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων, όπως είναι παραδείγματος

χάριν ο θάνατος αγαπημένου προσώπου, μια συνεδρία ψυχοθεραπείας, η νίκη σε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα ή η βίωση ενός συγκεκριμένου συναισθήματος, όπως η ενοχή, η αγάπη, ο θυμός ή η ζήλια.

Η φαινομενολογική ποιοτική έρευνα προσπαθεί να περιγράψει, να μεταφέρει και να κατανοήσει το βίωμα των ανθρώπων γύρω από ένα φαινόμενο, όπως η ενοχή, ο θάνατος αγαπημένου προσώπου, η διάλυση ενός γάμου κ.α. (Christensen, 2001)

Αυτό σημαίνει ότι οι φαινομενολόγοι εστιάζουν την προσοχή τους όχι μόνο στην περιγραφή ενός βιώματος από ένα άτομο αλλά και στο νόημα ή στην ερμηνεία αυτού του βιώματος. Πρέπει να σημειώσουμε ότι η περιγραφή και η ερμηνεία ενός βιώματος είναι αλληλένδετες και δύσκολα διαχωρίζονται.

Έτσι οι φαινομενολόγοι δίνουν βάση, κυρίως, στο πώς τα άτομα επεξεργάζονται ένα φαινόμενο που βιώνουν με τρόπο ώστε να αντλούν νόημα από αυτό.

Για να αναπτύξουν οι φαινομενολόγοι μια περιγραφή του βιώματος ενός φαινομένου από ένα ή περισσότερα άτομα, χρησιμοποιούν κυρίως τη μέθοδο των συνεντεύξεων σε βάθος. Παραθέτουμε ένα παράδειγμα, για να γίνουν αντιληπτά τα παραπάνω.

Ο Rieman (1986) διερεύνησε το φαινόμενο των αλληλεπιδράσεων φροντίδας μεταξύ ασθενών και νοσοκόμων. Ο Rieman πήρε συνεντεύξεις από άτομα ηλικίας άνω των 18 ετών που δεν νοσηλεύονταν εκείνη την περίοδο αλλά που είχαν νοσηλευτεί κάποια στιγμή στο παρελθόν.

Στις συνεντεύξεις ζητούνταν από τους συμμετέχοντες να περιγράψουν μια προσωπική εμπειρία με μία τρυφερή και μία αδιάφορη νοσοκόμα και να περιγράψουν επίσης πώς ένιωσαν στη διάρκεια αυτής της αλληλεπίδρασης.

Από αυτές τις συνεντεύξεις, ο Rieman απέσπασε τις φράσεις και τις δηλώσεις που αναφέρονταν άμεσα στην παροχή φροντίδας. Για παράδειγμα,

ορισμένες δηλώσεις φροντίδας ήταν: «με άκουγε προσεκτικά», «ήταν συμπονετική» κ.α. Οι φράσεις και οι δηλώσεις που είχαν σχέση με έλλειψη φροντίδας από την πλευρά της νοσοκόμας ήταν: «ένιωσα σα να μου χτυπούσε τα χέρια», «δεν ήθελε να μιλήσει μαζί μου» κ.α.

Μετά τη συλλογή αυτών των φράσεων και δηλώσεων, έπρεπε να εξαχθεί κάποιο νόημα. Ο Rieman κατέληξε στο νόημα αυτών των δηλώσεων διαβάζοντας, ξαναδιαβάζοντας και μελετώντας τις δηλώσεις των ερωτώμενων, σε μια προσπάθεια να κατανοήσει τη σημασία που είχαν για τους συμμετέχοντες.

Αυτές λοιπόν, οι διατυπωμένες δηλώσεις «νοήματος» οργανώνονται στη συνέχεια σε σύνολα ή θέματα. Ο Rieman διατύπωσε τα θέματα «η υπαρξιακή παρουσία της νοσοκόμας», «η μοναδικότητα του ασθενούς» και «οι συνέπειες», ως συστατικά της έννοιας της φροντίδας.

Τέλος, παρείχε μια περιγραφή του φαινομένου συνδυάζοντας τις δηλώσεις, τα νοήματά τους και τα θέματα τα οποία προέκυψαν.

Τα βασικότερα μεθοδολογικά εργαλεία άντλησης γνώσης από το ερευνητικό πεδίο, στα πλαίσια μιας ποιοτικής έρευνας είναι η συμμετοχική παρατήρηση, η συνέντευξη έρευνας, η βιογραφική ανάλυση, η ιστορική συγκριτική μέθοδος, η ανάλυση περιεχομένου, οι μελέτες περίπτωσης (case study), η έρευνα με τη βοήθεια ομάδων και άλλες (Ιωσηφίδης, 2003) .

Με τη χρησιμοποίηση τεχνικών ποιοτικής έρευνας εξυπηρετούνται οι εξής κύριοι σκοποί:

- **Η διερεύνηση και περιγραφή**
- **Η επεξήγηση και διευκρίνιση προσωπικών ευρημάτων.**
- **Η ανακάλυψη και εξήγηση**

- **Η διερεύνηση της θεωρίας** (Σαχίνη, Καρδάση, 1991).

Η ποιοτική έρευνα παρουσιάζεται στη βιβλιογραφία με κάποια πλεονεκτήματα αλλά και κάποια μειονεκτήματα. Ως πλεονεκτήματα μπορούν να θεωρηθούν τα εξής:

- **Η διερεύνηση που χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια σε βάθος**
- **Η δυνατότητα της ποιοτικής έρευνας να οδηγήσει στην διερεύνηση φαινομένων, διαδικασιών και συμπεριφορών που δεν είχαν προβλεφθεί εκ των προτέρων.**
- **Το γεγονός ότι κατά τη διερεύνηση της εμπειρίας των κοινωνικών υποκειμένων, ο ερευνητής «βλέπει» και κατανοεί τον κόσμο μέσα από τα μάτια και την ανακάλυψη των κοινωνικών υποκειμένων.**
- **Η προσπάθεια αποφυγής κρίσεων** (Ιωσηφίδης, 2003).

Ως μειονεκτήματα μπορούν να ληφθούν τα εξής:

- **Συνήθως, η ποιοτική έρευνα αφορά μικρά δείγματα.**
- **Χαρακτηρίζεται από σχετικά περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης και σύγκρισης.**
- **Εξαρτάται αρκετά από τις προσωπικές αντιλήψεις του ερευνητή και από τα επικοινωνιακά του προσόντα.**

- **Η συμμετοχή ή η εμπλοκή του ερευνητή μπορεί να μεταβάλει τα χαρακτηριστικά του υπό μελέτη κοινωνικού φαινομένου ή διαδικασίας (Ιωσηφίδης, 2003).**

Η επιλογή της ποιοτικής έρευνας έγινε στα πλαίσια μελέτης με σκοπό την αναζήτηση απαντήσεων σε ερωτήσεις που αφορούν εμπειρίες ανθρώπων κάτω από φυσικές συνθήκες για την ανάλυση των δεδομένων (Σαχίνη – Καρδάση, 1991). Η ποιοτική έρευνα στηρίζεται στη γνωριμία από πρώτο χέρι κάτω από φυσικές συνθήκες, με προσωπική ανάμειξη του ερευνητή στη διαδικασία της συλλογής δεδομένων. Αυτό σημαίνει ότι αυξάνεται η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των απαντήσεων. Ο συνδυασμός επαγωγικής και αφαιρετικής σκέψης για την παραγωγή σύνθετων ιδεών, προτάσεων και υποθέσεων αποτέλεσαν βασικά κριτήρια για την επιλογή του συγκεκριμένου είδους έρευνας (Δημητρόπουλος, 1994).

Με κριτήριο την μορφή των δεδομένων που αναζητήθηκαν και το είδος της επεξεργασίας τους, η παρούσα έρευνα χαρακτηρίζεται ποιοτική - φαινομενολογική με την μέθοδο των συνεντεύξεων ως ερευνητικό εργαλείο.

Σε σχέση με τον επιστημονικό προσανατολισμό της, η έρευνα χαρακτηρίζεται ως βασική, μιας και αποσκοπούσε στην ικανοποίηση της ανθρώπινης περιέργειας, της ανάγκης για αναζήτηση, για μελέτη και διερεύνηση (Δημητρόπουλος, 1994).

Η σκοπιμότητα της έρευνάς μας αναφέρεται στον έλεγχο της θεωρίας, αφού καταλήγει στη επαλήθευση ή ακύρωση μιας θεωρίας ή υπόθεσης, ενώ όσον αφορά στην πρόθεση των ερευνητών, ήταν διερευνητική, αφού αποσκοπούσε στην ανακάλυψη ή διατύπωση ενός προβλήματος για περαιτέρω διερεύνησή του (Δημητρόπουλος, 1994).

Η έρευνά μας ήταν ανεξάρτητη και προσωπικού ενδιαφέροντος. Τέλος, σύμφωνα με τον τρόπο προσέγγισης και την πορεία εργασίας που ακολούθησαν οι ερευνητές, η παρούσα έρευνα χαρακτηρίζεται επαγωγική – παραγωγική, αφού οι ερευνητές ξεκίνησαν από κάποιες υπάρχουσες θέσεις και παραδοχές, διατυπώνοντας υποθέσεις εργασίας και χρησιμοποιώντας συστηματικές εμπειρικές διαδικασίες, ώστε να αποδειχθεί η ισχύς ή όχι των υποθέσεων (Δημητρόπουλος, 1994).

1.3. Σχεδιασμός και Υλοποίηση της παρούσας έρευνας

Αναφέροντας συνοπτικά την πορεία που ακολουθήθηκε από τους ερευνητές μέχρι την τελική πραγματοποίηση της παρούσα έρευνας, παραθέτουμε τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας .

Αφετηρία αποτέλεσε η διατύπωση του θέματος με πλήρη, σαφή και κατανοητό τρόπο, ώστε να ανταποκρίνεται στην ουσία των υπό διερεύνηση υποθέσεων. Επόμενο βήμα ήταν ο εντοπισμός βιβλιογραφικού υλικού με τη συγκέντρωση ικανού αριθμού βιβλίων που να ικανοποιούν τις απαιτήσεις της συγκεκριμένης έρευνας. Κατόπιν, ανιχνεύτηκε το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο (νόμοι, εγκύκλιοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις) με σκοπό την διερεύνηση της υφιστάμενης νομοθεσίας σχετικά με τα φαινόμενα γονικής αποξένωσης και την ανάθεση της γονικής μέριμνας και επιμέλειας στον πατέρα ύστερα από διαζύγιο ή διαφωνίες σε περίπτωση παιδιών εκτός γάμου στη χώρα μας. Μετά τη μελέτη και εξέταση όλων των παραπάνω στοιχείων προχωρήσαμε στο σχεδιασμό της έρευνας.

Σ' αυτό το σημείο κρίθηκε απαραίτητη η πραγματοποίηση μιας συνάντησης με το Σύλλογο Για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (Συ.Γ.Α.Π.Α), με σκοπό τη συγκέντρωση όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών σχετικά με το θέμα και την περαιτέρω οργάνωση της ερευνητικής διαδικασίας .

Η πρόσβαση στις πηγές των δεδομένων ήταν το επόμενο βήμα της ερευνητικής διαδικασίας. Οι πατεράδες που έχουν προβλήματα στην επικοινωνία με τα παιδιά τους για νομικούς, κυρίως, λόγους, με τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις σχέσεις τους θα αποτελούσαν την πρωτογενή πηγή .

Ο τόπος, και η μαγνητοφώνηση ήταν στοιχεία τα οποία τα είχαμε σκεφτεί κατά την προετοιμασία και το σχεδιασμό αλλά αποφασίσαμε να το οργανώσουμε με ευέλικτους τρόπους. Ο τόπος καθοριζόταν από τα ίδια τα υποκείμενα ή τα άτομα που αποτελούσαν τον μεσάζοντα .

Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις στα γραφεία του Συ.Γ.Α.Π.Α., σε φιλικά σπίτια, σε καφετέριες και σε χώρους εργασίας.

Όλες οι συνεντεύξεις έγιναν με μαγνητοφώνηση. Επιπλέον σημειώναμε τα πιο ενδιαφέροντα σχόλια για να τα έχουμε καταγράψει σε περίπτωση προβλήματος στην απομαγνητοφώνηση. Συνήθως, μόλις τελείωνε η συνέντευξη, καταγράφαμε ό,τι μας έκανε εντύπωση και διάφορες άλλες πληροφορίες σχετικές με το συγκεκριμένο άτομο. Είχαμε δημιουργήσει φακέλους για την κάθε συνέντευξη με όλες τις χρονικές και χωρικές πληροφορίες και απομαγνητοφωνούσαμε κάθε συνέντευξη την ίδια ή την επόμενη μέρα. Η απομαγνητοφώνηση γινόταν με κάθε λεπτομέρεια, χωρίς παρεμβάσεις στο κείμενο, αλλά διευκόλυνε πολύ το ότι οι ίδιοι οι ερευνητές πραγματοποιούσαν τις συνεντεύξεις και τις απομαγνητοφωνήσεις και συνεπώς έλεγχαν καλύτερα τη διαδικασία έχοντας ολοκληρωμένη εικόνα .

1.4. Καθορισμός πληθυσμού

Ο πληθυσμός της έρευνας είναι το σύνολο των ανθρώπων για χάρη των οποίων γίνεται η έρευνα. Σ' αυτό το σύνολο αναφέρονται τα συμπεράσματα της έρευνας. Ο πληθυσμός δεν συμμετέχει ολόκληρος στην έρευνα, αλλά απ' αυτόν επιλέγεται ένα δείγμα στο οποίο πραγματοποιείται η έρευνα. Γι' αυτό εξάλλου και ο πληθυσμός λέγεται και δειγματοληπτική βάση (Cohen / Manion, 1997).

Ως ερευνώμενος πληθυσμός στην παρούσα έρευνα, ορίστηκε το σύνολο των πατεράδων (διαζευγμένων και εν διαστάσει), οι οποίοι είναι έλληνες και έχουν προβλήματα επικοινωνίας με τα παιδιά τους εξαιτίας της μητέρας των παιδιών, η οποία είναι είτε ελληνίδα, είτε αλλοδαπή. Ως κύρια χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων πατεράδων προσδιορίστηκαν :

- **Οι πατεράδες προέρχονταν από την Ελλάδα και μόνο**
- **Οι πατεράδες να ζουν και να εργάζονται στην Ελλάδα**
- **Οι πατεράδες να είναι διαζευγμένοι, εν διαστάσει, ή να έχουν αναγνωρίσει τα εκτός γάμου παιδιά τους.**

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η έρευνα δεν επικεντρώθηκε σε κάποια συγκεκριμένη μερίδα του υπό έρευνα δείγματος, αλλά υπήρξε μια σχετική ισοβαθμία σε καθένα από τα ερευνώμενα χαρακτηριστικά.

1.4.1. Επιλογή Δείγματος

Δείγμα είναι το μέρος του πληθυσμού το οποίο συμμετέχει στην έρευνα και επιλέγεται με διάφορες στατιστικές μεθόδους, που ονομάζονται μέθοδοι δειγματοληψίας. Το δείγμα μιας έρευνας πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, να έχει δηλαδή τα ίδια ποιοτικά χαρακτηριστικά με αυτόν. Επίσης, το μέγεθος του δείγματος πρέπει να είναι τέτοιο που να εξασφαλίζει την εγκυρότητα της έρευνας (Cohen / Manion, 1997).

Στην έρευνά μας η επιλογή του δείγματος έγινε με απλή τυχαία δειγματοληψία.

Στην απλή τυχαία δειγματοληψία κάθε μέλος του υπό μελέτη πληθυσμού έχει ίσες ευκαιρίες να επιλεγεί. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, επιλέγεται στην τύχη ο απαιτούμενος αριθμός υποκειμένων που θα αποτελέσουν το δείγμα. Εξαιτίας της πιθανότητας και της τύχης, το δείγμα αναμένεται να περιλαμβάνει υποκείμενα με χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά του πληθυσμού στο σύνολό του: ηλικιωμένοι, νέοι, φτωχοί, πλούσιοι κλπ. (Cohen / Manion, 1994).

Για να προσεγγίσουμε πατεράδες με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, απευθυνθήκαμε στο Σν.Γ.Α.Π.Α. Αφού λάβαμε μια λίστα με τα ονόματα των μελών που συμμετέχουν στο σύλλογο, επιλέξαμε τυχαία ένα συγκεκριμένο αριθμό εξ' αυτών, και εν συνεχεία, προχωρήσαμε στη διαδικασία των συνεντεύξεων.

1.5. Επιλογή Ερευνητικού Εργαλείου – Συνέντευξη

Σύμφωνα με τους Cohen και Manion στο ευρύτερο πλαίσιο της ζωής οι στόχοι της συνέντευξης είναι πολλοί και ποικίλοι. Η συνέντευξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για την αξιολόγηση ή την εκτίμηση ενός ατόμου από κάποια πλευρά· για την επιλογή ή την προώθηση ενός εργαζομένου· για την επίτευξη θεραπευτικής αλλαγής, όπως στην ψυχιατρική συνέντευξη· για τον έλεγχο ή την ανάπτυξη υποθέσεων· για τη συγκέντρωση στοιχείων, όπως σε επισκοπήσεις ή σε πειραματικές καταστάσεις· ή για τη δειγματολόγηση απόψεων ερωτώμενων, όπως σε συνεντεύξεις σε σπίτια.

Αν και σε καθεμία από αυτές τις καταστάσεις οι αντίστοιχοι ρόλοι εκείνου που κάνει και εκείνου που δέχεται τη συνέντευξη μπορεί να ποικίλουν και τα κίνητρα της συμμετοχής τους μπορεί να διαφέρουν, ένας κοινός παρονομαστής είναι η συναλλαγή που γίνεται μεταξύ αναζήτησης πληροφοριών από την πλευρά του ενός και παροχής πληροφοριών από την πλευρά του άλλου (Cohen&Manion, 1994).

Οι συνεντεύξεις λοιπόν, ως ειδικό εργαλείο έρευνας, ποικίλουν από την τυπική συνέντευξη στην οποία τίθενται συγκεκριμένες ερωτήσεις και οι απαντήσεις καταγράφονται σε τυποποιημένο διάγραμμα, σε λιγότερο τυπικές συνεντεύξεις. Σε αυτές τις συνεντεύξεις, ο συνεντευκτής είναι ελεύθερος να τροποποιήσει την αλληλουχία των ερωτήσεων, να αλλάξει τη διατύπωση, να τις εξηγήσει ή να κάνει προσθήκες σε αυτές, μέχρι την απόλυτα άτυπη συνέντευξη, όπου ο συνεντευκτής μπορεί να έχει μία σειρά από θέματα – κλειδιά τα οποία αναπτύσσει σε ελεύθερη συζήτηση αντί να έχει ένα δεδομένο ερωτηματολόγιο. Πέρα από αυτό το σημείο βρίσκεται η

μη κατευθυντική συνέντευξη, στην οποία ο συνεντευκτής παίζει δευτερεύοντα ρόλο (Cohen&Manion, 1994).

Η ερευνητική συνέντευξη έχει οριστεί ως «συζήτηση δύο ατόμων, που αρχίζει από τον συνεντευκτή, με ειδικό σκοπό την απόκτηση σχετικών με την έρευνα πληροφοριών και επικεντρώνεται από αυτόν σε περιεχόμενο καθορισμένο από τους στόχους της έρευνας με συστηματική περιγραφή, πρόβλεψη ή ερμηνεία» (Cannell&Kahn, 1968).

Με αυτή την έννοια λοιπόν, διαφέρει από το ερωτηματολόγιο, όπου ζητείται από τον ερωτώμενο να καταγράψει με κάποιον τρόπο τις απαντήσεις του σε ερωτήσεις που τίθενται. Έχει επισημανθεί ότι η άμεση αλληλεπίδραση στη συνέντευξη είναι η πηγή τόσο των πλεονεκτημάτων όσο και των μειονεκτημάτων της ως τεχνική της έρευνας (Borg, 1963).

Ένα πλεονέκτημα, για παράδειγμα, είναι ότι επιτρέπει μεγαλύτερο βάθος απ' ό,τι στην περίπτωση των άλλων μεθόδων συλλογής στοιχείων. Ένα μειονέκτημα, από την άλλη πλευρά, είναι ότι είναι επιρρεπής στην υποκειμενικότητα και μπορεί να επηρεάζεται από τον συνεντευκτή.

Η συνέντευξη, ως ξεχωριστή ερευνητική τεχνική, μπορεί να εξυπηρετήσει τρεις στόχους:

α) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως το κύριο μέσο συλλογής πληροφοριών που έχουν άμεση σχέση με τα αντικείμενα της έρευνας. Σύμφωνα με τον Tuckman, «παρέχοντας μία πρόσβαση σε αυτό που βρίσκεται «μέσα στο κεφάλι ενός ανθρώπου», δίνει τη δυνατότητα να μετρηθεί τι γνωρίζει ένα άτομο (γνώση ή πληροφόρηση), τι αρέσει ή δεν αρέσει σε ένα άτομο (αξίες και προτιμήσεις) και τι σκέφτεται ένα άτομο (στάσεις και πεποιθήσεις)» (Tuckman, 1972).

β) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ελεγχθούν υποθέσεις ή να υποδειχθούν νέες · ή ως ερμηνευτικό εργαλείο, που βοηθά να εντοπιστούν οι μεταβλητές και οι σχέσεις.

γ) η συνέντευξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους στη διεξαγωγή μίας έρευνας. Σύμφωνα με τον Kerlinger η συνέντευξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παρακολούθηση μη αναμενόμενων αποτελεσμάτων, για παράδειγμα, ή για την αξιολόγηση άλλων μεθόδων ή για τη βαθύτερη εξέταση των κινήτρων των ερωτωμένων και για τους λόγους που απάντησαν έτσι.

Υπάρχουν τέσσερα είδη συνεντεύξεων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ειδικά ως εργαλεία έρευνας:

- α) η δομημένη συνέντευξη
- β) η μη δομημένη συνέντευξη
- γ) η μη κατευθυντική συνέντευξη και
- δ) η εστιασμένη συνέντευξη (Cohen&Manion, 1994).

Οι ερευνητές στην συγκεκριμένη εργασία χρησιμοποίησαν την μη κατευθυντική συνέντευξη η οποία ως ερευνητική τεχνική προέρχεται από τη θεραπευτική ή την ψυχιατρική συνέντευξη. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι ότι ο συνεντευκτής εκδηλώνει ελάχιστη καθοδήγηση ή έλεγχο και ότι ο ερωτώμενος έχει την ελευθερία να εκφράσει τα υποκειμενικά του συναισθήματα όσο απόλυτα και όσο αυθόρμητα επιλέγει ή μπορεί (Cohen&Manion, 1994).

Σύμφωνα λοιπόν με τους Moser και Kalton: «ο πληροφοριοδότης ενθαρρύνεται να μιλήσει για το υποκείμενο της έρευνας (συνήθως τον εαυτό του) και η πορεία της συνέντευξης καθοδηγείται κυρίως από τον ίδιο. Δεν υπάρχουν προκαθορισμένες ερωτήσεις και συνήθως δεν υπάρχει προκαθορισμένο πλαίσιο για καταγραφή των απαντήσεων. Ο συνεντευκτής περιορίζεται στη διευκρίνιση αμφισβητούμενων σημείων, στην επαναδιατύπωση των απαντήσεων του ερωτώμενου και στη γενικότερη παρακίνηση για απαντήσεις. Είναι μία προσέγγιση η οποία συνίσταται ειδικά όταν εμπλέκονται πολύπλοκες στάσεις και όταν η γνώση κάποιου για αυτές είναι ακόμα σε ασαφή και αδόμητη μορφή (Moser & Kalton, 1977).

Οι ερευνητές επέλεξαν την παραπάνω μέθοδο συνέντευξης (μη κατευθυνόμενη), για το λόγο ότι αυτή προσδίδει μια εγκυρότητα και μια αξιοπιστία στα δεδομένα που συλλέγονται, λόγω της μη υποβολής ερωτήσεων, αφού ο ερωτώμενος εκφράζει τις απόψεις του χωρίς περιορισμούς και με άμεσο τρόπο. Με αυτό το σκεπτικό, οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν ως μαρτυρίες των συμμετεχόντων στην έρευνα.

1.5.1 Η μη κατευθυνόμενη συνέντευξη

Η μη κατευθυνόμενη συνέντευξη, προερχόμενη από τους ψυχιατρικούς και θεραπευτικούς τομείς με τους οποίους σχετίζεται πιο άμεσα, χαρακτηρίζεται από την κατάσταση στην οποία ο ερωτώμενος είναι υπεύθυνος για την έναρξη και την κατεύθυνση της πορείας της συνάντησης και για τις στάσεις που εκφράζει σε αυτήν. Όπως έχει αποδειχτεί, είναι μια ιδιαίτερα πολύτιμη τεχνική, επειδή οδηγεί στις βαθύτερες στάσεις και αντιλήψεις του ατόμου από το οποίο λαμβάνεται η συνέντευξη, με τέτοιον τρόπο ώστε να τις αφήνει ελεύθερες από τις προκαταλήψεις του συνεντευκτή (Cohen&Manion, 1994).

Η μη κατευθυνόμενη συνέντευξη, όπως είναι κατανοητή σήμερα, προήλθε από την πρωτοποριακή εργασία του Φρόιντ και από τις τροποποιήσεις που έκαναν μεταγενέστεροι αναλυτές. Η βασική του ανακάλυψη ότι, αν μπορεί κανείς να διαμορφώσει ένα ειδικό πλαίσιο συνθηκών και να αφήσει τον ασθενή του να μιλήσει για τις δυσκολίες του με ένα συγκεκριμένο τρόπο, μπορούν να πραγματοποιηθούν πολλών ειδών αλλαγές στη συμπεριφορά. Η τεχνική που αναπτύχθηκε χρησιμοποιήθηκε για να εκμαιεύονται πολύ προσωπικά στοιχεία από τους ασθενείς με τέτοιον τρόπο, ώστε να αυξάνεται η αυτογνωσία τους και να βελτιώνονται οι ικανότητές τους για αυτοανάλυση. Με αυτά τα μέσα αποκτούσαν μεγαλύτερη ικανότητα να βοηθήσουν τον εαυτό τους. Όπως παρατηρεί ο Madge, αυτές είναι οι τεχνικές που έχουν επηρεάσει πολύ τις σύγχρονες τεχνικές συνέντευξης, ιδιαίτερα εκείνες του τύπου της εις βάθος κατανόησης και λιγότερες εκείνες του ποσοτικού τύπου (Madge, 1965).

1.5.2 Αντιλήψεις για τη συνέντευξη

Ο Kitwood παραθέτει τρεις αντιλήψεις σχετικά με τη συνέντευξη:

α) η συνέντευξη είναι ένα δυνητικό μέσο μετάδοσης πληροφοριών.

Σύμφωνα με τον Kitwood, αν ο συνεντευκτής κάνει καλά τη δουλειά του (δημιουργεί καλή σχέση, κάνει ερωτήσεις με αποδεκτό τρόπο κ.τ.λ.) και αν ο ερωτώμενος είναι ειλικρινής και έχει παρακινηθεί κατάλληλα, μπορούν να αποκτηθούν ακριβή στοιχεία. Βέβαια, είναι πιθανό να υπεισέλθουν όλα τα είδη επιρροών, αλλά με την εξάσκηση αυτές μπορούν να περιοριστούν αισθητά (Kitwood, 1977).

β) στη μέθοδο της συνέντευξης υπάρχει η συναλλαγή στην οποία αναπόφευκτα υπάρχουν προκαταλήψεις που πρέπει να αναγνωριστούν και να ελεγχθούν. Κάθε συμμετέχων σε μία συνέντευξη θα ορίσει την κατάσταση με ιδιαίτερο τρόπο. Το γεγονός αυτό μπορεί κανείς να το χειριστεί καλύτερα εισάγοντας τρόπους ελέγχου στο σχεδιασμό της έρευνας, για παράδειγμα έχοντας μια ομάδα συνεντευκτών με διαφορετικές προκαταλήψεις (Kitwood, 1977). Η συνέντευξη γίνεται καλύτερα κατανοητή υπό τους όρους μιας θεωρίας κινήτρων η οποία αναγνωρίζει μια σειρά μη λογικών παραγόντων που διέπουν την ανθρώπινη συμπεριφορά, όπως τα συναισθήματα, οι ασυνήδεις ανάγκες και οι διαπροσωπικές επιδράσεις.

γ) η συνέντευξη είναι μια συνάντηση που μοιράζεται αναγκαστικά, πολλά από τα χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής. Ο Kitwood ισχυρίζεται ότι αυτό που απαιτείται, δεν είναι μια τεχνική που έχει να κάνει με τις προκαταλήψεις, αλλά μια θεωρία της καθημερινής ζωής η οποία παίρνει υπόψη τα σχετικά χαρακτηριστικά των συνεντεύξεων. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν το παίξιμο ρόλων, τα στερεότυπα, την αντίληψη και την κατανόηση (Kitwood, 1977).

1.6 Δεοντολογία

Στην ποιοτική κοινωνική έρευνα τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα και σημασία λόγω της άμεσης επαφής και πολύ συχνά της μακρόχρονης εμπλοκής του ερευνητή ή των ερευνητών με πλευρές της ζωής των κοινωνικών υποκειμένων. Θα πρέπει λοιπόν αυτά να περιλαμβάνουν κεντρική θέση στην ερευνητική διαδικασία (Ιωσηφίδης 2003).

Ορισμένα από τα πιο συνηθισμένα και πιο σημαντικά ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας που ανακύπτουν στην ποιοτική κοινωνική έρευνα και που ακολουθήθηκαν πιστά στην παρούσα έρευνα. Σύμφωνα με τους Punch (1986), Miles & Huberman (1994) και Schwandt (2001), είναι τα ακόλουθα:

- *Εμπιστευτικότητα και ανωνυμία* . Σε πολλές περιπτώσεις ποιοτικών ερευνών η ανωνυμία των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία θα πρέπει να είναι απόλυτα εγγυημένη και αυτό διότι οι συμμετέχοντες μοιράζονται με τον ερευνητή στοιχεία από την προσωπική ή από την κοινωνική τους ζωή που δεν θα επισημοποιούσαν επώνυμα . Ιδιαίτερα στην εντατική και σε βάθος ποιοτική έρευνα για ευαίσθητα ζητήματα η εμπιστευτικότητα παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη στέρεων σχέσεων του ερευνητή με τους συμμετέχοντες και με το ευρύτερο περιβάλλον του ερευνητικού πεδίου και στην άντληση πλούσιων και ουσιαστικών και όχι μόνο ανώδυνων και επιφανειακών πληροφοριών και δεδομένων. Τα ζητήματα λοιπόν της εγγύησης ανωνυμίας και εμπιστευτικότητας δεν έχουν μόνο ηθική διάσταση , αλλά επηρεάζουν και την ποιότητα της ερευνητικής διαδικασίας (Ιωσηφίδης, 2003). Στην

παρούσα έρευνα δεν πραγματοποιήθηκε καταγραφή του ονοματεπώνυμου του πληθυσμού που αποτέλεσε το δείγμα . Τηρήθηκαν όλες οι τυπικές και ηθικές δεσμεύσεις σχετικά με την εμπιστευτικότητα και το ατομικό απόρρητο , αφού δεν δημοσιεύτηκαν στοιχεία που παραπέμπουν στην ταυτότητα των πατεράδων ή στην προσωπική τους ζωή .

- *Εντιμότητα και εμπιστοσύνη.* Σε κάθε στάδιο της έρευνας ο ερευνητής θα πρέπει να διατηρεί στο ακέραιο την εντιμότητά του απέναντι στους συμμετέχοντες . Με τον τρόπο αυτό οικοδομούνται σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων, οι οποίες είναι προϋπόθεση για τη συλλογή ουσιαστικών ποιοτικών δεδομένων (Ιωσηφίδης, 2003). Στην συγκεκριμένη έρευνα δεν τίθεται ζήτημα προδοσίας ή εξαπάτησης , αφού σε κάθε φάση επαφής με τους πατεράδες, οι ερευνητές ήταν έντιμοι και ειλικρινείς. Οι ερωτήσεις που τους υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αναφέρονται στον τρόπο ζωής τους και στην απάντηση των επιμέρους στόχων μας με σεβασμό στη προσωπική τους ζωή. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με εμπιστευτικότητα και δεν δημοσιεύτηκαν με κανένα τρόπο που μπορεί να προκαλέσει ενόχληση , άγχος ή και πόνο στο υποκείμενο που έδωσε τις πληροφορίες.
- *Προστασία από τυχόν κινδύνους.* Αρκετές φορές δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για διάφορους κινδύνους για τους συμμετέχοντες στην ερευνητική διαδικασία. Κίνδυνοι που είτε αφορούν τις κοινωνικές τους σχέσεις, το επίπεδο αυτοεκτίμησής τους, την ιδιωτική τους ζωή, κτλ. Η προστασία των συμμετεχόντων από τυχόν κινδύνους κατά τη διάρκεια

και μετά το πέρας της ερευνητικής διαδικασίας θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τον ερευνητή. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διακινδύνευση οποιασδήποτε μορφής ή πρόκλησης βλάβης στους μετέχοντες σε μια ερευνητική διαδικασία είναι δυνατόν να προκαλέσει το λεγόμενο «κλείσιμο του πεδίου», για μελλοντικούς ερευνητές, δηλαδή με άλλα λόγια την αδυναμία μελλοντικής πρόσβασης και συνεργασίας με τους συμμετέχοντες για ερευνητικούς σκοπούς (Ιωσηφίδης, 2003). Στην έρευνά μας και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων δεν υπήρξε κανενός είδους πίεση ή άλλη ενέργεια που να προκάλεσε στους γονείς έκθεση σε πόνο, φυσικό ή συναισθηματικό τραυματισμό, σε απειλή της προσωπικής ησυχίας, σε φυσιολογικό άγχος ή οποιοδήποτε άλλη μορφή βλάβης.

- *Πληροφορημένη συναίνεση.* Το ζήτημα της πληροφορημένης συναίνεσης είναι ίσως το σημαντικότερο ζήτημα δεοντολογίας της ερευνητικής διαδικασίας. Αφορά τη διάθεση του συνόλου των πληροφοριών που σχετίζονται με το ερευνητικό εγχείρημα στους συμμετέχοντες σε αυτό. Οι πληροφορίες αυτές έχουν να κάνουν με τους σκοπούς της έρευνας, με τις μεθόδους άντλησης των στοιχείων και των δεδομένων καθώς και με τις χρήσεις των ερευνητικών αποτελεσμάτων και ευρημάτων. Με βάση λοιπόν τα πραγματικά δεδομένα της έρευνας, τα οποία γίνονται πλήρως γνωστά στους συμμετέχοντες, ζητείται η συναίνεσή τους για τη συμμετοχή τους σε αυτή. Σε πολλές περιπτώσεις η συναίνεση αυτή δίνεται σε γραπτή μορφή και δημιουργεί συγκεκριμένες υποχρεώσεις στον ερευνητή ή στην ερευνητική ομάδα σχετικά με τη πρόσβαση των συμμετεχόντων στα αποτελέσματα και με τις χρήσεις των ευρημάτων (Ιωσηφίδης, 2003). Όλος ο αριθμός των περιπτώσεων που συμμετείχαν

στην παρούσα έρευνα ενημερώθηκαν αρχικά για τους σκοπούς και τους στόχους της μελέτης, τον τρόπο με τον οποίο θα διεξαχθεί η έρευνα και για τη χρήση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και ευρημάτων. Μετά από σαφή διατύπωση όλων αυτών των τομέων , συζήτηση και λύση πιθανών αποριών, προχωρούσαμε στην πραγματοποίηση της έρευνας μόνο μετά την συναίνεση των περιπτώσεων για τη συμμετοχή τους σε αυτή.

- *Κόστος , όφελος και αμοιβαιότητα.* Τα πιθανά οφέλη της έρευνας θα πρέπει να γίνονται γνωστά στους συμμετέχοντες σε αυτή, ώστε να υπάρχει κίνητρο για τη συμμετοχή τους και άρση των επιφυλάξεων λόγω του κόστους που συνεπάγεται η συμμετοχή αυτή (π.χ. απώλεια χρόνου κλπ). Τα οφέλη των κοινωνικών ερευνών είναι διαφόρων τύπων, ανάλογα με το είδος τους ,ξεκινώντας από τα άμεσα οφέλη για τους συμμετέχοντες σε μια έρευνα δράσης , έως και τα πολύ έμμεσα οφέλη, λόγω της ανάδειξης ενός κοινωνικού προβλήματος ή λόγω της αύξησης της γνώσης και της κατανόησης ενός κοινωνικού φαινομένου. Τα οφέλη αυτά θα πρέπει να αναφέρονται στους συμμετέχοντες στη πραγματική τους διάσταση και να αποφεύγονται οι υπερβολές. Αυτά τα οφέλη θα πρέπει να αποτελούν το βασικότερο κίνητρο για συμμετοχή στην ερευνητική διαδικασία και θα πρέπει να αποφεύγεται η χρησιμοποίηση άλλων κινήτρων , π.χ. των χρηματικών (Ιωσηφίδης, 2003). Στην έρευνά μας δεν χρησιμοποιήθηκαν κίνητρα συμμετοχής, υλικά αγαθά, ούτε υπήρξε κάποιο είδος εξαγοράς των περιπτώσεων για να συμμετάσχουν στην έρευνα. Όσον αφορά τα οφέλη της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας, επικεντρωθήκαμε στην ανάδειξη του φαινομένου της γονικής

αποξένωσης στην Ελλάδα και στην κατανόησή του, τονίζοντας ότι η έρευνα πραγματοποιείται και θα έχει απήχηση σε εκπαιδευτικά πλαίσια.

- *Πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας.* Σε πάρα πολλές περιπτώσεις ο ερευνητής θα πρέπει να εγγυηθεί πλήρη πρόσβαση των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία στα αποτελέσματα της έρευνας. Η διαδικασία πρόσβασης στα αποτελέσματα είναι δυνατόν να εξυπηρετεί πολλούς σκοπούς. Μπορεί να είναι μέρος μιας συμφωνίας μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων η οποία, βέβαια, θα πρέπει να τηρείται, μπορεί να είναι μέρος μιας στρατηγικής επιβεβαίωσης των ευρημάτων από τον ερευνητή ή μπορεί να είναι στρατηγική μιας ευρείας δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων τόσο για επιστημονικούς λόγους, όσο και για πρακτικούς λόγους, π. χ. για την πρόκληση αλλαγής πολιτικής για ένα συγκεκριμένο ζήτημα ή πρόβλημα (Ιωσηφίδης, 2003).
- *Χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας.* Η χρήση των ερευνητικών ευρημάτων είναι ένα τεράστιο ζήτημα που αφορά τις έρευνες όλων των ειδών, είτε αφορούν τις φυσικές, είτε τις κοινωνικές επιστήμες. Φυσικά, άμεσα σχετιζόμενο με αυτό είναι και το ζήτημα του ελέγχου που έχει ο ερευνητής ή η ερευνητική ομάδα πάνω στα αποτελέσματα της έρευνας και κυρίως πάνω στη χρήση των αποτελεσμάτων αυτών. Στην ποιοτική κοινωνική έρευνα είναι συχνές οι περιπτώσεις κακής χρήσης των ευρημάτων, η οποία είτε αφορά τη χρήση τους για σκοπούς πέραν των επιστημονικών, είτε για σκοπούς για τους οποίους οι συμμετέχοντες δεν έχουν ενημερωθεί από πριν, καθώς και για σκοπούς που πιθανόν να βλάψουν τους συμμετέχοντες στην έρευνα (Ιωσηφίδης, 2003). Στη

συγκεκριμένη έρευνα δεν παραποιήθηκαν αποτελέσματα ούτε υποκρύφθηκαν στοιχεία που συλλέχθηκαν. Ακόμη, κατά τη διάρκεια της έρευνας και συγκεκριμένα των συνεντεύξεων, η διατύπωση των ερωτημάτων έγινε με τέτοιο τρόπο ώστε να μην καθοδηγούν τον ερωτώμενο σε συγκεκριμένες απαντήσεις, αποτρέποντας έτσι την παραγωγή «καθοδηγούμενων» ή «επιθυμητών» αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Ανάλυση των δεδομένων της έρευνας (Φαινομενολογική ανάλυση των στοιχείων της συνέντευξης)

Η ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας έγινε σύμφωνα με τα βήματα που προτείνει ο Hycner. Αυτά είναι τα εξής:

1. *Μεταγραφή*: πρόκειται για την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων, η οποία περιλαμβάνει τόσο τις λεκτικές δηλώσεις όσο και τις μη λεκτικές (την εξωλεκτική επικοινωνία).
2. *Παρένθεση και φαινομενολογική αναγωγή*: ο ερευνητής εστιάζει περισσότερο στην κατανόηση των δηλώσεων του ερωτώμενου παρά σε αυτό που ο ίδιος περιμένει να δηλωθεί από τον ερωτώμενο
3. *Ακρόαση της συνέντευξης για την απόκτηση μιας συνολικής αίσθησης*: Περιέχει την ακρόαση όλης της ηχογραφημένης συνέντευξης, καθώς και συστηματική ανάγνωση του απομαγνητοφωνημένου κειμένου με σκοπό τη δημιουργία ενός πλαισίου, ώστε να εμφανιστούν συγκεκριμένα νοήματα και θέματα.
4. *Σκιαγράφηση ενότητων γενικού νοήματος*: Με αυτή τη διαδικασία, αποσαφηνίζονται οι δηλώσεις του ερωτώμενου με τη κατά το δυνατό περισσότερη χρήση της κατά λέξη διατύπωσης του ερωτώμενου.
5. *Σκιαγράφηση νοηματικών ενότητων σχετιζόμενων με το ερώτημα της έρευνας*: Αφού έχουν σημειωθεί οι ενότητες γενικού νοήματος, εν συνεχεία ανάγονται σε νοηματικές ενότητες σχετικές με το ερώτημα της έρευνας.

6. *Εκπαίδευση ανεξάρτητων κριτών για την επαλήθευση των ενοτήτων με σχετιζόμενο νόημα:* Χρησιμοποιούνται άλλοι ερευνητές για την επαλήθευση των ευρημάτων.
7. *Απάλειψη των πλεονασμών:* Γίνεται από τον ερευνητή έλεγχος των νοηματικών ενοτήτων με σκοπό την αφαίρεση αυτών που πλεονάζουν, αφού έχουν αναφερθεί προηγουμένως.
- 8 *Ομαδοποίηση ενοτήτων με σχετιζόμενο νόημα:* Για να γίνει κατανοητό το αν υπάρχει κάποιο κοινό χαρακτηριστικό που συνδέει αρκετές διακριτές ενότητες σχετιζόμενου νοήματος, ο ερευνητής ομαδοποιεί ενότητες με σχετιζόμενο νόημα.
9. *Καθορισμός θεμάτων από τις ομαδοποιημένες νοηματικές ενότητες:* Ο ερευνητής εξετάζει όλες τις ομαδοποιημένες νοηματικές ενότητες για να καθορίσει αν υπάρχει ένα κεντρικό θέμα που να εκφράζει τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών των ομάδων.
10. *Συγγραφή μιας περίληψης κάθε ατομικής συνέντευξης:* Πρόκειται για την επιστροφή στην καταγραφή της συνέντευξης για τη δημιουργία μιας περίληψής της, έτσι ώστε να ενσωματωθούν τα θέματα που έχουν συλλεχθεί από τα στοιχεία.
11. *Επιστροφή στον ερωτώμενο με την περίληψη και τα θέματα για τη διεξαγωγή μιας δεύτερης συνέντευξης:* Είναι ο έλεγχος για την επαλήθευση με ακρίβεια της ουσίας της πρώτης συνέντευξης.
12. *Τροποποίηση των θεμάτων και περίληψη:* Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν προκύψει από τη δεύτερη συνέντευξη, ο ερευνητής εξετάζει στο σύνολό τους τα στοιχεία και τροποποιεί ή προσθέτει θέματα με τον τρόπο που κρίνει απαραίτητο.
13. *Εντοπισμός γενικών και μοναδικών θεμάτων για όλες τις συνεντεύξεις:* Αρχικά, ο ερευνητής σημειώνει αν υπάρχουν κοινά θέματα σε όλες ή στις

περισσότερες συνεντεύξεις. Εν συνεχεία, σημειώνει πότε υπάρχουν θέματα που είναι μοναδικά σε μία μόνο συνέντευξη ή σε μια μειοψηφία συνεντεύξεων.

14. *Τοποθέτηση των θεμάτων στα πλαίσιά τους*: Επανατοποθετούνται τα προαναφερθέντα θέματα στα γενικά πλαίσια ή στην προβληματική από την οποία αυτά τα θέματα προέκυψαν.

15. *Σύνθετη περίληψη*: Γράφεται μια σύνθετη περίληψη όλων των συνεντεύξεων στην οποία θα περιέχεται με ακρίβεια η ουσία του υπό έρευνα φαινομένου. Αυτή η σύνθετη περίληψη περιγράφει τον «κόσμο» με τον τρόπο που τον έχουν βιώσει οι ερωτώμενοι.

2.1.1. Κριτήρια επιλογής ερωτώμενων

Τα κριτήρια επιλογής των ερωτωμένων ήταν τα εξής:

- **Οι πατεράδες προέρχονταν από την Ελλάδα και μόνο**
- **Οι πατεράδες να ζουν και να εργάζονται στην Ελλάδα**
- **Οι πατεράδες να είναι διαζευγμένοι, εν διαστάσει, ή να έχουν αναγνωρίσει τα εκτός γάμου παιδιά τους.**

2.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας

Η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας επικεντρώθηκε στη μελέτη εφτά περιπτώσεων. Η κάθε περίπτωση πληρούσε τα κριτήρια που προαναφέρθηκαν για την ένταξή της στην ερευνητική διαδικασία. Αν και ο αριθμός των περιπτώσεων ήταν μικρής κλίμακας (7 περιστατικά) θεωρήθηκε από τους ερευνητές ότι είναι δυνατό, μέσα από τις εμπειρίες και τα βιώματα των περιπτώσεων, να σκιαγραφηθεί το φαινόμενο της γονικής αποξένωσης ως προς τον πατέρα με όλες τις συνοδές συνέπειες. Με έναν επαρκή και σαφή τρόπο, το σύνολο των περιπτώσεων μπορεί να αντικατοπτρίσει την παρούσα γενική κατάσταση που επικρατεί στον Ελλαδικό χώρο και ανταποκρίνεται στην επίτευξη του σκοπού και των στόχων της παρούσας έρευνας.

Σύμφωνα με τη μέθοδο της φαινομενολογικής ανάλυσης των στοιχείων της συνέντευξης, αναλύσαμε τα δεδομένα που προέκυψαν από τη μελέτη των συνεντεύξεων. Τα χωρίσαμε σε ενότητες με γενικό νόημα. Δημιουργήσαμε ένα πλαίσιο με σαφή κατονομασία για κάθε κωδικοποιημένο δεδομένο. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν στις συνεντεύξεις συγκρίθηκαν στο κάθε πλαίσιο. Η σύγκριση είχε ως αποτέλεσμα την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών για την παραγωγή των ποιοτικών μας αποτελεσμάτων.

Οι ενότητες με γενικό νόημα που προέκυψαν ήταν οι εξής:

1. Οι μητέρες «εμποδίζουν» την επικοινωνία των παιδιών με τον πατέρα
2. Όλες οι μητέρες αξιώνουν υπέρογκα ποσά διατροφής από τους πατέρες

3. Οι δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται είναι στο σύνολό τους υπέρ της μητέρας, στηριγμένες στα στερεότυπα που επικρατούν για το ρόλο του πατέρα στην οικογένεια
4. Όλοι οι πατέρες κάνουν λόγο για επιφανειακή έρευνα των υποθέσεών τους στα δικαστήρια.

2.2.1 Ομοιότητες και διαφορές που προκύπτουν από τα αποτελέσματα της συνέντευξης

1. Κάποια από τα παιδιά των ερωτωμένων προέρχονται από γάμο. Τα υπόλοιπα παιδιά γεννήθηκαν εκτός γάμου, αλλά έχουν αναγνωριστεί με τις απαραίτητες νομικές διαδικασίες από τους πατέρες τους.
2. Κάποια παιδιά, δηλώνουν άρνηση στην επικοινωνία με τους πατέρες τους. Τα υπόλοιπα επιθυμούν την διατήρηση της επικοινωνίας με αυτούς.
3. Κάποιες από τις μητέρες των παιδιών, διαμένουν εκτός Ελλάδος μαζί με αυτά. Όλες οι υπόλοιπες διαμένουν εντός της χώρας.

2.3 Συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα

Συνοψίζοντας και συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας , διαπιστώνεται ότι το σύνολο των περιπτώσεων που μελετήθηκαν, ανταποκρίνεται σε υψηλό βαθμό στη θεωρία της γονικής αποξένωσης. Η ανάθεση της επιμέλειας των παιδιών στον πατέρα ύστερα από το χωρισμό των γονέων, εξακολουθεί να είναι κάτι το οποίο θεωρείται αυτομάτως αρνητικό από την πλευρά των δικαστηρίων και όχι μόνο. Τυχόν εξαιρέσεις, προς το παρόν, αποτελούν απλή επιβεβαίωση του κανόνα αυτού.

Στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις διέπουν τις αποφάσεις των δικαστηρίων με αποτέλεσμα τη διαιώνιση του εν λόγω φαινομένου. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης κατάστασης, όπως είναι κατανοητό, επιβαρύνουν όχι μόνο τους γονείς, αλλά πολύ περισσότερο τα παιδιά. Τα κενά που αναγνωρίζονται στις υπάρχουσες δομές, τόσο σε νομοθετικό και πολιτικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο είναι μεγάλα.

2.4 Προτάσεις

Αναπόσπαστο κομμάτι μιας έρευνας που πραγματεύεται ένα συγκεκριμένο θέμα, μετά την περάτωση της εργασίας των ερευνητών, είναι να καταθέσουν κάποιες προτάσεις για τη βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης. Συνεπώς, κρίθηκε απαραίτητο απ' τους ερευνητές της παρούσας μελέτης με θέμα «Η ανάθεση της επιμέλειας των παιδιών στον πατέρα μετά το χωρισμό των γονέων» να γίνει το ίδιο.

Οι εμπειρίες των πατέρων από την αντιμετώπιση των μητέρων των παιδιών, των δικαστηρίων και της ευρύτερης κοινωνίας μετά την εκτενή βιβλιογραφική ανασκόπηση, τη διεξαγωγή παράλληλης έρευνας και την αξιολόγηση των ευρημάτων μας δίνουν τη δυνατότητα να προχωρήσουμε στην υποβολή προτάσεων.

1. Να θεσμοθετηθούν ειδικά οικογενειακά δικαστήρια που θα απαρτίζονται από δικαστές με ειδικές γνώσεις και από ειδικό επιστημονικό προσωπικό. Να συμμετέχουν σε αυτά οι διάδικοι.
2. Να ορίζονται ως δικαστικοί επιμελητές σε περιπτώσεις οικογενειακών δικών, κοινωνικοί λειτουργοί.
3. Να γίνει συνταγματική κατοχύρωση της πατρότητας, έτσι ώστε να επέλθει η ισότητά της σε θεσμικό επίπεδο με τη μητρότητα. Ο πατέρας-δημιουργός να εκτιμάται μέσω των σχολικών και άλλων εγχειριδίων. Να υπάρξει επίσης κοινωνική παραδοχή της ύπαρξης του πατρικού φίλτρου.

4. Να εκπαιδευτούν οι δικαστές έτσι ώστε να αποφασίζουν για τις οικογενειακές υποθέσεις αμερόληπτα και όχι με βάση στερεότυπα και το φύλο των γονέων.
5. Να θεσμοθετηθεί η από κοινού επιμέλεια των γονέων ως προς τα ανήλικα παιδιά τους (και η από κοινού γονική μέριμνα).
6. Να θεσμοθετηθεί ώστε σε περίπτωση εξώγαμου τέκνου να αποκτάται η γονική μέριμνα εκτός από τη φυσική μητέρα και από το φυσικό πατέρα.
7. Να μη θεωρούνται τα παιδιά αντικείμενο ιδιοκτησίας της μητέρας, αλλά να τοποθετηθεί θεσμικά και ο πατέρας σε ισότιμο ρόλο και να θεωρηθεί νομικά η ψυχολογική βία κατά του άνδρα και των παιδιών εξ' ίσου σημαντική.
8. Για την επιδίκαση διατροφής, να θεσπιστούν περισσότερα κριτήρια (φορολογική δήλωση, καθαρός μισθός, έξοδα διακοπών, επικοινωνίας κλπ) που να λαμβάνουν υπόψη και τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών και τις δυνατότητες των γονέων. Σε περίπτωση δε διατροφής συζύγου, να θεσμοθετηθεί ως επιπλέον κριτήριο και η διάρκεια του γάμου.
9. Να λειτουργήσουν οι υποστηρικτικοί κοινωνικοί φορείς με εξειδικευμένο προσωπικό (ψυχιάτρους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, παιδαγωγούς, παιδοψυχιάτρους κλπ)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Εισαγωγή:

Κεφάλαιο Πρώτο

**ΜΝΗΣΤΕΙΑ, ΓΑΜΟΣ , ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΓΑΜΟ, ΑΚΥΡΟΣ ΓΑΜΟΣ,
ΔΙΑΖΥΓΙΟ**

Κεφάλαιο Δεύτερο

**ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ, ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ, ΙΑΤΡΙΚΗ
ΥΠΟΒΟΗΘΗΣΗ, ΥΙΟΘΕΣΙΑ, ΑΝΑΔΟΧΗ**

Κεφάλαιο Τρίτο

ΔΙΑΤΡΟΦΗ

Κεφάλαιο Τέταρτο

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ, ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ, ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΑΜΟΣ

1350

Όροι για τη σύναψη του γάμου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΓΑΜΟΣ

"Για τη σύναψη γάμου απαιτείται συμφωνία των μελλονύμφων. Οι σχετικές δηλώσεις γίνονται αυτοπροσώπως και χωρίς αίρεση ή προθεσμία.

Οι μελλονύμφοι πρέπει να έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους. Το δικαστήριο μπορεί, αφού ακούσει τους μελλονύμφους και τα πρόσωπα που ασκούν την επιμέλεια του ανηλίκου, να επιτρέψει το γάμο και πριν από τη συμπλήρωση αυτής της ηλικίας, αν η τέλεσή του επιβάλλεται από σπουδαίο λόγο".

1351

"Δεν μπορούν να συνάψουν γάμο όσοι εμπίπτουν σε μια από τις περιπτώσεις του άρθρου 128 και της πρώτης παραγράφου του άρθρου 131, καθώς και εκείνοι στους οποίους έχει απαγορευθεί ειδικά η τέλεση γάμου, σύμφωνα με το άρθρο 129 αριθμ. 2".

1352

"Όποιος βρίσκεται σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση πλήρη ή μερική που περιλαμβάνει και το γάμο, συνάπτει γάμο μόνο με τη συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του. Αν ο τελευταίος αρνείται να συναινέσει, το

δικαστήριο μπορεί, αφού τον ακούσει, να δώσει την άδεια για τη σύναψη του γάμου, εφόσον το επιβάλλει το συμφέρον του συμπαραστατουμένου".

1354

Κώλυμα από γάμο που υπάρχει

Εμποδίζεται η σύναψη γάμου πριν λυθεί ή ακυρωθεί αμετάκλητα ο γάμος που υπάρχει. Οι σύζυγοι μπορούν να επαναλάβουν την τέλεση του μεταξύ τους γάμου και πριν αυτός ακυρωθεί.

1356

Από συγγένεια εξ αίματος

Εμποδίζεται ο γάμος με συγγενείς εξ αίματος, σε ευθεία γραμμή απεριόριστα και σε πλάγια γραμμή ως και τον τέταρτο βαθμό.

1357

Από αγχιστεία

Εμποδίζεται ο γάμος με συγγενείς εξ αγχιστείας, σε ευθεία γραμμή απεριόριστα και σε πλάγια ως και τον τρίτο βαθμό.

1360

Από υιοθεσία

Εμποδίζεται ο γάμος εκείνου που υιοθέτησε ή των κατιόντων του με αυτόν που υιοθετήθηκε. Το κώλυμα διατηρείται και μετά τη λύση τής υιοθεσίας.

1367

Τέλεση του γάμου

"Ο γάμος τελείται είτε με τη σύγχρονη δήλωση των μελλονύμφων ότι συμφωνούν σ' αυτό (πολιτικός γάμος) είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας ή από λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκευματος γνωστού στην Ελλάδα.

Η δήλωση γίνεται δημόσια κατά πανηγυρικό τρόπο ενώπιον δύο μαρτύρων, προς το δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας του τόπου όπου τελείται ο

γάμος ή προς το νόμιμο αναπληρωτή τους, που είναι υποχρεωμένοι να συντάξουν αμέσως σχετική πράξη.

Οι προϋποθέσεις της ιεροτελεστίας και κάθε θέμα σχετικό με αυτήν διέπονται από το τυπικό και τους κανόνες του δόγματος ή του θρησκευάματος σύμφωνα με το οποίο γίνεται η ιεροτελεστία, εφόσον δεν είναι αντίθετοι με τη δημόσια τάξη. Ο θρησκευτικός λειτουργός είναι υποχρεωμένος να συντάξει αμέσως σχετική πράξη. Η τέλεση πολιτικού γάμου δεν εμποδίζει την ιερολογία του ίδιου γάμου κατά τη θρησκεία και το δόγμα των συζύγων".

1368

Άδεια γάμου

"Για να τελεσθεί ο γάμος, είτε ως πολιτικός είτε με ιερολογία της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας, απαιτείται άδεια του δημάρχου ή του προέδρου της κοινότητας της τελευταίας κατοικίας του καθενός από τα πρόσωπα που πρόκειται να παντρευτούν. Σε περίπτωση που ο αρμόδιος για την έκδοση της άδειας αρνείται να τη χορηγήσει, αποφασίζει αμετάκλητα το αρμόδιο μονομελές πρωτοδικείο σύμφωνα με τις διατάξεις της εκούσιας δικαιοδοσίας του κώδικα πολιτικής δικονομίας. Η απόφαση εκδίδεται μέσα σε δέκα ημέρες από την κατάθεση της σχετικής αίτησης".

1369

Γνωστοποίηση μελλοντικού γάμου

"Πριν από την τέλεση του γάμου, με όποιον τύπο και αν αυτός πρόκειται να τελεσθεί, πρέπει να γνωστοποιούνται με τοιχοκόλληση σχετικής αγγελίας στο δημοτικό ή κοινοτικό κατάστημα της κατοικίας του καθενός από τα

πρόσωπα που πρόκειται να παντρευτούν, το όνομα και το επώνυμο των προσώπων αυτών, το επάγγελμά τους, το όνομα των γονέων τους και ο τόπος όπου γεννήθηκαν, όπου κατοικούσαν τελευταία και όπου πρόκειται να τελεσθεί ο γάμος. Αν ο γάμος δεν τελεσθεί μέσα σε έξι μήνες από τη γνωστοποίηση, η γνωστοποίηση πρέπει να επαναληφθεί.

Όταν τα πρόσωπα που πρόκειται να παντρευτούν κατοικούν σε μεγάλη πόλη, η γνωστοποίηση γίνεται με δημοσίευση σε ημερήσια εφημερίδα του τόπου της κατοικίας".

1370

"Η άδεια γάμου δίνεται υποχρεωτικά, αφού ερευνηθεί αν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι για το γάμο που πρόκειται να τελεσθεί και αν έγινε η γνωστοποίηση. Αν υπάρχουν σπουδαίοι λόγοι, η γνωστοποίηση μπορεί να παραλειφθεί".

1371

Γάμος μεταξύ ετεροδόξων ή ετεροθρήσκων

Προκειμένου για γάμο μεταξύ ετεροδόξων ή μεταξύ ετεροθρήσκων η ιεροτελεστία γίνεται όπως απαιτεί το δόγμα ή το θρήσκευμα του καθενός απ' αυτούς που συνέρχονται σε γάμο, αν είναι αναγνωρισμένο στην Ελλάδα.

1372

Άκυρος και ανυπόστατος γάμος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΚΥΡΟΣ ΚΑΙ ΑΚΥΡΩΣΙΜΟΣ ΓΑΜΟΣ

"Άκυρος είναι μόνο ο γάμος που έγινε κατά παράβαση των άρθρων 1350 έως 1352, 1354, 1356, 1357 και 1360. Δεν είναι άκυρος ο γάμος, εφόσον έχει γίνει η δήλωση του άρθρου 1367 προς τον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας ή το νόμιμο αναπληρωτή τους, έστω και αν έχουν παραλειφθεί οι άλλοι όροι της τέλεσης.

Γάμος που έγινε χωρίς να τηρηθεί καθόλου ένας από τους τύπους που προβλέπονται στο άρθρο 1367 είναι ανυπόστατος".

1373

"Η ακυρότητα του γάμου αίρεται:

1. αν, στην περίπτωση της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1350, ακολουθήσει ελεύθερη και πλήρης συμφωνία των συζύγων
2. αν, στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1350, δοθεί εκ των υστέρων άδεια του δικαστηρίου ή ο σύζυγος, αφού συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του, αναγνωρίσει το γάμο
3. αν, στην περίπτωση του άρθρου 1351, ο σύζυγος, αφού γίνει ικανός για δικαιοπραξία, αναγνωρίσει το γάμο
- "4. αν, στην περίπτωση του άρθρου 1352, ο δικαστικός συμπαραστάτης, το δικαστήριο ή ο ίδιος ο σύζυγος, αφού γίνει ικανός, εγκρίνει το γάμο"

1374

Ακυρώσιμος εξαιτίας πλάνης

Γάμος που έχει τελεσθεί μπορεί να ακυρωθεί εξαιτίας πλάνης σχετικής με την ταυτότητα του προσώπου του άλλου συζύγου.

Η ακύρωση αποκλείεται, αν ο σύζυγος αναγνώρισε το γάμο μετά τη διάλυση της πλάνης.

1375

Ακυρώσιμος εξαιτίας απειλής

Γάμος που έχει τελεσθεί μπορεί να ακυρωθεί αν ο σύζυγος εξαναγκάστηκε να τον συνάψει με απειλή, παράνομα ή αντίθετα προς τα χρηστά ήθη.

Η ακύρωση αποκλείεται, αν αυτός που εξαναγκάστηκε αναγνώρισε το γάμο αφού πέρασε η απειλή.

1376

Πώς γίνεται η ακύρωση

Στην περίπτωση του άκυρου γάμου, καθώς και αυτού που έγινε από πλάνη ή με απειλή, απαιτείται δικαστική απόφαση που να τον ακυρώνει.

1378

Ποιος ενάγει για ακύρωση

"Η αγωγή για ακύρωση του γάμου μπορεί να ασκηθεί:

1. στις περιπτώσεις των άρθρων 1350 έως 1352, 1354, 1356, 1357 και 1360 από τους συζύγους και από οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον, καθώς και από τον εισαγγελέα αυτεπαγγέλτως
2. στις περιπτώσεις των άρθρων 1374 και 1375 μόνο από τον σύζυγο που πλανήθηκε ή απειλήθηκε, όχι όμως από τους κληρονόμους του".

1379

Η αγωγή για την ακύρωση του γάμου μπορεί να εγερθεί από αντιπρόσωπο, μόνο αν έχει ειδικά εξουσιοδοτηθεί.

1380

Παραγραφή

Παραγραφή της αγωγής για ακύρωση του γάμου χωρεί μόνο στην περίπτωση ακύρωσης εξαιτίας πλάνης ή απειλής.

Η παραγραφή επέρχεται όταν περάσουν έξι μήνες αφότου έγινε δυνατόν να εγερθεί η αγωγή και πάντως όταν περάσουν τρία χρόνια από την τέλεση του γάμου.

1381

Αποτελέσματα της ακύρωσης

Με την αμετάκλητη δικαστική απόφαση που ακυρώνει το γάμο αίρονται τα αποτελέσματά του, για οποιονδήποτε λόγο και αν ακυρώθηκε.

1382

"Τα τέκνα από το γάμο που ακυρώθηκε διατηρούν την ιδιότητα τέκνου γεννημένου σε γάμο".

1383

Νομιζόμενος γάμος

"Αν κατά την τέλεση του γάμου αγνοούσαν την ακυρότητα και οι δύο σύζυγοι ή την αγνοούσε ο ένας μόνον απ' αυτούς, η ακύρωση ενεργεί ως προς αυτούς ή αυτόν που την αγνοούσε μόνο για το μέλλον.

Ο σύζυγος που αγνοούσε μόνος κατά την τέλεση του γάμου την ακυρότητα έχει, στην περίπτωση της ακύρωσης, εναντίον του άλλου συζύγου που γνώριζε εξ αρχής την ακυρότητα και, αν αυτός πέθανε μετά την ακύρωση του γάμου, κατά των κληρονόμων του δικαίωμα διατροφής σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για το διαζύγιο, οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως".

1384

"Το δικαίωμα της δεύτερης παραγράφου του προηγούμενου άρθρου ανήκει και στο σύζυγο, που εξαναγκάστηκε να τελέσει γάμο με απειλή, κατά τρόπο παράνομο ή αντίθετο προς τα χρηστά ήθη, αν ο γάμος ακυρωθεί ή λυθεί με το θάνατο του άλλου συζύγου".

1385

Δικαιώματα τρίτων

Η ακύρωση του γάμου δεν βλάπτει τα δικαιώματα τρίτων που έχουν συναλλαχθεί καλόπιστα με κάποιον από τους συζύγους.

1386

Υποχρέωση για συμβίωση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΜΟ

"Ο γάμος παράγει για τους συζύγους αμοιβαία υποχρέωση για συμβίωση, εφόσον η σχετική αξίωση δεν αποτελεί κατάχρηση δικαιώματος".

1387

Ρύθμιση του συζυγικού βίου

"Οι σύζυγοι αποφασίζουν από κοινού για κάθε θέμα του συζυγικού βίου. Αν ο ένας από τους συζύγους βρίσκεται σε φυσική ή νομική αδυναμία, αποφασίζει μόνος του ο άλλος.

Η ρύθμιση από τους συζύγους του κοινού τους βίου πρέπει να μην εμποδίζει την επαγγελματική και την υπόλοιπη δραστηριότητα του καθενός από αυτούς και να μην παραβιάζει τη σφαίρα της προσωπικότητάς τους".

1388

Επώνυμο των συζύγων

"Με τον γάμο δεν μεταβάλλεται το επώνυμο των συζύγων, ως προς τις έννομες σχέσεις τους.

Στις κοινωνικές σχέσεις ο κάθε σύζυγος μπορεί, εφόσον σ' αυτό συμφωνεί και ο άλλος, να χρησιμοποιεί το επώνυμο του τελευταίου ή να το προσθέτει στο δικό του".

1389

Κοινή συμβολή για τις οικογενειακές ανάγκες

"Οι σύζυγοι έχουν την υποχρέωση να συνεισφέρουν από κοινού, ο καθένας ανάλογα με τις δυνάμεις του, για την αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας. Η συνεισφορά γίνεται με την προσωπική εργασία, τα εισοδήματά τους και την περιουσία τους".

1390

"Στην υποχρέωση του προηγούμενου άρθρου περιλαμβάνονται ειδικότερα η αμοιβαία υποχρέωση των συζύγων για διατροφή τους, η κοινή υποχρέωση για διατροφή των τέκνων τους και γενικά η υποχρέωση για συμβολή τους στη λειτουργία του κοινού οίκου. Το μέτρο της υποχρέωσης προσδιορίζεται ανάλογα με τις συνθήκες της οικογενειακής ζωής και η εκπλήρωσή της γίνεται με τον τρόπο που επιβάλλει η έγγαμη συμβίωση".

1391

Διακοπή της συμβίωσης

"Αν ο σύζυγος διέκοψε την έγγαμη συμβίωση για εύλογη αιτία, η διατροφή που του οφείλεται από τον άλλο, πληρώνεται σε χρήμα και προκαταβάλλεται κάθε μήνα.

Η υποχρέωση διατροφής της προηγούμενης παραγράφου παύει ή το ποσό της αυξάνεται ή μειώνεται, όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις".

1392

Ανάλογη εφαρμογή

"Οι διατάξεις των άρθρων 1494 και 1498 έως 1500 εφαρμόζονται αναλόγως και για τη διατροφή μεταξύ συζύγων. Επίσης εφαρμόζεται αναλόγως η διάταξη του άρθρου 1495, αν υπάρχει βάσιμος λόγος διαζυγίου που ανάγεται σε υπαιτιότητα του δικαιούχου συζύγου".

1393

Ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης

"Σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης, το δικαστήριο μπορεί, εφόσον το επιβάλλουν λόγοι επιείκειας ενόψει των ειδικών συνθηκών του καθενός από τους συζύγους και του συμφέροντος των τέκνων, να παραχωρήσει στον ένα σύζυγο την αποκλειστική χρήση ολόκληρου ή τμήματος του ακινήτου που χρησιμεύει για κύρια διαμονή των ίδιων (οικογενειακή στέγη), ανεξάρτητα

από το ποιος από αυτούς είναι κύριος ή έχει απέναντι στον κύριο το δικαίωμα της χρήσης του. Η απόφαση του δικαστηρίου υπόκειται σε αναθεώρηση, όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις. Αν το δικαίωμα χρήσης της οικογενειακής στέγης πηγάζει από σχέση εργασίας ανάμεσα στον ένα από τους συζύγους και έναν τρίτο, η παραχώρηση της χρήσης της στον άλλο σύζυγο από το δικαστήριο, σύμφωνα με τους όρους της προηγούμενης παραγράφου, μπορεί να γίνει μόνον εφόσον συναινεί σ' αυτό και ο τρίτος".

1394

Κατανομή των κινητών

"Σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης, ο καθένας από τους συζύγους δικαιούται να παραλάβει τα κινητά που του ανήκουν, ακόμη και αν τα χρησιμοποιούσαν και οι δύο ή και μόνος ο άλλος σύζυγος. Υποχρεούται όμως να παραχωρήσει στον άλλο σύζυγο τη χρήση των οικιακών αντικειμένων που του είναι απολύτως απαραίτητα για τη χωριστή του εγκατάσταση, αν το επιβάλλουν οι περιστάσεις για λόγους επιείκειας".

1395

"Οι σύζυγοι κατανέμουν, σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης, τη χρήση των κινητών που ανήκουν και στους δύο, σύμφωνα με τις προσωπικές τους ανάγκες. Αν διαφωνούν, η κατανομή γίνεται από το δικαστήριο που μπορεί να επιδικάσει εύλογη αποζημίωση για τη χρήση που παραχωρεί".

1396

Μέτρο αμοιβαίας ευθύνης

"Οι σύζυγοι κατά την εκπλήρωση των αμοιβαίων υποχρεώσεών τους, που πηγάζουν από το γάμο, ευθύνονται με μέτρο την επιμέλεια που δείχνουν στις προσωπικές του υποθέσεις".

1397

Περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων

"Με την επιφύλαξη των διατάξεων που ακολουθούν, ο γάμος δεν μεταβάλλει την περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων".

1398

Τεκμήρια για τα κινητά

"Τα κινητά που βρίσκονται στη νομή ή κατοχή του ενός ή και των δύο συζύγων τεκμαίρεται, υπέρ των δανειστών του καθενός από αυτούς, ότι ανήκουν στο σύζυγο που είναι οφειλέτης τους. Το τεκμήριο αυτό δεν ισχύει σε περίπτωση διακοπής της έγγαμης συμβίωσης.

Τα κινητά που βρίσκονται στη νομή ή κατοχή και των δύο συζύγων τεκμαίρεται, στις μεταξύ τους σχέσεις, ότι ανήκουν και στους δύο κατά ίσα μέρη.

Στις σχέσεις των συζύγων μεταξύ τους και με τους δανειστές τους τεκμαίρεται ότι τα κινητά τα προορισμένα για την προσωπική χρήση του ενός από τους συζύγους ανήκουν σ' αυτόν".

1399

Διαχείριση της περιουσίας του ενός συζύγου από τον άλλο

"Αν ο ένας από τους συζύγους ανέθεσε στον άλλο τη διαχείριση της ατομικής του περιουσίας, δεν υπάρχει υποχρέωση για λογοδοσία και για απόδοση των εισοδημάτων από τη διαχείριση, εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά. Τα εισοδήματα καταλογίζονται στην υποχρέωση συνεισφοράς για τις ανάγκες της οικογένειας.

Η παραίτηση από το δικαίωμα ανάκλησης αυτής της ανάθεσης είναι άκυρη".

1400

Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα

"Αν ο γάμος λυθεί ή ακυρωθεί και η περιουσία του ενός συζύγου έχει, αφότου τελέσθηκε ο γάμος, αυξηθεί, ο άλλος σύζυγος, εφόσον συνέβαλε με οποιονδήποτε τρόπο στην αύξηση αυτή, δικαιούται να απαιτήσει την απόδοση του μέρους της αύξησης το οποίο προέρχεται από τη δική του συμβολή. Τεκμαίρεται ότι η συμβολή αυτή ανέρχεται στο ένα τρίτο της αύξησης, εκτός αν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη ή καμία συμβολή.

Η προηγούμενη παράγραφος εφαρμόζεται αναλογικά και στην περίπτωση διάστασης των συζύγων που διάρκεσε περισσότερο από τρία χρόνια.

Στην αύξηση της περιουσίας των συζύγων δεν υπολογίζεται ό,τι αυτοί απέκτησαν από δωρεά, κληρονομιά ή κληροδοσία ή με διάθεση των αποκτημάτων από αυτές τις αιτίες".

1401

"Η αξίωση του προηγούμενου άρθρου δεν γεννιέται, σε περίπτωση θανάτου, στο πρόσωπο των κληρονόμων του συζύγου που πέθανε. Επίσης δεν εκχωρείται ούτε κληρονομείται, εκτός αν έχει αναγνωριστεί συμβατικά ή έχει επιδοθεί αγωγή. Η αξίωση παραγράφεται δύο χρόνια μετά τη λύση ή την ακύρωση του γάμου".

1402

Παροχή ασφάλειας

"Με την επιφύλαξη της διάταξης του άρθρου 1262 αριθ. 4, ο καθένας από τους συζύγους έχει το δικαίωμα, στην περίπτωση που ασκήθηκε αγωγή διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή που ο ίδιος άσκησε με αγωγή την αξίωση του άρθρου 1400, να ζητήσει από τον άλλο σύζυγο ή από τους κληρονόμους του την παροχή ασφάλειας, αν εξαιτίας τής συμπεριφοράς τους υπάρχει βάσιμος φόβος ότι κινδυνεύει αυτή η αξίωσή του".

1403

Επιλογή κοινοκτημοσύνης

"Οι σύζυγοι μπορούν, πριν από το γάμο ή κατά τη διάρκειά του, να επιλέγουν με σύμβαση, για τη ρύθμιση των συνεπειών του γάμου στην περιουσιακή τους κατάσταση, αντί για το σύστημα που προβλέπεται από τα άρθρα 1397 και 1400 έως 1402, σύστημα κοινωνίας κατά ίσα μέρη σε περιουσιακά τους στοιχεία χωρίς δικαίωμα διάθεσης, από τον καθένα τους, του ιδανικού του μεριδίου (σύστημα κοινοκτημοσύνης), τηρώντας τις διατάξεις των άρθρων που ακολουθούν.

Οι συμβάσεις της προηγούμενης παραγράφου καταρτίζονται με συμβολαιογραφικό έγγραφο και καταχωρίζονται στο ενιαίο ειδικό δημόσιο βιβλίο που τηρείται γι' αυτό το σκοπό. Πριν από την καταχώριση δεν ισχύουν απέναντι στους τρίτους".

1404

"Οι λεπτομέρειες του συστήματος της κοινοκτημοσύνης που επιλέγεται και ιδίως τα σχετικά με την έκτασή της, τη διοίκηση των στοιχείων της κοινής περιουσίας, καθώς και την εκκαθάριση των τυχόν αμοιβαίων αποκαταστατικών αξιώσεων και τη διανομή των κοινών πραγμάτων μετά τη λήξη της, καθορίζονται στο σχετικό συμβόλαιο με βάση την αρχή της ισότητας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των συζύγων. Το συμβόλαιο για την κοινοκτημοσύνη δεν μπορεί να παραπέμψει σε έθιμα, σε νόμο που δεν ισχύει ή σε νόμο αλλοδαπό".

1405

"Αν στο συμβόλαιο δεν υπάρχει πρόβλεψη για την έκταση της κοινοκτημοσύνης, η κοινοκτημοσύνη περιλαμβάνει όσα περιουσιακά στοιχεία ο καθένας από τους συζύγους αποκτά από αιτία μη χαριστική κατά τη διάρκεια του γάμου, εκτός από τα εισοδήματα της περιουσίας την οποία

είχε πριν από το γάμο. Δεν περιλαμβάνονται οπωσδήποτε στην κοινή περιουσία, ακόμη και αν αποκτήθηκαν από μη χαριστική αιτία:

1. τα περιουσιακά στοιχεία του καθενός από τους συζύγους που προορίζονται για αυστηρά προσωπική του χρήση ή για την άσκηση του επαγγέλματός του και τα παραρτήματά τους
2. οι απαιτήσεις των άρθρων 464 και 465
3. τα δικαιώματα σε προϊόντα της διάνοιας.

Αν στο συμβόλαιο δεν υπάρχει διαφορετική πρόβλεψη για τη χρήση και κάρπωση, τη διοίκηση και τη διάθεση των κοινών πραγμάτων, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις των άρθρων 785 έως 792, του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 793 και του άρθρου 794".

1406

Υποκατάσταση

"Ό,τι ο κάθε σύζυγος αποκτά κατά τη διάρκεια του γάμου με διάθεση στοιχείων της ατομικής του περιουσίας, περιέρχεται σ' αυτήν. Ο ισχυριζόμενος ότι η απόκτηση έγινε με τέτοια διάθεση βαρύνεται με την απόδειξη του ισχυρισμού του".

1407

Δικαιοπραξίες από τον ένα σύζυγο

"Δικαιοπραξίες αναφερόμενες σε περιουσιακά στοιχεία της κοινοκτημοσύνης, οι οποίες, σύμφωνα με τους κανόνες που τη ρυθμίζουν, επιχειρούνται είτε και από τους δύο συζύγους από κοινού είτε από τον ένα, αλλά με τη συναίνεση του άλλου, μπορούν να επιχειρούνται εγκύρως και από τον ένα μόνο σύζυγο, με άδεια του δικαστηρίου, αν ο άλλος βρίσκεται

σε φυσική ή νομική αδυναμία ή αρνείται να δηλώσει τη βούλησή του και η δικαιοπραξία επιβάλλεται από το συμφέρον της οικογένειας".

1408

Έκταση υπεγγυότητας της κοινής περιουσίας

"Στην περίπτωση όπου επιλέγεται σύστημα κοινοκτημοσύνης, η κοινή περιουσία, πέρα από τα εμπράγματα δικαιώματα ή άλλα βάρη, με τα οποία βαρύνεται, είναι υπέγγυα και:

1. για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνει ο ένας σύζυγος, μέσα στα όρια της διαχειριστικής του εξουσίας, για τη διαχείριση αυτής της περιουσίας
2. για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνει ο ένας σύζυγος για τις ανάγκες της οικογένειας
3. για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνουν και οι δύο σύζυγοι".

1409

"Η κοινή περιουσία είναι επιπλέον υπέγγυα, έως το μισό της αξίας της, και απέναντι στους ατομικούς δανειστές του κάθε συζύγου, εφόσον δεν είναι δυνατή η ικανοποίησή τους από την ατομική περιουσία του:

1. για υποχρεώσεις που αυτός ανέλαβε μόνος του για τη διαχείριση της περιουσίας αυτής πέρα από τα όρια της διαχειριστικής του εξουσίας
2. για ατομικά χρέη του, οποτεδήποτε και αν αυτά γεννήθηκαν.

Αν, στις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου, οι δανειστές είναι εγχειρόγραφοι, προτιμώνται οι δανειστές του προηγούμενου άρθρου".

+

+1410

Επικουρική υπεγγυότητα της ατομικής περιουσίας

"Για τα χρέη του άρθρου 1408 οι δανειστές μπορούν να στραφούν επικουρικά και κατά της ατομικής περιουσίας του μη οφειλέτη συζύγου έως το μισό της αξίας της απαίτησής τους, εφόσον η κοινή περιουσία δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των χρεών του".

1411

Λήξη

"Η κοινοκτημοσύνη λήγει αυτοδικαίως με τη λύση ή την ακύρωση του γάμου.

Λήγει επίσης, όταν ο ένας από τους συζύγους κηρυχθεί σε αφάνεια ή σε πτώχευση και η σχετική απόφαση γίνει τελεσίδικη.

Στην περίπτωση του διαζυγίου ή της ακύρωσης του γάμου η λήξη της κοινοκτημοσύνης επέρχεται αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της σχετικής αγωγής".

1412

"Η κοινοκτημοσύνη λήγει με συμφωνία των συζύγων που περιβάλλεται το συμβολαιογραφικό τύπο".

1413

"Ο καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο τη λύση της κοινοκτημοσύνης:

1. αν επήλθε διακοπή της έγγαμης συμβίωσης, που διήρκεσε τουλάχιστον ένα έτος και συνεχίζεται κατά τη συζήτηση της αγωγής

2. αν, λόγω της κακής κατάστασης της περιουσίας του άλλου συζύγου ή της κακής διαχείρισης από αυτόν της κοινής περιουσίας, κινδυνεύουν τα συμφέροντα του ενάγοντος

3. αν υπάρχει αθέτηση, από τον άλλο σύζυγο, της υποχρέωσής του για συνεισφορά στις ανάγκες της οικογένειας. Η απόφαση που διατάσσει τη λύση της κοινοκτημοσύνης ενεργεί αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της αγωγής στον εναγόμενο".

1414

"Η λήξη της κοινοκτημοσύνης, κατά τις διατάξεις των προηγούμενων άρθρων, εκτός από την περίπτωση της λήξης λόγω θανάτου, ισχύει απέναντι στους τρίτους μόνο εφόσον στο περιθώριο του ειδικού δημόσιου βιβλίου, όπου έχει καταχωρισθεί το συστατικό της συμβόλαιο, σημειώνονται η σχετική συμφωνία των συζύγων ή η απόφαση που κηρύσσει την αφάνεια ή την πτώχευση ή, στις περιπτώσεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1411 και του άρθρου 1413, η επίδοση της αγωγής και η σχετική δικαστική απόφαση".

1415

"Με την πρόωρη λήξη της κοινοκτημοσύνης οι σύζυγοι επανέρχονται, από την άποψη της περιουσιακής τους κατάστασης, στο σύστημα που προβλέπεται από τα άρθρα 1397 και 1400 έως 1402.

Στην περίπτωση αυτή, καθώς και όταν η λήξη επέρχεται λόγω λύσης ή ακύρωσης του γάμου, έχουν εφαρμογή για τη λύση της κοινωνίας και τη διανομή των κοινών πραγμάτων, αν δεν υπάρχει διαφορετική συμφωνία, οι διατάξεις των άρθρων 795 και επόμενων, καθώς και οι ειδικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας για τη διανομή κοινών πραγμάτων".

1416

Έκταση εφαρμογής

"Οι διατάξεις αυτού του Κεφαλαίου έχουν εφαρμογή, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά, ανεξάρτητα από τη θρησκεία ή το δόγμα των συζύγων καθώς και από τον τύπο, πολιτικό ή θρησκευτικό, με τον οποίο έγινε ο γάμος τους".

1417 - 1437

(Το παρόν άρθρο καταργήθηκε από 18.02.1983 με το άρθρο 15 Ν. 1329/1983, ΦΕΚ Α' 25).

1438

Πώς επέρχεται

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΑΖΥΓΙΟ

"Ο γάμος μπορεί να λυθεί με διαζύγιο. Το διαζύγιο απαγγέλεται με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζονται στα επόμενα άρθρα".

1439

Ισχυρός κλονισμός

"Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει το διαζύγιο, όταν οι μεταξύ τους σχέσεις έχουν κλονισθεί τόσο ισχυρά, από λόγο που αφορά το πρόσωπο του εναγομένου ή και των δύο συζύγων, ώστε βάσιμα η εξακολούθηση της έγγαμης σχέσης να είναι αφόρητη για τον ενάγοντα.

Εφόσον ο εναγόμενος δεν αποδεικνύει το αντίθετο, ο κλονισμός τεκμαίρεται σε περίπτωση διγαμίας ή μοιχείας του, εγκατάλειψης του ενάγοντα ή επιβουλής της ζωής του από τον εναγόμενο.

Εφόσον οι σύζυγοι βρίσκονται σε διάσταση συνεχώς από τέσσερα τουλάχιστον χρόνια, ο κλονισμός τεκμαίρεται αμάχητα και το διαζύγιο μπορεί να ζητηθεί, έστω και αν ο λόγος του κλονισμού αφορά το πρόσωπο

του ενάγοντα. Η συμπλήρωση του χρόνου διάστασης δεν εμποδίζεται από μικρές διακοπές που έγιναν ως προσπάθεια αποκατάστασης των σχέσεων ανάμεσα στους συζύγους".

1440

Αφάνεια

"Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει το διαζύγιο, όταν ο άλλος έχει κηρυχθεί σε αφάνεια".

1441

Συναινετικό διαζύγιο

"Όταν οι σύζυγοι συμφωνούν για το διαζύγιο, μπορούν να το ζητήσουν με κοινή αίτησή τους που δικάζεται κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (συναινετικό διαζύγιο).

Για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο, πρέπει ο γάμος να έχει διαρκέσει τουλάχιστον ένα χρόνο πριν από την κατάθεση της αίτησης και η συμφωνία των συζύγων να δηλωθεί στο δικαστήριο, αυτοπροσώπως ή με ειδικό πληρεξούσιο, σε δύο συνεδριάσεις που να απέχουν μεταξύ τους έξι τουλάχιστον μήνες. Το ειδικό πληρεξούσιο πρέπει να έχει δοθεί μέσα στον τελευταίο μήνα πριν από την κάθε συνεδρίαση. Εφόσον από την πρώτη συνεδρίαση πέρασαν δύο χρόνια, η δήλωση της συμφωνίας παύει να ισχύει.

Αν υπάρχουν ανήλικα τέκνα, για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο πρέπει να προσκομίζεται έγγραφη συμφωνία των συζύγων που να ρυθμίζει την επιμέλεια των τέκνων και την επικοινωνία με αυτά. Η συμφωνία επικυρώνεται από το δικαστήριο και ισχύει ώσπου να εκδοθεί απόφαση για το θέμα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 1513".

1442

Διατροφή

"Εφόσον ο ένας από τους πρώην συζύγους δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη διατροφή του από τα εισοδήματά του ή από την περιουσία του, δικαιούται να ζητήσει διατροφή από τον άλλον:

1. αν κατά την έκδοση του διαζυγίου ή κατά το τέλος των χρονικών περιόδων που προβλέπονται στις επόμενες περιπτώσεις βρίσκεται σε ηλικία ή σε κατάσταση υγείας που δεν επιτρέπει να αναγκαστεί να αρχίσει ή να συνεχίσει την άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος, ώστε να εξασφαλίζει απ' αυτό τη διατροφή του
2. αν έχει την επιμέλεια ανήλικου τέκνου και γι' αυτό το λόγο εμποδίζεται στην άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος
3. αν δεν βρίσκει σταθερή κατάλληλη εργασία ή χρειάζεται κάποια επαγγελματική εκπαίδευση, και στις δύο όμως περιπτώσεις για ένα διάστημα που δεν μπορεί να ξεπεράσει τα τρία χρόνια από την έκδοση του διαζυγίου
4. σε κάθε άλλη περίπτωση, όπου η επιδίκαση διατροφής κατά την έκδοση του διαζυγίου επιβάλλεται από λόγους επιείκειας".

1443

"Οι διατάξεις των άρθρων 1487, 1493, 1494 και 1498 εφαρμόζονται αναλόγως και για το δικαίωμα διατροφής μετά το διαζύγιο. Η διατροφή προκαταβάλλεται σε χρήμα κάθε μήνα. Η διατροφή μπορεί να καταβληθεί εφάπαξ, αν οι πρώην σύζυγοι συμφωνούν σ' αυτό εγγράφως, ή με απόφαση του δικαστηρίου, αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι".

1444

"Η διατροφή μπορεί να αποκλειστεί ή να περιοριστεί, αν αυτό επιβάλλεται από σπουδαίους λόγους, ιδίως αν ο γάμος είχε μικρή χρονική διάρκεια ή αν

ο δικαιούχος είναι υπαίτιος του διαζυγίου του ή προκάλεσε εκούσια την απορία του.

Το δικαίωμα διατροφής παύει, αν ο δικαιούχος ξαναπαντρευτεί, ή αν συζεί μόνιμα με κάποιον άλλο σε ελεύθερη ένωση. Το δικαίωμα διατροφής δεν παύει με το θάνατο του υπόχρεου, παύει όμως με το θάνατο του δικαιούχου εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά το χρόνο του θανάτου".

1445

"Ο καθένας από τους πρώην συζύγους είναι υποχρεωμένοι να δίνουν στον άλλον ακριβείς πληροφορίες για την περιουσία του και τα εισοδήματά του, εφόσον είναι χρήσιμες για τον καθορισμό του ύψους της διατροφής. Με αίτηση ενός από τους πρώην συζύγους, που διαβιβάζεται μέσω του αρμόδιου εισαγγελέα, ο εργοδότης, η αρμόδια υπηρεσία και ο αρμόδιος οικονομικός έφορος είναι υποχρεωμένοι να δίνουν κάθε χρήσιμη πληροφορία για την περιουσιακή κατάσταση του άλλου συζύγου και προπάντων για τα εισοδήματά του".

1446

Έκταση εφαρμογής

"Η διάταξη του άρθρου 1416 εφαρμόζεται και για τη λύση του γάμου σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του κεφαλαίου".

1447 – 1454

(Το παρόν άρθρο καταργήθηκε από 18.02.1983 με το άρθρο 16 Ν. 1329/1983, ΦΕΚ Α' 25).

Κεφάλαιο Δεύτερο

ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ, ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ, ΙΑΤΡΙΚΗ
ΥΠΟΒΟΗΘΗΣΗ, ΥΙΟΘΕΣΙΑ, ΑΝΑΔΟΧΗ

1461

Έννοια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ

"Τα πρόσωπα είναι μεταξύ τους συγγενείς εξ αίματος σε ευθεία γραμμή, αν το ένα κατάγεται από το άλλο (συγγένεια μεταξύ ανιόντων και κατιόντων).

Συγγενείς εξ αίματος σε πλάγια γραμμή είναι τα πρόσωπα που, χωρίς να είναι συγγενείς σε ευθεία γραμμή, κατάγονται από τον ίδιο ανιόντα. Ο βαθμός της συγγένειας ορίζεται από τον αριθμό των γεννήσεων που συνδέουν τα πρόσωπα."

1462

Αγχιστεία

"Οι συγγενείς εξ αίματος του ενός από τους συζύγους είναι συγγενείς εξ αγχιστείας του άλλου στην ίδια γραμμή και τον ίδιο βαθμό. Η συγγένεια εξ αγχιστείας εξακολουθεί να υπάρχει και μετά τη λύση ή την ακύρωση του γάμου από τον οποίο δημιουργήθηκε."

1463

Έννοια

"Η συγγένεια του προσώπου με τη μητέρα του και τους συγγενείς της συνάγεται από τη γέννηση. Η συγγένεια με τον πατέρα και τους συγγενείς του συνάγεται από το γάμο της μητέρας με τον πατέρα ή ιδρύεται με την αναγνώριση, εκούσια ή δικαστική".

1464

"Σε περίπτωση τεχνητής γονιμοποίησης, αν η κυοφορία έγινε από άλλη γυναίκα, υπό τους όρους του άρθρου 1458, μητέρα του τέκνου τεκμαίρεται η γυναίκα στην οποία δόθηκε η σχετική δικαστική άδεια.

Το τεκμήριο αυτό ανατρέπεται, με αγωγή προσβολής της μητρότητας που ασκείται μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τον τοκετό, είτε από την τεκμαιρόμενη μητέρα, είτε από την κυοφόρο γυναίκα, εφόσον αποδειχθεί ότι το τέκνο κατάγεται βιολογικά από την τελευταία. Η προσβολή γίνεται από τη δικαιούμενη γυναίκα αυτοπροσώπως ή από ειδικό πληρεξούσιό της ή ύστερα από άδεια του δικαστηρίου, από τον νόμιμο αντιπρόσωπό της.

Με την αμετάκλητη δικαστική απόφαση που δέχεται την αγωγή το τέκνο έχει αναδρομικά από τη γέννησή του μητέρα τη γυναίκα που το κυοφόρησε."

1465

Τεκμήριο καταγωγής από γάμο

"Το τέκνο που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου της μητέρας του ή μέσα σε τριακόσιες ημέρες από τη λύση ή την ακύρωσή του τεκμαίρεται ότι έχει πατέρα τον σύζυγο της μητέρας (τέκνο γεννημένο σε γάμο).

Τέκνο γεννημένο σε γάμο θεωρείται και το τέκνο που γεννήθηκε ύστερα από μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση, εφόσον υπάρχει η απαιτούμενη κατά το άρθρο 1457 δικαστική άδεια.

Αν το τέκνο γεννήθηκε μετά την τριακοσιοστή ημέρα από τη λύση ή την ακύρωση του γάμου, η απόδειξη της πατρότητας του συζύγου βαρύνει εκείνον που την επικαλείται. Το ίδιο ισχύει και όταν η τεχνητή γονιμοποίηση έγινε μετά το θάνατο του συζύγου, παρά την έλλειψη δικαστικής άδειας."

1466

Σύγκρουση δύο τεκμηρίων

"Αν μέσα στις τριακόσιες ημέρες από τη λύση ή την ακύρωση του γάμου γεννήθηκε τέκνο από γυναίκα που τέλεσε νέο γάμο, τεκμαίρεται ότι αυτό έχει πατέρα το δεύτερο σύζυγο, εκτός αν γίνει δεκτή αγωγή για προσβολή της πατρότητάς του, οπότε τεκμαίρεται ότι είναι τέκνο του πρώτου συζύγου".

1467

Προσβολή της πατρότητας

"Η ιδιότητα του τέκνου, ως προς το οποίο συντρέχει ένα από τα τεκμήρια των άρθρων 1465 και 1466, ως τέκνου γεννημένου σε γάμο, μπορεί να προσβληθεί δικαστικώς, αν αποδειχθεί ότι η μητέρα δεν συνέλαβε πράγματι από το σύζυγό της ή ότι κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης ήταν φανερά αδύνατο να συλλάβει από αυτόν, ιδίως εξαιτίας ανικανότητας ή αποδημίας του ή επειδή δεν είχαν σχέσεις".

1468

"Κρίσιμο διάστημα της σύλληψης θεωρείται το χρονικό διάστημα που περιλαμβάνεται ανάμεσα στην τριακοστή και την εκατοστή ογδοηκοστή ημέρα πριν από τον τοκετό".

1469

"Την ιδιότητα του τέκνου ως γεννημένου σε γάμο μπορούν να προσβάλλουν:

1. Ο σύζυγος της
2. Ο πατέρας ή η μητέρα του συζύγου , αν αυτός πέθανε χωρίς να έχει χάσει το δικαίωμα της προσβολής.
3. Το τέκνο.
4. Η μητέρα του τέκνου.
5. Ο άνδρας με τον οποίο η μητέρα, βρισκόμενη σε διάσταση με το σύζυγό της, είχε μόνιμη σχέση με σαρκική συνάφεια κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης". Η προσβολή γίνεται από τον δικαιούμενο αυτοπροσώπως ή από ειδικό πληρεξούσιό του ή, μετά από άδεια του δικαστηρίου, από τον νόμιμο αντιπρόσωπό του".

1470

"Η προσβολή της πατρότητας αποκλείεται:

1. Για το σύζυγο της μητέρας, όταν περάσει ένα έτος αφότου πληροφορήθηκε τον τοκετό και τα περιστατικά από τα οποία προκύπτει ότι η σύλληψη του τέκνου δεν έγινε από αυτόν, και σε κάθε περίπτωση, όταν περάσουν πέντε έτη από τον τοκετό.
2. Για τον πατέρα ή τη μητέρα του συζύγου, όταν περάσει ένα έτος αφότου έμαθαν το θάνατο του τελευταίου και τη γέννηση του τέκνου.
3. Για το τέκνο, όταν περάσει ένα έτος από την ενηλικίωσή του.
4. Για τη μητέρα, όταν περάσει ένα έτος από τον τοκετό ή, εφόσον υπάρχει σοβαρός λόγος για τη μη προσβολή κατά τη διάρκεια του γάμου, έξι μήνες αφότου λύθηκε ή ακυρώθηκε ο νόμος με το σύζυγό της.

5. Για τον άνδρα που είχε σαρκική συνάφεια με τη μητέρα, δύο χρόνια από τον τοκετό".

1471

"Η προσβολή της πατρότητας αποκλείεται επίσης μετά το θάνατο του τέκνου, εκτός αν είχε ήδη ασκηθεί η σχετική αγωγή.

Την πατρότητα αποκλείεται να προσβάλουν:

1. ο σύζυγος της μητέρας, αν αυτός αναγνώρισε ότι το τέκνο είναι δικό του πριν γίνει αμετάκλητη η απόφαση για την προσβολή.
2. οποιοσδήποτε από τους δικαιούχους που αναφέρονται στο άρθρο 1469, αν ο σύζυγος συγκατατέθηκε στην υποβολή της συζύγου του σε τεχνητή γονιμοποίηση."

1472

"Το τέκνο χάνει την ιδιότητα τέκνου που γεννήθηκε σε γάμο, αναδρομικά από τη γέννησή του, μόλις γίνει αμετάκλητη η απόφαση που δέχεται την προσβολή αυτής της ιδιότητάς του". "Σε περίπτωση προσβολής από τον άνδρα που είχε σαρκική συνάφεια με τη μητέρα, η απόφαση της προηγούμενης παραγράφου επιφέρει αυτοδικαίως δικαστική αναγνώριση του παιδιού από τον άνδρα αυτόν".

1473

Επιγενόμενος γάμος των γονέων

"Τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του έχει απέναντι σ' αυτούς και τους συγγενείς τους ως προς όλα θέση τέκνου γεννημένου σε γάμο, εφόσον οι γονείς του παντρευτούν μεταγενέστερα και το τέκνο είχε αναγνωριστεί ή αναγνωρίζεται μετά την τέλεση του γάμου, εκούσια ή δικαστικά, ως τέκνο του συζύγου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1475, 1476 και 1479 έως 1483. Η εκούσια αναγνώριση μπορεί να

προσβληθεί για το λόγο ότι ο σύζυγος της μητέρας δεν είναι ο πατέρας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1477 και 1478".

1474

"Αν το τέκνο δεν ζει κατά την τέλεση του γάμου των γονέων του, δεν θίγεται η επέλευση των αποτελεσμάτων του πρώτου εδαφίου του προηγούμενου άρθρου ως προς τους κατιόντες του".

1475

Εκούσια αναγνώριση

"Ο πατέρας μπορεί να αναγνωρίσει ως δικό του το τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο, εφόσον συναινεί σ' αυτό και η μητέρα. Αν η μητέρα έχει πεθάνει ή δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα, η αναγνώριση γίνεται με μόνη τη δήλωση του πατέρα.

Η συμβολαιογραφική συναίνεση του άνδρα σε τεχνητή γονιμοποίηση, που προβλέπεται στο άρθρο 1456 § 1 εδ. β', επέχει θέση εκούσιας αναγνώρισης.

Η αντίστοιχη συναίνεση της γυναίκας ισχύει και ως συναίνεσή της στην εκούσια αναγνώριση.

Αν ο πατέρας έχει πεθάνει ή δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα, η αναγνώριση μπορεί να γίνει από τον παππού ή τη γιαγιά της πατρικής γραμμής.

Αν το τέκνο έχει πεθάνει, η αναγνώριση ενεργεί υπέρ των κατιόντων του".

1476

"Η αναγνώριση από τον πατέρα ή τους γονείς του γίνεται με δήλωση ενώπιον συμβολαιογράφου ή με διαθήκη. Η συναίνεση της μητέρας, σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο, παρέχεται με δήλωση ενώπιον συμβολαιογράφου.

Οι δηλώσεις της αναγνώρισης και της συναίνεσης γίνονται αυτοπροσώπως και χωρίς αίρεση ή προθεσμία. Ανάκληση των δηλώσεων είναι ανίσχυρη".

1477

Προσβολή της αναγνώρισης

"Το τέκνο και, σε περίπτωση θανάτου του, οι κατιόντες του δικαιούνται να προσβάλουν την εκούσια αναγνώριση για το λόγο ότι αυτός που δηλώθηκε ως πατέρας δεν είναι πραγματικά πατέρας.

Το δικαίωμα αυτό ανήκει επίσης, στην περίπτωση όπου η μητέρα κατά την αναγνώριση είχε πεθάνει ή δεν είχε δικαιοπρακτική ικανότητα, στον καθένα από τους γονείς της και, στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1475, στον παππού ή τη γιαγιά που δεν είχε προβεί στην αναγνώριση".

Στη δεύτερη παράγραφο του παρόντος γίνεται αναφορά στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 1475. Μετά όμως από την τροποποίηση του άρθρου 1475 με το άρθρο δεύτερο Ν. 3089/2002, η αναφορά πρέπει να γίνεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 1475.

1478

"Η προσβολή της αναγνώρισης αποκλείεται, αν περάσουν τρεις μήνες από τον χρόνο που πληροφορήθηκε την αναγνώριση αυτός που την προσβάλλει. Η προσβολή αποκλείεται σε κάθε περίπτωση, αν περάσουν δύο χρόνια από την αναγνώριση ή, προκειμένου για προσβολή από τέκνο που κατά την αναγνώριση ήταν ανήλικο, δύο χρόνια από την ενηλικίωσή του.

Η προσβολή της εκούσιας αναγνώρισης αποκλείεται στην περίπτωση που προβλέπεται από το άρθρο 1475 παρ. 2".

1479

Δικαστική αναγνώριση

"Η μητέρα έχει δικαίωμα να ζητήσει με αγωγή την αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου της που γεννήθηκε χωρίς γάμο της με τον πατέρα του. Το ίδιο δικαίωμα έχει και το τέκνο. Όταν η μητέρα αρνείται την

προβλεπόμενη από την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1475 συναίνεσή της δικαίωμα δικαστικής αναγνώρισης έχουν επίσης ο πατέρας και, στην περίπτωση της τρίτης παραγράφου του άρθρου 1475, ο παππούς ή η γιαγιά της πατρικής γραμμής.

Αν διενεργηθεί τεχνητή γονιμοποίηση με γεννητικό υλικό τρίτου δότη, η δικαστική αναγνώριση της πατρότητας αποκλείεται, έστω και αν η ταυτότητά του είναι ή γίνει εκ των υστέρων γνωστή."

1480

"Η αγωγή της μητέρας ασκείται κατά του πατέρα ή των κληρονόμων του. Η αγωγή του τέκνου ασκείται κατά του γονέα που δεν έχει προβεί στην αναγκαία για την εκούσια αναγνώριση δήλωση ή κατά των κληρονόμων του. Η αγωγή του πατέρα ή των γονέων του ασκείται κατά της μητέρας ή των κληρονόμων της".

1481

"Η πατρότητα τεκμαίρεται, αν αποδειχθεί ότι αυτός, για τον οποίο προβάλλεται ισχυρισμός ότι είναι πατέρας, είχε σαρκική συνάφεια με τη μητέρα κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης. Το τεκμήριο δεν ισχύει, αν η αγωγή ασκείται από το τέκνο μετά την ενηλικίωσή του και ο πατέρας πέθανε πριν από το τέλος της αποδεικτικής διαδικασίας στον πρώτο βαθμό".

Το παρόν άρθρο τίθεται όπως αντικαταστάθηκε από 18.02.1983 με το άρθρο 17 Ν. 1329/1983 (ΦΕΚ Α' 25).

1482

"Το τεκμήριο του προηγούμενου άρθρου ανατρέπεται, αν προκύπτουν σοβαρές αμφιβολίες για την πατρότητα".

1483

"Το δικαίωμα της μητέρας να ζητήσει την αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου της αποσβήνεται όταν περάσουν πέντε χρόνια από τον τοκετό. Το

δικαίωμα του τέκνου αποσβήνεται, ένα έτος μετά την ενηλικίωσή του, και το δικαίωμα του πατέρα ή των γονέων του δύο έτη αφότου αρνήθηκε τη συναίνεσή της η μητέρα.

Αν η μητέρα ήταν έγγαμη κατά το κρίσιμο διάστημα τής σύλληψης του τέκνου, η προθεσμία του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου αρχίζει αφότου γίνει αμετάκλητη η απόφαση που δέχεται την προσβολή της πατρότητας.

Στην περίπτωση του άρθρου 1473 το δικαίωμα δεν υπόκειται σε αποσβεστική προθεσμία".

1484

Αποτελέσματα

"Σε περίπτωση αναγνώρισης, εκούσιας ή δικαστικής, αν ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, το τέκνο έχει ως προς όλα θέση τέκνου γεννημένου σε γάμο απέναντι στους δύο γονείς και τους συγγενείς τους".

1455

"ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΥΠΟΒΟΗΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή (τεχνητή γονιμοποίηση) επιτρέπεται μόνο για να αντιμετωπίζεται η αδυναμία απόκτησης τέκνων με φυσικό τρόπο ή για να αποφεύγεται η μετάδοση στο τέκνο σοβαρής ασθένειας. Η υποβοήθηση αυτή επιτρέπεται μέχρι την ηλικία φυσικής ικανότητας αναπαραγωγής του υποβοηθούμενου προσώπου. Η ανθρώπινη αναπαραγωγή με τη μέθοδο της κλωνοποίησης απαγορεύεται.

Επιλογή του φύλου του τέκνου δεν είναι επιτρεπτή, εκτός αν πρόκειται να αποφευχθεί σοβαρή κληρονομική νόσος που συνδέεται με το φύλο."

1456

"Κάθε ιατρική πράξη που αποβλέπει στην υποβοήθηση της ανθρώπινης αναπαραγωγής, σύμφωνα με τους όρους του προηγούμενου άρθρου, διενεργείται με την έγγραφη συναίνεση των προσώπων που επιθυμούν να αποκτήσουν τέκνο.

Αν η υποβοήθηση αφορά άγαμη γυναίκα, η συναίνεση αυτής και, εφόσον συντρέχει περίπτωση ελεύθερης ένωσης, του άνδρα με τον οποίο συζεί παρέχεται με συμβολαιογραφικό έγγραφο.

Η συναίνεση ανακαλείται με τον ίδιο τύπο μέχρι τη μεταφορά των γαμετών ή των γονιμοποιημένων ωαρίων στο γυναικείο σώμα. Με την επιφύλαξη του άρθρου 1457, η συναίνεση θεωρείται ότι ανακλήθηκε, αν ένα από τα πρόσωπα που είχαν συναινέσει πέθανε πριν από τη μεταφορά."

1457

"Η τεχνητή γονιμοποίηση μετά το θάνατο του συζύγου ή του άνδρα με τον οποίο η γυναίκα συζούσε σε ελεύθερη ένωση επιτρέπεται με δικαστική άδεια μόνο εφόσον συντρέχουν σωρευτικώς οι εξής προϋποθέσεις:

α. Ο σύζυγος ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας να έπασχε από ασθένεια που συνδέεται με πιθανό κίνδυνο στειρότητας ή να υπήρχε κίνδυνος θανάτου του.

β. Ο σύζυγος ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας να είχε συναινέσει με συμβολαιογραφικό έγγραφο και στη μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση.

Η τεχνητή γονιμοποίηση διενεργείται μετά την πάροδο έξι μηνών και πριν από τη συμπλήρωση διετίας από το θάνατο του άνδρα."

1458

"Η μεταφορά στο σώμα άλλης γυναίκας γονιμοποιημένων ωαρίων, ξένων προς την ιδίαν, και η κυοφορία από αυτήν επιτρέπεται με δικαστική άδεια που παρέχεται πριν από τη μεταφορά, εφόσον υπάρχει έγγραφη και χωρίς αντάλλαγμα συμφωνία των προσώπων που επιδιώκουν να αποκτήσουν τέκνο και της γυναίκας που θα κυοφορήσει, καθώς και του συζύγου της, αν αυτή είναι έγγαμη. Η δικαστική άδεια παρέχεται ύστερα από αίτηση της γυναίκας που επιθυμεί να αποκτήσει τέκνο, εφόσον αποδεικνύεται ότι αυτή είναι ιατρικώς αδύνατο να κυοφορήσει και ότι η γυναίκα που προσφέρεται να κυοφορήσει είναι, εν όψει της κατάστασης της υγείας της, κατάλληλη για κυοφορία."

1459

"Τα πρόσωπα που προσφεύγουν σε τεχνική γονιμοποίηση αποφασίζουν με κοινή έγγραφη δήλωσή τους προς τον ιατρό ή τον υπεύθυνο του ιατρικού κέντρου, που γίνεται πριν από την έναρξη της σχετικής διαδικασίας, ότι οι κρυοσυντηρημένοι γαμέτες και τα κρυοσυντηρημένα γονιμοποιημένα ωάρια που δεν θα τους χρειασθούν για να τεκνοποιήσουν:

- α) θα διατεθούν χωρίς αντάλλαγμα, κατά προτεραιότητα σε άλλα πρόσωπα, που θα επιλέξει ο ιατρός ή το ιατρικό κέντρο,
- β) θα χρησιμοποιηθούν χωρίς αντάλλαγμα για ερευνητικούς ή θεραπευτικούς σκοπούς,
- γ) θα καταστραφούν.

Αν δεν υπάρχει κοινή δήλωση των ενδιαφερομένων προσώπων, οι γαμέτες και τα γονιμοποιημένα ωάρια διατηρούνται για χρονικό διάστημα πέντε ετών από τη λήψη ή τη δημιουργία τους και μετά την πάροδο του χρόνου αυτού είτε χρησιμοποιούνται για ερευνητικούς ή θεραπευτικούς σκοπούς είτε καταστρέφονται.

Τα μη κρυσυντηρημένα γονιμοποιημένα ωάρια καταστρέφονται μετά τη συμπλήρωση δεκατεσσάρων ημερών από τη γονιμοποίηση. Ο τυχόν ενδιάμεσος χρόνος κρυσυντήρησής τους δεν υπολογίζεται."

1460

"Η ταυτότητα των τρίτων προσώπων που έχουν προσφέρει τους γαμέτες ή τα γονιμοποιημένα ωάρια δεν γνωστοποιείται στα πρόσωπα που επιθυμούν να αποκτήσουν τέκνο. Ιατρικές πληροφορίες που αφορούν τον τρίτο δότη τηρούνται σε απόρρητο αρχείο χωρίς ένδειξη της ταυτότητάς του. Πρόσβαση στο αρχείο αυτό επιτρέπεται μόνο στο τέκνο και για λόγους σχετικούς με την υγεία του.

Η ταυτότητα του τέκνου, καθώς και των γονέων του δε γνωστοποιείται στους τρίτους δότες γαμετών ή γονιμοποιημένων ωαρίων."

Κεφάλαιο Τρίτο

ΔΙΑΤΡΟΦΗ

1485

Μεταξύ ανιόντων και κατιόντων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ

"Ανιόντες και κατιόντες έχουν αμοιβαία υποχρέωση διατροφής κατά τους όρους των άρθρων 1486 έως 1502".

Σύμφωνα με το άρθρο 17 Ν. 1329/1983 (ΦΕΚ Α' 25), τα Κεφάλαια Όγδοο, Ένατο, Δέκατο, Ενδέκατο και Δωδέκατο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού

Κώδικα που αναφέρονται στη συγγένεια (άρθρα 1463 και 1464), τη γνησιότητα του τέκνου (άρθρα 1465 έως 1475), τη διατροφή εκ του νόμου (άρθρα 1476 έως 1492), τις σχέσεις γονέων και τέκνων και την πατρική εξουσία (άρθρα 1493 έως 1529) και τα εξώγαμα τέκνα (άρθρα 1530 έως 1567) με το σύνολο των διατάξεών τους αντικαθίστανται από νέα κεφάλαια όγδοο, δέκατο και ενδέκατο με τους ακόλουθους τίτλους και αριθμούς άρθρων αντίστοιχα: α) Όγδοο Κεφάλαιο: Συγγένεια (άρθρα 1463 έως 1484), το οποίο στη συνέχεια τροποποιήθηκε με το Ν. 3089/2002 (ΦΕΚ Α' 327). β) Δέκατο Κεφάλαιο: Διατροφή από το νόμο (άρθρα 1485 έως 1504). γ) Ενδέκατο Κεφάλαιο: Σχέσεις γονέων και τέκνων (άρθρα 1505 έως 1541

1486

Όροι διατροφής

"Δικαίωμα διατροφής έχει μόνο όποιος δεν μπορεί να διατρέφει τον εαυτό του από την περιουσία του ή από εργασία κατάλληλη για την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του και τις λοιπές βιοτικές του συνθήκες ενόψει και των τυχόν αναγκών της εκπαίδευσής του.

Το ανήλικο τέκνο, και αν ακόμη έχει περιουσία, έχει δικαίωμα διατροφής από τους γονείς του, εφόσον τα εισοδήματα της περιουσίας του ή το προϊόν της εργασίας του δεν αρκούν για τη διατροφή του".

1487

"Δεν έχει υποχρέωση διατροφής εκείνος που, ενόψει και των λοιπών υποχρεώσεών του, δεν είναι σε θέση να τη δώσει χωρίς να διακινδυνεύσει η δική του διατροφή. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει, όταν πρόκειται για τη διατροφή ανήλικου τέκνου από το γονέα του, εκτός αν αυτό μπορεί να στραφεί εναντίον άλλου υποχρέου ή αν μπορεί να διατραφεί από την περιουσία του".

1488

Σειρά των υπόχρεων

"Υποχρέωση διατροφής έχουν πρώτα οι κατιόντες, κατά τη σειρά που καλούνται στην εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή, και ο καθένας τους ανάλογα με την κληρονομική του μερίδα".

1489

"Αν δεν υπάρχουν κατιόντες, υποχρέωση διατροφής έχουν οι πλησιέστεροι ανιόντες, που ενέχονται σε ίσα μέρη αν είναι περισσότεροι στον ίδιο βαθμό. Οι γονείς έχουν υποχρέωση να διατρέφουν το τέκνο τους από κοινού, ο καθένας ανάλογα με τις δυνάμεις του".

1490

"Αν ένας από τους ανιόντες ή τους κατιόντες δεν είναι σε θέση να δώσει διατροφή, η υποχρέωση βαρύνει εκείνον που είναι υπόχρεος ύστερα από αυτόν. Το ίδιο ισχύει και όταν, για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, είναι αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής η δικαστική επιδίωξη στην ημεδαπή εναντίον εκείνου που έχει την υποχρέωση.

Στην περίπτωση που καταβάλλει τη διατροφή, αντί για τον αμέσως υπόχρεο, άλλο πρόσωπο, αυτό υποκαθίσταται αυτοδικαίως στα δικαιώματα εκείνου που την έλαβε:

1. αν κατέβαλε τη διατροφή δυνάμει του δεύτερου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου.
2. αν πρόκειται για το κράτος ή νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου ή κοινωφελές ίδρυμα που ανέλαβε τη διατροφή του δικαιούχου ανηλίκου στη θέση του υπόχρεου συγγενή του.
3. αν πρόκειται για ιδιώτες, στους οποίους ανατέθηκε η επιμέλεια του προσώπου του δικαιούχου ανηλίκου, σύμφωνα με τα άρθρα 1513, 1514, 1532, 1533 και 1535.

4. αν ο δικαιούχος της διατροφής είναι ανήλικος και τη διατροφή κατέβαλε, στη θέση του υπόχρεου γονέα του, ο σύζυγος του τελευταίου".

1491

"Όταν το πρόσωπο είναι έγγαμο, η υποχρέωση των κατιόντων και των ανιόντων του να το διατρέφουν υπάρχει μόνο αν ο σύζυγός του, ενόψει των λοιπών υποχρεώσεών του, δεν είναι σε θέση να του παρέχει την οφειλόμενη διατροφή χωρίς να κινδυνεύει η δική του διατροφή ή αν, για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, είναι αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής η δικαστική επιδίωξη εναντίον του στην ημεδαπή. Το ίδιο ισχύει και για τον διαζευγμένο, όταν ο πρώην σύζυγός του έχει απέναντί του υποχρέωση διατροφής".

1492

Σειρά των δικαιούχων

"Όταν αυτοί που έχουν δικαίωμα διατροφής απέναντι σε ορισμένο πρόσωπο είναι περισσότεροι και ο υπόχρεος δεν επαρκεί να τη δώσει σε όλους, προτεραιότητα έχουν οι κατιόντες κατά τη σειρά της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής. Αν οι περισσότεροι δικαιούχοι είναι ανιόντες, έχουν προτεραιότητα οι πλησιέστεροι. Ο σύζυγος, ως προς το δικαίωμα διατροφής, συμπορεύεται με τους ανήλικους κατιόντες και προηγείται από τους λοιπούς κατιόντες ή άλλους συγγενείς. Το ίδιο ισχύει και για τον διαζευγμένο, εφόσον αυτός έχει δικαίωμα διατροφής".

1493

Μέτρο και περιεχόμενο της διατροφής

"Το μέτρο διατροφής προσδιορίζεται με βάση τις ανάγκες του δικαιούχου, όπως αυτές προκύπτουν από τις συνθήκες της ζωής του (ανάλογη διατροφή).

Η διατροφή περιλαμβάνει όλα όσα είναι αναγκαία για τη συντήρηση του δικαιούχου και επί πλέον τα έξοδα για την ανατροφή, καθώς και την επαγγελματική και την εν γένει εκπαίδευσή του".

1494

Μεταβολή των όρων

"Αν, αφότου εκδόθηκε η απόφαση που προσδιορίζει τη διατροφή, μεταβλήθηκαν οι όροι της διατροφής, το δικαστήριο μπορεί να μεταρρυθμίσει την απόφασή του ή και να διατάξει την παύση της διατροφής".

Ελαττωμένη διατροφή

"Οι κατιόντες και οι ανιόντες δικαιούνται μόνο τη στοιχειώδη διατροφή, που περιλαμβάνει τα απολύτως αναγκαία για τη συντήρηση, αν υπέπεσαν απέναντι στον υπόχρεο διατροφής σε παράπτωμα που δικαιολογεί την αποκλήρωσή τους".

1496

Χρόνος και τρόπος καταβολής

"Η διατροφή προκαταβάλλεται σε χρήμα κάθε μήνα. Αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει στον υπόχρεο την καταβολή με άλλον τρόπο".

1497

"Οι γονείς που οφείλουν διατροφή σε ανήλικο άγαμο τέκνο τους έχουν δικαίωμα να ορίσουν τον τρόπο και τα χρονικά διαστήματα που θα προκαταβάλλεται η διατροφή. Αν το ζήτησε το τέκνο, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά, εφόσον συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι".

1498

"Διατροφή για το παρελθόν δεν οφείλεται παρά μόνο από την υπερημερία".

1499

Παραίτηση

"Παραίτηση από τη διατροφή για το μέλλον δεν ισχύει. Η προκαταβολή της διατροφής απαλλάσσει τον υπόχρεο μόνο για το διάστημα που ορίζεται στα άρθρα 1496 και 1497".

1500

Απόσβεση

"Η αξίωση διατροφής παύει με το θάνατο του δικαιούχου ή του υπόχρεου, εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά το χρόνο του θανάτου".

1501

Δικαστική συμπαράσταση

(Το παρόν άρθρο καταργήθηκε από 30.12.1996 με το άρθρο 25 Ν. 2447/1996, ΦΕΚ Α' 278).

1502

Προσωρινή επιδίκαση διατροφής

"Σε περίπτωση όπου ένα τέκνο έχει γεννηθεί χωρίς γάμο της μητέρας του και η πατρότητά του είναι πολύ πιθανή, εφόσον η μητέρα του βρίσκεται σε απορία, το δικαστήριο μπορεί, ακόμη και πριν ασκηθεί η αγωγή για την

αναγνώρισή του, να διατάξει ως ασφαλιστικό μέτρο την προκαταβολή από τον πατέρα στο τέκνο, κάθε μήνα, εύλογου ποσού έναντι της οφειλόμενης σ' αυτό διατροφής".

1503

Δαπάνες τοκετού και διατροφής τής άγαμης μητέρας

"Σε περίπτωση όπου ένα τέκνο γεννήθηκε χωρίς γάμο της μητέρας του, το δικαστήριο μπορεί, ύστερα από αίτησή της, να καταδικάσει τον πατέρα που αναγνωρίστηκε δικαστικώς, ακόμη και αν το τέκνο γεννήθηκε νεκρό:

1. στην καταβολή των δαπανών του τοκετού.
2. σε διατροφή της μητέρας, εφόσον αυτή αδυνατεί να διατρέψει τον εαυτό της, επί δύο μήνες πριν από τον τοκετό και τέσσερις ύστερα από αυτόν, ή, αν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις, το πολύ επί ένα έτος.

Η αξίωση της μητέρας δεν παύει με το θάνατο του πατέρα και παραγράφεται όταν περάσουν τρία έτη από τον τοκετό. Αξίωση αποζημίωσης, σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, δεν αποκλείεται".

1504

Διατροφή μεταξύ αδελφών

"Ο αδελφός ή η αδελφή μπορούν, αν το δικαστήριο το κρίνει εύλογο, να υποχρεωθούν να δίνουν διατροφή σε αδελφό ή αδελφή, αν αυτός που τη ζητεί αδυνατεί να διατρέψει τον εαυτό του για ιδιαίτερους λόγους και ιδίως εξαιτίας της ηλικίας του, βαριάς ασθένειας ή αναπηρίας. Η διατροφή περιλαμβάνει τα απολύτως αναγκαία για τη ζωή και επιπλέον τα έξοδα για την ανατροφή, καθώς και την επαγγελματική και την εν γένει εκπαίδευση.

Οι διατάξεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1487, καθώς και των άρθρων 1494, 1496 και 1498 έως 1500 εφαρμόζονται και σ' αυτή την περίπτωση".

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ

1505

Επώνυμο των τέκνων

"Οι γονείς υποχρεούνται να έχουν προσδιορίσει το επώνυμο των τέκνων τους με κοινή αμετάκλητη δήλωσή τους. Η δήλωση γίνεται πριν από το γάμο, είτε σε συμβολαιογράφο είτε στο λειτουργό, ενώπιον του οποίου θα τελεσθεί ο γάμος. Ο λειτουργός οφείλει να ζητήσει τη σχετική δήλωση.

Το οριζόμενο επώνυμο, κοινό για όλα τα τέκνα, μπορεί να είναι είτε το επώνυμο του ενός από τους γονείς είτε συνδυασμός των επωνύμων τους, που όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από δύο επώνυμα.

Αν οι γονείς παραλείψουν να δηλώσουν το επώνυμο των τέκνων τους, σύμφωνα με τους όρους των προηγούμενων παραγράφων, τα τέκνα έχουν για επώνυμο το επώνυμο του πατέρα τους".

Σύμφωνα με το άρθρο 17 Ν. 1329/1983 (ΦΕΚ Α' 25), τα Κεφάλαια Όγδοο, Ένατο, Δέκατο, Ενδέκατο και Δωδέκατο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα που αναφέρονται στη συγγένεια (άρθρα 1463 και 1464), τη γνησιότητα του τέκνου (άρθρα 1465 έως 1475), τη διατροφή εκ του νόμου (άρθρα 1476 έως 1492), τις σχέσεις γονέων και τέκνων και την πατρική εξουσία (άρθρα 1493 έως 1529) και τα εξώγαμα τέκνα (άρθρα 1530 έως 1567) με το σύνολο των διατάξεών τους αντικαθίστανται από νέα κεφάλαια όγδοο, δέκατο και ενδέκατο με τους ακόλουθους τίτλους και αριθμούς άρθρων αντίστοιχα: α) Όγδοο Κεφάλαιο: Συγγένεια (άρθρα 1463 έως 1484), το οποίο στη συνέχεια τροποποιήθηκε με το Ν. 3089/2002 (ΦΕΚ Α' 327). β) Δέκατο Κεφάλαιο: Διατροφή από το νόμο (άρθρα 1485 έως 1504). γ) Ενδέκατο Κεφάλαιο: Σχέσεις γονέων και τέκνων (άρθρα 1505 έως 1541).

1506

Επώνυμο του τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του

"Το τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του παίρνει το επώνυμο της μητέρας του. Ο σύζυγος της μητέρας μπορεί να δώσει στο τέκνο, με συμβολαιογραφικό έγγραφο, το επώνυμό του στη θέση του έως τότε επωνύμου του τέκνου ή επιπρόσθετα, αν συναινέσουν σ' αυτό, κατά τον ίδιο τύπο, η μητέρα και το τέκνο.

Σε περίπτωση επιγενόμενου γάμου των γονέων του τέκνου εφαρμόζονται ως προς το επώνυμό του, εφόσον αυτό είναι ανήλικο, οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου.

Αν γίνει αναγνώριση, εκούσια ή δικαστική, το ενήλικο τέκνο ή, αν αυτό είναι ανήλικο, οι γονείς του ή και ένας από αυτούς ή ο επίτροπός του δικαιούνται, μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την ολοκλήρωση της αναγνώρισης, να προσθέσουν, με δήλωση στο ληξίαρχο, το πατρικό επώνυμο στο επώνυμο του τέκνο. Αν στη δήλωση προβαίνουν οι δύο γονείς από κοινού, μπορούν να προσδιορίσουν το νέο επώνυμο του τέκνου σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του προηγούμενου άρθρου".

1507

Αμοιβαία υποχρέωση

"Γονείς και τέκνα οφείλουν αμοιβαία μεταξύ τους βοήθεια, στοργή και σεβασμό".

1508

Υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών

"Το τέκνο, εφόσον αποτελεί μέλος του οίκου των γονέων του και ανατρέφεται ή διατρέφεται από αυτούς, υποχρεούται να παρέχει στους γονείς του, για τη διοίκηση του οίκου ή την άσκηση του επαγγέλματός τους, υπηρεσίες ανάλογες με τις δυνάμεις του και τις βιοτικές συνθήκες του ίδιου και της οικογένειάς του".

1509

Παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους

"Η παροχή περιουσίας στο τέκνο από οποιονδήποτε γονέα του, είτε για τη δημιουργία ή τη διατήρηση οικονομικής ή οικογενειακής αυτοτέλειας είτε για την έναρξη ή την εξακολούθηση επαγγέλματος, αποτελεί δωρεά μόνο ως προς το ποσόν που υπερβαίνει το μέτρο το οποίο επιβάλλουν οι περιστάσεις. Η ευθύνη όμως απέναντι στο τέκνο, εκείνου που έκανε την παροχή, για πραγματικά ή νομικά ελαττώματα του πράγματος, κρίνεται πάντοτε κατά τις διατάξεις για την ευθύνη του δωρητή".

1510

Γονική μέριμνα

"Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του.

Σε περίπτωση που η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης του ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο.

Αν ο ένας από τους γονείς αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία, την ασκεί μόνος ο άλλος γονέας. Η επιμέλεια όμως του προσώπου του τέκνου ασκείται και από τον ανήλικο γονέα".

1511

"Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου.

Στο συμφέρον του τέκνου πρέπει να αποβλέπει και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν, κατά τις διατάξεις του νόμου, το δικαστήριο αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο της άσκησής της. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας.

Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του".

1512

Σε περίπτωση διαφωνίας

"Αν οι γονείς διαφωνούν κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, και το συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση, αποφασίζει το δικαστήριο".

1513

Διαζύγιο ή ακύρωση του γάμου

(1) Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας

(2) Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς ή, αν αυτοί συμφωνούν ορίζοντας συγχρόνως τον τόπο διαμονής του τέκνου, στους δύο από κοινού.

(3) Για τη λήψη της απόφασής του το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τους έως τότε δεσμούς του τέκνου με τους γονείς και τους αδελφούς του την επιμέλεια και τη διοίκηση της περιουσίας του.

(4) Ο γονέας, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας, έχει το δικαίωμα να ζητάει από τον άλλο πληροφορίες για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου".

1514

Διακοπή της συμβίωσης

"Οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των συζύγων".

1515

Τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους

"Η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Σε περίπτωση αναγνώρισής του, αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, που όμως την ασκεί αν έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους.

Με αίτηση του πατέρα το δικαστήριο μπορεί και σε κάθε άλλη περίπτωση, και ιδίως αν συμφωνεί η μητέρα, να αναθέσει και σ' αυτόν την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους της, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης, στην οποία αντιδίκησε ο πατέρας, αυτός δεν ασκεί γονική μέριμνα ούτε αναπληρώνει τη μητέρα στην άσκηση της. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, να

αποφασίσει διαφορετικά με αίτηση του πατέρα, εφόσον έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων".

1516

Πράξεις από τον ένα γονέα

"Ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας:

1. όταν πρόκειται για συνήθειες πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα.
2. όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησης που είναι απευθυντέα προς το τέκνο.

Στις περιπτώσεις διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του προσώπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο".

1517

Σύγκρουση συμφερόντων

"Αν τα συμφέροντα του τέκνου συγκρούονται με τα συμφέροντα του πατέρα του ή της μητέρας του, που ασκούν τη γονική μέριμνα, καθώς και των συζύγων ή των συγγενών τους εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή, διορίζεται ειδικός επίτροπος".

1518

Επιμέλεια του προσώπου

"Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του.

Εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ανατίθεται ταυτόχρονα και στους δύο γονείς.

Κατά την ανατροφή του τέκνου οι γονείς το ενισχύουν, χωρίς διάκριση φύλου, να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του. Η λήψη σωφρονιστικών μέτρων επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου.

Κατά τη μόρφωση και την επαγγελματική εκπαίδευση του τέκνου οι γονείς λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητες και τις προσωπικές του κλίσεις. Γι' αυτό το σκοπό οφείλουν να συνεργάζονται με το σχολείο και, αν υπάρχει ανάγκη, να ζητούν τη συνδρομή αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών ή δημόσιων οργανισμών".

15--

Φροντίδα του τέκνου

1520

Προσωπική επικοινωνία

"Ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο διατηρεί το δικαίωμα της προσωπικής επικοινωνίας με αυτό.

Οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία του τέκνου με τους απώτερους ανιόντες του, εκτός αν υπάρχει σοβαρός λόγος.

Στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων, τα σχετικά με την επικοινωνία κανονίζονται ειδικότερα από το δικαστήριο".

1521

Περιουσία του τέκνου από διαθήκη ή δωρεά

"Η διοίκηση των γονέων δεν εκτείνεται και στα περιουσιακά στοιχεία που περιέρχονται στο τέκνο από διάταξη τελευταίας βούλησης, ή από δωρεά με τον όρο να μην έχουν τη διοίκησή τους οι γονείς". Αν ο διαθέτης ή ο δωρητής δεν ορίσει το πρόσωπο που θα έχει τη διοίκηση αυτών των περιουσιακών στοιχείων, το δικαστήριο διορίζει ειδικό επίτροπο.

Αν στη διάταξη της τελευταίας βούλησης ή στη δωρεά ορίζεται να μην έχει τη διοίκηση ο ένας από τους γονείς, η διοίκηση ανήκει, σε περίπτωση αμφιβολίας, στον άλλο γονέα, ο οποίος και αντιπροσωπεύει το τέκνο μόνος του στις σχετικές δίκες ή δικαιοπραξίες".

1522

"Ο διαθέτης ή ο δωρητής μπορούν να ορίσουν τον τρόπο, με τον οποίο θα διοικηθούν τα περιουσιακά στοιχεία που άφησαν ή έδωσαν στο τέκνο.

Παρέκκλιση επιτρέπεται, στην περίπτωση της δωρεάς, εφόσον ο δωρητής συναινεί σ' αυτήν. Αν ο δωρητής δεν ζει ή αρνείται να συναινέσει ή η συναίνεσή του δεν είναι εφικτή, καθώς και στις περιπτώσεις των επιδόσεων με διάταξη τελευταίας βούλησης, η παρέκκλιση επιτρέπεται μόνο με άδεια του δικαστηρίου και εφόσον επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου".

1523

Διαχειριστικές πράξεις των γονέων. Απογραφή

"Οι γονείς οφείλουν να συντάσσουν απογραφή για κάθε περιουσία που περιέρχεται στο τέκνο και υπάγεται στη γονική τους διοίκηση".

1524

Δωρεές

"Οι γονείς δεν μπορούν να προβαίνουν σε δωρεές από την περιουσία του τέκνου. Εξαιρούνται οι δωρεές που επιβάλλονται από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας".

1525

Επωφελής τοποθέτηση των μετρητών

"Οι γονείς έχουν την υποχρέωση να κάνουν, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, παραγωγικά ή να τοποθετήσουν επωφελώς τα μετρητά χρήματα του τέκνου, των οποίων έχουν τη διοίκηση, αν δεν υπάρχει ανάγκη να τα κρατούν για να αντιμετωπίζουν δαπάνες. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει διαφορετική διάθεσή τους".

1526

Διαχείριση με διατυπώσεις

"Οι γονείς δεν μπορούν, χωρίς την άδεια του δικαστηρίου, να επιχειρήσουν στο όνομα του τέκνου τις πράξεις που απαγορεύονται και στον επίτροπο ανηλίκου χωρίς άδεια του δικαστηρίου". (Παραλείπεται το δεύτερο εδάφιο ως μη ισχύον, βλ. σχόλια).

1527

"Η κληρονομιά που επάγεται στο ανήλικο τέκνο θεωρείται ότι γίνεται αποδεκτή πάντοτε με το ευεργέτημα της απογραφής, και το τέκνο, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1912, δεν εκπίπτει από το ευεργέτημα αυτό. Τρίτοι, που έχουν έννομο συμφέρον, μπορούν να αξιώσουν από το γονέα, ο οποίος έχει τη διοίκηση, να συντάξει απογραφή μέσα σε τέσσερις μήνες το βραδύτερο".

1528

Σχετική ακυρότητα

"Είναι άκυρες οι πράξεις των γονέων που γίνονται κατά παράβαση των άρθρων 1524 έως 1526. Την ακυρότητα προτείνουν ο πατέρας, η μητέρα, το τέκνο και οι καθολικοί ή ειδικοί διάδοχοί του".

1529

Χρησιμοποίηση για τις ανάγκες του τέκνου

"Οι γονείς χρησιμοποιούν τα εισοδήματα από την περιουσία του τέκνου, την οποία διοικούν, για τη συντήρηση, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του. Μπορούν επίσης να τα χρησιμοποιήσουν και για τις ανάγκες της οικογένειας, στο μέτρο που αυτό κρίνεται εύλογο. Ο,τι περισσεύει περιέρχεται στην περιουσία του τέκνου.

Οι γονείς μπορούν επίσης, σε περιπτώσεις εξαιρετικής ανάγκης και με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1526, να χρησιμοποιούν και το κεφάλαιο της περιουσίας του τέκνου".

1530

Οι δαπάνες των γονέων

"Οι γονείς έχουν δικαίωμα να απαιτήσουν τις δαπάνες που έκαναν για την επιμέλεια του προσώπου και τη διοίκηση της περιουσίας του τέκνου, αν από τις περιστάσεις είχαν δικαίωμα να τις θεωρήσουν αναγκαίες και δεν είναι από εκείνες που τους βαρύνουν".

1531

Ευθύνη των γονέων

"Οι γονείς, κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, έχουν υποχρέωση να δείχνουν την επιμέλεια που δείχνουν και στις δικές τους υποθέσεις. Αν

ζημία που προκλήθηκε οφείλεται σε παράβαση υποχρέωσης και των δύο γονέων, οι γονείς ευθύνονται εις ολόκληρον".

1532

Συνέπειες κακής άσκησης

"Αν ο πατέρας ή η μητέρα παραβαίνουν τα καθήκοντα που τους επιβάλλει το λειτούργημά τους για την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή τη διοίκηση της περιουσίας του ή αν ασκούν το λειτούργημα αυτό καταχρηστικά ή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σ' αυτό, το δικαστήριο μπορεί, εφόσον το ζητήσουν ο άλλος γονέας, οι πλησιέστεροι συγγενείς του τέκνου, ο εισαγγελέας ή και αυτεπαγγέλτως, να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο.

Το δικαστήριο μπορεί ιδίως να αφαιρέσει από τον ένα γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας ολικά ή μερικά και να την αναθέσει αποκλειστικά στον άλλο ή, αν συντρέχουν και στο πρόσωπο αυτού οι προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου, να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του τέκνου ή, ακόμη, και την επιμέλειά του ολικά ή μερικά σε τρίτον ή και να διορίσει επίτροπο".

1533

"Η αφαίρεση του συνόλου της επιμέλειας του προσώπου του τέκνου και από τους δύο γονείς και η ανάθεσή της σε τρίτο διατάσσονται από το δικαστήριο μόνο όταν άλλα μέτρα έμειναν χωρίς αποτέλεσμα ή κρίνεται ότι δεν επαρκούν για να αποτρέψουν κίνδυνο της σωματικής, πνευματικής ή ψυχικής υγείας του τέκνου. (Παραλείπονται τα εδάφια δεύτερο και τρίτο ως μη ισχύοντα, βλ. σχόλια).

Το δικαστήριο ορίζει την έκταση της γονικής μέριμνας που παραχωρεί στον τρίτο, και τους όρους της άσκησης της". "Το δικαστήριο αποφασίζει την ανάθεση της πραγματικής φροντίδας ή της επιμέλειας στον τρίτο κατά τη δεύτερη παράγραφο του προηγούμενου άρθρου ή την πρώτη παράγραφο του παρόντος, ύστερα από έλεγχο του ήθους, των βιοτικών συνθηκών και γενικά της καταλληλότητάς του, στηριζόμενο υποχρεωτικά σε βεβαίωση της κοινωνικής υπηρεσίας. Η ανάθεση γίνεται σε κατάλληλη οικογένεια, κατά προτίμηση συγγενική (ανάδοχη οικογένεια) και, αν αυτό δεν είναι δυνατό, σε κατάλληλο ίδρυμα".

Το παρόν άρθρο τίθεται όπως αντικαταστάθηκε από 18.02.1983 με το άρθρο 17 Ν. 1329/1983 (ΦΕΚ Α' 25). Τα εδάφια δεύτερο και τρίτο της πρώτης παρ. καταργήθηκαν από 30.12.1996 με το άρθρο 29 Ν. 2447/1996 (ΦΕΚ Α' 278). Η εντός " " τρίτη παράγραφος προστέθηκε από 30.12.1996 με το άρθρο 29 Ν. 2447/1996. Σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της παρ. 4 άρθρου 19 Ν. 2521/1997 (ΦΕΚ Α' 174), τα οριζόμενα στη δεύτερη παρ. του άρθρου 1646 του ΑΚ και στην τρίτη παρ. του άρθρου 796 του ΚΠολΔ, ισχύουν και στην περίπτωση της τρίτης παρ. του παρόντος άρθρου.

1534

"Σε περίπτωση όπου υπάρχει κατεπείγουσα ανάγκη ιατρικής επέμβασης, για να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή υγείας του τέκνου, ο εισαγγελέας πρωτοδικών μπορεί, αν αρνούνται οι γονείς, να δώσει αυτός αμέσως την απαιτούμενη άδεια, ύστερα από αίτηση του αρμόδιου για τη θεραπεία γιατρού ή του διευθυντή της κλινικής όπου νοσηλεύεται το τέκνο ή οποιουδήποτε άλλου αρμόδιου υγειονομικού οργάνου".

1535

Αφαίρεση με αίτηση των γονέων

Το δικαστήριο αφαιρεί την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους της από τους δύο γονείς για σπουδαίο λόγο, αν το ζητήσουν οι ίδιοι, υποδεικνύοντας και το πρόσωπο που δέχεται να αναλάβει την αφαιρούμενη άσκηση. Με την απόφαση για την αφαίρεση, το δικαστήριο αναθέτει την αφαιρούμενη άσκηση στο υποδεικνυόμενο ή σε άλλο πρόσωπο, προσδιορίζοντας και τον τρόπο της άσκησής της. Όταν λείπει τέτοιος προσδιορισμός, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις για την επιτροπεία".

1536

Μεταβολή των συνθηκών

"Αν από τότε που εκδόθηκε δικαστική απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα μεταβλήθηκαν οι συνθήκες, το δικαστήριο οφείλει, ύστερα από αίτηση ενός ή και των δύο γονέων, των πλησιέστερων συγγενών του τέκνου ή του εισαγγελέα, να προσαρμόσει την απόφασή του στις νέες συνθήκες ανακαλώντας ή μεταρρυθμίζοντάς την, σύμφωνα με το συμφέρον του τέκνου, και ιδίως να αποδώσει στους γονείς την άσκηση της γονικής μέριμνας που τους είχε αφαιρεθεί".

1537

Έκπτωση των γονέων

"Ο γονέας εκπίπτει από τη γονική μέριμνα αν καταδικάστηκε τελεσίδικα σε φυλάκιση τουλάχιστον ενός μηνός για αδίκημα που διέπραξε με δόλο και που αφορά τη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου. Το δικαστήριο μπορεί, σ' αυτή την περίπτωση, εκτιμώντας τις περιστάσεις, να αφαιρέσει από το γονέα τη γονική μέριμνα και ως προς τα λοιπά τέκνα του, ύστερα από αίτηση του άλλου γονέα, των πλησιέστερων συγγενών ή του εισαγγελέα".

1538

Παύση της γονικής μέριμνας

"Η γονική μέριμνα παύει στο σύνολό της, ως προς τον ένα γονέα, αν αυτός εκπέσει σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο ή πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια, και ως προς τους δύο γονείς αν το τέκνο ενηλικιωθεί ή πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια".

1539

Συνέπειες παύσης

"Αν έπαυσε η γονική μέριμνα ή το δικαίωμα των γονέων να διοικούν την περιουσία του τέκνου τους ή και μόνη η άσκησή τους, οι γονείς οφείλουν λογοδοσία ως προς το κεφάλαιο της περιουσίας του τέκνου και παράδοσή της. Το ίδιο ισχύει, αν έπαυσε η γονική μέριμνα ή το δικαίωμα διοίκησης της περιουσίας του τέκνου ή και μόνη η άσκησή τους, ως προς τον ένα μόνο από τους γονείς".

1540

"Αν έπαυσε η γονική μέριμνα ή η άσκησή της, ολικά ή μερικά, οι γονείς έχουν δικαίωμα να εξακολουθήσουν τις πράξεις που ανάγονται στην επιμέλεια του προσώπου ή τη διοίκηση της περιουσίας του τέκνου, ώσπου να πληροφορηθούν την παύση της. Οι τρίτοι όμως δεν δικαιούνται να επικαλεστούν αυτό το δικαίωμα των γονέων, αν γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν την παύση".

1541

"Αν η γονική μέριμνα έπαυσε με το θάνατο ή την αφάνεια του τέκνου, οι γονείς έχουν υποχρέωση να φροντίζουν τις υποθέσεις που δεν επιδέχονται αναβολή, ώσπου να μπορέσουν να τις φροντίσουν οι κληρονόμοι".

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Καθ' ύλην αρμοδιότητα

Άρθρο 16.

Στην αρμοδιότητα των μονομελών πρωτοδικείων υπάγονται, ακόμη και αν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς υπερβαίνει "τα πέντε εκατομμύρια" δραχμές:

- 1) οι διαφορές από μίσθωση πράγματος ή άλλου προσοδοφόρου αντικειμένου ή από επίμορτη αγροληψία που δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα των ειρηνοδικείων,
- 2) οι διαφορές από παροχή εξαρτημένης εργασίας ή και από οποιαδήποτε άλλη αιτία με αφορμή την εργασία αυτή, ανάμεσα στους εργαζομένους ή τους διαδόχους τους ή εκείνους στους οποίους ο νόμος δίνει δικαιώματα από την παροχή της εργασίας των πρώτων και στους εργοδότες ή τους διαδόχους τους,
- 3) οι διαφορές από παροχή εξαρτημένης εργασίας ή και από οποιαδήποτε άλλη αιτία, με αφορμή την εργασία αυτή, ανάμεσα σε εκείνους που εργάζονται από κοινού στον ίδιο εργοδότη,
- 4) οι διαφορές ανάμεσα στους επαγγελματίες ή τους βιοτέχνες, είτε μεταξύ τους είτε με τους πελάτες τους, από την παροχή εργασίας ή ειδών που κατασκεύασαν αυτοί, 5) οι διαφορές από συλλογική σύμβαση εργασίας ή από διατάξεις που εξομοιώνονται με διατάξεις συλλογικής σύμβασης, είτε ανάμεσα σ' αυτούς, που δεσμεύονται από αυτές, είτε ανάμεσα σ' αυτούς και τρίτους,

- 6) οι διαφορές ανάμεσα σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και στους ασφαλισμένους σ' αυτούς ή τους διαδόχους τους ή εκείνους που κατά το νόμο έχουν δικαιώματα από τη σχέση ασφάλισης,
- 7) οι διαφορές που αφορούν τις αμοιβές, τις αποζημιώσεις και τα έξοδα δικηγόρων, εκτός από εκείνες που αναφέρονται στο άρθρ. 15 αρ. 11, συμβολαιογράφων, δικολάβων που έχουν διοριστεί νόμιμα, άμισθων δικαστικών επιμελητών, γιατρών, οδοντογιατρών, διπλωματούχων μαιών, κτηνιάτρων, μηχανικών και χημικών διπλωματούχων ανώτατων και ανώτερων σχολών, μεσιτών που έχουν διοριστεί νόμιμα, ή των καθολικών διαδόχων όλων αυτών, όπως και αν χαρακτηρίζεται η σχέση από την οποία προκύπτουν και ανεξάρτητα από το αν υπάρχει ή όχι συμφωνία για τον καθορισμό της αμοιβής ή για τον τρόπο της πληρωμής της,
- 8) οι διαφορές που αφορούν απαιτήσεις δαιτητών, εκτελεστών διαθηκών, διαχειριστών σε ιδιοκτησία κατά ορόφους ή διαχειριστών που διορίστηκαν από δικαστική αρχή, εκκαθαριστών εταιριών ή νομικών προσώπων ή κληρονομιών ή των καθολικών διαδόχων όλων αυτών για τις αμοιβές και τα έξοδά τους, ανεξάρτητα από το αν υπάρχει ή όχι συμφωνία για τον καθορισμό της αμοιβής ή για τον τρόπο της πληρωμής της,
- 9) οι διαφορές που αφορούν το ποσοστό ή την πληρωμή του ασφαλιστρού,
- 10) οι διαφορές που αφορούν τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις ανάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται εξαιτίας γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που είχε επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυοφορεί,
- 11) οι διαφορές που αφορούν τις αμοιβές, τις αποζημιώσεις και τα έξοδα των πραγματογνωμόνων, των δαιτητών πραγματογνωμόνων και των

εκτιμητών, με οποιοδήποτε τρόπο και αν διορίστηκαν, ή των καθολικών διαδόχων τους,

12) οι διαφορές που αφορούν απαιτήσεις αποζημίωσης οποιασδήποτε μορφής για ζημίες από αυτοκίνητο, ανάμεσα στους δικαιούχους ή τους διαδόχους τους και εκείνους που έχουν υποχρέωση για αποζημίωση ή τους διαδόχους τους, όπως και οι απαιτήσεις από σύμβαση ασφάλισης αυτοκινήτου, ανάμεσα στις ασφαλιστικές εταιρίες και τους ασφαλισμένους ή τους διαδόχους τους.

"13. οι διαφορές από προσβολή της νομής ή κατοχής κινητών ή ακινήτων".

Άρθρο 17 Στην αρμοδιότητα των μονομελών πρωτοδικείων υπάγονται πάντοτε: 1) οι διαφορές που αναφέρονται στο άρθρο 681 Β, καθώς και εκείνες που αφορούν τη ρύθμιση της οικογενειακής στέγης και την κατανομή των κινητών μεταξύ των συζύγων σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης,

2) οι διαφορές ανάμεσα στους ιδιοκτήτες ορόφων ή διαμερισμάτων από τη σχέση της οροφοκτησίας, καθώς και οι διαφορές ανάμεσα στους διαχειριστές ιδιοκτησίας κατ' ορόφους και στους ιδιοκτήτες ορόφων και διαμερισμάτων και 3) οι διαφορές που αφορούν την ακύρωση αποφάσεων της γενικής συνέλευσης σωματείων ή συνεταιρισμών".

ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Β και Γ ως έχουν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΕΚΝΩΝ

Άρθρο 681 Β.-1. Με την ειδική διαδικασία των άρθρων 666 παρ. 1, 667, 670, 671 παρ. 1 έως 3 και 672 έως 676 δικάζονται οι διαφορές που αφορούν: α) τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις ανάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας, καθώς και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που έχει επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυοφορεί, β) την άσκηση της γονικής μέριμνας αναφορικά με το τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου, και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των υπόλοιπων ανιόντων με το τέκνο. "γ. τη ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης και της κατανομής των κινητών μεταξύ συζύγων".

2. Οι διαφορές της πρώτης παραγράφου, αν ενωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές των άρθρων 592 παρ. 1 ή 614 παρ. 1, μπορεί να εισάγονται, και στα πολυμελή πρωτοδικεία και να δικάζονται με την ειδική διαδικασία των άρθρων 593 έως 612 ή 616 έως 622.

3. Η ανταγωγή συνεκδικάζεται με την αγωγή, είτε παρίσταται ο ενάγων είτε ερημοδικεί, μόνο αν πέντε τουλάχιστον εργάσιμες ημέρες πριν από τη

συζήτηση στο ακροατήριο, κοινοποιήθηκε στον ενάγοντα το σχετικό δικόγραφο ή κατατέθηκαν οι προτάσεις που περιέχουν την ανταγωγή και αυτό βεβαιώνεται σύμφωνα με το άρθρο 237 παρ. 1.

Άρθρο 681 ΒΑ.- Στη σύνθεση του αρμόδιου δικαστηρίου μετέχει υποχρεωτικά εξειδικευμένος δικαστής οικογενειακού δικαίου και στην περίπτωση του πολυμελούς δικαστηρίου ως εισηγητής ο οποίος αποκλειστικώς επικοινωνεί με το τέκνο.

Άρθρο 681 Γ. 1. Στις διαφορές της περίπτωσης β' της πρώτης παραγράφου του άρθρου 681 Β εφαρμόζονται και τα άρθρα 598, 600, 601, 605, 606, 744 και 759 παρ. 3. Αν οι διαφορές αυτές ενωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές των άρθρων 592 παρ. 1 ή 614 παρ. 1, εφαρμόζονται τα άρθρα 744 και 759 παρ. 3.

"2. Στις ίδιες διαφορές καθιερώνεται στάδιο υποχρεωτικής προδικασίας που περιλαμβάνει την έρευνα, από όργανα της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας, των συνθηκών διαβίωσης του ανηλίκου και την υποβολή στο δικαστήριο, έως την ημέρα της συζήτησης, σχετικής αναλυτικής έκθεσης η οποία, στις περιπτώσεις όπου φέρεται στο δικόγραφο της αγωγής ότι ο ένας από τους γονείς ή το ανήλικο τέκνο παρουσιάζει ψυχικά προβλήματα, θα πρέπει να συνοδεύεται και από ψυχιατρική έκθεση. Το μονομελές ή πολυμελές δικαστήριο είναι εξάλλου υποχρεωμένο, κατά την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο της αγωγής και πριν από κάθε συζήτηση να προσπαθήσει, με την ποινή του απαράδεκτου, να επιλύσει συμβιβαστικά τη διαφορά, ύστερα από ακρόαση των διαδίκων και των πληρεξουσίων τους. Ο συμβιβασμός πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου, αλλιώς δεν δεσμεύει το δικαστήριο.

3. Το δικαστήριο πριν από την έκδοση της απόφασής του, ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου, λαμβάνει υπόψη τη γνώμη του.. Μπορεί να αποφασίζει το χρόνο διεξαγωγής της, χωρίς να δεσμεύεται από χρονικούς περιορισμούς.

4. Για την επικοινωνία με το τέκνο, ορίζονται, στα πρακτικά του αρμόδιου δικαστηρίου, ο χρόνος και ο τόπος της συνάντησης, καθώς και στην περίπτωση του πολυμελούς δικαστηρίου, ο δικαστής που θα επικοινωνήσει με το τέκνο. Με το ίδιο πρακτικά καλείται επίσης να παρουσιάσει το τέκνο όποιος διαμένει μαζί του. Σε περίπτωση ερημοδικίας κάποιου διαδίκου, το δικαστήριο ορίζει χρόνο επιδόσεως αντιγράφου των πρακτικών στον απολειπόμενο διάδικο. Η επικοινωνία του δικαστή με το τέκνο γίνεται ιδιαιτέρως και δεν επιτρέπεται να είναι παρόν σ' αυτήν άλλο πρόσωπο, εκτός αν ο δικαστής κρίνει διαφορετικά. Για το περιεχόμενο της συνομιλίας δεν συντάσσεται έκθεση".

*** ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Με την παρ.4 άρθρ.19 Ν. 2521/1997 ορίζεται ότι:

4. Τα οριζόμενα στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 1646 του Αστικού Κώδικα και στην τρίτη παράγραφο του άρθρου 796 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ισχύουν και στις περιπτώσεις της τρίτης παραγράφου του άρθρου 1533, του τρίτου εδαφίου του άρθρου 1664 και του άρθρου 1674 του Αστικού Κώδικα, καθώς και στην περίπτωση του πρώτου εδαφίου της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 681Γ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Στις περιπτώσεις αυτές, καθώς και όπου αλλού ο νόμος απαιτεί την υποβολή στο δικαστήριο και την υποχρεωτική συνεκτίμηση από αυτά έκθεσης της κοινωνικής υπηρεσίας, αν η έκθεση αυτή δεν υποβληθεί εμπρόθεσμα, το δικαστήριο δικάζει χωρίς έκθεση. Τα οριζόμενα στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 796 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχουν εφαρμογή εκτός από τις περιπτώσεις της επιτροπείας ανηλίκου και όπου αλλού, στο ως άνω

σχέδιο νόμου που κυρώθηκε ως Κώδικας με το ν. 2447/1996, προβλέπεται αυτεπάγγελτη δράση του δικαστηρίου.

Άρθρο 735.-Το δικαστήριο έχει το δικαίωμα να διατάξει κάθε πρόσφορο ασφαλιστικό μέτρο που υπαγορεύεται από τις περιστάσεις, για τη ρύθμιση των σχέσεων των συζύγων από το γάμο και των σχέσεων γονέων και. Ιδίως να διατάξει τη μετοίκηση ενός από τους συζύγους, να ορίσει ποια πράγματα δικαιούται αυτός να παραλάβει για τη χωριστή του εγκατάσταση, να καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο ο κάθε σύζυγος θα χρησιμοποιεί το ακίνητο όπου διαμένουν ή τα έπιπλα και σκεύη που χρησιμοποιούν από κοινού, να ορίσει το γονέα στον οποίο ανήκει προσωρινά η ν' αφαιρέσει προσωρινά από τους γονείς την γονική μέριμνα , να αφαιρέσει από τους γονείς τη γονική μέριμνα εν όλω ή εν μέρει και να ρυθμίσει τα σχετικά με την επικοινωνία με το τέκνο.

"Σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να διατάσσεται ιδίως η απομάκρυνση του καθ' ου από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκησή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του αιτούντος, κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας."

Ο Σύλλογος Για Την Ανδρική Και Πατρική Αξιοπρέπεια (Συ.Γ.Α.Π.Α)

Ο Σύλλογος ιδρύθηκε επίσημα με απόφαση δικαστηρίου τον Μάρτιο 2005. Απέκτησε πάνω από 1500 μέλη, δύο γραφεία (Θεσσαλονίκη, Αθήνα) και σε δραστηριοποιείται σε 25 ελληνικές πόλεις. Έγινε κίνημα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του πατέρα και του παιδιού.

Επιθυμεί να ιδρύσουμε ταυτόνομο Ίδρυμα και κέντρο διαμεσολαβητή μεταξύ Πολιτείας και οικογένειας, ζεύγους, προστασίας του παιδιού.

Ερευνά την άνιση μεταχείριση, την ανάδειξη προβλημάτων και νομική προστασία για τα παραπάνω θέματα και θέματα παρενόχλησης ή κακοποίησης, σχέσεις ζευγαριού, νομική και ψυχολογική στήριξη παιδιού και πατέρα μετά από διαζύγιο.

Επίσης, διεκδικεί:

1. Να θεσμοθετηθούν οικογενειακά δικαστήρια που θα απαρτίζονται από δικαστές με ειδικές γνώσεις και από ειδικό επιστημονικό προσωπικό. Να συμμετέχουν οι διάδικοι.
2. Να γίνουν τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έτσι ώστε στις δίκες οικογενειακού δικαίου να καταθέτουν υποχρεωτικά και οι διάδικοι γονείς, ώστε να συνεκτιμάται από το δικαστήριο η προσωπικότητά τους και οι δυνατότητές τους να ασκήσουν τα γονικά τους καθήκοντα.
3. Να γίνει συνταγματική κατοχύρωση της πατρότητας, έτσι ώστε να επέλθει η ισότητα σε θεσμικό επίπεδο με τη μητρότητα. Ο πατέρας-δημιουργός να εκτιμάται μέσω των σχολικών και άλλων εγχειριδίων. Παραδοχή της ύπαρξης του πατρικού φίλτρου.

4. Να εξευρεθεί τρόπος από την Πολιτεία έτσι ώστε να μπορούν να εκτελούνται οι δικαστικές αποφάσεις και να μη μένουν ανεκτέλεστες.
5. Να εκπαιδευτούν οι δικαστές έτσι ώστε να αποφασίζουν για τις οικογενειακές υποθέσεις αμερόληπτα και όχι με βάση στερεότυπα και το φύλο των γονέων.
6. Να θεσμοθετηθεί η από κοινού επιμέλεια των γονέων ως προς τα ανήλικα παιδιά τους (και η από κοινού γονική μέριμνα).
7. Να προβλεφθεί νομικά ως ξεχωριστή περίπτωση η ελεύθερη επικοινωνία του μη έχοντος την επιμέλεια γονέα με τα παιδιά του και η εναλλασσόμενη κατοικία των παιδιών όπου αυτό είναι δυνατό. Πλέον αυτών σε περίπτωση επικοινωνίας του ενός γονέα με το παιδί που βρίσκεται σε άλλη πόλη ή χώρα να προβλεφθεί νομοθετικά ειδική ρύθμιση για τα έξοδα του επικοινωνούντος.
8. Να θεσμοθετηθεί ώστε σε περίπτωση εξώγαμου τέκνου να αποκτάται η γονική μέριμνα εκτός από τη φυσική μητέρα και από το φυσικό πατέρα.
9. Να μη θεωρούνται τα παιδιά αντικείμενο ιδιοκτησίας της μητέρας, αλλά να τοποθετηθεί θεσμικά και ο πατέρας σε ισότιμο ρόλο και να θεωρηθεί νομικά η ψυχολογική βία κατά του άνδρα και των παιδιών εξ' ίσου σημαντική.
10. Να αναδειχθεί η έννοια του γονέα ως κυρίαρχο στοιχείο στην ανάπτυξη των παιδιών χωρίς διακρίσεις με βάση το φύλο.
11. Να προβλεφθεί νομοθετικά ειδική ποινική διάταξη για την με πρόθεση καθιόνδηποτε τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας του ενός γονέα από τον άλλο, ακόμα και με την αναστροφή / αφαίρεση της επιμέλειας.

12. Για την επιδίκαση διατροφής, να θεσπιστούν περισσότερα κριτήρια (φορολογική δήλωση, καθαρός μισθός, έξοδα διακοπών, επικοινωνίας κλπ) που να λαμβάνουν υπόψη και τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών και τις δυνατότητες των γονέων. Σε περίπτωση δε διατροφής συζύγου, να θεσμοθετηθεί ως επιπλέον κριτήριο και η διάρκεια του γάμου.
13. Να έχει ίδια επιδοματική ή εργασιακή ισότητα και ο πατέρας και άνδρας (όρια συνταξιοδότησης, οικογενειακά επιδόματα πολυτεκνική ιδιότητα, άδειες πατρότητας κλπ).
14. Να προβλεφθεί ποινική δίωξη και δικηγόρων που αγνοώντας τους ηθικούς και νομικούς κανόνες, συγγράφουν κείμενα (με εντολή των διαδίκων), και τα οποία εκθέτουν παιδιά και γονείς αντί να τους προστατεύουν.
15. Να λειτουργήσουν οι υποστηρικτικοί κοινωνικοί φορείς με εξειδικευμένο προσωπικό (ψυχιάτρους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, παιδαγωγούς, παιδοψυχιάτρους κλπ).
16. Η παρενόχληση και ο ψυχικός βιασμός του άνδρα να θεωρείται εξ' ίσου σημαντικός και κολάσιμος ποινικά.
17. Να ερευνηθούν τα παραπάνω σε επίπεδο συντονισμένης και τεκμηριωμένης μελέτης και να εξαχθούν συμπεράσματα για την εξέλιξη των παιδιών από διαζύγιο, στην Παιδεία και τον Πολιτισμό.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΟΝΙΚΗ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ

Από τη συζήτηση για τη γονική αποξένωση, ένα πρώτο συμπέρασμα που βγαίνει (και το οποίο σχετίζεται, φυσικά και με το περιεχόμενο της συγκεκριμένης ποιοτικής έρευνας), είναι το ότι υπάρχει ανάγκη μιας ριζικής αλλαγής στο ισχύον οικογενειακό δίκαιο, όσον αφορά την επιμέλεια των ανήλικων παιδιών. Κι αυτό γιατί σε περίπτωση διαζυγίου ή διαφωνιών όταν υπάρχει παιδί εκτός γάμου, την επιμέλεια την παίρνει η μητέρα κατά ένα ποσοστό του 98%.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ένα μεγάλο ποσοστό ανδρών να μη μπορούν να βλέπουν τα παιδιά τους, από τη στιγμή που οι πρώην σύζυγοι απαιτούν υπέρογκα ποσά διατροφής.

Ένα παράδειγμα που σχετίζεται με αυτό το φαινόμενο, είναι και η περίπτωση του Ε.Σ., ο οποίος αρνήθηκε να καταβάλει ως μηνιαία διατροφή το ποσό των 3000 ευρώ, και η πρώην σύζυγος δεν του επέτρεπε να δει το παιδί του, παρά τις δικαστικές αποφάσεις. Για την ιστορία, αναφέρουμε πως στην προκείμενη περίπτωση, η μητέρα έκανε αγωγή (ασφαλιστικά μέτρα) στον πατέρα του παιδιού, ο οποίος υποχρεώθηκε να καταβάλει 1500 ευρώ κάθε μήνα.

Η τακτική δίκη μείωσε το ποσό αυτό στα 550 ευρώ, και το εφετείο στα 400 ευρώ. Σημειώνουμε ακόμα, ότι ο πατέρας του παιδιού δεν έχει δικαιώματα ούτε γονικής μέριμνας, ούτε επιμέλειας, ούτε κηδεμονίας, διότι δεν είχε παντρευτεί με τη μητέρα, παρόλο που το παιδί είχε αναγνωριστεί.

Ο γάμος δεν έγινε επειδή η συγκεκριμένη μητέρα εισέπραττε τη σύνταξη του πατέρα της (1500 ευρώ) ως άγαμη κόρη αποθανόντος διευθυντή τελωνείου.

Τα στοιχεία αυτά, μας κίνησαν το ενδιαφέρον να βρούμε αν υπήρχαν και άλλες περιπτώσεις γονικής αποξένωσης όπως και η προαναφερθείσα.

Ανακαλύψαμε ότι τελικά, υπάρχουν αμέτρητες, με αρκετές ομοιότητες από αυτές που περιγράφηκαν παραπάνω.

Μαρτυρία, δέχτηκε να μας δώσει και ο κύριος Α.Τ., ο οποίος μας είπε τα εξής:

«Είμαι «θύμα» των διατάξεων που προβλέπουν ότι, στην περίπτωση παιδιών εκτός γάμου, τη γονική μέριμνα και την επιμέλεια, την έχει μόνο η μητέρα, και έτσι, η Ελληνίδα μητέρα (επειδή υπάρχουν και πολλές αλλοδαπές μητέρες), (η οποία) μένει με το παιδί εκτός γάμου, αποφάσισε ότι ήθελε και δεύτερο παιδί. Επειδή όμως είναι μόνιμος κάτοικος Γερμανίας, προτίμησε να το έχει χωρίς πατέρα (εννοεί να το μεγαλώσει), γιατί με αυτό τον τρόπο θα έχει περισσότερα φορολογικά πλεονεκτήματα. (Η μητέρα) πήρε το παιδί και εξαφανίστηκε, και πριν περάσει πενταετία, κοινοποίησε αγωγή για να μη χάσει τα δικαιώματα του παιδιού στην κληρονομιά, επειδή, υπόψη, η μητέρα μέσα στα πρώτα πέντε χρόνια ζωής του παιδιού, μπορεί να ζητήσει την αναγνώριση. Μετά, χάνει το δικαίωμα. Το παιδί μπορεί να ζητήσει (την αναγνώριση) από τα δεκαοχτώ μέχρι τα δεκαεννιά του χρόνια.

Έτσι, λοιπόν, (η μητέρα) κοινοποίησε την αγωγή. Έκτοτε την αφήνει να «τραινάρει», χωρίς να την επισπεύδει, ενώ εγώ «κυνηγάω» την υπόθεση. Αν και έχω προτείνει να κλείσει η υπόθεση εξωδίκως, (δηλαδή, με κλητήρα), να γίνουν εξετάσεις DNA και, αν οι εξετάσεις προκύψουν θετικές, τότε να γίνουν τα πρέποντα σε συμβολαιογράφο.

Αλλά, ούτε και αυτό την εξυπηρετεί (τη μητέρα), γιατί υπάρχει μια διάταξη στη νομοθεσία, που λέει ότι, σε περίπτωση παιδιών εκτός γάμου, αν έχει αντιδικήσει ο πατέρας, αποκλείεται εντελώς από τη γονική μέριμνα. Εκτός αυτού, οι εξετάσεις DNA δεν είναι υποχρεωτικές για τη μητέρα. Ούτε καν για το δικαστήριο δεν είναι υποχρεωτικές. Αν θέλει, τις διατάσσει (ο δικαστής). Απλά, χρησιμοποιείται ως αναγνωριστικό τεκμήριο.

Με τον τρόπο αυτό, ο πατέρας δεν έχει δικαίωμα στην επιμέλεια (ονοματοδοσία, ανατροφή, μόρφωση κλπ). Το μόνο δικαίωμα που θα είχε εμμέσως από τον κώδικα, είναι μια απλή επικοινωνία με τα παιδιά, και αυτό προκύπτει νομολογιακά. (...)

Η αλλοδαπή μητέρα, η οποία πηγαίνει σε άλλες χώρες, παίρνει μια κάρτα αορίστου διάρκειας ως μητέρα Έλληνα, με την οποία δηλώνεται ότι όσο ζει θα μένει και θα δουλεύει εδώ (στη Ελλάδα), αλλά δεν κάθεται εδώ. Παίρνει τα παιδιά την ξένη χώρα και με τα 300 ευρώ περίπου, που παίρνει (κατά μέσο όρο) ως διατροφή, ζει από αυτή, και μόνη της παίρνει το παιδί, που δεν ξέρει ούτε ελληνικά.

Έτσι, έχουμε το φαινόμενο ότι μια γενιά Ελλήνων, μεγαλώνει εκτός Ελλάδος. Αυτό επίσης, υπάρχει έντονα και με κοινοτικούς κατοίκους, ιδίως στα νησιά (Ρόδος, Κρήτη κλπ). Εκεί, είναι πολύ εκτεταμένο αυτό το φαινόμενο.

Το αποτέλεσμα είναι ότι ο πατέρας στερείται την επιμέλεια, κάθε επικοινωνία, κάθε ρόλο πάνω στη ζωή του παιδιού του.»

Η μαρτυρία του κυρίου Γ.Ε. έχει ως εξής:

«Εγώ έχω ένα παιδί εκτός γάμου. Είχα σχέση με μια κοπέλα και αυτή έμεινε έγκυος. Εγώ δεν ήθελα το παιδί, αλλά το ήθελε η μητέρα. Γεννήθηκε το παιδί και το αναγνώρισα.

Της ζήτησα να το βλέπω. Η ίδια δέχτηκε, αλλά λόγω προσωπικών προβλημάτων της, δημιουργούσε προβλήματα στην επικοινωνία. Έχουμε δικαστικές εκκρεμότητες. Κάποια στιγμή συνετίστηκε, εν μέρει. Δημιουργεί, όμως προβλήματα στην επικοινωνία παιδιού-πατέρα με το να συκοφαντεί εμένα στο παιδί, πράγμα που συμβαίνει σε πολλές περιπτώσεις. Είναι μια τακτική που χρησιμοποιούν πολλές μητέρες εναντίον του πατέρα. Πλέον, υπάρχει μια καλή σχέση με το παιδί, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν και προβλήματα με τη μητέρα»

Ενδεικτική είναι και η μαρτυρία του κυρίου Β.Φ.:

«Είχα προσφύγει στη δικαιοσύνη. Είχα κάνει κάποιες μηνύσεις το έτος 2004-2005. Με απόφαση του τότε υπουργού δικαιοσύνης, Παπαληγούρα, αυτές οι μηνύσεις μπήκαν στο αρχείο, επειδή υπήρχε πληθώρα τέτοιων υποθέσεων. Είχα κάνει άλλη μια μήνυση το 2005, η οποία βγήκε στο ακροατήριο. Τότε, είχε πει το παιδί, κατόπιν προτροπής της μητέρας «Δεν θέλω να δω τον πατέρα μου». Η μητέρα αθώωθηκε ομόφωνα. Η πρόεδρος του δικαστηρίου ήταν νέα και άπειρη. Της είχα πει κάποια πράγματα, όπως ότι όταν πάω να παραλάβω το παιδί μια συγκεκριμένη ώρα, η μητέρα δεν τηρεί την απόφαση. Καθυστερεί επικαλούμενη δουλειές, και έτσι το παιδί έρχεται νευριασμένοι και λέει «δεν θέλω να ξαναπάω στον πατέρα μου».

Ο αστυνομικός, (ο οποίος ήταν παρών), έγραψε τα λεγόμενα του παιδιού, και βάσει αυτού του εγγράφου, η δικαστίνα αθώωσε τη μητέρα.

Και όταν είπα στην πρόεδρο ότι η μητέρα δεν μου δίνει το παιδί την ώρα που πρέπει, μου απάντησε «δεν με ενδιαφέρει, δεν με αφορά». Της είπα ότι καλά έκαναν και την αθώωσαν (τη μητέρα), αλλά εγώ το παιδί δεν θα το ξαναδώ ποτέ στη ζωή μου από εκεί και πέρα. Μου είπε (η δικαστίνα) να ξανακάνω

μηνύσεις, αλλά ο δικηγόρος μου απάντησε ότι έχουμε υποβάλλει, αλλά βάσει υπουργικής απόφασης μπήκαν στο αρχείο. Πρόσφατα, λοιπόν, μου ήρθε μια κλήση μέσω αστυνομικού τμήματος, να πάω και να καταθέσω ως μάρτυρας το Μάρτιο του 2008.

Πάω, λοιπόν, στο δικαστήριο, φωνάζω τη μητέρα, αλλά η μητέρα δεν είχε παρουσιαστεί. Λένε το όνομά μου και δηλώνω παρών. Η μητέρα λέει χαρακτηριστικά «δεν δίνω το παιδί, δεν υπολογίζω κανέναν».

Τότε η πρόεδρος και η εισαγγελέας θυμήθηκαν ότι αυτό το περιστατικό είχε παραγραφεί βάσει της υπουργικής απόφασης. Έτσι, η υπόθεση δεν εκδικάστηκε. Δήλωσα ότι προσπαθώ να βρω μια διέξοδο, γιατί όσο και αν προσπαθώ για την υπόθεση αυτή, βγαίνω πάντα χαμένος όλα είναι υπέρ της μητέρας.»

Μια ακόμα μαρτυρία, ήταν αυτή του κυρίου Σ.Β.:

«Η συγκεκριμένη κυρία δεν είχε πάρει διαζύγιο από τον πρώτο της άντρα, με τον οποίο είχε αποκτήσει δυο αγόρια, ηλικίας 15 και 11 ετών. Με δέχτηκε στο σπίτι της, γιατί είναι σε διάσταση με εκείνον, και μαζί μου, στον ενάμιση χρόνο που ήμασταν μαζί, έκανε ένα κοριτσάκι, το οποίο είναι τώρα 2 χρονών. Έμπαιναν στη μέση τα παιδιά που δεν ήθελαν αυτού του είδους τη σχέση, έμπαινε και ο πατέρας τους, που δεν είχε πάρει διαζύγιο ακόμα, και προσπαθούσε να μας κάνει τη ζωή δύσκολη.

Αφότου ήρθε το παιδί στον κόσμο, έγιναν χειρότερα τα πράγματα. Αποφάσισα, για να προασπίσω όσο γίνεται τα συμφέροντα του παιδιού, να φύγω. Εκείνη (η μητέρα) δεν έπαιρνε το μέρος μου γιατί φοβόταν μήπως χάσει τη διατροφή που της έδινε ο εν διαστάσει σύζυγος.

Γι' αυτό το παιδί, είχα αποφασίσει να δίνω από μόνος μου ένα οικονομικό βοήθημα κάθε μήνα, γιατί (η μητέρα) τα έβγαζε πέρα δύσκολα. Έμεινε μόνη της, με τρία παιδιά, ετεροθαλή τα δυο πρώτα αδέρφια με το κοριτσάκι που αποκτήσαμε, και με τη μητέρα της, η οποία είναι ηλικιωμένη, και την έβαλε και αυτή στο σπίτι, παρ' όλο που είχε προβλήματα υγείας, να τη βοηθάει, γιατί (η μητέρα) δούλευε ως καθαρίστρια. Της έδινα ένα συγκεκριμένο ποσό στις αρχές κάθε μηνός, και μου έδειχνε το παιδί.

Το παιδί δεν έχει αναγνωριστεί, αλλά υπάρχει διαδικασία στα δικαστήρια, αφού η μητέρα έκανε προσβολή πατρότητας, επειδή, σύμφωνα με το νόμο, το παιδί μπαίνει κατευθείαν στην κοινή μερίδα που έχουν (οι προηγούμενοι σύζυγοι), μια και δεν έχει βγει ακόμα το διαζύγιο, και παίρνει το επίθετο εκείνου (του εν διαστάσει συζύγου). Η απόφαση είναι να βγει σε δυο μήνες. Τα βρήκαμε κάπως μεταξύ μας. Είχαμε, δηλαδή, τυπικές σχέσεις. Κάποια στιγμή, τον προηγούμενο Νοέμβριο, της έδωσα χρήματα, και για λόγους που δεν γνωρίζω, και σε εμένα, και στη μητέρα μου με την οποία μένω, σταμάτησε να μας επιτρέπει να βλέπουμε το παιδί με διάφορες δικαιολογίες και προφάσεις.

Μάλιστα, όταν της είπα ότι πρέπει να βλέπουμε το παιδί για να γνωρίζουμε σε τι κατάσταση ζει, άρχισε να φωνάζει και να απειλεί από το τηλέφωνο. Τους τελευταίους τρεις μήνες δεν είχαμε καμία επαφή. Τα χρήματα δεν της τα έδινα, βέβαια, εφ' όσον δεν ήξερα πως μεγαλώνει το κοριτσάκι αυτό, και δεν με κατοχυρώνει κανένας νόμος, γιατί δεν είμαι νόμιμα ο πατέρας του παιδιού, δηλαδή, το παιδί αυτό είναι εκτός γάμου.

Από κει και πέρα, μιλήσαμε πριν από δυο εβδομάδες, και η μητέρα με εκβίασε, λέγοντάς μου «αν θες να ζαναδείς το παιδί, θα πρέπει να δώσεις τα χρήματα και για τους προηγούμενους μήνες (σημ.: αυτό τον καιρό ο πατέρας είναι άνεργος).

Εν αναμονεί της απόφασης με την αγωγή που έχει κάνει (η μητέρα), το μόνο πράγμα που μου έμενε, ήταν το ότι πληροφορήθηκα για αυτό το σύλλογο (το Συ.Γ.Α.Π.Α.) και γράφτηκα εκεί για να κατοχυρωθώ νομικά και εγώ και το παιδί, μια και αυτή τη στιγμή, το παιδί είναι δυο χρονών και δε μιλάει καθόλου με τον πατέρα του».

Η μαρτυρία του κου Π.Β.:

«Ονομάζομαι Π.Β. Έχω παντρευτεί με μια Βουλγάρα υπήκοο. Έχουμε αποκτήσει δυο τέκνα, και μια μέρα (η σύζυγος) πήρε τα παιδιά και έφυγε στο εξωτερικό χωρίς τη δική μου συγκατάθεση, με ψεύτικα διαβατήρια, χωρίς αυτά (τα διαβατήρια) να είναι στο δικό μου όνομα, αλλά στο δικό της (της συζύγου). Πήγε στην πατρίδα της, τη Βουλγαρία. Έκτοτε δεν έχω καμία επαφή, ούτε με αυτήν, ούτε με τα παιδιά. Έχω κάνει δικαστικό αγώνα για να μπορέσω να διεκδικήσω τα παιδιά μου, και τα ελληνικά δικαστήρια δεν τηρούνε τους νόμους και δεν βγάζουν τις αποφάσεις βάσει των αδικημάτων που έχει διαπράξει η γυναίκα μου»

Η μαρτυρία του κου Δ.Κ.:

«Ονομάζομαι Δ.Κ. Χώρισα με τη σύζυγό μου πριν από δυο χρόνια, και χωρίς πραγματικό λόγο, ξεκίνησε (η πρώην σύζυγος) ασφαλιστικά μέτρα για διατροφή, μετοίκηση κι επιμέλεια. Και λέω χωρίς πραγματικό λόγο, γιατί με κατηγορήσε χωρίς αποδείξεις, ενώ έδινε χρήματα, χωρίς να με αφήνει να δω το παιδί, ότι ήμουν βίαιος εναντίον της, χρησιμοποιώντας ψευδομάρτυρες. Στην ουσία, όλη αυτή η ιστορία έγινε για να πάρει (η πρώην σύζυγος) μια μετάθεση, τη μετοίκηση, δηλαδή που ζητούσε με δικαστική απόφαση για Καστοριά, επειδή είναι στρατιωτική νοσηλεύτρια και δεν της έδινε μετάθεση η

υπηρεσία της λόγω υπηρεσιακών αναγκών, εκτός κι αν υπήρχε δικαστική απόφαση. Χρησιμοποίησε, δηλαδή, το παιδί για να πάρει μια μετάθεση. Και πράγματι, αυτός ήταν ο μοναδικός λόγος, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων. Φυσικά, έγιναν όλες οι νόμιμες ενέργειες (από τη μεριά μου), οι οποίες, εδώ και δυο χρόνια δεν έχουν φτάσει καν στα δικαστήρια για αποδείξω ότι οι άλλοι είναι ψευδομάρτυρες. Τα αποτελέσματα αυτού είναι ότι το δικαστήριο μου έχει βγάλει δυο Σαβ/κα το μήνα στην Καστοριά, που σημαίνει για εμένα 1000 € έξοδα επιπλέον το μήνα. Προσπαθώ όσο μπορώ να πηγαίνω και να βλέπω το παιδί στα 1200 χμ μακριά κάθε φορά. Το πρόβλημα εδώ, βρίσκεται στη νοοτροπία του δικαστηρίου. Ότι δηλαδή, όποιος πάρει την επιμέλεια, μπορεί να πάρει το παιδί όπου θέλει, και ο άλλος γονιός, αν θέλει, πάει και το βλέπει. Αλλά αυτό δεν είναι θέμα δικαιώματος του άλλου γονιού, αλλά υποχρέωση σε σχέση με το παιδί. Τελικά το παιδί μεγαλώνει χωρίς πατέρα κι εγώ δεν μπορώ να ελέγξω τις συνθήκες που μεγαλώνει, άρα δεν μπορώ να ασκήσω το γονεϊκό μου ρόλο. Και φυσικά, οικονομικά, έχω σοβαρότατο πρόβλημα. Σε αυτή την απόσταση ούτε η γονική μέριμνα, η οποία ανήκει από κοινού και στους δυο γονείς, μπορεί να ασκηθεί. Και εν πάση περιπτώσει, δεν μπορώ να δεχτώ τη νοοτροπία των δικαστηρίων. Είναι μια νοοτροπία κτησιακή. Δεν είναι έτσι όμως, γιατί μιλάμε για παιδί. Και το παιδί χρειάζεται δυο γονείς, είτε στο ίδιο σπίτι, είτε σε διαφορετικά. Αλλά κοντά, για να υπάρχει καθημερινή επαφή, να υπάρχει η δυνατότητα για το παιδί να έχει δυο γονείς. Βέβαια, το θέμα δεν τελειώνει με μια δικαστική απόφαση για το ποιος παίρνει την επιμέλεια, αλλά βρισκόμαστε μόνιμα σε μια κατάσταση στην οποία η μάνα κάνει ό,τι θέλει, και ο πατέρας είναι αυτός που θα καταθέτει κάθε μήνα το «χαρτζιλίκι» που λέγεται διατροφή με καμιά άλλη υποχρέωση. Καταντάμε δηλαδή, να έχουμε μονογονεϊκές οικογένειες, κατασκευασμένες ουσιαστικά απ' το νομικό

σύστημα. Και μάλιστα, μονογονεϊκές οικογένειες εις βάρος του παιδιού και χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των γονέων.»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έλληνες συγγραφείς

1. Βαθρακοκοίλη, Β.Α. Το νέο οικογενειακό δίκαιο, Αθήνα, Εκδόσεις Συμυρνωτάκη 1990.
2. Δρακουλίδη, Ν.Ν., Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και γι παιδιά: Από τη γέννηση μέχρι την ενηλικίωση, Αθήνα, Εκδόσεις Δίπτυχο, 1983
3. Ζαφείρη Α.Γ., Ε.Α Ζαφείρη και Χ.Μ. Μουζακίτη, Οικογενειακή θεραπεία. Θεωρία και πρακτικές. Η σύγχρονη ελληνική οικογένεια, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα 1999.
4. Κουμαντού, Γ., Παραδόσεις Οικογενειακού Δικαίου, Αθήνα, Εκδόσεις Αφοί Σάκκουλα, 1984.
5. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, Ε., Οικογενειακό Δίκαιο, Τόμοι Ι Και ΙΙ, Τρίτη έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003.
6. Μαντζαφού - Κανελλοπούλου, Μ., Οικογένεια με ένα γονέα, Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη, 1981.
7. Μουσούρου Α.Μ. Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας. Η ρευστότητα της συμβατικής οικογένειας: δημογραφικά στοιχεία, Αθήνα, Gutenberg 2003.

8. Παπαχρήστου, Α., Εγχειρίδιο Οικογενειακού Δικαίου, 3^η έκδοση, Αθήνα - Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005.
9. Παυλόπουλου, Οι αλύτρωτοι σύζυγοι, Έρωτας, γάμος, διαζύγιο, Εκδόσεις Αλεβιζόπουλος
- 10 . Πιντέρη, Γ., Αντιμετωπίζοντας τον χωρισμό, Αθήνα, Εκδόσεις Θυμάρι, Αθήνα, 2000.
11. Σπυριδάκη, Ι.Σ., Οικογενειακό Δίκαιο Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006.
12. Τσαούση Δ.Γ. Η κοινωνία του ανθρώπου. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία, Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg 2001.
13. Τσίτουρα, Σ., Φροντίδα για την οικογένεια, Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη, 1990.
14. Χουρδάκη Μ., Οικογενειακή Ψυχολογία, Αθήνα, Εκδόσεις Leader Books, 2000

Ξένοι Συγγραφείς

1. Cohen L. και L. Manion, Μεθοδολογία της έρευνας, Αθήνα, Εκδόσεις Μεταίχμιο 1994.
2. Christensen L.B, Η πειραματική μέθοδος στην επιστημονική έρευνα, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση 2007.
3. Fritch, I., Οι γονείς χωρίζουν, Αθήνα, Εκδόσεις Νότος,
4. Giddens A, Κοινωνιολογία, Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg 2002.
5. Kelly, J.B & Wallerstein, J. S. "The Effects of Parental Divorce, Experiences of the Pre - School Child" Journal of Child Psychiatry, 1975
6. Parke Ross. D., Ο πατέρας - Η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού, Αθήνα, Εκδόσεις Κουτσούμπος, 1987
7. Satir, V., Πλάθοντας Ανθρώπους, Αθήνα, Εκδόσεις Κέδρος, 2004

Άρθρα

1. Ζερβάκη, Μ-Α., Εφημ. «ΕΘΝΟΣ», σελ 35, 22-2-1993
2. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Σχολών Γονέων, θέματα προετοιμασίας για γάμο – συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια, 1984
3. Παπαδάτος, Κ., Αστυνομική Επιθεώρηση, Αύγουστος 1988, σελ. 554
4. Παπαδάτος, Κ., πρώτο Διεθνές Ελληνοαυστραλιακό Νομικό και Ιατρικό Συνέδριο στην Αθήνα το 1987.

Λεξικά - Εγκυκλοπαίδειες

Τεγόπουλος – Φυτράκης. Ελληνικό λεξικό, Αθήνα, Εκδόσεις Αρμόνια 1993.

Εγκυκλοπαίδεια Υδρόγειος, τόμος 11, Αθήνα, Εκδόσεις Δομική, 1981.

Ιστοσελίδες

1. http://www.poreiagynaikon.gr/idrytiko/idr_19.htm

2. <http://www.diazygio.gr/diatrofi.htm>

3. www.sos-sygapa.eu

